శుకసప్తతి

పాలవేకరి కదిరీపతి

శ్రీరస్తు

శుకసప్తతి

కదిరిరాజ్య ప్రభువగు
పాలవేకరి కదిరీపతినాయక ప్రణీతము

(క్రొత్తకూర్పు.)

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
బ్రకటితము.

All Rights Reserved.

ప్రకాశకవిజ్ఞప్తి

తెనుఁగుకావ్యములలో జాతీయజీవితమును బ్రతిబింబింపఁజేయుచు, శృంగారరసోల్లసితములగు కథలతో, జాతీయములతో, సరసకవితాధోరణితో రచితమైన "శుకసప్తతిని" మేము చక్కగ క్రీ॥ శ. 1935లో ముద్రించితిమి. అది అంతకుముందు 'సరస్వతి' పత్రికలో వెలువడిన ముద్రితప్రతికన్న అవతారికాది విశేషములఁ గలిగియున్నది. కాని కథలుమాత్రము విశేషముగ లభింపలేదు. ఈ నడుమనే మా ముద్రితప్రతులన్నియుఁ జెల్లిపోవుటచేత దీని ముద్రణము ఇపుడు చేయవలసిన యావశ్యకమేర్పడినది. ఆంధ్రసారస్వతవిమర్శకులలోఁ బ్రసిద్ధులు శ్రీ సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగా రీగ్రంథముద్రణమునకు మమ్ము మిక్కిలిగాఁ బ్రోత్సహించి, ఉపోద్ఘాత వివరణములు వ్రాసి యిచ్చిరి.

ఇంతవఱకు ముద్రిత శుకసప్తతిలో చేరని పెక్కుకథలను గ్రొత్తవానిని శ్రీ నిడుదవోలు శివసుందరేశ్వరరావు గారు మాకు వ్రాసియిచ్చి ఈ గ్రంథసమగ్రస్వరూపమునకు తోడ్పడిరి. ఇప్పు డీగ్రంథములలో నున్నవిశేషకథ లీవఱ కెక్కడను తెలియరాలేదని చెప్పవచ్చును. మఱియు నీ కవికాలనిర్ణయమును చక్కగా మొదట నిర్ణయించిన శ్రీ నిడుదవోలు వేంకట రావుగారు, తాము ప్రకటించిన "కదిరీపతికాలము" అను వ్యాసము నిందులో చేర్చుట కనుమతి యొసంగిరి. విపులమగు నుపోద్ఘాతమేగాక విశేషపదములపట్టిక అర్థసహితముగ నిందుండుటచే నీ ముద్రణము ఆంధ్రమహాజనుల నాకర్షించునని నమ్ముచున్నాము. ఈ గ్రంథప్రకటనమున మాకుఁదోడ్పడిన పై వారల కందఱకు మాకృతజ్ఞత నిందుమూలముగఁ దెలుపుచున్నాము.

ఇట్లు,
వావిళ్ల వేంకటేశ్వరులు.

పీఠిక

పాలవేకరి కదిరీపతికాలము

జాతివార్తారచనాచమత్కారవిలసితమును సరసకవితామనోహరమును నగు శుకసప్తతి యను ప్రశస్తప్రబంధమును రచియించిన కదిరీపతి చంద్రవంశక్షత్రియుఁడు. అచ్యుతగోత్రుఁడు. అనంతపురమండలమునఁగల కదిరి లేక ఖాద్రి రాజ్యమునకు నధినేత. ఖాద్రి యందు శ్రీ నరసింహస్వామి యీతని యిష్టదైవము. ఈతని వంశీయులలోఁ గూటస్థుఁడు 'తాడిగోళ్ల' అను గ్రామమున నివసించుటచే, నీతని తాతవఱకును గలనామముల ముందు 'తాడిగోళ్ల' అను పేరు వెలయుచుండెడిది. శుకసప్తతి గద్యనుఁ జూచిన నీవిషయము తెల్లమగును.

"ఇది శ్రీ మత్ఖాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగతకవితాధార పాలవేకరికులకలశాంభోధిసుధాకర తాడిగోళ్ళ కరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర పవిత్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవివక్షణానుసంధాయక కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబైన శుకసప్తతి యను మహాప్రబంధమునఁ బ్రథమాశ్వాసము."

కదిరీపతి [1]శుకసప్తతి కృత్యాదిని తన వంశక్రమము నిట్లు తెలిపియున్నాఁడు:—

పాలవేకరి పెదయౌబళుఁడు
|
నారరాజు
|
(తొమ్మండ్రు కొడుకులలో) ఔబళరాజు (బాలమ భార్య)
|
కరె మాణిక్యరాజు
(భార్యలు. లచ్చమ్మ, రాచమ్మ, రంగమ్మ, భద్రమ్మ)

వసంతరాజు. రామరాజు. నారరాజు. కదురరాజు.
(భార్య కదురమ్మ)

కదిరీపతి. వేంకటాద్రి
(శుకసప్తతి కృతికర్త)

తనవంశమునకుఁ బాలవేకరి యను పేరువచ్చుటకుఁ గారణము గదిరీపతి యిట్లు చెప్పియున్నాఁడు.

"ఆ రసికావతంసకుల మాత్మసముద్భవహేతుభూతమై
ధీరత పాలవెల్లి జగతిం దగెఁ దన్మహిమం బపారగం
భీరఘనాఘసంభరణ భీమబలప్రతిభాప్తి గాంతు నం
చారయఁ బాలవేకరి కులాఖ్య వహించె నుదంచితోన్నతిన్.

ఆమహితాన్వవాయ వసుధాధిపు లచ్యుతగోత్రపాత్రు లు
ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారితఘోరమదారివీరులై
భూమిభరించి రాన్నృపుల భూతి మహోన్నతి నేలె భోగసు
త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళ పురధాముఁడు శ్రీ పెదయౌబళుం డిలన్.

పై పద్యమున వర్ణింపఁబడిన 'పెదయౌబళుఁడు తాళికోట యుద్ధమున క్రీ. శ. 1565లో మరణించిన యళియరామరాజుకాలమున నున్న ట్లీక్రింది సీసపద్యపాదమువలనఁ దెలియు చున్నది.

"అళె రామరాజేంద్రు బలవద్రిపుల ద్రుంచు కలని కేధీరుండు కర్తయయ్యె" కావున నీతఁడు క్రీ. శ. 1560 ప్రాంతమువాఁ డని చెప్పనొప్పును.

ఈతఁడు మహావీరుఁ డగుటయేగాక మహాభక్తుడై శ్రీఖాద్రి నరసింహునకు భోగమండపాదులు గట్టించి ప్రఖ్యాతిం గాంచెను.

ఆవెనుక నీతని వంశమునఁ బ్రసిద్ధి చెందిన వాడు కదిరీపతి నాయకుని తాత కరెమాణిక్యరాజు. ఈతఁడు రామరాయల సరిగద్దియ నొడ్డోలగమున నుండి, రామనామధ్యాననిష్ఠాగరి ష్ఠుఁడై, రామరాయక్షమావరదత్త బిరుదాంకితరాజచిహ్నితుఁడై ప్రకాశించెను. ఈ రామదేవరాయలు , క్రీ. శ. 1534-1614 వఱకును విజయనగరసామ్రాజ్యమును సమర్థతతో నేలిన వీరవేంకటపతిరాయల వెనుక రాజ్యమునకు వచ్చి క్రీ. శ. 1630 వఱకును పాలించెను. కావున నీ కదిరీపతి 'తాత యగు కరెమాణిక్యనృపాలుఁడు క్రీ. శ. 1620 ప్రాంతమువాఁడు.

తాతవెనుక కదిరీపతి, పెద్దతండ్రి రామభూపతి 'శ్రీరంగరాయదత్తమత్స్యమకరధ్వజాఢ్యుఁడు' అని పొగడ్త కెక్కినవాఁడు. ఈ శ్రీరంగరాయలు విజయనగరసామ్రాజ్య ధీశులలో గడపటివాఁడని చెప్పఁదగును. ఈతఁడు క్రీ. శ. 1542 సంవత్సరమున సింహాసనము నధిష్ఠించి యిరువది మూఁడేండ్లు పరిపాలించెను. ఈతని కాలమున ననఁగా క్రీ.శ. 1665 సంవత్సరమున మహమ్మదీయు లీ రాజ్యము నాక్రమించుకొనిరి. కావున కదిరీపతి పెదతండ్రి క్రీ. శ. 1650 ప్రాంతమువాఁ డగుట స్పష్టమే.

రామభూపతి తమ్ముని కొమారుఁ డగు కదిరీపతియు శ్రీ. శ. 1660 ప్రాంతమున నుండుట నిర్వివాదముగా నేర్పడుచున్నది. మఱియు నీతఁడు శుకసప్తతియందు మొదటికథలో నాంగ్లేయుల నిట్లు పేర్కొనినాఁడు.

చ. “వలసిన బేరముల్ తెలియవచ్చినవారును వాదు గల్గువా
రలు మఱి గుత్త గొల్లలును రత్నపరీక్షలవారుఁ గార్యముల్
గలిగిన యింగిలీసుల ముఖాములుఁ జెంగట నుల్లసిల్లగాఁ
గొలువున నుండుఁ జూపరులకున్ గనుపండువు సంఘటిల్లఁగాన్. (1-86)

ఇంగ్లీషువారు క్రీ.శ. 1639 సంవత్సరమున మదరాసున తొలుత వర్తకస్థాన మేర్పఱచుకొనిరి. వారు రాజ్యముకొఱకుఁ గాక కేవల వర్తకవ్యాపారనిమగ్నులుగా నుండుకాలముననే యారంభదశలో శుకసప్తతిరచనము జరిగినట్లు పైపద్యము చెప్పుచున్నది. ఈ విషయమును పైకాలమునే స్థిరపఱచుచున్నది, కావున కదిరీపతికాలము పదునాఱవశతాబ్దమున నుత్తరార్ధ మని చెప్పఁదగును.

'శుకసప్తతి' యను పేరు సార్థకముగా నిందు డెబ్బదికథ లుండవలసినది. కాని ప్రస్తుతము లభించిన శుకసప్తతియందు ముప్పదికథలు మాత్రమే గలవు. ఈకథలలో పెద్దకథలును నుపకథలును గలవు. శుకసప్తతిలో నేఁడు పెద్దకథ లిరువదియొకటియు

చిన్నకథలు తొమ్మిదియుఁ గలవు. ఉపలబ్ధము లగు తాళపత్త్రపుస్తకములయందును నేఁడు ముద్రితమైన నాలుగవ యాశ్వాసమునఁ గొంతభాగమువఱకును గన్పట్టుచున్నవి. ఇప్పటికి నూఱేండ్లక్రిందటఁగూడ శుకసప్తతియందు ముప్పదికథలు మాత్రమే లభించినట్లును నీగ్రంథమునకు 'శుకత్రింశతి' అనుట సమంజసమనియు బ్రౌనుదొరవారు శుకసప్తతి గ్రంథమునకుఁ దాము దయారుచేయించిన శుద్ధలిఖితప్రతియందు వ్రాయించి యున్నారు. ఈ వ్రాతప్రతి క్రీ. శ. 1931లో సంపుటీకరణము చేయఁబడి నేడు ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకాగారమున నున్నది,

సంస్కృతమున శుకసప్తతి యను గ్రంథము కలదు – అది యముద్రితము ఈ గ్రంథము తెలుఁగుగ్రంథమునకు కేవలమూలముగాదు. సంస్కృతమున కిది యనుకరణముగాని భాషాంతరీకరణము గాదని బ్రౌనుదొరవారి యభిప్రాయము.

కదిరీపతినాయకునకు నూఱేండ్లతరువాత నయ్యలరాజు నారాయణామాత్యుఁ డను కవి 'హంసవింశతి, యను ప్రబం ధము రచియించియున్నాఁడు. శుకసప్తతికిని హంసవింశతికిని కథారచనముననను గద్యపద్యములయందును పెక్కుపోలిక లగపడుచున్నవి— నారాయణామాత్యుఁడు కదిరీపతినాయకునకుఁ దరువాతివాఁ డగుటచే శుకసప్తతి వరవడిగా, కొన్ని విశేషములఁ జేర్చి హంసవింశతిరచనము గావించెను. ఈ రెండింటిని సమగ్రముగాఁ బరిశీలింపవలసియున్నది.

విద్యారత్న:
నిడదవోలు వేంకటరావు, M. A.

శుకసప్తతి తొలుత కాకినాడ బాలసరస్వతీముద్రాలయమున శ్రీ. శ. 1909 సంవత్సరమున ముద్రితమైనది. ఆకాలమున వెలువడిన సుప్రసిద్ధపత్త్రికలలో నెన్నఁదగిన 'శ్రీ సరస్వతి' పత్రిక యందు ప్రకటితమైనది. అందు కృత్యాది పద్యములను నాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారు క్రీ. శ. 1929 లో శుక్ల-చైత్ర వైశాఖి పరిషత్పత్త్రికలోఁ బ్రకటించినారు. కృత్యాదిపద్యములఁ బరిషత్తు ప్రకటింపకున్న చో నీరాజకవి చరిత్రము మన కీపాటియైన తెలియదు. కీర్తిశేషులు వీరేశలింగము పంతుల వారి కవిచరిత్ర రచనాకాలమున కివి యలభ్యము లగుటచే వారీ కవికాలనిర్ణయము చేయుట కనువుపడలేదని వ్రాయుట తటస్థించినది. కృత్యాదిపద్యములతోఁ గూడ నిప్పటి కాఱేండ్ల క్రిందట ననఁగా క్రీ. శ. 1935 సంవత్సరమున "వావిళ్ల" వారి శ్రీరామముద్రాలయమున నీగ్రంథ మభిరామముగ ముద్రితమైనది.

ఉపోద్ఘాతము

కవికాలము

శృంగారకథలను శుకసప్తతియను పేరుతో, మనోహరమగు సుందరశైలితో, ఆహ్లాదకరమగు వర్ణనలతో, అడుగడుగునకు నవ్వించు సన్నివేశములతో, రచించిన యసాధారణ కవియగు కదిరీపతిని గురించి కాని యాతనిగ్రంథమునుగురించి కాని నేఁటివఱకు మనకు సమగ్రముగాఁ దెలియకుండుట యత్యంతవిచారకరము. ఇంచుమించు ౩౦౦ ఏండ్లక్రిందటిగ్రంథమే మనకు పూర్తిగా లభింపకపోవుట మన దురదృష్ట మనవలెను. ౧౯౦౯ లో మొదటిసారి దొరికినంతవఱకు ముద్రించినప్పుడు కృత్యాదిపద్యము లేవియు లభించియుండ లేదు. అట్టిసందర్భమందు ౧౯౨౧ లో నేను, మద్రాసులో ఇప్పటి ప్రధానన్యాయమూర్తులును, అప్పటి ఎఫ్. ఎల్, విద్యార్థులునునగు శ్రీపి. వీ. రాజమన్నారుగారిసంపాదకత్వమున వెలువడు "కళ" యను మాసపత్రికలో శుకసప్తతిని గురించి వ్యాసము వ్రాసినప్పుడు ఆందలి కొన్నివర్ణనలనుబట్టి యా గ్రంథము క్రీ. శ. ౧౬౦౦–౧౬౫౦ ప్రాంతమందు రచింపబడినదని వ్రాసియుంటిని. గ్రంథములో పరంగివారు, ఇంగిలీసులు, వారి "ముఖాములు" మున్నగునవి పేర్కొనబడినందున ఇంగ్లీషువారు. క్రీ.శ.౧౬౦౦ నుండియే మన దేశమున వ్యాపార మారంభించియుండినందున కవికాలము నావిధముగా నిర్ణయించియుంటిని. తర్వాత వావిళ్ల వారిముద్రణము 1935 లో వచ్చెను. అందు వారు కృత్యాదిపద్యములను ముద్రించిరి. వాటిని చదివినతర్వాత నేను కళలో నిర్ణయించినకాలమందు మార్పేమియు నవసరము కాలేదు. నా మొదటినిర్ణయమే స్థిరపడినది. ఇతనివంశము వారందరును విజయనగరసామ్రాజ్యముతో శ్రీకృష్ణదేవరాయల కాలమునుండియు సంబంధముకలవారై సేనల కధిపతులై చక్రవర్తులచే బిరుదులందినవారై యుండిరి. పెదయౌబళరాజు "సమ గ్రమహోహవోగ్రసప్తతిసహస్రచాపభృత్సైన్యజితమదాహితేంద్రుండు." ఇది అతిశయోక్తియో లేక సహజోక్తియో తెలియదు. కరె మాణిక్యరాజు "రామరాయ క్షమావరదత్త బిరుదాంకుఁడు." రామరాజు "శ్రీరంగరాయదత్తమత్స్యమకరధ్వజాఢ్యుఁడు." మఱి శుకసప్తతిక ర్తయగు కదిరీపతి కేవల మాకులపై గంటము త్రిప్పినవాడు కాఁడు. అహితులపై కఠారినికూడ ప్రశంసాపాత్రముగాఁ ద్రిప్పినట్టివాఁడు.

ఈకవికుల మెట్టిదో స్పష్టముగా లేదు. ఇతడు చంద్రవంశపుక్షత్రియుఁడైనట్లు తానే తెలుపుకొన్నాడు. రాజపదాంతనాములగుటచేత "రాచవారు" అనుకులము వారై యుందురు. వీరు అళియరామరాజు లేక శ్రీరంగరాయల వంశమువారైనట్లు తెలుపుకొనలేదు. ఆరాజులవద్ద సేనానులుగా నుండినట్లుమాత్రమే తెలుపుకొన్నారు.

ఱంకుబొంకుల ముచ్చట

మనదురదృష్టము చేత శుకసప్తతి పూర్తిప్రతి యింతవఱకు దొరకియుండలేదు, ఆంధ్రభాషోద్ధారకులగు శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రిగారికృషి ఫలితముగా నిప్పు డించుమించు సమగ్రముగా శుకసప్తతి లభించినది. అందుకు శ్రీ శాస్త్రిగారికి ఆంధ్రలోకము కృతజ్ఞతాబద్ధమైనది. ఇదివరలో ముద్రితమైన ప్రతిలో ఉపకథలతో సయితము మొత్తము 31 కథలుకలవు. వీటికి 45 రాత్రులుపట్టినట్లు లెక్కించిన తెలియవచ్చెడి. ఎటుచూచినను 70 సంఖ్య పూర్తికాలేదు. నాల్గవయాశ్వాసములో 127 పద్యములే లభించియుండెను. ఇప్పుడు నాల్గవయాశ్వాసము ఇంచుమించు పూర్తిగా లభించినది. 70 రాత్రులవఱకు కథ పెరిగినది. దీనినిఁబట్టి సప్తతియనిన 70 కథలు కాదనియు 70 రాత్రులని స్పష్టమైనది.

ఈశుకసప్తతికథలు అంకుపోయి బొంకాడినకథలనియు, అందుచేత స్త్రీలు బాలురు, శిష్టులు, చదువరానట్టివనియు, ఇట్టి పచ్చిశృంగారము గర్హ్యమనియు తెనుఁగుసాహిత్యచరిత్రకారులు, విమర్శకులు, ఆక్షేపించుచు వచ్చినారు. ఇది విచారకరము, ఈకథలలో 1వ, 4వ, 11వ, 15వ, 20వ కథలో మొదటి యుపకథ, అయిదవ యుపకథ, ఆఱవ యుపకథ, మొత్త మేడుకథలు అంకుబొంకులు లేనివై శిష్టులు చదువదగినవైయున్నవి. అట్టివారికొఱకు వీటిని కృత్యాదిపద్యములతో జేర్చి వేరుగా శిష్ట ప్రతి నొకదానిని ముద్రింపవచ్చును. తక్కినకథలలో అంకుముచ్చట్లున్నను కవి యెచ్చటను నసహ్యామగునట్టి, లేక జుగుప్సాకరమగునట్టి, వర్ణనలను జేయ లేదు. శ్రీనాథుని శృంగారనైషధములో, హరవిలాసములో, సారంగు తమ్మయ వైజయంతీవిలాసములో, క్రీడాభిరామములో, కూచిమంచి తిమ్మకవికృతులలో, బహుప్రబంధకవుల సంభోగవర్ణనలలో నుండిన పచ్చిశృంగార మిందు లేనే లేదు.

అంకుబొంకు, పచ్చిపిచ్చిశృంగారము, నీతిబాహ్యత మున్నగుపదాలకుఁ గవితలో నెంతవఱకు హద్దుపద్దు లుండవచ్చును? ఆనువిషయమును గురించి బహుప్రాంతములలో చర్చలు జరిగినవి. మనతెనుఁగునందుమాత్ర మే యిట్టివి కలవని తలపరాదు. సంస్కృతములో బహుగ్రంథము లిట్టివి కలవు. అచ్చతెనుఁగులో నేది బూతగునో దానిని సంస్కృతములో స్పష్టముగా నుచ్చరించుట బహుపండితులకుఁ బరిపాటి, మరుగుమాటలకు సంస్కృతము సహాయపడుచున్నదన్నమాట. శిష్యుల కేవగింపు గలిగించు కవితలను మహాకవులు కొందఱు ప్రతిభాషలో కొంతయైనను వ్రాసిరి. ఇతరదేశములందును జనులనీతికి భంగముకలిగించునని కొన్ని గ్రంథములను నణచివేసిరి. కాని తత్ఫలితముగా వానికి ప్రచార మెక్కువై యవి మఱింతవ్యాప్తిలోనికివచ్చెను. ఇటలీదేశములో 'బొకాషియో' అను నతడు క్రీ. శ. 1353 లో అనగా 600 ఏండ్లకు పూర్వము 'డెకామెరన్' (దశదివసకథలు) అను పదిదినాలకథలను నూఱింటిని రచించెను. అవన్నియు శృంగారకథలే. ఈ 600 ఏండ్లలో ప్రపంచములోని ప్రసిద్ధరచనలు ఆ 'డెకామరన్'నుండి ఏర్పడినట్టివి. 1894లో అమెరికాలోని న్యూయార్కులో అవినీతివిధ్వంసకసంఘ మొకటి 'డెకామెరన్' పుస్తకాన్ని నిషేధించుటకై కృషి చేసెను. అప్పుడు న్యూయార్కునగర న్యాయమూర్తియగు ఓబ్రిన్ (O'Brien). ఇట్లు తీర్పు చెప్పెను. “ప్రపంచవిఖ్యాతిగన్న సాహిత్యము (classics) ను ఖండించుట సాధ్యము కాదు. షేక్‌స్పియర్, చాజర్, లారెన్సుస్టరన్, ఇంకా యితర ప్రసిద్ధాంగ్లరచయితలు కూడా నిషేదింపదగినవా రగుదురు. అన్నియు నట్లుండ బైబిల్ లోని పూర్వభాగములో (old testament) కావలసినన్ని బూతులున్నవి. అది ఇంటింట నుండు గ్రంథము” ఇంగ్లండులో అమెరికాకవియగు వాల్టు విట్మన్ కవితను ఫ్రెంచిరచయితయగు ఎమిలి జోలా రచనలను (ముఖ్యముగా 'నానా'యను నవలను) ఫ్లాబర్ట్ యొక్క మేడం బవరీ నవలను నిషేధింపఁజూచిరి. ఇప్పుడిప్పుడు అమెరికాలోని హార్వర్డు, కొలంబియా విద్యాపీఠాలలోను, కొన్ని కాలేజీలలోను, సాహిత్యవిజ్ఞానార్థమై 'డెకామరన్' పుస్తకాన్ని పాఠ్యగ్రంథముగా నిర్ణయించుచున్నారు. ఇట్టి డెకామరన్ లోని ఒక కథను పూర్తిగా పోలినట్టికథ శుకసప్తతిలో కలదు. డెకామరన్ లో పదవదినమందలి నాల్గవకథతో శుకసప్తతిలోని ఎనిమిదవకథ సరిపోలినది. డెకామరన్ లో ఏడవదివసపు పదికథలన్నియు కాముకులు చిక్కులలో నిరికి సమయస్ఫూర్తిచేఁ దప్పించుకొన్న శృంగారకథలు. అట్టి విధానముకలవే శుకసప్తతిలోని అత్యధికకథలు. శుకసప్తతికథలు అంకుపోయి బొంకాడినకథలని ప్రచారము మొదలైనతర్వాత అందఱును అదే ధోరణిలో పడిరి. ఈ గ్రంథమునుకాని, ఇందలి కొన్ని కథలనుగాని పాఠ్యగ్రంథాలలోని సంకలనములలో చేర్చరైరి. పిల్లలమఱ్ఱి పినవీరన, అయ్యలరాజు రామభద్రుఁడు, కూచిమంచి తిమ్మకవి, కంకంటి పాపరాజు, కుమ్మరి మొల్ల, గట్టు ప్రభువు, సంకుసాల రుద్రకవి, మున్నగువారి కిచ్చిన స్థాన మైనను కదిరీపతి కియ్యలేదు. యథార్థముగా ఉత్తమకవులశ్రేణిలో కదిరీపతి చేరునట్టివాఁడు.

శుకసప్తతికథలకు మూలము

తెనుఁగులో శుకసప్తతికథలు అను నొకవచనగ్రంథ మున్నది. దానినుండి కదిరీపతికవిత యేర్పడినదనికానీ, కదిరీపతికవిత కది వచనమనికాని చెప్పుటకు వీలులేదు. బహుశః అది యిటీవల రచింపఁబడినదై యుండును. పద్యకావ్యమునకు వచనగ్రంథమునకు చాల వ్యత్యాసమున్నది. సంస్కృతములో నొకశుకసప్తతికలదని మాత్ర మెరుగుదును. కాని దానిని చూడలేదు. దానిని చూచినపండితులు దానిపై నభిప్రాయ మీయవచ్చును. కథాసరిత్సాగరము ప్రపంచకథలకు మూల ఖని. దానినుండి కొన్ని శుకసప్తతికథ లేర్పడినవి. కథాసరిత్సాగరము (క. స.) లోని లంబకము 2 తరంగము 4 లోని లోహజంఘునికథ శుకసప్తతిలోని 17వకథను బోలినది. క. స. లోని లం-2, త-5 లోని పరివ్రాజికా కథ శు. స. లోని యాఱవకథను బోలినది. క.స. లోని లం-2. త-5 లోని శుక్తిమతికథ శు. స. లోని 14వ కథతో సరిపోలును, ఈ విధముగాఁ గొన్నికథలు కథాసరిత్సాగరమూలకములు, శుకసప్తతిలో విక్రమార్కునికి సంబంధించిన 10 కథలు కలవు. అవి విక్రమార్కునిపేర ప్రచారమందుండు కథలనుండి గహించియుండును. 'డెకామరన్'లోని యెంకకథ శుకసప్తతిలోని యొకకథను బోలిన దంటిని. దీనినిబట్టి యిట్టికథలు మనదేశమునుండి యూరోపుఖండములో నెంతోదూరమందుండు దేశములందును వ్యాపించెనని తెలియవచ్చెడి. సంస్కృతశుకసప్తతి నుండి క్రీ.శ. 18 వ శతాబ్దినుండి ఫార్సీలోనికి "తోటీ కథలు అనుపేరుతో తర్జుమా యయ్యెనందురు. దాని నుండి యూరోపుభాషలలోని కీకథ లనువదింపఁబడెను. ఒక యూరోపియన్ భాషలో నీకథలు (Tristan un Isolde) అను పేరుతో ననువదింపఁబడెనట! ఈ విషయమునుబట్టి క్రీ. శ. 1300 కు పూర్వమే మనదేశమందు సంస్కృతములో శుకసప్తతియుండెనని 'డెకామరన్' కథలకన్న ముందే మనకథలు వ్యాప్తిలో నుండెననియు, బహుశః సంస్కృతమూలమునుండియే కదిరీపతి కథావస్తువును మాత్రము గ్రహింపవలెననియుఁ జెప్పవచ్చును. కానీ కథలలోని పాత్రధారులందును తెనుఁగువారే. వారును కదిరీపతికాలమువారే! ఈవిధానమును కవి యవలంబించి మనకు మహోపకార మొనర్చినాఁడు. 'డెకామరన్' తర్వాత ఫ్రాన్సులో 'హెప్టామరన్' అను శృంగారకథలు పుట్టెను. అవి కూడ యిట్టికథలే. ఆ 'హెప్టామరన్'కుకూడ 'డెకామరన్'వలె అధికవ్యాప్తి కలిగెను. ఈవిధముగా పైకథలన్నియు శుకసప్తతికథల సబ్రహ్మచారులని యెఱుఁగవలెను.

శుకసప్తతిలోని విశిష్టతలు

1. శైలి:- శుకసప్తతిశైలి యందఱికిని యర్థమగునట్టిది. నిఘంట్వపేక్ష కలిగింపనట్టిది. అతిసరళము. అతిమధురము. కథ రమ్యముగా నడిపించుట కెట్టిభాష వాడవలెనో యట్టిదే వాడినాఁడు. మనము వచనములోసయిత మంతధారాళముగా వ్రాయజాలము. తెనుఁగులో ప్రబంధయుగమందు వ్రాసినకవితలన్నియు కఠినమగుశైలిలోను, ఉత్ప్రేక్షాతిశయోక్తులతోను, శబ్దాలంకారములతోను, ద్వ్యర్థులతోను, ఒకేవిధమగు నొకేసమయములతోను నిండినదై, ఆనందము నిచ్చుటకుమారుగాఁ గ్లేశము నిచ్చునట్టిదై యుండెను. ప్రబంధములకథలుకూడ కవి యొకధోరణిలోనివి. ఒకయూరును ఒక రాజు ఏలెను. అతఁడు వేటకుఁబోయెను. ఒక కన్యకను చూచెను.ఉభయులకు విరహతాప మయ్యెను. శైత్యోపచారములు జరిగెను. చచ్చునంతపనియై యెటులో యుభయులకు సమాగమమయ్యెను. వారి పెండ్లియు నిషేకమును నయ్యెను. ఇది కథ. మధ్యమధ్య నష్టాదశవర్ణనలు నింపుట. స్త్రీవర్ణన యొకేమాదిరిగా నుండుట. ఇదంతయు కవుల భావదౌర్బల్యమును, క్షీణదశను తెలుపునట్టిది. ఒకదిక్కున అప్పకవి యపూర్వనిబంధనలు చేయుచుండ నదేకాలమందు మరొక దిక్కు కదిరీపతి యానిబంధనలను తృణీకరించి స్వతంత్రుండై కబ్బమును రచించెను.

తెనుఁగులోఁ గథలు వ్రాసినవారు వ్రేళ్లమీఁదిలెక్కవారు. పింగళసూరన, మంచెన, వేంకటనాథుఁడు, జక్కన, కేతన, గోపరాజు, అన్నయ, కదరీపతి, అయ్యలరాజు నారాయణకవి కథలను వ్రాసినట్టివారు. వీరందఱును చక్కగా రచించినవారే. అందులో మంచెన, కేతన, కదిరీపతి రచనలే యుత్తమమైనట్టివి.

ఉ. కారుమెరుంగు రాచిలుక, కస్తురివీణ, పదారువన్నెలం
గారము, రస్తుకుప్పె, తెలిగంబుర, వెన్నెలలోని తేట, యొ
య్యారపుఁడెంకి, యందముల కన్నిటికిం దగుపట్టుగొమ్మ, సిం
గారపు దొంతి, యైనకులకాంత నయో యెడబాయనేర్తునే.(1 వ కథ)

అనుచో నచ్చతెనుఁగుపదాలకూర్పు నెంతసొగసుగాఁ గావించెనో గమనించుఁడు.

సీ. పా. మంజులద్రుమలతాకుంజపుంజస్థలీ
ఘుటఘుటార్భటిలుఠత్కిటికులము(2వ కథ)

క. కుముదబిలంబను నొకపుర
మమరు సురవ్యజనితధ్వజానీకమద
భ్రమదప్రమదప్రమదా
సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై.(15 వ కథ)

ఇత్యాదులందలి సంస్కృతసమాసములకూ ర్పీకవి యుభయకవిమిత్రుఁడని తెలుపుచున్నది. చిత్రకళాపరిణతిఁ జెందిన చిత్రకారుఁడు తనకుంచెతో రేఖల గీసి రంగులనుంచి యెట్లు మనోహరదృశ్యముల మనయెదుటఁ బెట్టునో యటులే యీకవియుఁ గొన్నిసుందరానుగుణ్యపదములతోఁ దాను వర్ణించినవ్యక్తినిగాని వస్తువునుగాని మనయెదుట ప్రత్యక్షమగువట్లు చేయును. ఒకసిన్నది క్రమక్రముగా నెదిగి పెద్దదైనదనుటకు— "అంతనది యంతయై యింతయై వినూత్నపేశలాకారయై మించి పెండ్లి కెదుగ" అని సంగ్రహముగా చిత్రించి నిరూపించెను. ఇతర కవులైదు పద్యాలలో వ్రాసినను మనసులో హత్తుకొననిదృశ్యము నయిదు బిరుదములతో సరిపుచ్చినాఁడు. మేఘము కొద్దికొద్దిగా పెరిఁగి యాకాశమంతయు నిండుకొనుటను “అపు డొక్కించుక మబ్బు గానబడి యింతై, యంతయై, మించి, విష్ణుపదంబంతయు నాక్రమించి” అని మనోహరముగా చిత్రించి చూపించెను.

2. నుడికారము:--ఇతని శైలిలో జాతీయములు నిండుగాఁగలవు. ప్రాచీనులు జానుతెనుఁగున కుత్తమస్థాన మిచ్చిరి. ఈకవి కవితయంతయు జానుతెనుఁగే. తలవెట్టిగొని, పులిపులియయ్యె, నలినలియయ్యె, గులగులయయ్యె, తుకతుక, సవసవ, పిలపిల, కడుపుచుమ్మలుచుట్ట, పంటపగబట్టె, పుడకలు విరిచిన, చింతాకుముడుగుతరి, బుడిబుడియేడ్పు, తక్కులుతక్కు, కనకననిప్పులు, నీదుశౌర్యముగూలన్, బలబలవచ్చు, పొరపొచ్చెము, గాజుగడపికట్లు, గ్రుక్కుమిక్కనక, మెరమెరలు, కుంటిసుంకరి బెదరింపు, ప్రేగులోపలితీట, దట్టిగట్టు, తలతలమని, పదింబదిగ, నీళ్లునమలిన, లేదుబంతి, తలవాకిటకాఁపురమయ్యె, జోకలరేకల, ఇల్లుపట్టకతిరిగెడు, నేలమాలెలుద్రవ్వు, లోనలొటారము, ఇట్టి వెన్నని చూపవలెను. ప్రతిఘటలో నిట్టివి నిండియున్నవి.

ఇతనికవితలో సామెతలకుఁగూడ కొదువ లేదు. నక్క గన్నవాఁడెల్ల వేటకాణడు, విపదిధైర్య మథాభ్యుదయే క్షమా, కంచంబుచెంత పిల్లికరణి, చనుమనుచుఁ ద్రోయ విస్తరి చినిగెడు నన్నట్లు, తిరుకొళములోనఁ బడినకోఁతిచందమున, దడి గరవబోవువేపిచందమున, కుంభంబుమీఁది పొట్టేలుక్రియన్, స్వామిద్రోహ మిదంభారం, తెగువయే దేవేంద్రపదవి, మగడొల్లని యాసతిని మారి యొల్ల దనంగన్, అడుగు వాసినచో నక్కర వాయు,

ఇట్టిసామెత లెన్నియో యీకవితయం దిమిడియున్నవి.

3. హాస్యరసము:—సంస్కృతాంధ్రసాహిత్యశాస్త్రములందు హాస్యరసమును గురించి నిర్వచించినారు. కాని రెంటను హాస్యరసమునకు తగినరచనలు కానరావు. తిండిపోతు విదూషకుని చచ్చుమాటలు హాస్యజనకములు కాకపోయెను. బూతుమాటలతో వర్ణనలతో భాణాదులందు, చాటువులందు, హాస్యము నుత్పత్తి చేయఁజూచిరి. అది జుగుప్సగా మారెను. మొత్తము తెనుఁగువాఙ్మయములో కదిరీపతివలె చక్కనిహాస్యమును పోషించినకవియింకొకఁడు కానరాఁడు.

సీ. వలుదలై మెరయు పార్వణపుముద్దలవంటి
వలిగుబ్బ లెన్నడు వచ్చికొందు
... ...

గీ. అనుచుఁ గోరుచు నవ్వుచు నాడికొనుచు
సారె గేరుచు చూచినవారు వీని
పుట్టు కిష్కింధలోను గాఁబోలు ననగ
నాసుశర్మయు నాత్మగేహమున కరిగె.(14 వ కథ)

సీ. అవునషే నను వివాహము గమ్ము విద్వాంసు
రాల వయ్యెదవు శీతాంశువదన...(4 వ కథ)

ఈపద్యాలలోఁ దేలికయగుహాస్యము కలదు.

క. కనుచాటుతిండి నడిపిన
పనులం గండలును బెరిగి బకుతండ్రి, హిడిం
బుని కొడుకన, గణనాథుఁడు
ఘనబలమున బిరుదు జెట్టికైవడి మెలగున్.....(10 వ కథ)

గీ. దాని నుతియింప దరమానె, తాటకావ
ధూటితల్లియొ, పూతనతోడబుట్టొ...(17 వ కథ)

ఇందలి యుపమానము లెంత చక్కగా నిమిడినవో గమనింపఁదగినవి.

క. తగిలించుకొన్న పిమ్మట
నిగిలించుటె కాని కార్య మేమున్నది...(11 వ కథ)

ఉ. అక్కట పొట్టచించిన నొకక్షరమైనను రాదు పెక్కులుం
డక్కులుగాని యమ్మనినడమ్మన నేరడు....(14 వ కథ)

సీ. "పోలిరెడ్డికి మగపోడిమి లేదుగా, గాది కేలాగున కడుపు నిక్కె?"
"వదరకే మగవారు వచ్చెద రదె చక్క, జెక్కుకో పయ్యెద చెఱగుకొంగు"
"ఓసి లేవే మల్లి! వేసాలు సేయకు, మగవార లెరుగనిమర్మ మెద్ది"
"నీ కేటి సిబ్బతినెరరాగవై మించి, యడగదొక్కినదాన వత్త గారి"
"పెద్ది! విన లేదె! మనసుబ్బు పెరటి గోడ
దాటగా మామ గనె నట", "యేటి సుద్ది,
యెసగి మగ డొల్లకున్న న దేమి సేయు,"
ననుచు కసివోవ బలుమాట లాడికొనుచు. (14వ కథ)

ఇట్టి సన్నివేశములందలిహాస్య మానందదాయక మైనది. ఒక స్త్రీ తనభర్తను పురికొల్పుటకై

'చిఱ్ఱుబుస్సనుచు నసూయాక్రాంతయై,

గీ. చట్టితోఁ జట్టి పగులంగఁ గొట్టి తనదు
పదరులకు నింటిబలుకుక్క లదరికూయ
నడరు భయమున గ్రుక్కుమిక్కనక వెనుక
వెనుక కొదిగెడు తనప్రాణవిభుని జేరి.

ఇట్లనెను,

"పొరుగింటి పద్మినీసతి, గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకుగిలు కని నడువన్
మెరమెరలు పుట్టవే కాఁ, పుర మేటికి మగఁడు పొట్టపోయకయున్నన్." (20వ కథలో 1వ ఉపకథ)

“గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకుగిలుకని నడవన్" అని చదువగానే యాస్త్రీ ప్రౌఢయనియు, ముత్తైదువయనియు, వయ్యారి యనియు, గల్లుగల్లుమని మట్టెలకలస్వనముతో మన సమీపమందే నడిచి వెళ్లిన ట్లనిపించకమానదు. కథాసన్నివేశములందు, వర్ణనలందు, ప్రతిపుటలో నుత్తమహాస్యమును నింపిన ఈకవిత మున తెనుఁగు సారస్వతములో క్రొత్త పద్ధతి!

4. లోకానుభవము:--కదిరీపతి లోకానుభవ మసదృశమైనది. అతఁడు తానువర్ణించువిషయములను సమగ్రముగా పరికించి గమనించి(keen observation) నట్టివాఁడు. ఒక యువతి తన భర్తతోఁ బుట్టినింటికి వెళ్లక యెన్నో యేండ్లయ్యెననియు తన తల్లిదండ్రుల యొక్కయు నన్న యొక్కయు గుర్తే మరిచితి ననియు రాత్రి పల్కుటను నరుగుపై పండిన తెరువరి విని మరునాఁ డామెయన్న నని చెప్పి యింటిలోనికిపోఁగా నాకులట తనభర్తను నమ్మించుటకై కృతకసోదరునితో నెన్ని మాటలు మాట్లాడెనో చూడుఁడు.--

సీ. మన యమ్మ కడుసుఖమ్మున నున్నదే, యయ్య, పెద్దవాఁడయ్యెఁగాఁ, బేర్మి నతని
బోషింతురే మీరు పొరచూపు లేక నా, యరిది చెల్లెలి వచ్చి యత్తవారు
తోడ్కొనిపోయిరే, దూరంబు గాన యే, వార్తయు వినము మావదినె నేక
టని వింటి నే బిడ్డ గనియెనొ మగవాని, గనియెనో యది మేలుగాక యాడు
దాననై పుట్టి మీము జూడ గాన కిట్టు
లేను బడుపాటు చాలదా, యెన్నడైన
దలతురా నన్ను మీరు డెందంబునందు
నేల తలతురు, మరచిపోయితిరి నన్ను.

చ. చెలియలి పెండ్లి చేసితిరి, చిల్లరపబ్బము లెన్ని యైన శో
భిలె నను నెన్నడైన బిలిపించితిరే పిలిపింపకున్న నే
మలరెడుకూర్మినాఁడుపడు చాసపడుంగద యంచు పచ్చపో
గులుగలచీర యంప నొనగూడకపోయెనె యేమి చెప్పుదున్.

గీ. ఇపుడు మీపుణ్యమున నాకు నేమికొదవ
యుండె నేను ధరింపగా, నొకరి కీయ
గలదులే యందులకు నంటగాదు మీద
యాదాక్షిణ్య మిటువంటి దంటి నింతె.(15వ కథ)

ఆచతుర వచ్చినవాని నోరు తెరువనీయకయే మీఁదమీఁద ఇన్ని కొట్టిపెట్టినది! కవి వర్షర్తువును వర్ణించినా “గొంగడిముసుగుతో గొల్లలు చత్రాతిపై ని బందారాకుపరిచికొనగ"

అనును. రాటమును వర్ణించినప్పుడు దానియంగాంగములన్నియు తెలుపును, మద్యపానమునకై వెళ్లువారు "తమ మునిచెరగులందు గాసుదుడ్డును బంగారుపూస వెండి తునక, మొదలింటిచిరువాడు గొనిన దెల్ల గొచుచు" వెళ్లిరనును. సంక్రాంతిని వర్ణించుచో "ఇంక నాల్గావంబు లిడనైతి గాయంచు గుమ్మరి నెమ్మది గుందికొనగ" అనును.

5. స్వాభావికవర్ణనలు:-కవిలోకానుభవము అతని వర్ణన లందంతటను వ్యక్తమగును. తనకథలలో కొరవంజిని, రెడ్డిని, తురకజవానును, చాకలిని, జెట్టిని, గోమటిని, పురోహితుని, గొల్లను, జోగురాలిని, బోగముదానిని మున్నగువారిని వారివ్యక్తిత్వమున కేలోపమును గావింపక వారిభూషణములను, వస్త్రములను, కట్టు, బొట్టు, వేషాదులను సమగ్రముగా వర్ణించి మనకు ప్రత్యక్షముగాఁ గనిపించునట్లు చేయును. కవికాలమందు తెనుఁగుదేశము గోలకొండ సుల్తానుల వశమయ్యెను. అందుచే తెనుఁగుదేశమందు తుకజవానులు జనులను భయపెట్టి జీవించెడివారు. ఒక జవానును కవి యిట్లు వర్ణించెను.

సీ. మెలిపెట్టి చుట్టిన తెలిఫరంగిముడానుపై, లపేటాడబ్బుపనులు జెలఁగు
బంగరువ్రాఁతలపట్టుహిజారు, కం, బరుచీనినిమతాని పాడు నొసలు
తనుకాంతి గనుపింప దలిరు నంగీజోడు, వలిపెంపు శాలువ వల్లెవాటు
బడుదలలోన డాబాకత్తివదలుపా, పోసులు గోరంట బొలుచుగోళ్లు
నడుమసీలున్నతోలు డాల్బెడగుసూప
నభయముగ వెంట నరుదెంచు నభరువాఁడు
నమరు ముస్సైజుతేజుతో నరుగుదెంచె
దారుణాకారు డైన యుద్దారుఁ డొకఁడు. (14వ కథ.)

ప్రబంధకవుల నాయికానాయకులకు విరహతాపము వచ్చినవారు పడెడునవస్థ యింతంత కాదు. వారు చంద్రుని, వసంతుని, వాయువును, చెడదిట్టుదురు. చిగుగటాకులను, కమలపత్రములను, ఱేకులను, పన్నీటిని, తెప్పించుకొని వాటిపై పొరలాడుదురు. కోకిలలను, తుమ్మెదలను, రావించి చీవాట్లు పెట్టుదురు. కదిరీపతి నాయికానాయకులందఱును సాధారణజనులే. కావున వారివిరహతాపముకూడ సహజమైనట్టిది. ఒకపంచాంగపు బ్రాహణునికి విరహతాపము ముంచుకొనిరాగా నతనియవస్థ యిట్లుండేను.

సీ. ఒడిలోన పంచాంగ ముంచుకొన్నది గాన కెటుపోయె ననుచు నూరెల్ల వెదకు
పని లేనిపని వీథి జనుచుఁ గ్రమ్మరు నాత్మగృహ మంచు నెంచి యిల్లిల్లు దూరు
అపుడు భుక్తి యొనర్చి యపునషేసంకటితింటినా యని యింటితెరవ నడుగు
కంతుమాయల నుమ్మెత్తకాయ దిన్న, పొలుపు సారెకు దెల్పు నప్పుడమివేల్పు. (14వ కథ.)

ఒక గొల్లభామకు విరహతాపము కలిగెను. ఆమె యి ట్లవస్థపడెను.

సీ. అదలించి పిదుకనియావు లుండగ వేగ, దోహనధేనువు దూడవిడుచు
బానలోపల పచ్చిపాలుండ మించి చే, మిరియిడ్డపా ల్పొయిమీఁద బెట్టు
పేరి పక్వంబైన పెరుగుండ గవ్వంబు, పులిచల్లలో నుంచి చిలుకబోవు. (14వ కథ.)

ఈకవి శబ్దాలంకారములజోలికి పోలేదు. మారుమూలపదాలను వెదకివెదకి వేయలేదు. ద్వ్యర్థులను బ్రయోగింప లేదు. అందందు వ్యాకరణవిరుద్ధప్రయోగములున్నను నవి కవి తెలిసియే కావలెనని వాడినవే కావున వాటివల్ల కవితకు న్యూనతకలుగుట లేదు.

౬. సాంఘిక చరిత్ర – ౩౦౦ ఏండ్ల కిందట మన యాంధ్రు లెట్లుండిరి; స్త్రీపురుషులవేషము

లెట్టివి. వారి వస్త్రము లెట్టివి, ఆభరణము లెట్టివి, వా రేపరిశ్రమలందు ప్రవీణులు, వా రేదేశాలతో వ్యాపారము చేసిరి, వారి వినోదములు, ఆటలు, పాటలు ఎటువంటివి, గ్రామాధికారులయొక్కయు, తలారులయొక్కయు అధికారము లెట్టివి, ఏయే తప్పుల కెటువంటిశిక్ష లుండెను, వివాదముల పరిష్కార మెటుల జరిగెడిది, శైవవైష్ణవమతముల ప్రాబల్య మెంతవఱ కుండెను, ఏయే దేవర్లను జను లాసక్తితో కొలుచుచుండిరి. ఇట్టి యనేకవిషయముల కీగ్రంథ మొకరత్నాలగని. ఇట్టి గ్రంథాలు కొన్ని యుండినందునను మనపూర్వికులను గురించి కొంతకొంతయైనను తెలుసుకొనగలిగినాము.

ఇవి శుకసప్తతిలోని ముఖ్య విశిష్టతలు. కవి తనను గూర్చి తానే యిట్లు కృత్యాదియందు వ్రాసుకొనినాఁడు.

సీ. కావ్య నైపుణీ శబ్దగౌరవప్రాగల్భ్య, మర్థావనాసక్తి యతిశయోక్తి
నాటకాలంతార నయమార్గ సాంగత్య, సాహిత్య సౌహిత్య సరసముద్ర
సకల ప్రబంధవాసన సువాక్ప్రౌఢిమా,న్విత చతుర్విధ సత్కవిత్వధాటి
లక్ష్యలక్షణగుణశ్లాఘ్యతాపటిమంబు, నైఘంటికపదానునయనిరూఢి.
గనిన నీకు నసాధ్యంబె గణుతి సేయ
ధాత్రి శుకసప్తతి యొనర్పఁ దాడిగోళ్ల
ఘనకులకలాప కదురేంద్రు కదురభూప
చెలగి వాక్ప్రౌఢిచే గృతిసేయు మవని.

కదిరీపతియనంతరము నూఱేండ్లతర్వాత వచ్చిన యయ్యలరాజు నారాయణామాత్యకవి హంసవింశతి యను కావ్యమును పూర్తిగా శుకసప్తతి ననుసరించియే రచించెను. నూర్ల కొలది పద్యాలలో శుకసప్తతిలోని వర్ణనలను, పంక్తులను, మార్పేమియు చేయక స్వీకరించెను. అయ్యలరాజు స్వతంత్రముగా ననుకరణావశ్యకత లేకయే చక్కనికవితను వ్రాయగల శక్తిసామర్థ్యములుకలవాఁడే కాని యతనికి శుకసప్తతిపై యపారాభిమాన ముండినట్లు రూపించుకొన్నాఁడు.

ప్రకృతతృతీయముద్రణము

శుకసప్తతిని మొట్టమొదటిసారి 1909 లో కాకినాడలోని సరస్వతీపత్రికవారు ముద్రించిరి. ఆముద్రణమును గురించిన విశేషములు మొదటిముద్రణపీఠికనుండి వెల్లడి యగును. తర్వాత 1935 లో వావిళ్లవా రసమగ్రమగు కృత్యాదిపద్యములతో చక్కనియచ్చుతో రెండవముద్రణము కావించిరి. ఇప్పటి యీముద్రణములోఁ బూర్వముద్రణములలోని తప్పులు సవరింపనైనవి. మఱియు కృత్యాదిపద్యములు సమగ్రముగా ముద్రితమైనవి. పాఠాంతరములు కొన్ని యీయబడినవి. శుకసప్తతిలో నించుమించు 100 పదము లర్థము కానివై యందు బహుళపదములు నిఘంటువులలో లేనివై యున్నవి. అట్టిపదములలో 90 పదముల కర్థనిరూపణము చేసి గ్రంథాంతమం దకారాదిగా ముద్రింపనైనది.

ఈ ముద్రణమువఱకు కావ్యముందు కొరవడినభాగాలు లభించుట యత్యంత ముదావహము.

1935లో కీ. శే. టి. శివశంకరంపిళ్లెగారు తమ అళియరామరాజు పుస్తకములో శుకసప్తతిలోని కృత్యాదిపద్యాల నుదాహరించినది చూచి వారి కవి యెచ్చటఁ లభించెనో వ్రాసి తెలుసుకొని వారిని తొందరపెట్టి మరల పంపుదునని నమ్మకముకలిగించి కృత్యాదిపద్యాలను తెప్పించుకొంటిని. అనంతపురముజిల్లా కదిరితాలూకాలోని పాతర్లపల్లె గ్రామనివాసులగు శ్రీ అంబటి వేంకటరమణప్పశ్రేష్ఠిగా రనువారివద్దనుండి యాపద్యాలప్రతిని శ్రీపిళ్లెగారు సేకరించి పంపించిరి. మార్చి 1935లో వానిని నేను వ్రాసిపెట్టుకొని శ్రేష్ఠిగారిప్రతిని

తిరుగ పంపితిని, "నా ప్రతిలోని పద్యాలను ముద్రించునప్పుడు నా పేరు ప్రకటింపుకొనుడు" అను శ్రేష్ఠిగారి కోరికను పరిపాలించినాను.

శుకసప్తతి 17 వ కథలో

"అంతలోననె శాలివాహనుదివాణమునకు నేఁగుటకై బంధుజనుల గొలువ." అనియు, నందే "ధర శాలివాహనుండను" అనియు కవి వర్ణించినాడు. శాలివాహనుని కాలపు కథాసరిత్సాగరమునుండి కథలను పెక్కింటిని స్వీకరించినట్లు ఇవి సూచించును.

ఇప్పుడు లభించిన భాగమునుబట్టి కవి నాల్గాశ్వాసములలో (70) రాత్రులలో కథలను చిలుకకు చెప్పించెననియు స్పష్టమైనది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున విశిష్టస్థానమును బొంది శిరీషకుసుమపేశలమై గులాబీ గుమగుమలతోఁ గూడినదై, ఉత్తమహాస్యరసభరితమై, అత్యంతానందమును కలిగించు ఈ శుకసప్తతి సర్వజనాదారణీయమనుటలో నతిశయోక్తి లేదు.

ఇట్లు,
సురవరము ప్రతాపరెడ్డి.

ప్రథమ ముద్రణ పీఠిక

ఈ గ్రంథకర్త పాలవేకరి కదిరీపతినాయకుఁడు. కృత్యాది పద్యములు దొరకనందున నిక్కవి కాలనిర్ణయాదుల కిచట ననువుపడలేదు. కదిరి రాజ్యమును బాలించిన ప్రభువు. ఈకదిరి యనునది నెల్లూరుమండలములోనిదని చారిత్రకులగు రావు బహద్దరు కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులుగారు తమయాంధ్రకవుల చరిత్రములో వ్రాసియున్నారు. మనకుఁ గడపజిల్లాలో నగపడుచున్నది. ఇక్కవికవిత్వము స్వభావసిద్ధములు సమయోచితములునగువర్ణనలతో క్రొత్తరుచులను బుట్టించుచుఁ బ్రౌఢమై హృదయంగమ మై యున్నది. సంస్కృతాంధ్రములు రెంటియందును సమానప్రజ్ఞ కలవాఁడు. హంసవింశతియందువలె నిందతిగా వర్ణించి యుండలేదు. కాని యవసరము కలిగినప్పుడు చమత్కారములను విడిచిపెట్టలేదు.

ఇప్పొత్తము మాకు మొదట పుదుక్కోటసంస్థానములోని పుస్తకభాండారమునుండి దివానుగారగు మహారాజ శ్రీ దివాన్ బహదరు సీలం రామదాసునాయుడు, బి. ఏ., బి. యల్ ., గారిచే దయాపూర్వకముగా నంపఁబడినది. ఆతాళపత్త్రగ్రంథము శిథిలమై యుండినందున శుద్ధప్రతి తేలక మద్రాసు గవర్నమెంటు ఓరియంటల్ మాన్యూస్క్రిప్ట్సులైబ్రరీలో నున్నదాని కొకప్రతి వ్రాసి తెచ్చితిమి. అదియు నసంపూర్ణముగానే యున్నది. ఆప్రతి విద్వచ్ఛిరోమణియు భాషాభిమానియునగు సి. పి. బ్రౌనుదొరవారివలన వాయింపఁబడినది. అందు వార చ్చుటచ్చుట వ్రాసిన తమ యభిప్రాయముల నీ క్రింద నాంధ్రతాత్పర్యముతో నుదహరించి ఫలితార్థమును గ్రహింపుఁడని పాఠకులకు విన్నవించుచున్నారము.

"This Sukasaptati or Tales of the Parrot in Telugu, being a series of amorous tales. Twenty in number, the book not having been completed, this is very rare and merits publication, as abounding in common colloquial expressions.

This edition was prepared under my directions in the year 1831."

(తా॥ ఈశుకసప్తతి లేక చిలుక చెప్పిన కథలు అనునవి తెనుఁగులోఁ గొన్ని చక్కని శృంగారకథలు, పుస్తకము పూర్తిగా లేదు. ఇవి యిరువదికథలు, సాధారణముగా వాడుకభాషలో వ్రాయఁబడినందున నిది యరుదైనదియు ముఖ్యముగా బ్రకటింపవలసినదియును. ఈ వ్రాఁతప్రతి నానియోగమువలన 1831 సం॥ న సిద్ధము చేయఁబడినది.)

మఱియొక తావున (గ్రంథాంతమున) నీ క్రిందిరీతిని వ్రాయఁబడియున్నది.

SUKASAPTATI.

A series of Telugu stories illustrating the various dialects of the Telugu language,

This valuable work is very rare indeed and I never met with a perfect copy. The present one has been collected with five manuscripts procured with difficulty in various parts of this

peninsula.

Had it been composed in times when Telugu learning was patronized, it would have been better preserved; but the compositions of a dark age however valuable are seldom preserved with any care.

This book, "The Seventy Tales of the Parrot" has the same title with the well known Sanscrit composition of which, however, it is not a translation but an imitation. The work seems incomplete, the author not having finished the whole, it is perfect as far as it goes. (Thus there are not in fact 'Seventy' Tales.)

The discrepancies in the various manuscripts of the book are very great indeed, whole lines being substituted one for another. It will therefore be very difficult to select a pure text.

The Hamsa vimsati is a work of the same description and the close resemblance in many passages shows that one must have been borrowed from the other.

Since writing the foregoing remarks I have persuaded Zuluri Appayya, a very eminent Telugu scholar to revise and correct the work. He has done this very carefully and successfully. He considers it to be superior in style and good taste to the Hamsa vimsati which, however, contains a greater variety of words and technical phrases.

He objects however very justly to the title of the work and proposed to say the THIRTY Tales of the Parrot not the SEVENTY Tales, for the book was never completed.

I have since obtained another manuscript (1839) which contains some additional passages.

(తా॥ ఈశుకసప్తతి ఆంధ్రభాషావైలక్ష్మణ్యమును బ్రకటించు కథలుగల యొక తెలుఁగు గ్రంథము. ఈ యమూల్యగ్రంథముయొక్క ప్రతులు చాలనరుదు. నిండుప్రతి యెక్కడను నాకు దొరకలేదు. ఈదేశమునంగల యనేకస్థలములలోని యైదు వ్రాఁతప్రతులనుబట్టి యతికష్టముపై నీ ప్రతిని వ్రాయించినాను,

ఇది భాషకు రాజావలంబనము చక్కఁగఁ గలకాలములో వ్రాయఁబడియున్నయెడల భద్రముగాఁ గాపాడఁబడియుండును. అవలంబన లేని యిటీవలిదినములలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథము లెంతవిలువగలవియైన జాగ్రత్త చేయఁబడియుండలేదు.

"శుకసక్తతి" యను పేరుగల ప్రసిద్ధగ్రంథ మొకటి సంస్కృతమునం గలదుగాని యాపేరునే యిదియుఁ గలిగి యున్నను దానికి భాషాంతరీకరణము మాత్రము గాదు. దాని ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. ఈగ్రంథ మసమగ్రముగా గనఁబడుచున్నది. దీనింబట్టి చూడఁ గవియే దీనిని బూర్తి చేసినట్లు తోఁచదు. ఇందు డెబ్బదికథలు లేవు.

వివిధ ప్రతులలోఁ బరస్పరనిరోధములు చాలఁ గలవు. చరణములకుఁ జరణములే మార్పులుండుటచే నేది శుద్ధప్రతియో నిర్ణయించుట కష్టము.

హంసవింశతియును నిట్టి గ్రంథమే, చాలపద్యము లందు నిందును సరిపోలియుండుట చేత నొకదానిని గాంచి యొకటి వ్రాయఁబడిన ట్లెంచవలసియున్నది.

నే నీగ్రంథమును బరిష్కరించుటలో మిగులసమర్థతగల తెలుఁగుపండితుఁడగు శ్రీ జూలూరి అప్పయ్య గారిసహాయమును బొందియున్నాఁడను. అతఁడు మిగులజాగ్రత్తగను జయప్రదముగను నీ కార్యమును జరపినాఁడు. హంసవింశతిలో జాతీయపదములు విశేషముగా నీయఁబడియుండినను దానికంటె నీ గ్రంథమే రచనయందును మాధుర్యమునందును హెచ్చుగానున్న దని యాతఁడు తలంచుచున్నాఁడు.

అయినను నీ గ్రంథమున కీపేరు తగియుండ లేదని యాతఁడు తలంచియున్నాఁడు. అది సత్యము. దీనిని శుకసప్తతి యనుటకంటె శుకత్రింశతి యనఁదగునని నుడివినాఁడు. ఎందు చేతననఁగా గ్రంథము పూర్తి చేయఁబడి యుండ లేదు గనుక.

తెనుఁగులో శుకసప్తతియను నొకవచన కావ్య మంగడులలో దొరకునుగాని యిది దానినిబట్టి వ్రాసినపద్యకావ్యము కూడఁ గాదు.

1839సం॥ లో మఱికొన్ని యెక్కువ పద్యములుగల ప్రతి నొకదానిని సంపాదించినాఁడను.) అని దొరగారు వ్రాసి యున్నారు.

ఇంకను మఱికొన్నిపద్యములు వేఱొకప్రతిలో దొరకినను నవి తప్పులుకుప్పలును సందర్భహీనములునుగా నున్నవి. అవియైనను నాలగవయాశ్వాసము కడవఱకు లేవు. ఒక్కకథయైనఁ బూర్తికాలేదు. కావున నీ 4-వ యాశ్వాసములో 21 వ కథ కడకుఁ బూర్తిచేసి మొదటిభాగమని పేరిడితిమి. ఇందుఁ బెద్దకథలు 21 యును నుపకథలు తొమ్మిదియును గలసి ముప్పది కథలుగలవు. ఎక్కడనైన నెక్కుడుకథలుగలపుస్తకము దొరకినచో మాకుఁ బంపి యీకొఱఁత మావలనఁ దీర్పించి ఆంధ్రభాషకు మహోపకారముం గావింపఁ బాఠకులం గొనియాడుచున్నాము.

సుజనవిధేయుఁడు,
కొచ్చెర్లకోట రామచంద్ర వేంకటకృష్ణరావు,
సరస్వతీపత్రికాధిపతి, కాకినాడ.

ద్వితీయ ముద్రణ పీఠిక.

ఆర్యులు చేయుపనులన్నియు స్వార్థరహితములు నిహపరసాధకములును. వారు రచియించిన భారతాద్యుద్గ్రంథములు మొదలు కవిచౌడప్పశతకమువఱకు నీతిబోధకములును, ధర్మోపదేశకములును, దన్మార్గమున మోక్షసాధకములు నగుచున్నవి. ఆయా గ్రంథములయందలి విషయ మేదై నను దుద కూహించినచో నది యేదో ధర్మమునో నీతినో బోధించునది యై తీరవలయును. అందుఁ గొన్నింట ధర్మాదులు స్పుటముగా నగపడును, గొన్నింట నూహించినం దోప గర్భితములై యుండును. పంచతంత్రము, హితోపదేశము, విక్రమార్కచరిత్ర మను ద్వాత్రింశత్సాలభంజికలకథలు, తదంతర్భూతములగు బేతాళపంచవింశతి, రేచుక్క పగటిచుక్క కథలు, హంసవింశతి మున్నగునవి యెల్ల నీతిబోధకములే. పంచతంత్రాదులు కొన్నిస్త్రీపురుషసామాన్యము లగువిషయములం దెలుపును. హంస వింశతి, యీ శుకసప్తతియుఁ గేవల స్త్రీలకొఱకే యని యూహింపవచ్చును. ఇందుఁ గామోద్రేకమునఁ బరదూతికాప్రేరణ మునఁ దప్పుత్రోవలంబడఁబోవుపడఁతులను సన్మార్గమునకుం ద్రిప్పుటకుఁగా ననేకోదాహరణములం దెల్పి శీలభంగము కాకుండఁ జేయుటయే ముఖ్యోద్దేశమైయున్నది. ఇవియన్నియుం బంచతంత్రమువంటి కట్టుకథలే ఈ కట్టుకథలకు మూలము మహా భారతములో భీష్ముఁడు చెప్పిన జంతుజాలవిశేషములకథలే కావచ్చును. మఱియు హంస, చిలుక చెప్పుటచేఁ బిట్టకథలునై యున్నవి. కల్పితములేగాని జరగినవై యుండవలనులేదు. పచ్చిశృంగారము గుప్పించి కథ చెప్పినను దుదకు నీతి కనఁబఱపఁబడుచుండును. అవి నీతికథలను బురస్కరించికొని నీతి తెల్పఁబడుచుండును. ఒక్కదానిలోనికథలసామ్య మింకొక్కదానిలోఁ గనఁబడుచుండును. ఇంగ్లీషుభాషలో నిట్టికథ లున్నవో లేవో కానీ ఆరబ్బీభాషలో "ఆలఫ్ లైలా" (ఆరేబియన్ నైట్సు) వేయిరాత్రులకథ లీరీతివియే. హిందూస్థానీలో "శుకశారికల కథలు" (తోతా మైనా) గలవు. వానిలో నొకటి పురుషదుర్గుణముల నెంచి వారల నిందించిన రెండవది పురుషులపక్షము వాదించుచు స్త్రీలయవగుణము లెన్నుచుండును. ఎవరిపక్షము వారు సమర్థించుకొనుట చిత్రము. మనకథలకన్నింటికి సంస్కృ తములో మూలములు గలవు. బృహత్కథ, కథాసరిత్సాగరము నిట్టివానికి మూలములు కావచ్చును. ఇందేదేశమువా రేదేశమువారి ననుకరించిరో యూహించుట దుష్కరము. బుద్ధిమంతులు సర్వత్ర కలరు. ఏదేశపుఁబండితునకైనను లోకమునకు నీతి బోధించుటకు ధర్మోపదేశము చేయుటకు సద్బుద్ధి పొడముచుండును. వారు వారు బోధించుమార్గములు భిన్నములుగా నుండును.

ఈశుకసప్తతి పేరునకు డెబ్బదికథ లనియున్నను మనకు దొరకినవి కొంచె మెచ్చుతక్కువ యుపకథలతోఁ గూడ వానిలో సగమున్నవి. లభించినంతవఱకుఁ జాలమనోహరములుగా నున్నవి. మొదట నేను శ్రీపోలవరము సంస్థానాధీశుల సరస్వతీపత్రికకై చెన్నపురి దొరతనము వారి ప్రాచ్యలిఖితపుస్తకభాండాగారములోని పెక్కుతాళపత్రమాతృకలనుండి దీని కొకపుత్రికను వ్రాసి తెచ్చి ప్రకటించితిని. అప్పటికిఁ గృత్యాది పద్యములు లభింపలేదు. నాయుద్యమము నెఱిఁగియున్న బ్రహ్మశ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. ఏ., గారు తాము వివిధమండలములలో బహుభాషాగ్రంథపరిశోధనముం గావింప నేగినతరి సంపాదించిన కృత్యాదిపద్యము లెనుబదిమూఁడును బంపిరి. అప్పటికి సరస్వతీపత్రిక నిల్చిపోయినది. కావునఁ గొంతకాల మాపద్యములు ప్రకటింప నవకాశము లేక పోయినది. కాకినాడలో శతావధానులు తిరుపతిశాస్త్రిగారితనయులయొద్ద భద్రము చేయఁబడిన యాపద్యములను నేనే పరిషత్పత్రికలోఁ బ్రకటించు భాగ్యము నందితిని. ఆపద్యములు గూడ నిందు మొదటఁ జేర్పఁబడి యథాస్థానమున శోభిల్లుచున్నవి. ఇందుఁ గొన్ని వ్రాతతప్పులును,

లుప్తభాగములును గలవు. ఈపద్యములు లభించువఱకు గద్యములోని-

"శ్రీమత్ఖాదిరీనృసింహళరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగత కవితాధార పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర... కదురధరామండలాఖండలపుత్ర ...కదిరీపతినాయకప్రణీతంబు ... అనుమాటలంబట్టి విశేషములం దెలిసికొన ననువుపడలేదు. ఆపొడిమాటలకు వివరణ మీకృత్యాదిపద్యములంబట్టి యిట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

చంద్రవంశక్షత్రియులలో నచ్యుతగోత్రజులు పాలవేకరివారను నింటిపేరుగలవా రుండిరి. వారికి రాజధాని తాడిగోళ్లపురము[1]. మొదట పాలవేకరి పెదయోబళరాజు రాయలవారిచే నశ్వవారణరత్ననవరత్నహారాంబరాదులచే బహూకరింపఁబడి, పిదప అళియ రామరాజు చేసిన యుద్ధములకుఁ గర్తయై "గదెరాకమున తెర్క మొదలుగల్గు" బహురాజ్య మేలి సమగ్రమహాహవోగ్రసప్తకసహస్రచాపభృత్సైన్యజితమదాహితెంగాగనుద్రుండై" కోడుగలు మొదలగు గ్రామములను శ్రీఖాదిరీనృసింహమూర్తికి సమర్పించి వన్నె కెక్కినవాఁడు. ఈ రాజు కుమారుఁడు నారవిభుఁడు. ఇతనికిఁ దొమ్మండ్రు సుతులు. వీరిలో నొక్కఁడగునోబళుఁడు ప్రసిద్ధి కెక్కెను. ఈ నృపునియగ్రమహిషి బాలమ. ఈ దంపతులకు కరిమాణిక్యరా జుద్భవించెను. ఈతఁడు రామదేవరాయలసరిగద్దియం గూర్చుండుమన్ననం గాంచి యనేకబిరుదములం బడసెను. కరిమాణిక్యరాజునకు లచ్చుమ్మ, రాచమ్మ, రంగమ్మ, భద్రమ యని నల్వురుపత్నులు. వీరియందు వసంతరాజు, రామరాజు, నారపరాజు, కదురరాజు నను నలుగురు సుతులు జనించిరి. వీరిలో వసంతరాజునకు రామరాజు తనయుఁడయ్యెను. ఈ రామరాజు శ్రీరంగరాయలచే మత్స్యమకరధ్వజాదిచిహ్నములం బొందెను. ఈ రామరాజుతనూజుఁడు రఘునాథరాజు. కరిమాణిక్యరాజు రెండవకుమారుఁడు రామరాజు. ఈతని తమ్ముఁడు నారపరాజు. నారపరాజు తమ్ముఁడు కదురక్ష్మాపాలుఁడు. ఈకదురరాజునకుఁ గదురమ్మయే దేవేరి యైనది. ఈసనామదంపతులకు కదురక్షాపాలుఁడు, వేంకటరాజునని యిరువురుతనయులు. ఈయిరువురు సోదరులలోని కదురక్ష్మాపాలుఁడే యాశుకసప్తతి గ్రంథకర్త కదిరీపతి. ఖాదిరిశబ్దమునుండియే కదుర, కదిరి రూపములు కల్గినవి. ఈవంశావళి బట్టి వసంతరాజుకుమారుఁడైన రామరాజు (రెండవ) శ్రీరంగరాయలచే బహూకరింపఁబడినట్లు చెప్పఁబడినందున శ్రీరంగరాయలు 1572-85 నాఁటివాఁడని తెలియవచ్చుచున్నది కావున రామరాజు పౌత్రుడు కదిరీపతికవి 17-వ శతాబ్దప్రారంభమునాఁటివాఁ డగునని తలంపవచ్చును.

ఈకదిరీపతికవి తన గ్రంథములో నన్నయభట్టారకుఁడు మొదలు తనవఱకుఁగలకవుల మర్యాదల నన్నింటిని బహువిధములఁ జేర్చినాఁడని యొక్కమాట చెప్పినంజాలును. స్వభావవర్ణనల కీతఁడు పెట్టినది పేరు. సామెతలగని, జాతీయములకు నిధి. అనఁగా ననఁగా నొకపురము-బిడ్డయొ పాపయో చిదిమి పెట్టినయట్లు- పుడకలువిఱిచి - చింతాకుముడుఁగుతఱి - మూసిన ముత్తెము-మిట్టిమీనై యదల్పు-బడాపగలఁజూచి-ఎట్లు నోరాడెనో-నీధర్మసత్రపుబ్రాహ్మణుఁడ - కడుపు చుమ్మలు చుట్టు - పంటఁ బగపట్టెన్- ఇత్యాదిగా ననేకములు వాడినాఁడు. హాస్యరసము కడ కడుపు చెక్క లగునట్లు నవ్వు వచ్చును. హిందూస్థానీపదములం బ్రయోగించెను ఇంగిలీసులముఖాములు, పరాసులు నునునితరభాషాపదములు గలవు. సంస్కృత వాక్యములు - "స్వామి ద్రోహి మిదం భారం" "విపది ధైర్యమథాభ్యుదయే క్షమా." ఇట్టివి తెనుఁగుపద్యములలో సందర్భోచితముగా సులువుగా నుపయోగించును. సందర్భమునుబట్టి యొకచో వచ్చిన పద్యములే వేఱొకచో వాడినాఁడు. ఈకవికున్న ప్రపంచజ్ఞాన మితరకవులలోఁ బలువురకు లేదు.

పురాణాదులు సూతుండు శౌనకాదిమునులకుం జెప్పి నట్లుండఁగా నిటీవలిగ్రంథములను రచించినవారు చెప్పువాఁ డొక్కఁడు, వినువాఁ డొక్కఁడు నుండవలయునని

నిర్బంధించుచున్నారు. కొందఱు దైవములకుఁ గృతి యర్పించియు, నరులకు నొసంగియు, సూతుండు శౌనకాది మహర్షులకుం జెప్పినదాని నవధరింపుమని చెప్పఁదొడఁగిరి. దానినిబట్టి యిప్పటికలికాలపు పేదరాసి పెద్దమ్మకథలకుఁగూడ నేనారదుఁడో యేయింద్రునతో చెప్పినట్లుగా నతుకుచున్నారు. ఈశుకసప్తతికథలు కేవల (నీచ) శృంగారకథలు. వీనిని గౌరికి శంకరుఁడు రహస్యముగాఁ జెప్పినాఁడని "ధౌమ్యమహర్షివర్యుండు నిరవధికకుతూహలధుర్యుండై యిట్లనియె" నని వచించుట యంత సరసముగా నున్నట్లు తోఁపదు. వ్రతకథలకును గొంద ఱీశివుఁడో యేవిష్ణువో లోకానుగ్రహకాంక్షతో నీవ్రతాచరణమునఁ బుణ్యము గలుగునని దారము లేక మఱ్ఱియూడతోరము గట్టుకొన్నను, బియ్యపుపిండి లేక నివ్వరిగింజలు రెండునూఱి నైవేద్యము చేసినను జాలును, స్వర్గము చేతిలోనికి వచ్చునన్న చిట్టిచిట్టి వ్రతములు సెలవిచ్చినట్లు కలదు. అందేదో పుణ్యమో పురుషార్థమో యున్న దనుచున్నారు గావున వానికి నమస్కారము. ఇట్టి నీరసకథలుకూడ నట్టిమహర్షులు సట్టియుత్కృష్ట దైవతములు చెప్పినట్లు కల్పించుట యుచితముగానుండదేమో యని కొందఱకైనఁ దోపకమానదు.

హంసవింశతికర్త తన గ్రంథములోఁ బర్యాయపదముల నిఘంటువును గుది గ్రుచ్చి కథ కడ్డువచ్చునట్లు చేసి పాఠకులను బాధ పెట్టినాఁడని కొందఱనుచున్నారు. కథ కానిఘంటువు కొంతవఱ కడ్డుతగులుచున్న మాట సత్యమే. ఈకవి యట్లు చేయక, అంతకంటే నెక్కుడుమాటలను సందర్భోచితముగ నందందుఁ జేర్చి కథ కడ్డు రాకుండఁ జేసి పాఠకుల మెప్పునకుఁ బాత్రుండయ్యె ననవచ్చును. ముప్పదికథలలోనే యిన్ని చమత్కృతు లున్నవియే, డెబ్బదిలో నెన్ని యున్నవో! అవి మనకు లభింప లేదయ్యెఁగదా యని విచారపడవలసివచ్చినది. ఈ చక్కని వాగ్జాలము రాజిల్లు నీతనిముఖమున నేరామాయణమో, భాగవతమో మనము వినుభాగ్యముపట్టిన నెంతమనోహరముగ నుండునో గదా!

ప్రథమముద్రణములోని ప్రమాదములు కొన్ని యిందు సవరింపఁబడినవి. పాఠకులే యిందలివిశేషములను గమనింతురు గాకయని విస్తరింపలేదు.

ఇట్లు సుజనవిధేయుఁడు,
కొత్తపల్లి సూర్యరావు.

శాసనములలోన Tadigotla యని కనఁబడునదియే తాడిగోళ్ల కావచ్చును.

శ్రీరస్తు

శుకసప్తతి

ప్రథమాశ్వాసము[1]

కృత్యాది

శ్రీకమలాక్షియై మెలఁగు సీత తటిద్రుచి నొంద లక్ష్మణ
శ్రీకరబాహుదండమునఁ జేర్చుధనుర్లత యింద్రచాపశో
భాకృతిఁ దాల్ప మేరుశిఖరాశ్రయనీరదలీల సింహపీ

ణీకమనీయుఁడౌ జయపటిష్ఠుని శ్రీరఘురాము నెన్నెదన్. 1

మ. వరవామాంకమృగేంద్రపీఠి నెలమి న్వర్తించి ప్రాంచత్కృపా
కరవీకాంకురచంద్రిక న్సకలలోకశ్రేణి నీడేర్చుచున్
వరసౌభాగ్యధురీణ యౌ జనకరాడ్వంశాబ్ధిజాత స్సువ
ర్ణరుచిస్ఫూర్తిసమేత సీతఁ ద్రిజగన్మాతం బ్రశంసించెదన్. 2

మ. మును శేషత్వముఁ బారతంత్ర్యమహిమంబుం దాల్చి లక్ష్మీప్రియుం
గని సేవించి యతండ రాముఁ డయి జోకన్ ధాత్రి నుండంగ నిం
పున శేషత్వముఁ బారతంత్ర్యమహిమంబుం దాల్చి సేవించి మిం
చిన శ్రీలక్ష్మణదేవు నాత్మఁ దలఁతున్ శ్రీవాక్ప్రభావాప్తికిన్. 3

మ. సిరులొప్పంగ రఘూద్వహుండు సుజనక్షేమంకరోద్వృత్తిమై
నరుదార న్మణిభద్రపీఠమునఁ గొల్వైయున్నచో ఛత్రచా
మరముల్ మ్రోల వహించి చి త్త మలరింపం జాలి భక్తాలి బం
ధురపాపౌఘభయఘ్నులౌ భరతశత్రుఘ్ను ల్ననుం బ్రోచుతన్. 4

సీ. పరిపక్వసహకారఫలమా సముద్దండ
మహనీయమార్తాండమండలంబు
తూలికాఘటితకందుకమా నభశ్చుంబి
దృఢతరద్రోణధాత్రీధరంబు
బిసకాండవిసరమా యసమత్రిలోకవి
ద్రావణాసురమహారాజబలము
క్రీడానివాసమా కృతశాంబరీభయం
కరనక్రవరగర్భగహ్వరంబు

తే. బళిర యీలీల యని సురల్ ప్రస్తుతింప
నలరి శ్రీరామచంద్ర పాదారవింద
వందనానందరససుధాస్పందహృదయుఁ
డగుసుధీమంతు హనుమంతు నభినుతింతు. 5

క. వాణి న్వీణాపుస్తక
పాణిన్ శుకవాణి విపులభాసురపులిన
శ్రోణి న్బలభిన్మణిజి
ద్వేణిం గమలభవురాణి వినుతింతు మదిన్. 6

ఉ. ముద్దులుగుల్కు శైలసుతముందఱ శైశవలీల నాడుచో
నొద్దికనున్న తండ్రి తలయూఁచ జటామకుటాబ్జరేఖపై
నిద్దపునబ్జమోహమున నెమ్మిఁ గరాగ్రము సాఁచు వేలుపుం
బెద్ద గణేశుఁ గొల్తు మదభీప్సితకావ్యకళానిరూఢికిన్. 7

మ. కవితాకన్యకల న్సువర్ణసదలంకారప్రయుక్తిన్ యథా
ర్హవరప్రాప్తి నమర్చి కీర్తినిధులై యాచంద్రతారార్కమై
భువి వర్ధిల్లఁగఁ జేయుపుణ్యుల మదిం బూజింతు వల్మీకసం
భవుల వ్యాసులఁ గాళిదాసముఖుల న్మత్కావ్యసంసిద్ధికిన్. 8

తే. ధృతి దురాచారమతి నేకదృష్టివలన
బహుపదార్థపరిజ్ఞానపటిమ లేక

కర్ణకటువుగ వదరెడు కాకవులను
గాకవు లటంచు నెంచి తృణీకరింతు. 9

వ. ఇవ్విధంబున నిష్టదేవతానమస్కృతియును సకలసుకవిజనపురస్కృతియును గావించి సమంచితసకలరసానుబంధబంధురంబగు నొక్క మహాప్రబంధంబు నకళంకరాకానిశాకరకరనికరానర్గళగళిత సుధారసధారామాధురీధురీణ వాగ్ధోరణీనిబంధనంబుగఁ జెప్పంబూనియున్నసమయంబున నొకనాఁటి శుభావహగరీయం బైనవిభావరీతుర్యయామంబున. 10

సీ. మరకతంబులయొప్పు మైనుప్పతిలనొప్పు
గోమువాఁ డెలనవ్వుమోమువాఁడు
వనజాతములబింక మెనయుకన్గవ పొంక
మమరువాఁ డొకవింతమకొమరువాఁడు
చిలిక్రొంబగడంపు జిగిగుంపురవణంపు
మోవి వాఁ డెనలేనిఠీవివాఁడు
మిసిమిబంగరుచేల పసమించుకటిలీలఁ
జెలఁగువాఁడు శుభాప్తి మెలఁగువాఁడు

తే. దివ్యకోదండశరకాండధృతకరాబ్జ
యుగమువాఁ డెన్నరానిసోయగమువాఁడు
జానకీలక్ష్మణులతోడ స్వామి రాముఁ
డెలమిఁ గలలోన నా చెంత నిలిచె నంత. 11

క. కని విస్మయసమ్మోదము
లెనయ న్భయభక్తియుక్తహృదయుఁడనగుచున్
వినయస్థితి నల్ల జగ
జ్జనకున కే నతు లొనర్చి సంప్రీతుఁడనై. 12

క. ఉన్న తరి నన్నుఁ జూచి ప్ర
సన్నాననుఁడై సుధారససదృశమృదువా
క్యోన్నతి శుకసప్తతికృతి
చెన్నలర మదర్పణంబు సేయుకుమారా!

క. ఈవిధమున మాయనుమతిఁ
గావించితి వేని సకలకవిబుధజనసం
జీవన మై నీవంశము
పావన మై వెలయు మత్కృపామహిమాప్తిన్. 13

వ. అని యద్దేవుం డానతిచ్చిన మహాప్రసాదం బని యంగీకరించి యత్యంత భయభక్తి కరకమ్రనమ్రశిరస్కుండ నై సాష్టాంగనమస్కృతులు గావించి యానందబాష్పంబులు చిలుకఁ బులకాంకితగాత్రుండ నై మేలుకాంచి యమందకందళితానందనిష్యందహృదయారవిందుండ నై ప్రభాకరప్రభావిభాసురం బగుప్రభాతంబున సౌశీల్యాదిమాంగల్యహేతుకాల్యకరణీయంబులు నిర్వర్తించి నిరంతరనితాంతతతంతన్యమానకాంతికాంతదంతురిత ద్వారబంధసందానితగంధసింధురకరానీతశాతకుంభకుంభసంభృతాంభోవిజృంభమాణ ధారాభిషిక్తాంభోజవాసినీసంవాసితంబును నిశాత్యంతాసమానపసవాసమాగతరోలంబకదంబవిలంబమాన

ప్రసూనమాలికాలలితనానాసూనవర్ణనీయవర్ణవిచిత్రచిత్రాంబరవితానవిద్యోతమానంబును
బృందావనాళిందకళిందనందనీనందనోద్యానవల్లవసుందరీసందోహానందవిహరమాణ
ముకుందక్రీడావిలాసచిత్రితభిత్తిప్రభాభాసితంబును
వినూత్నరత్నకంబళాస్తరణోపరిభాగవిన్యస్తప్రశస్తనిస్తులగాంగేయవిస్తీర్ణోదీర్ణసూర్యపుటోపధానశయ
నటనటీగాయనగాయనీనాట్యసంగీతసందర్శనాకర్ణనోత్కంఠాయాతపురందరపురసుందరీసందోహ
వేదవేదాంగాద్యనేకశాస్త్రరహస్యవిజ్ఞానధురీణవిపశ్చిన్మౌహూర్తికసుకవిగాయకమంత్రిపురోహితవిలసి
భరతమతంగదత్తిలకోహలాంజనేయశార్ఙ్గ దేవమతాదివివిధభరతశాస్త్రవిశారదకుశీలవలలితంబున
గమలరాగోపలఫలకాయమానచూతనూతనపల్లవోల్లసితతోరణాలంకృతంబును
హిమవాలుకాచూర్ణరంగవల్లీవిరాజమానప్రాంగణదేశదేదీప్యమానంబును సమం
చితానవరతాగురుధూపవాసనావాసితంబును నై విరాజిల్లు నాస్థానభవనరాజంబు
వందిమాగధబృందంబు లందంద కైవారంబు సేయం బ్రవేశించి
బంధుహితామాత్యసామంతజనంబు లభ్యర్ణప్రదేశంబున వసియింపం బేరోలగంబున
నుండి సముద్భటవీరభటరాహుతసంఘంబుల కొల్వుగైకొని భూసురాశీర్వాదభాసుర
మంత్రాక్షతంబు లుత్తమాంగంబునన్ ధరియించి విద్వజ్జనంబులకు నమస్కరించి
స్వప్నప్రకారంబు విన్నవించిన విననవధరించి వార లిట్లనిరి. నీలనీరదశ్యామాకృతియగు
రఘుపతి ధనుర్బాణపాణియై మ్రోలనిల్చుటంజేసి దిగ్విజయంబు సకలజగన్మాత యగు
సీతసందర్శనంబుపవలన నిరంతకసంపత్పరంపరావాప్తి యగు
నిజాగ్రజన్మసేవాశుభలక్షణుం డగులక్ష్మణవిలోకనంబుకతన గురుభక్తి యుక్తియును
గలుగు నీస్వప్నంబు వివిధశోభనప్రయత్నంబులు దెలుపుచున్నయది. నీయట్టికృతార్థున
కిట్టిమహత్త్వంబు లబ్బుట యాశ్చర్యంబే మహావంశసంభవుండవు
ధైర్యస్థైర్యశౌర్యౌదార్యగాంభీర్యలతాలవాలంబగు భవద్వంశావతారం బభివర్ణించెద
మాకర్ణింపుము. 14

తే. సారమై శౌరికేళికాసారమైన
పాలమున్నీటివలన సంభవము నొందెఁ
గువలయామోదకారియై కుటిలచక్ర
హారియై సత్కళాధారి యైనరాజు. 15

క. ఆయమృతాంశుఁడు త్రిజగ
ద్ధేయుం డగురౌహిణేయుఁ గిల్బిషహరణో
పాయున్ సంశ్రితనికరవి
ధేయు న్బుధనామధేయు ధీయుతుఁ గాంచెన్. 16

క. ఆతనికి గల్గెఁ బురూరవుఁ
డతఁ డాయువుఁ గాంచె నహుషుఁ డా పుణ్యునకున్
సుతుఁ డతఁడు కనియెఁ దనయుం
దతవిభవోన్నతి యయాతిఁ దద్వంశమునన్. 17

మ. భువనాధారవిహారి యైనహరి యాపుణ్యాత్మునామంబుచే
భువి భాసిల్లు కులంబునన్ హరిహరాంభోజాసను ల్మెచ్చ సం
భవుఁడై ధాత్రి నరాతిజాతి భయకంపంబెల్ల వారించి సం
స్తవనీయుం డనఁనొప్పె నాతఁడు యదుక్ష్మాభర్త పొల్చున్ మహిన్. 18

ఉ. ఆమహితావతంసకుల మాత్మసముద్భవహేతుభూతమై
ధీరతఁ బాలవెల్లి జగతిం దగెఁ దన్మహిమం బపారగం
భీరఘనాఘసంభరణభీమబలప్రతిభాప్తిఁ గాంతు నం

చారయఁ బాలవేకరికులాఖ్య వహించె సుదంచితోన్నతిన్. 19

ఉ. ఆమహితాన్వవాయవసుధాధిపు లచ్యుతగోత్రపాత్రు లు
ద్దామభుజాపరాక్రమవిదారితఘోరమదారివీరులై
భూమి భరించి రాన్నృపులభూతి మహోన్నతి నేలె భోగసు
త్రాముఁడు తాడిగోళ్ళపురధాముఁడు శ్రీపెదయౌబళుం డిలన్. 20

సీ. తనమాట శకయుగంధరలాటనృపవరు
ల్వినయోక్తిఁ గడు గారవించి మెలఁగఁ
దనకీర్తి దశదిగంతరపూర్తి నేవేళ
నిండారుపండువెన్నెలలు గాయఁ
దనఘాటి రిపు మహీధవకోటి కద్రిగం
హరకుటీరములఁ గాఁపుర మమర్పఁ
దనదాన మర్థిలోకనిదాన మనఁ గర్ణ
ఖచరామరాగవైఖరులఁ బొసఁగఁ

తే. దనమహోగ్రప్రతాప ముద్దండచండ
భానుమండలి నొరయ సౌభాగ్యవిభవ
రాజ్యలక్ష్మీసహాయుఁడై ప్రబలె రూప
భావజనిభుండు పెద్దయౌబళవిభుండు. 21

సీ. రాయదత్తాశ్వవారణరత్నవరత్న
హారాంబరంబు లేయధిపుఁ డందె
నళెరామరాజేంద్రబలవద్రిపులఁ ద్రుంచు
కలని కేధీరుండు కర్త యయ్యె
(?)కదెరాకమునతెర్క మొదలుగల్గు
బహురాజ్య మేశౌర్యమహితుఁ డేలె
గురుదేవతాపాదసరసీరుహార్చనా
పరత నేనిపుణుండు ప్రౌఢి గాంచె

తే. నతఁడు వెలయు సమగ్ర హాహవోగ్ర
సప్తకసహస్రచాపభృత్సైన్యజితమ
దాహితెంగాగ నుద్రుండు(?) తాడిగోళ్ళ
జలధిచంద్రుండు పెద్దయౌబళవిభుండు. 22

చ. నరచక్రేశుల నెంచి చూడ హనుమన్నాగారిచిహ్నాఢ్యులై
పరబాణాసనచాతురిం గనిరి తత్రాగల్భ్య మెంతంచుఁ దా
నరచక్రేశత రాయదత్త హనుమన్నాగారిచిహ్నాఢ్యుఁడై
పరబాణాసనచాతురిం దనరె నోబక్షోణిపాలుం డిలన్. 29

సీ. క్రోడుగ ల్మొదలైన గురుతరగ్రామము
లహిమఁ జెన్నగు భోగమండపములు
సరసగుబాళించు వరధూపవాసన
ల్వివిధరాజాన్ననివేదనములు
కట్టాణిముత్యాలగట్టిచౌకట్లజో
డరుదైన నవరత్నహారలతలు
కడుదీప్తి మెఱయు నఖండదీపజ్యోతు

లనుపమనుప్రసూనార్చనములు

తే. మొదలుగాఁ గల్గు కైంకర్యముల నమర్చె
శ్రీకరుం డైనఖాద్రినృసింహమూర్తి
కెనయఁ బ్రహ్లాదుఁ డితఁడో యనఁగ భక్తి
గలిగి పెదయౌబళేంద్రుఁడు వెలయ జగతి. 24

క. ఆ పెద్దయోబనృపతికి
గోపకనద్భాస్వదంశుకుముదీభవదా
ఘోపాలసమదవదరి
క్ష్మాపాలకుఁడైన నారశౌరి జనించెన్. 25

సీ. సత్కళానిధియైన జైవాతృకుఁడు రాజ
చక్రపాలకమైత్రి సలుపఁ డనుచు
జీవనం బొసఁగి రక్షింపఁజాలు ఘనుండు
చంచలాత్మకత గద్దించు ననుచుఁ
దాభోగియై యనంతాభిధానుఁడు జగ
త్ప్రాణాపహారియై పరగు ననుచు
హంసాభిదైవతఖ్యాతజగన్మిత్రుఁ
డురుపుణ్యజనవృద్ధి కోర్వఁ డనుచు

తే. జలజరిపు మేఘ శేష సూర్యుల హసించె
కాంచె నతచక్రభరణ మార్జించె ధైర్య
మవనిఁబాలించె నిర్జించె నరిజనాళి
నారసద్గుణహారి శ్రీనారశౌరి. 26

చ. నల నిభుఁడైన యోబవిభు నారన్నృపాలుని యోలగంబునం
గలితసుగంధమాల్యవసనంబులతో నెలవైన వక్కలా
కులె యొకరాయమన్నెదొరకుం దగ పెండ్లికిఁ జాలునన్నచోఁ
దెలియగఁ దద్వదాన్యత నుతింప ఫణీంద్రున కైనశక్యమే. 27

సీ. తొలఁగినగతి సూడుదొరల ననాయాస
వర్ధితదుఃఖాశ్రువర్షములకుఁ
గొలిచిన సరిమన్నెగురిపేరు లొనరించు
వరదానధారాప్రవాహములకు
నాశ్రయించిన భూసురాగ్రేసరులు సేయఁ
దొడరిన సవనాగ్ని దూమములకు
నిడినసత్రముల నభీష్టమృష్టాన్నభో
జనజనజయజయశబ్దములకుఁ

తే. దడిసి వరదలఁ బడియుండి కుడిచి బెగ్గ
డిలఁగ నేమిటికిం దని తెలిసి దాఁటి
నేడువార్ధులు గడవెళ్ల నీఁడె నౌర!
నారవిభుని యశఃకాంతనడత వింత. 28

క. మేరుగిరిధైర్యనిధియా
నారనృపాలకుఁడు గనియె నయమార్గగుణో

దారుల వరవీరయశో
హారులఁ దొమ్మండ్రు సుతుల నతులితమతులన్.

క. ఆరమణీయయశోవి
స్తారులలో వినుతిఁ గాంచె సకలధరిత్రీ
భూరితరభారవహనో
ద్ధారభుజప్రబలుఁ డోబధరణిపుఁ డవనిన్.

సీ. వరదానవాగ్వైభవముల నీడనవచ్చుఁ
గర్ణుతో శేషదృక్కర్ణుతోడ
నంగసౌందర్యశౌర్యముల జోడనవచ్చు
మారుతో గిరిజాకుమారుతోడ
....
భవునితోఁ గమలసంభవునితోడ
కలితసాహిత్యకీర్తుల సరి యనవచ్చు.
భోజుతో నిర్జితాంభోజుతోడ

తే. ననుచుఁ దను గీ......
.................న్మానదాన
ధర్మగుణముల శోభిల్లు తాడిగోళ్ళ
నారనరపాలునౌబళనాయకుండు. 31

చ. వననిధి మేటి దానము.........................
.................లకువాఃపతి మీఱు సముద్రవారివా
హనకమతేంద్రసైంధవుల కబ్జుఁడు మిక్కుట మాపగాధిరా
డ్వనధరపాశభృజ్జ.............................. 32

సీ. ఘనములై ముక్తి సాధనములై మౌనిపా
వనములై పొలుపొందు వనము లలర
శ్రుతులై పదార్థసంగతులై విలసదలం
కృతులై విరాజిల్లు కృతులు దనర
మురువులై మున్నీటిహరువులై చూడన
చ్చెరువులై వెలయు బల్చెఱువు లొనర
నయములై మణిహేమమయములై యుత్సవా
లయములై మనుసురాలయము లమర

తే. ధరఁ బ్రతిష్ఠించి వెలసె సంగరధరోగ్ర
బహుళహళహళనిభగోపగహనదహన
భీమరిపుభూమివిభుమనోభీకరుండు
నారభూవరునౌబళనాయకుండు. 33

క. ఆవసుధాధిపుపట్టపు
దేవులలో సకలజలనిధిప్రావృతగో
త్రావలయదీనరక్షా
ప్రావీణ్యకళాప్తిఁ గాంచె బాలమ ధాత్రిన్. 34

సీ. మగనికి సకలసంపదలు గల్గ మెలంగి

కమలయై నెగడె నీకంబుకంఠి
ప్రజల సత్పుత్రులపగిదిఁ గల్గొని యన్న
పూర్ణయై తనరె నీపువ్వుఁబోఁడి
యోర్పు గల్గి యొకింతయును గోప మెఱుఁగక
ధాత్రియై వెలసె నీతరళనయన
సుచరిత్రధర్మ మెచ్చోఁ బాయ కలయరుం
ధతియై రహించె నీనలిననయన

తే. యనుచుఁ దనతోడి సతులెల్ల నభినుతింపఁ
బరఁగుఁ బరమపతివ్రతాభరణమగుచుఁ
దాడిగోళ్లౌబళేశ్వమాధవునిరాణి
భవ్యసద్గుణనికురుంబ బాలమాంబ. 35

క. ఆరమణీమణివలనన్
గారవమున నోబవిభుఁడు గనియెఁ గుమారున్
ధీరుని నవమన్మథశ్రుం
గారునిఁ గరెమాణికేంద్రుఁ గరుణాసాంద్రున్. 36

మ. కరెమాణిక్యనృపాలుకీర్త్యుదధికిం గంజారితారాసము
త్కరము ల్ఫేనము లింద్రదంతి జలనాగం బీశతాలాంకని
ర్జరమౌన్యావళి నీరుపాపగమి భాస్వద్రత్నసాన్వాదిభూ
ధరము ల్రత్నము లబ్జజాండములు మత్స్యాండంబు లయ్యెన్ ధరన్. 37

సీ. ఏవదాన్యుఁడు రామదేవరాయలసరి
గద్దియ నొడ్డోలగమున నుండె
నేమనుజాధీశుఁ డితరనృపాలరా
జ్యస్థాపనాచార్యుఁ డై చెలంగె
నేపరాక్రమవంతుఁ డెదిరిన శత్రుభూ
పాలుర నడవులపాలుపఱిచె
నేమహామహుఁడు శ్రీరామనామధ్యాన
నిష్ఠాగరిష్ఠప్రతిష్ఠ గాంచె

తే. నతఁడు చతురబ్ధివలయితకుతలభార
భరణవిభవప్రచురబాహుబలవిహారి
తాడిగోళ్ళౌబళనృపాలతనయమౌళి
నీతిగీష్పతి కరియమాణిక్యనృపతి. 38

క. అలకరెమాణిక్యేంద్రుని
బలుధాటికి నల్కి యవనపతు లందఱు న
వ్వలయాచలపశ్చాస్థలి
నిలువఁగఁ బాశ్చాత్యు లనెడునియతి ఘటిల్లెన్. 39

సీ. తాళి చౌకళి కుంచె కాళాంజి చామర
ద్వయము ముత్తైపుఁదురావాహనము పి
రంగిక మొదలౌ రామరాయక్షమా
వరదత్త బిరుదాంకవార మంది
కదనభూతలభయంకరకరాగ్రసమగ్ర

కరవాలహతరిపూత్కరుఁ డనంగఁ
దాడిగోళ్లన్వయోదధినిశాకాంతుండు
కరియమాణిక్యభూకాంతుఁ డలరు

తే. నభయదానార్థనతవినుతావనీశ
పాకభిల్లోచనానందబాష్పకణమ
రందబంధురపాదారవిందుఁ డగుచుఁ
జక్రవాళావృతాచలచక్రమునకు.40

క. ఆకరెమాణికరాయ
క్ష్మాకాంతునికాంత లమితకమనీయశుభ
శ్రీకాంతలు సంపత్ప
ద్రాకాంతలు నల్గు రెన్నఁ దనరుదు రెలమిన్. 41

తే. అందు లచ్చమ్మ లచ్చమ్మయగు గుణమున
వలపు రాచమ్మ రాచమ్మ కలిమి కెలన
ధృతకురంగమ్మ రంగమ్మ పతిహితమున
నాసుభద్రమ్మ భద్రమ్మ యాదరమున. 42

శా. శ్రీకృద్ధికరెమాణికేంద్రుఁ డినధౌరేయుండు తేజోఘనుం
డాకాంతామణులందుఁ గాంచెను వసంతాధీశు రామాధిపుం
బాకారిప్రతిమానవైభవయుతు న్నారప్రభు న్నారదా
శ్రీకంఠాభయశోవిశాలుఁ గదురోర్వీపాలులీలాంగజున్. 43

క. అందగ్రజుండు వెలయుఁ బు
రందరభోగాఢ్యుఁ డమలరమణీయయశః
కందళజితముక్తాహరి
చందనమందారుఁ డనవసంతేంద్రుఁ డిలన్. 44

చ. సమరదిలీపుఁ డై తగువసంతనృపాలునికీర్తిశౌర్యముల్
సమరసధర్మమార్గణవిశాలవితీర్ణిమనంటి జంటగాఁ
గమలభవాచ్ఛభానుకరకాంతిత యెంతని పంతగించె నా
క్రమకలధౌతభూధరవికస్వరరూపము లేపుమీఱఁగన్. 45

క. ఆధన్యునకును సంభవుఁ
డై ధాత్రి భరించి భీకరాకృతి రిపురా
డ్బాధరసంఘాతేంద్రా
ణీధవుఁ డన రామమేదినీధవుఁ డలరున్. 46

మ. సమరక్షోణిని రామభూవిభుఁడు భాస్వల్లీల ఖండింపఁ ద
ద్విమతాధీశ్వరకంఠరక్తతటినీవేగాహతిక్షుబ్ధవా
ర్ధిమహారావచరత్తటిద్రుశుకముల్ ద్వీపక్షమాపాలనా
ర్థము గట్టించిన తోరణంబు లనఁగా రంజిల్లు నల్గిక్కులన్. 47

తే. ధాత్రి తనకీర్తి రంజిల్లు తాడిగోళ్ల
రామభూపతి శ్రీరంగరాయదత్త
మత్స్యమకరధ్వజాఢ్యుఁడై మధురధర్మ
భరణత గ్రహించు రతిమనోహరునికరణి. 48

సీ. తనగుణలతికాకాదంబకంబునకు లో
కాలోకనగముపఘ్నంబు గాఁగఁ
దనశౌర్యచండభానుని కరాతిధరాధి
నాథులు ఘూకసంతతులు గాఁగఁ
దనదానసంతానమునకు శుభ్రాంశుధా
మములు భాస్వత్ప్రసూనములు గాఁగఁ
దనకీర్తిబాలకు వనజజాండకటాహ
మెల్లప్పటికి బొమ్మరిల్లు గాఁగఁ

తే. బరఁగు రణరంగరంగదభంగజవతు
రంగసారంగయోధశతాంగధుతప
రాగపరిభూతభీతారిరాజచయుఁడు
తాడిగోళ్లాపురీరామధరణివిభుఁడు. 49

మ. ధర రామక్షితిపాలు సెల్వున వసంతత్యాగకాలంబునన్
వరమాణిక్యపురాసు లెల్ల భటవిద్వద్యాచకు ల్వచ్చి యం
దఱు నొక్కుమ్మడిఁ గొల్ల లాడి కొనిపోఁదచ్ఛేషముం దానిజో
దరమం దుంచుక రత్నగర్భ యను ప్రోద్యత్సంజ్ఞచే మించదే. 50

క. ధామనిధితేజుఁ డగునా
రామనృపాలకుఁడు శరపరాభూతమహా
భీమరిపుస్తోమవపుః
స్థేముని రఘునాథవిభునిఁ జెల్వుగఁ గాంచెన్. 51

సీ. తనసదాచారంబు తనసదాచారంబు
సరణి నానాఘనోత్సవ మొనర్పఁ
దనశుభాలోకంబు తనశుభాలోక మ
ట్లతిలోకబాంధవోన్నతి ఘటింపు
దనకలావిభవంబు తనకలావిభవంబు
మాడ్కిని సర్వజ్ఞమౌళి నెనయఁ
దనసన్నిధానంబు తనసన్నిధానమ
ట్లనవద్యతరనిరంజనత వెలుఁగఁ

తే. బరఁగు యుద్ధధరిత్రీద్ధపటుపటహవి
జృంభణార్భటీదళితదిక్సింధురాళి
శుభముక్తౌఘగుంభితకువలయుండు
రామభూపాలురఘునాథభూమివిభుఁడు. 52

చ. నరసుతమూర్తి యైనరఘునాథనృపాలునికీర్తిసంఘ మా
హరిశరజన్మ హంసభవ హారివిలాసము, తత్ప్రదాన మా
హరిశరజన్మ హంసభవ హారివిలాసము, తత్ప్రతాప మా
హరిశరజన్మ హంసభవ హారివిలాసము, ధాత్రి నెన్నగన్. 53

ఉ. ఆరఘునాథభూమివిభుఁ డంబరభూజసమీభవత్కన
ద్గౌరవకీర్తియై కొలువఁ గంసహరాంశభవుండు రామధా
త్రీరమణుం డనేకజగతీపరిపాలతఁ బూనె సద్గుణా
వారణలీల సర్వజనవర్ణితదానకళాకలాపుఁడై. 54

క. ఆరామశౌరితమ్ముఁడు
నారనృపాలకుఁడు వెలసె నక్షత్రశర
ద్ధారాధరతారావర
హారామరతరుహిమాచలాంచద్యశుఁడై. 55

మ. అరిపద్మంబులచే మహోత్పలకళోద్యద్వృద్ధిచిత్తంబులం
బరమాహ్లాదముఁ జెందవచ్చు మదిలో భావించి రేఁడు భా
స్కరతేజుండగు నారభూవిభుని సచ్ఛత్రాకృతిం దాల్చి తా
నరిపద్మంబుల మైత్రి గన్గొనియె నాత్మాలోకమాత్రంబునన్. 56

సీ. సురసరిత్పురహరస్థిరశరద్ఘనవయ
శ్శరనిధిచ్ఛవికనచ్ఛటులకీర్తి
ఘనరటత్పటహనిస్వనవినిర్దళితశా
త్రవపురప్రకటవప్రనికరుండు
రణవిఖండితరిపుప్రభుగళస్రవదసృ
క్తతరసప్రకరపూరితపయోధి
సలిలభృజ్జలజభిజ్జలధికల్పకవిక
ర్తనసుతస్తవనీయదానయుతుఁడు

తే. మన్నెమాత్రుండె నిజపాదమంజుకటక
ఘటితపటురత్నపటల విస్ఫుటవిదృశ్య
మానమత్తారిరాజన్యమస్తకుండు
నారభూపాలుఁ డమితసన్నహనబలుఁడు. 57

శా. ఆపృథ్వీపతిసోదరుండు కదురక్ష్మాధీశవర్యుండు యో
షాపంచాస్త్రుఁ డనంతభూషణవిశేషస్ఫూర్తియుం బ్రాప్తల
క్ష్మీపాలత్వముఁగల్గి సజ్జనగణశ్రేయస్కరోద్యోగుఁడై
దీపించున్ శివకేశవాంశజుఁ డనన్ దివ్యప్రభావోన్నతిన్. 58

సీ. పద్మాప్తపద్మాప్తపద్మాప్తతుల్యుఁ డే
ఘనుఁడు సంపత్కృపాకలితరుచుల
హరిణాంకహరిణాంకహరిణాంకసముఁ డేర
సానాయకుడు బలైశ్వర్యకళల
హరిరాజహరిరాజహరిరాజనిభుఁ డేన్నృ
పాలుండు శౌర్యోక్తిభక్తిరతుల
మకరాంకమకరాంకమకరాంకసదృశుఁ డే
ఘనుఁడు దానాకారగౌరవముల

తే. నతఁడు గుణథాముఁ డభిరాముఁ డర్కధాముఁ
డమితజయభీముఁ డుద్దాముఁ డరివిరాముఁ
డతులవైభవసుత్రాముఁ డనఁగ భద్ర
నాముఁ డలరారుఁ గదురభూనాయకుండు. 59

క. సంగరజయుఁ డగుకదురనృ
పుంగవువాక్కీర్తు లలరె భూస్థలిఁ హరజూ
టాంగనటద్గాంగరట
ద్భంగాభంగోద్ధనినిదధవళద్యుతులన్. 60

చ. హరనరవాహవహ్నిహరు లాకదురేంద్రుని కీర్తిదానశౌ
ర్యరసకృపావిశేషముల కల్కి కృశించి కురూపియై సదా
మొరయుచుఁ జాల నల్లనయి భూమిధరంబున మూలచట్ల సా
గరమున విశ్రమింప నొదుగం దిరుగంబడియుండఁ జూడరే. 61

క. ఆమహిమాఢ్యునకుఁ బురం
ధ్రీమణియగు కదురమాంబ దీనావనయై
శ్రీమెఱయ మహిని వర్ధిలు
తామరసాక్షునకు వార్ధితనయ యనంగన్. 62

సీ. తా రత్నగర్భాభిధాన యయ్యును విభు
నప్పుల ఱాయి మోయంగఁ జేసెఁ
దాఁ గల్మి యొసఁగెడు తరుణి యయ్యును నిజ
ప్రాణేశుఁ బసులకాపరిగఁ జేసెఁ
దా జనకజ యయ్యు ధవునిఁ గారడవిలో
జనకవియోగాప్తి నెనయఁ జేసె
దా హైమవతి యయ్యుఁ దనమనోనాథుని
బునుకపేరులు దాల్చుకొనఁగఁ జేసె

తే. నని ధరాదేవి నిందిర నవనికన్య
నచలజాతను నిరసించి యాత్మపతికి
గీర్తితాభీష్టవైభవస్ఫూర్తు లొసఁగు
వదనజితపూర్ణశశిబింబ కదురమాంబ. 63

తే. పరమగుణశాలి కదురనృపాలమౌళి
కదురమాంబికయందు శృంగారనిధుల
నందనులఁ గాంచెఁ గదురభూనాథు నిన్ను
వేంకటాగ్రణి నతిదానవిబుధమణిని. 64

చ. ఇననిభ తాడిగోళ్ల కదురేంద్రుని శ్రీకదురావనీశ నీ
యనుజుని వేంకటక్షితివరాగ్రణి నెన్నఁదరంబె ధాత్రిపై
ననయముఁ దత్ప్రతాపజలజాప్తునిచే వలయాద్రిరాడ్వ్యిలం
ఘనమగు శత్రుభూభుజులు గాంతురు సత్పథసౌఖ్యసంపదల్. 65

సీ. అనిమిషావాససంప్రాప్తిఁ జెందనివారి
కనిమిషావాససంప్రాప్తి యొసంగె
విషధరస్థలి నుండ వెగటైనవారికి
విషధరస్థలి నుండ వెఱఁగుమాన్పె
స్వస్థానవిహరణాసహ్యులౌ వారికి
స్వస్థానవిహరణాసహ్య ముడిపెఁ
దతమహాబిలపదస్థలి లేనివారికి
దతమహాబిలపదస్థితి గడించె

తే. నౌర తొలుదొల్త డాసి యొమ్మదిమి గదిమి
చించి చెండాడి గాసిఁ జేసినదియయ్యు
విమతతతిపట్ల కదురభూవిభుని వేంక
టాగ్రణికరాసి యెంతదయాంబురాశి. 66

చ. సరసతఁ దాడిగోళ్ల పురశాసనుఁడై తగు వేంకటప్రభుం
డరివిజయప్రయాణసమయానకనాదవిధూతతారకాం
బరమున కాత్మఖడ్గహరిమర్దితశాత్రవహ స్తిమస్తకో
ద్ధరుచికమౌక్తిప్రతతితారల పెక్కు ఘటించు నిచ్చలున్. 67

సీ. నవనవాగతశీతపవనవారమహోగ్ర
దవలవావళిచేత దర్ప ముడిగి
తలతలావృతసుకోకిలకులాననగళ
త్కలకలారభటిచేఁ గడుఁ గలంగి
ప్రసవసారసితసారసరసాశనమత్త
భసలసాధ్వసముచే భంగ మంది
స్మరశరాసవసముద్ధురశరాకులమన
స్వవసరాగముచేత శయ్య నొరగి

తే. ధరణి నెటఁగింతు రీరీతిఁ దాడిగోళ్ల
కదురవిభు వేంకటేంద్రుని కదనధాటి
కలికి దుర్గమకాననస్థలులఁ బడిన
యాత్మనాథులపైతమి నహితసతులు. 68

ఉ. శ్రీనిధి తాడిగోళ్ల కదిరీపతినాయని వేంకటక్షమా
జాని జయప్రయాణపటుసంభ్రమసంభృతభూరిభేరికా
ధ్వాన మమర్త్యలోకవనితాజనము ల్విని నూతనప్రియా
నూనసుఖోన్నతు ల్గలుగునో యని యెంతురు సమ్మదంబునన్. 69

ఉ. ఆయనుజుం డఖండవిభవాఢ్యుఁ డమందముదం బొసర్ప నా
రాయణపుణ్యమూర్తి వయి రంజిలి తీవు శుభైకశాశ్వత
శ్రీయుత తాడిగోళ్ల కదిరీపతినాయక వేంకటాంబ య
త్యాయతకీర్తిపూరితదిగంతర పట్టపుదేవి యై తగన్. 70

చ. అమితయశఃపయోధి కదురాధిపు శ్రీకదుక్షితీంద్ర చి
త్రము విను మొక్కవార్త సమరస్థలి దుర్మదవద్విరోధిరా
ట్సమదభవద్భయంకరభుజప్రవిభాసికరాసిసంహతి
న్విమతులకంఠరక్తము స్రవించి ద్రవించు మనంబు రంభకున్. 71

సీ. మేఘంబు లేనిక్రొమెఱుఁగులు కుముదారి
లేనియెండలు వార్ధి లేనిబాడ
బములు సురాద్రి లేనిమణిసానువు లర
ణ్యము లేనిదావానలములు కొలను
లేనికెందమ్ములు మ్రాను లేనిచివుళ్లు
గని లేనికెంపులు మనసిజారి
లేనికన్మంట లై లీల నిండెను ధరా
స్థలి నౌర యుష్మత్ప్రతాపరుచులు

తే. దహనసహకారరాజదర్పహరణ
రణమహాభీమభీమాబ్జరమ్యకీర్తి
కీర్తితాలోకలోకైకకీర్తనీయ
ఘనగుణకలాప కదురేంద్రు కదురభూప. 72

క. తతరణమున నీవిమత
క్షితినాథు లనంతధవముఁ? జెందరె భయకం
యుతులై నతులై హతులై
గతకల్మష తాడిగోల్ల కదురనృపాలా. 73

చ. అమృతము శీతభానుగత మన్నది కాదు తృణస్థితం బటం
చమలమతి న్వచింతురు మహాత్ములు కాదనిరేని నీరిపుల్
రమణఁ దదాప్తిమాత్రమున రక్షితులై మనుటెట్లు ధాత్రిభూ
రిమహిత తాడిగోల్ల కదిరీపతినాయక లోకపాలకా. 74

సీ. తనపేరురంబు ద్రొక్కినవాఁడు సిగ్గుచే
సరిగాక తలలెత్త వెఱవలేదొ
తనతలఁ దన్ని నిల్చినవాఁడు సామ్యంబు
జెందలేక కృశత్వ మందలేదొ
తనవాలుజడలనుండి నది దీటుకు రాక
బెట్టుగాఁ బెనుమొఱ్ఱ వెట్టలేదొ
తనుమోచి తిరుగఁజొచ్చినది తుల్యముగాక
ఘనభయంబునఁ బూరి గఱవలేదొ

తే. తాను సరిచనఁదలఁచి నీధవళకీర్తి
కెనయఁగా లేక సగమయ్యె నీశుఁ డతఁడు
వసుధ సర్వజ్ఞుఁ డెట్లు సర్వజ్ఞమౌళి
కంజశరరూప కదురేంద్రు కదురభూసప. 75

క. ధర్మగుణకలితమార్గణు
లర్మిలి నీచర్య లెంచ నలరితి వౌరా
ధర్మగుణకలితమార్గణ
నిర్మథితవిపక్ష కదురనృపహర్యక్షా. 76

సీ. కావ్యనైపుణిశబ్దగౌరవప్రాగల్భ్య
మర్థావనాసక్తి యతిశయోక్తి
నాటకాలంకార నయమార్గసాంగత్య
సాహిత్యసాహిత్యసరసముద్ర
సకలప్రబంధవాసన సువాక్ప్రౌఢిమా
న్వితచతుర్విధసత్కవిత్వధాటి
లక్ష్యలక్షణగుణశ్లాఘ్యతాపటిమంబు
నైఘంటికపదానునయనిరూఢి

తే. గనిననీకు నసాధ్యంబె గణుతి సేయ
ధాత్రి శుకసప్తతి యొనర్పఁ దాడిగోల్ల
ఘనకులకలాపకదురేంద్రు కదురభూప
చెలగి వాక్ప్రౌఢిచే గృతి సేయు మవని. 77

వ. అని విద్వజ్జనంబు లానతిచ్చిన నేను
నమందానందరసభరభరితహృదయారవిందుండనై. 78

క. కుంభిన్యాత్మభవాకుచ

కుంభపరిరంభణాత్తకుంకుమపంకో
జ్జృంభితసంకుమదాగురు
శుంభద్వక్షునకు భానుసుతరక్షునకున్. 79

క. బంధుకదశకంధరగ
ర్వేంధనజిద్గంధవాహహితునకుఁ బటుద
ర్వాంధకహరబంధునకుఁ గ
బంధాసురనిబిడతిమిరభాస్వంతునకున్. 80

క. చండద్యుతినిభమణిమయ
కుండలున కజాండభాండకోదండకళా
మండలపండితదనుజా
ఖండలఖండనసమర్థఘనకాండునకున్. 81

క. భర్గేష్వాసనదళనా
నర్గళదృఢబాహువీర్యునకుఁ బూర్వవచో
మార్గచరిష్ణుమునీశ్వర
వర్గప్రణుతానివార్యవరచర్యునకున్. 82

క. షడ్వదనజనకసుమనో
రాడ్వినుతచరిత్రునకును రాజద్గాత్ర
త్విడ్విజితాదిత్యునకు వి
రాడ్విగ్రహధామునకును రఘురామునకున్. 83

కథా ప్రారంభము

వ. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా నాయొనర్పంబూనిన శుకసప్తతి
యనుమహాప్రబంధంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన. 84

క. వెలయు నలఘుప్రభావో
జ్జ్వలుఁ డింద్రప్రస్థపురి నసామాన్యమహః
కలితదృఢబాహుబలని
ర్దళితాహితరాజు ధర్మరాజు ధరిత్రిన్. 85

చ. అతఁ డొకనాఁడు నిండుకొలువై బలవైరిమహోన్నతి న్మరు
త్సుతుఁడుఁ గిరీటి మాద్రితనుజు ల్తనదండన యుండి కొల్వ రా
జతతికిరీటకోటివిలసన్మణిమంజులదీప్తిపుంజరం
జితచరణుండు ధర్మజుఁడు చెంత వసించిన ధౌమ్యు నిట్లనున్. 86

క. తెలివి గలభూసురుండవు
కులగురుఁడవు మాకు మౌనికుంజర! వినుమీ
యలఘుమతి నొక్కకార్యము
తెలియ న్వివరింపవే సుధీజనతిలకా! 87

ఉ. భామలచిత్తము ల్దెలియ బ్రహకునైన వశంబుగాదు త
త్కామితయత్నము ల్తలఁప ధాత్రి విచిత్రము లండ్రు కావున

న్నామది యేతదీయకథనంబు వినం గడఁగె న్మహీసుర
గ్రామణి! యానతిమ్మనుఁడు రాజబిడౌజునితోడ వేడుకన్. 88

వ. అప్పు డాభౌమ్యమహర్షివర్యుండు నిరవధికకుతూహలధుర్యుం డై యిట్లనియె
స్త్రీజనంబుల చిత్తంబులు లోకాతీతదుర్వృత్తంబులు, తదీయకృతసాహసకార్యంబు
లనివార్యంబు లగుట నిక్కువం బిందులకు నొక్క యితిహాసంబు గలదు. తొల్లి
మహాదేవుండు పార్వతీవరారోహ కతిరహస్యంబున నానతిచ్చినతెఱం గెఱింగించెద
సావధానుండవై యాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 89

సీ. సౌధాగ్రతలకేళిజాగ్రన్మృగేక్షణా
స్ఫుటదృశ్యమానేంద్రపురవరంబు
జగతీదిదృక్షుభౌజగవర్గనిర్గమ
ద్వారాయితస్వచ్ఛవారిఖేయ
మబ్జినీకాంతశుద్ధాంతీభవత్ప్రాంత
సంతతోదారకాసారవార
మిందిరాసుతభవ్యమందురానీకర
మ్యామోదకారణారామసీమ

తే. యంద మగు మేరుమందరాహార్యమధ్య
తలమహీమండలమున నుద్దామభీమ
మేదురోద్భటభటసింహనాదచలిత
దిగ్గజవరంబు పద్మావతీపురంబు. 90

క. ఆనగరి న్విభవప్రతి
భానగరిపుఁ డైన చిత్ భానుం డేలు
న్మానక మృదుకరడమరు స
మానకరవ మరుల గిరులయఖుఁతం జేర్పన్. 91

మ. కలలో నైనను బల్కి బొంకఁడు సమగ్రక్రోధయోధారిరా
డ్బలముం గన్గొని చీరికిం గొనఁడు దుష్పాండిత్యము ల్నేరఁ డు
జ్జ్వలదుజ్జృంభశుభాంగవైఖరుల తేవన్మాత్నకందర్పుఁ డై
తలఁపం జొప్పడుఁ జిత్రభానుఁ డతఁ డేతన్మాత్రుఁడే చూడఁగన్. 92

సీ. చంద్రమతీనాథుచందాన నలునివై
ఖరిఁ బురుకుత్సునిగతిఁ బురూర
వునిమాడ్కి సగరులాగునఁ గార్తవీర్యుని
యనువున గయునట్టు లంబరీషు
పొలుపున శశిబిందువలె నంగుపోలికఁ
బృథునిభాతి మరుత్తురీతి భరతు
కరణి సుహోత్రునిహరువున రఘులీల
రామునిక్రియ భగీరథునిఠేవ

తే. శిబితెఱంగున మాంధాతచెలువమున య
యాతిరీతి దిలీపుమర్యాద రంతి
సరణిఁ బాలించి యలరు నాచక్రవాళ
వసుమతీచక్ర మమ్మహీవల్లభుండు. 93

మ. అకలంకప్రతిభాప్రతాపవిభవుం డా రాజకంఠీరవుం
డొకనాఁ డంతిపురి న్సువర్ణవలభిప్రోన్మీలమై కెంపుమా
నికపుంబొమ్మల నొప్పు పెండ్లిచవిక న్నీలంపుజాగద్దియం
బికవాణీనికరంబు గొల్వ సుముఖాప్తి న్నిండుకొ ల్వుండఁగన్. 94

క. ఇఱుకువలిగుబ్బచన్నుల
యెఱుకుం జవరా లొకర్త యెఱుకో యవ్వా
యెఱుకో యని తనచందం
బెఱుకపడంగా హజార మెలమిం గదిసెన్. 95

వ. అప్పు డప్పుడంతుకతెఱం గమ్మహీంద్రుండు పరిచారికాజనంబులవలన విన నవధరించి సమ్ముఖమునకు రావించిన. 96

సీ. సవరనిపనివన్నెఱవిక పిక్కటిలంగఁ
గులుకు పాలుబ్బుగుబ్బలు చెలంగ
ముంజేతులను ముఖాంబుజమున నొకవింత
పొలుపు దెల్పెడు పచ్చబొట్టు లెసఁగఁ
గుఱుమాఁపుపయ్యెంటచెఱఁగులో నిడుకొన్న
ముద్దుఁబల్కులచిన్నిబుడుతఁ డమరఁ
దరతరంబులనుండి తనయింట వెలయు పు
త్తడిపైఁడిబుట్టి మస్తమున వెలుఁగ

తే. బొమలసందున నామంబుభూతిపూఁత
నెన్నొసఁటఁ బుక్కిట విడెంబు కన్నుఁగొనలఁ
గాటుక రహింప వచ్చి యాక్ష్మాతలేంద్రు
చరణముల కొరగా మ్రొక్కి చక్క నిల్చి. 97

క. ఇవి దారికట్టు మొనక
ట్టిది కాంతావశ్యకరణ మిది నీమది కిం
పొదవించు నోనరేశ్వర!
పదిలం బని తెల్పి కొన్ని బదనిక లొసఁగెన్. 98

క. తలఁపున నిది గారడ మని
తలఁపకుమా సింగఁ డల్లతఱిగొండ దరిన్
దలమోచి తెచ్చినవి యివి
తలనుంచుము పసిఁడితాయెతల నుంచి నృపా! 99

వ. అని విన్నవించిన యమ్మత్తకాశినీకరాంబురుహదత్తం బగు నయ్యుత్తమదివ్యౌషధత్రయంబు రయంబునం గ్రహించి కరుణావలోకనపరుండై ప్రియవినయగంభీరభాషణంబుల నిట్టు లనియె. 100

శా. ఏయేభూములు చూచినావె కొరవంజీ రూపలావణ్యరే
ఖాయుక్తిం దగు కొమ్మ లెందుఁ గల రీక్ష్మామండలిన్ హావభా
వాయత్తైకవిలాసవైఖరుల మేలం దెవ్వరిం జెందు న
య్యాయావార్తలు తెల్పవే మది కమందానందముం జెందఁగన్. 101

వ. అనిన విని యితండు చతుర్విధనాయికానాయకుండును బహువిధశృంగారశేఖరుండును సకలకళాధురంధరుండు నగు నని తనమనంబున

వితర్కించుకొని యతని కిట్లనియె. 102

సీ. కల్కిచిల్కలపోల్కిఁ గనుపట్టు శృంగార
నటన గుల్కెడుతూర్పునాటి చెలులఁ
బులుగడిగిన ముత్యములఁ బోలి గరగరి
కలు వహించిన పాండ్యకమలముఖులఁ
జిత్ర రేఖలఁ దారసిలుచక్కఁదనముల
రాణించు కన్నడరాజ్యసతుల
బగడంపు జిగిసొంపు తగుతనుద్యుతి పెంపు
నలరెడు యవనశీతాంశుముఖులఁ

తే. గుందనంపుసలాకలయంద మొందు
నంధ్రకన్యల నిదిగాక యంగవంగ
కుకురుసౌవీరసౌరాష్ట్రకోకకుచల
వింతలన్నియుఁ గనుఁగొంటి విను నరేంద్ర! 103

తే. దేవ నవఖండమండల శ్రీవిజృంభ
మాణ మగునివ్వసుధఁ గల్గుమానవతుల
వరుస నందఱఁ గనుఁగొంటి వారిలోన
రేఖ గలయొక్కచెలి నేర్పరింతు వినుము. 104

ఉ. ఈనగరీవతంసముననే తగువైశ్యుఁ డొకండు శాశ్వత
శ్రీనిధిగేహుఁడై మదనసేనుఁ డనంగలఁ డద్భుతైకశో
భానవమోహనాకృతి ప్రభావతి వానిపురంధ్రి యొప్పు నో
మానవతీమనోజ! యసమానవయఃపరిపాకవైఖరిన్. 105

మ. దాని ఘనాఘనద్యుతివితానకనద్ఘనకేశపాశముం
దాని లసద్బిసప్రసవధాళధళీచకితేక్షణంబులుం
దాని సుగంధగంధిలసుధారసబంధురమందహాసము
న్మానవనాథ! మెచ్చుటకు మర్త్యు లమర్త్యులునైన శక్తులే. 106

క. ఆమృదులోరువిలాసం
బామోహనముఖవికాస మాదరహాసం
బామెడ యానడ యాజడ
యామేని మెఱుంగురంగు నలవియె పొగడన్. 107

సీ. భుగభుగ వాసింపఁ బొసఁగు పుత్తడిబొమ్మ
మాటాడనేర్చిన మణిశలాక
కలికిచేఁతలనొప్పు కమ్మక్రొవ్విరిబంతి
తగుజీవకళల చిత్తరువుప్రతిమ
గమనశృంగారంబు గనుపట్టు లతకూన
కలదొలంగని తొలకరిమెఱుంగు
కరచరణాంగసంగతి గన్నశశిరేఖ
హావభావములఁ జెన్నలరు సరసి

తే. యగునని గణింప బినుతింప నలవిగాదు
దానిచరణాబ్జనఖరేఖతోను బోలఁ

గలరె యీలోకమున నున్న కాంతలెల్ల
విను మహీనాథ యేమని విన్నవింతు. 108

క. ఒకపాటి పేదసంసా
రికిఁ దగ దమ్ముద్దుగుమ్మ రిపురాణ్మణిమ
స్తకమకుటఘటితనవర
త్నకళాచకచకితచరణునకుఁ గాక నృపా! 109

క. అని విన్నవించినంతనె
మనమున నుప్పొంగి వైశ్యమహిళానవమో
హనరూపరేఖవిభవము
విని విస్మయ మంది మోహవిహ్వాలమతి యై. 110

తే. ఎఱుకవగలాఁడి కోరినవెల్ల నొసఁగి
ప్రియవచోవైభవంబు గాన్పింపఁ బనిచి
కొలువు చాలించి బోటిక ల్గొలువ నంతి
పురి నొకానొక మణిసౌధమున వసించె. 111

ఉ. అంతట నవ్వణిగ్వరుని యంగనపైఁ దమి హెచ్చి యామహీ
కాంతపురందరుండు రతికాంతధనుర్లతికావిముక్తదు
ర్దాంతశరాళికి న్మదమరాళికిఁ జండతరాళి కెంతయుం
జింతిలి వేదనావశవిశీర్ణమతి న్విరహార్తి నొందుచున్. 112

సీ. చెక్కిటఁ జెయి నేర్చి చింతాకులాత్ముఁడై
వనిత నేక్రియఁ దెత్తునని తలంచు
నిట్టూర్పు నిగిడించు నేఁ డయో శుకపికా
ర్భటి కోర్వలేనంచుఁ బలవరించుఁ
దనలోన తానేమొ తలయూఁచుకొని మెచ్చుం
గలవరించుచు బయ ల్గౌఁగిలించుఁ
జిత్తరువుననున్న చెలువంపుఁబ్రతిమ న
ల్లదె ప్రభావతి యంచు మదిఁ దలంచు

తే. నించు విలువంచి విరితూపు లేర్పరించి
పచ్చవన్నియచిల్కబాబావజీరుఁ
డుల్ల ముల్లోలముగఁ జేయఁ దల్లడించు
రాజముఖిమీఁదిబాళి నా రాజమౌళి. 113

ఉ. ఎప్పుడు చూడఁ గల్గునొకొ యిందుముఖీవదనారవింద మే
నెప్పుడు విందునో తెలియ దేణవిలోచన కల్కిపల్కు లిం
కెప్పుడు గౌఁగిలింతు నలయింతి కుచాద్రులురంబు సోక నా
కప్పుడుగాదె సౌఖ్యపర మందుటలంచు మదిం గణించుచున్. 114

క. ఉల్లము బెగడ ధరిత్రీ
వల్లభుఁ డి ట్లున్నవేళ వనితామణులం
దెల్లగుణంబుల కిరవగు
పల్లవి యను పేరుగలుగుభామ సుబుద్ధిన్. 115

సీ. వసుమతీశ్వరుఁ డున్న దెసఁ జూచి పావడ

చెఱఁగున నెమ్మోము చెమట దుడిచి
సిగ పొందుగ నమర్చి చిన్నారివిడికెంపు
తాయెతు ల్చుట్టి కుళ్ళాయి వెట్టి
చెవులయంటులఁ జక్కసవరించి ముక్తావి
చిత్రహారంబుల చిక్కుఁ దీర్చి
కలపం బలంది బంగరుగట్టికమ్ముల
వలిపెదుప్పటి వలివా టొనర్చి

తే. కేలుదమ్మికిఁ గపురబాగాలుఁ బండు
టాకుమడుపులు నొసఁగి లోకాభిరామ
వార్త లొకకొన్ని నొడివి యప్పార్థివేంద్రుఁ
బలుదెఱంగుల నలరించి పలికె నపుడు. 116

క. స్వామి యవధారు మీమదిఁ
గామించు మనోరథంబుఁ గడతేర్చెద నిం
కేమిటికిఁ జింత యన విని
భామామకరధ్వజుండు పల్లని కనియెన్. 117

తే. వైశ్యభామిని లావణ్యవైభవంబు
విని విరహవార్ధి మునుఁగున న్మనుప నెట్టు
లంటు చేసెదో యమ్మచ్చెకంటి ననుచు
నిచ్చక మొనర్చి యుడుగర లిచ్చి పనుప. 118

మ. చని యప్పల్లవి వైశ్యవల్లభుని భాస్వద్దివ్యగేహాంతరం
బున వర్తిల్లు ప్రభావతిం గనఁ దదంభోజాక్షి రాజావలం
బనసౌభాగ్యము గన్నధన్యవు ననుం బాటించి యేతేఱ నే
మి నిమిత్తంబొ యటంచు నిర్మలసుధోర్మివైఖరిం బల్కినన్. 119

క. నినుఁ జూడఁగోరి వచ్చితి
ననవుడు సంతోషమయ్యె నని మణిపీఠిం
దను నిలుప రాజదూతిక
యనియెఁ బ్రభావతికి సముచితాయత్తమతిన్. 120

తే. ఎల్ల సౌభాగ్యములు గలయింట వెలసి
మిగులఁ జక్కనివారిలోఁ దగినదాన
వగుదు నీ బంధుజనము ని న్నభినుతింపఁ
గాఁపురము చేసితివి మేలు కమలగంధి. 121

వ. అదియునుం గాక పురాణదంపతు లగునీయత్తమామల సుమతిహరదత్తుల నాదరించు
నీవివేకంబునకు మెచ్చితి సాక్షాన్మనోజుం డగు నీమనోహరున కనుగుణం
బగునంతరంగంబునకు సంతోషించితి గురుబుధబాంధవదాసదాసీజనంబులం
బోషించునీమహత్త్వంబుఁ గొనియాడ శక్యం బగునే యని వెండియు. 122

సీ. గుట్టుతో సంసారి మట్టునఁ జుట్టాలఁ
దనియింతు వని హరదత్తుతోడ
ఘనురాల చల్లనికడుపుదానవు నీవు
సుకృతశాలిని వంచు సుమతితోడ

మదనసేనుఁ డనంగ మఱి నీకే తగు నెంత
చెలువుఁడ వని దానిసెట్టితోడ
విశ్వాసమున నింట వెలయుపాటెల్లఁ బూ
నెద రంచుఁ దగిన బానిసెలతోడ

తే. నిచ్చక మొనర్చి హితవరియేపు చూపి
చొరవ గల్పించుకొని పరిశుద్ధురాలి
వలెనె తాఁ బోనిచో సారెపిలువనంపు
మచ్చిక యొనర్చె సమ్ముదిమాయలాడి. 123

క. అంత నొకనాఁడు రజనీ
కాంతశిలాఘటితవేదికామధ్యమునం
గొంతతడ వుండి తగనే
కాంతం బగువేళ వైశ్యకామిని కనియెన్. 124

క. ఓమధురవాణి నీమను
వేమిటనుం గడమ గాక యెంతయు నొప్పెం
దామసుఁ డగువాగ్వనితా
కాముం డొకకొంత కొదవ గల్పించెఁ గదా! 125

వ. ఆది యె ట్లంటేని. 126

సీ. బింబోష్ఠి నీచంద్రబింబాననము వాని
బెడఁగునోటను ముద్దువెట్టఁదగునె
కాంత నీ సిబ్బెంపుగబ్బిగుబ్బలు వాని
పరుసు చేతుల నొ త్తిపట్టఁదగునె
యబల నీకనకోపమాంగవల్లరి వాని
కఱకుమే నంటంగ నొఱయఁదగునె
రామ నీమధురాధరప్రవాళము వాని
వికటదంతముల కొప్పింపఁదగునె

తే. కొమ్మరో కుందనపుఁ గీలుబొమ్మకరణి
నొఱపుగలదాన వీవు వానరమువంటి
మగనితోఁ గూడి రతికేళిఁ బొగులఁదగునె
తగదుగా ధాత యీరీతి తగులు సేయ. 127

తే. తా ననుభవింపనేరక తగిన ఘనుని
దండ నుండంగనీక నిధానమునకు
బూచి కాచుక యున్నట్లు పువ్వుఁబోఁడి
యెట్లు సంగత మయ్యెఁ నీ కిట్టిమగఁడు. 128

వ. ఐననుం గొదవ గా దిందుల కొక్క మహోపాయంబు విచారించితి వినుము. 129

చ. వలపులజేనికి న్నవతువచ్చువిలాసము గల్గి యెల్ల వి
ద్యలఁ గలమేలిమిం దెలిసి యంగనలం గరఁగింప నేర్చి కో
ర్కులు సమకూర్పఁజాలి కడుఁ గొండొకప్రాయము గల్గువాని ని
స్తులతరభోగభాగ్యములు చొప్పడ నీ కొనగూర్తు మానినీ! 130

క. అతని వివరింతు విను నీ
మతికి న్సమ్మతి యొనర్చు మనరాజు జగ
ద్ధితసుప్రతాపభాస్వ
త్ప్రతిభాభానుండు చిత్రభానుం డబలా! 131

సీ. భావజ్ఞమౌళి ధాత్రీవరారోహావ
హస్తలైకైకబాహార్గళుండు
చల్లనిరాజు సాక్షాత్కారనవమోహ
నాంగసౌందర్యలీలాంగభవుఁడు
దాక్షిణ్యశాలి యాచార్యధైర్యావార్య
సకలసద్గుణగణార్జవపరుండు
చేపట్టుఁగుంచ మక్షీణరంగదభంగ
శృంగారశాస్త్రప్రసంగలోలుఁ

తే. డమ్మహారాజదేవేంద్రుఁ డంతరంగ
మెల్ల నీసొమ్ముగ నొనర్ప నేమితపము
చేసితివొ నాపలు కొకింత చిత్తగించి
తలఁపు నెఱవేర్చు కొనవమ్మ కలికి కొమ్మ. 132

వ. అనిన విని సంభ్రమభయవిస్తయాక్రాంతం బగునిజస్వాంతంబునం గొంతతడవు
విచారించి దరస్మితవ్రీడాభరంబు లీడుజోడాడ వదనారవిందం బొకించుక వాంచి
పంచశరశరప్రాయకటాక్షాంచలంబుల నొక్కించుక చాంచల్యం బంకురింప నచ్చంచలాక్షి
రాజదూతి కిట్లనియె. 133

క. ఏ నింతనాఁటినుండియు
మానవతులలోన మిగుల మానవతిని నై
యీనాఁటికిఁ గడచితి నికఁ
నానోచిననోము లే మొనర్పం గలవో. 134

వ. అదియునుం గాక. 135

తే. అత్తయును మామ తలవరులై మెలంగ
మగఁడు పులివంటివాఁడు నెవ్వగ యొనర్ప
నమ్మ! యేఁ జెల్ల! యిక్కార్య మమరు టెట్లు
చాలుఁ జాలింపు మిఁక నీప్రసంగ మనిన. 136

వ. విని తదీయవచనంబున స్వప్రయోజనావకాశం బయ్యె నని తలంచి తదనుగుణం
బగునట్లుగాఁ బల్లవి యిట్లనియె. 137

ఉ. ఎక్కడి యత్తమామలు నిజేశ్వరుఁ డెక్కడ వంశవర్తనం
బెక్కడ దొడ్డు కొంచెమను టెక్కడ నోలలితాంగి మోహము
న్నెక్కొనఁ జక్కనయ్య నొకనిం బిగికౌఁగిటఁ జేర్చి పెంపుసొం
పెక్కని దేటిప్రాయ మిది యెన్నఁటికిం గలుగంగనేర్చునే. 134

సీ. మగని ప్రక్కనె యుండి తగఁ జేరి జోకొట్టి
మోసపుచ్చుని దేటి ముద్దరాలు
పసులగోడలనైన వసుధనిచ్చిన లేక
యెక్కనేరని దేటి యెమ్మెలాఁడి

తలవరు ల్గనుఁగొన్నఁ దప్పు నొప్పు ఘటించి
బొంకనేరని దేటి పువ్వుఁబోఁడి
దొరలు గద్దింకఁ గల్లరివార్త నిజముగా
నిర్వహింపని దేటి సీటుకత్తె

తే. యత్తమామల గృహకర్త లగుచు మెలఁగు
నట్టిధూర్తుల నెల్ల నోరదిమి గదిమి
పొంచి యుపనాథుతోడఁ గ్రీడించి మించి
చక్కటికి దిద్దుకొనని దేసరసురాలు. 139

తే. ఆఁడుపుట్టునఁ బుట్టి యింతంతయైన
దిట్ట గాకున్న నది కడతేఱు టెట్లు
బేలతనమున నీవింత గోలవేని
మాను మోబాల యిఁక నిన్నిమాట లేల. 140

వ. అనినఁ బులకానుషంగం బగునిజాంగంబువలన నంగీకృతభావం బెఱింగింప
నయ్యంగనారత్నంబునకు సంగనాచియగు రాజదూతిక మఱియు మఱియు బోధించి
చంద్రికాసక్తచకోరకంబునుఁబోలె వైశ్యభామ కెదురుచూచుచున్న రాజపుంగవునకుఁ
దదీయకథావృత్తాంతం బెఱిఁగింప మరలిచనునెడ నవ్వణిగ్వరునకు దైవయోగంబున
నతిదూరప్రయాణంబు సంభవించిన. 141

చ. తనయిలువేల్పులై మెలఁగు తల్లికిఁ దండ్రికి భక్తియుక్తివం
దన మొనరించి ప్రాణసమతం దగుపెంపుడుముద్దుఁజిల్క నె
మ్మన మలరించి విద్యుదుపమానశుభాకృతి నా ప్రభావతిం
గనుఁగొని పోయిరాఁదగిన కార్యముఁ దెల్ప నవీనదైన్యయై. 142

సీ. మలయుచో మధురాతిమధురాధరల వాఁడి
చిన్నారిగోరు నీచెక్కుమీఁద
నానుచో రంగస్థలాబ్జగంధులగబ్బి
మెఱుఁగుఁజందోయి నీయురముమీఁద
మించుచోఁ గాంచికాచంచలాక్షుల ముద్దు
మొనపంటిగంటు నీమోవిమీఁదఁ
జేరుచో నెల్లూరు నారీమణుల కెంపు
పసమించు నడుగు నీనొసఁటిమీఁదఁ

తే. నింట నుండిన నీసౌఖ్య మేల కల్గు
ననుచుఁ గన్నుల నూరార్చి యక్కుఁజేర్చి
మోవిచిగురంట నొక్కి తమ్ముల మొసంగి
పోయిరమ్మని పనిచె నప్పువ్వుఁబోఁడి. 143

క. ఈరీతి వణిగ్వల్లభుఁ
డారూఢిగ నోడబేర మరిగినతఱి న
వ్వారిజముఖి కంతుశరా
సారవినిర్ఘాతజాతసంతాపమతిన్. 144

చ. మునుకొని మేరమీఱు వలపుందనముంగల త్రోవ చూపఁగా
వెనుక రతీశ్వరుండు పదవే యని యెత్తులు వెట్ట నెమ్మదిం

బెనఁగొను లజ్జయుం బొడముభీతియుఁ దన్నరికట్ట నంతలో
నినుఁ డపరాంబుధి న్మునిఁగె నీవెతలం గనలేని కైవడిన్. 145

తే. చరమదిగ్భామినీమనోహరతరాంగ
రాగవైఖరి మటి సాంధ్యరాగ మెసఁగెఁ
గుసుమితనవీనజాతీనికుంజరీతి
నుడుగణంబులతోఁగూడ నొప్పె నభము. 146

క. తగనప్పు డజాండంబున
నిగిడెం గాఢాంధకారనిబిడమరీచుల్
జిగి కుందనంపుబరణి
న్మృగమదపంకంబుఁ గలయనించిన కరణిన్. 147

వ. అప్పు డయ్యెప్పులకుప్ప యగుప్రభావతీసతి విలాసవతీరతీశ్వడుం డగు
నమ్మహీశ్వరునితో ననంగసంగరవాంఛ తరంగితంబై తురంగలించు తమకంబున. 148

సీ. నానావిధద్రవ్యనవ్యసంభారము
ల్గలగృహంబులకు బీగము లమర్చి
మొదవుల నన్నింటిఁ బిదికిన పాల్గాచి
యొనరఁ దోడంటుతో సుట్టిఁబెట్టి
పనులు దీర్చిన తొత్తుపడుచుల నిష్టాన్న
తృప్తినొందఁగఁ జేసి యిండ్ల కనిచి
యత్తమామలు సుఖాయత్తులై పవళింప
మృదుపదంబుల నొత్తి నీదురవుచ్చి

తే. జలక మొనరించి జిలుఁగుమేల్వలువ గట్టి
కలప మలఁది మితాహారకలనఁ దేలి
వీడియం బందుకొని యొక్కయూడిగంపు
బుడుత తనవెంట నడువ నప్పువ్వుఁబోఁడి. 149

క. తనకుం బ్రాణపదంబును
దనయనుఁగుంజెలియుఁ దనకు దైవం బగుచుం
దనరు తనరాజకీరముఁ
గని యవ్వలఁ జనుట తగిన కార్యం బనుచున్. 150

తే. కనకమణిపంజరశుకాగ్రగణ్యుఁ జేరి
కోరి యాత్మీయగాథాప్రకార మెల్ల
మెల్లమెల్లన దరహాస ముల్లసిల్ల
నంతయును దెల్పఁ జిల్క యత్యాగ్రహమున. 151

క. కటకటఁబడి పక్షద్వయ
పుటచలన మొనర్చి మిగులఁ బొగులుచు మదిలో
నిటు నటు దెలియని చింతా
కుటిలస్థితి నింతి కనియెఁ గోప మెలర్పన్. 152

క. ఓహరిణనయన "స్వామి
ద్రోహ మిదంభార" మనుచుఁ దొలుతనె విబుధ
వ్యూహంబు పలుక వినమే

యాహా యీమాట వినఁగ నర్హమె మాకున్. 153

ఉ. [2]ఓవర వైశ్యవంశకలశోదధికల్పలతాలతాంగి నీ
పోవని వారిముందఱ నయో మగనిం గడకాళ్లఁ ద్రోచి నేఁ
డీవసుధేశునిం గలయ నెంచితి వెట్లు? పతివ్రతామణు
ల్వావులు పుత్తురమ్మ తలవంపులు చేయుదురమ్మ జాతికిన్. 154

సీ. దశకంధరుని మోహదశ విచారించెనే
సకలజగన్మాత జనకజాత
నహుషభూపాలు మన్నన కొప్పుకొనియెనే
స్త్రీరత్నమైన శచీపురంధ్రి
యల సింహబలుని మాయలఁ జిక్కి చొక్కెనే
విపులసద్గుణమాన్య ద్రుపదకన్య
శబరాధిపునిదురాశలకు లోనయ్యేనే
రతినిభాకృతి భీమరాజపుత్రి

తే. తొల్లిటి మహాపతివ్రతల్ దుర్మదాంధ
కాపురుషు లంగభవశరాఘాతవికల
చిత్తులై తముఁ జేరి యాచించినపుడు
సిగ్గు వోనాడుకొనిరఁటే చిగురుఁబోఁడి. 155

ఆ. ప్రాణహాని మానభంగంబు నగు నన
కెంతపనికిఁ జొచ్చితే మృగాక్షి
జగతి నీమనంబు "తెగువయే దేవేంద్ర,
పదవి" యనెడుసుద్దిఁ బొదలఁబోలు. 156

క. పతిభక్తి గలుగుసతికిన్
వ్రతములతో గొడవ యేల వఱలు సుకృతముల్
పతిభక్తి లేని చెనఁటికి
వ్రతములు చను వేయి యొక్కవ్యభిచారమునన్. 157

వ. కావునఁ గులాంగనాతిలకంబునకుఁ గలకంఠీసముచితకృత్యంబు పాతివ్రత్యంబు నీవు
వైపరీత్యం బగుప్రయోజనం బాచరించితి విట్టైన నిహపరంబులకు దూరం బగుదు వని
సుభాషితంబులు పచరించిన నవ్వచనంబులు కర్ణపుటంబులకు
జిలుగుటంపములుకులపోలుపు దెలుపఁ గలికి యులికిపడి రూక్షేక్షణంబుల
నాశుశుక్షణికణంబులు చిలుకఁ జిలుకం గనుం గొనిన నప్పతంగపుంగవం బక్కటా!
యిక్కురంగనయన కనంగతత్త్వంబు సంభవించె నిది సామంబునం గాని చక్కంబడదని
తలంచి లంబికావలంబనమహాయోగిచందంబునఁ గొండొకతడవు
నిశ్చలధ్యానపరాయణం బైయుండి వెండియు నయ్యంగన కిట్లనియె. 158

క. వినవమ్మ భామినీమణి
మనమున నీ కితరసంగమము ప్రియమైన
న్మను గొంతి కమలబాంధవు
నెనసియుఁ బొన మెఱుఁగునట్లనే వర్తిలుమీ. 159

తే. కాక తలవెట్టి గొని యలగౌతమాంగ
నామణి సురేంద్రు నొకనాఁడు నంటుచేసి

యాపదలఁ జెంది సకలలోకాపవాద
మొందు టెఱుఁగవె యట్లు గాకుండవలయు. 160

క. నీపట్టు గలుగువాఁడై
చేపట్టుంగుంచ మైన చెలువుని నొకనిం
జేపట్టి రతులఁ దేలక
యేపట్టున రాజు నిచ్చయించితి వబలా. 161

సీ. రాజులు కుటిలసర్పమహోగ్రతరమూర్తు
లధరబింబము పంట నదుము టెట్లు
సార్వభౌములు చండశార్దూలసమచిత్తు
లించువేడుకఁ గౌఁగిలించు టెట్లు
[3]కువలయాధీశ్వరు ల్దవహుతాశనకల్పు
లండనుప్పొంగి పరుండు టెట్లు
నరవరేణ్యులు భద్రకరిమదాంధమనీషు
లెనసి బంధరతాప్తిఁ బెనఁగు టెట్లు

తే. చక్రవర్తులు మాననిర్వక్రవర్తు
లతులతరగాఢసురతవేళాతివేల
తాడనచపేటము లొనర్పఁ దలఁచు టెట్లు
తెలిసి కలయిక లొనగూడ మెలఁగవమ్మ. 162

క. వారలగుణానుగుణముగ
వారక కనుగలిగి నడుచువారల కెలమిన్
శ్రీరంజిలు జయ మొదవు ను
దారత నీపదు నెఱింగి యలవడు మబలా. 163

వ. ఇత్తెఱంగునఁ దత్తరంబు లేక వర్తిల్లుమని విన్నవించిన. 164

క. అభినవవినీతివార్తా
విభవం బభిరామలీల వినుచున్నతఱిన్
నభము నభమైనఁ గనుఁగొని
యిభగామిని నాఁటి కరిగి యిలు సేరుటయున్. 163

వ. అంత నద్ధరాకాంతుండు తదనంతరకథాక్రమం బెట్టిది యానతిమ్మనుడు. 166

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
సతపదాంభోజుఁ డగు ధర్మనందనునకు
సరసవైదికలౌకికాచారవిహిత
హితకథారమ్యుఁ డగుధౌమ్యుఁ డిట్టులనియె. 167

క. ఆగుణవతి మఱునాఁ డను
రాగాప్తిన్ రాత్రివేళ రమణీయకళా
భోగశుభాకృతి రతిశు
శ్రీగులుక న్రాజసేవ సేయుట కెలమిన్. 168

చ. కలువలు కొప్పున న్నగుమొగంబునఁ గస్తురిబొట్టు పట్టుకు
చ్చులయును జంద్రకావిబురుసాపనివల్వయు మై రహింపఁగా
నలవడు మేల్మునుంగుపయి నంగరుచిచ్చట లొప్ప నప్పు డా

కలికి రమాకుమారు తురగంబుకడం దగఁ జేరె నంతటన్. 169

తే. చిలుక ముద్దులు చిలుక రాజీవనయన
నను నయించి వచించు నోయబల నృపకు
లేంద్రుఁ గదిసెద నని వచ్చు టేనెఱుఁగుదు
నుబికి చనఁదగ దితిహాస మొకటి వినుము. 170

మొదటికథ

క. అనఁగా ననఁగా నొకపుర
మొనరుం జంద్రవతి యనఁగ నుద్యోతవినూ
తనఖద్యోతనికేతన
ఘనకేతనరుచిరకనకకలశం బగుచున్. 171

తే. అన్నగర మేలు రత్నాకరాహ్వయుండు
వికటమత్తాహితవిఫాలుఁ డొకనృపాలుఁ
డతని నగరున నోడకాఁ డగుచు నొకఁడు
వెలయు వసుమంతుఁ డనుగౌర చెలువుమీఱ. 172

వ. వెండియు నయ్యఖండతరసంపత్కుబేరుం డగునతండు. 173

శా. ఏయూరం దనయంగడు ల్పెఱయ నేయేబేరు లెందైన నా
త్మాయత్తైకధనంబు సంచిమొదలై యత్యార్జనం బొందఁగా
శ్రేయఃకీర్తులు సంఘటిల్లఁ దను సుశ్రీమించఁగా నిల్పె న
య్యాయం బేర్పడఁ గోటికిం బడగ లెన్నైనం బ్రమోదంబునన్. 174

చ. వలసిన బేరము ల్తెలియవచ్చినవారును వాదుగల్గువా
రలు మఱి గుత్తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారుఁ గార్యము
ల్గలిగిన యింగిలీసుల ముఖాములుఁ జెంగట నుల్లసిల్లఁగాఁ
గొలువుననుండుఁ జూపఱలకుం గనుపండువు సంఘటిల్లఁగాన్. 175

క. [4]ఈళయు విళంగయును బం
గాళయు మొదలైన పేరుగలదీవులలో
మేలైనసరకు లాతని
కౌలున దిగు మాట నిజము గలవాఁ డగుటన్. 176

తే. అతనివలన మహీదేవుఁ డచట నొక్క
డలఘువిద్యాధురంధరుఁ డగుఘనుండు
తగుం గళావంతుఁ డనువాఁడు తలఁప నతని
సరసవాక్ప్రౌఢి దొరలెల్ల సన్నుతింప. 177

సీ. హాళి పుట్టించు స్సదయత్సుధారసధార
లుప్పతిల్లఁ గవిత్వ ముగ్గడించి
రక్తిఁ గల్పించుఁ గర్ణరసాయనము గాఁగ
సమధికస్ఫూర్తి గీతములు వాడి
యింపొనర్చు ధరాతలేశ్వరవరసభా
స్థలి సత్ప్రసంగ వార్తలు ఘటించి

యద్భుతం బొసఁగు శబ్దార్థవైచిత్రిని
బంధనకావ్యవైభవము నోడివి

తే. యింతమాత్రంబె కాదు శ్రీమంతుఁడును ని
తాంతశుభవంతుఁ డగువసుమంతుఁ డలర
దండ నొకవేళ నీతిసంధానలీల
బుద్ధులన్నియుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు. 178

క. ఈరీతి సకలధర్మ[5]వి
చారుం డగునతనిమాట జవదాటక య
గ్గౌర మనుచున్నఁ దన్నగ
రీరత్నం బేలునట్టి నృపవరుఁ డెలమిన్. 179

తే. మంతు కెక్కిన యవ్వసుమంతు ననున
యించి ప్రియభాషణంబుల హితవొనర్చి
జలధి కవ్వలదీవులఁ గలసమస్త
వస్తువులు బొక్కసముఁ జేర్పవలయు ననుడు. 180

ఉ. రా జొనరించు మన్ననకు రంజిలి యవ్వసుమంతుఁ డష్టది
గ్రాజమనోభయంకరపరాక్రముఁ డాన్నృపుతోడ నేన య
వ్యాజత దీవి కేగి కలవస్తువు లన్నియుఁ దెత్తుఁ బంపుమో
రాజకులేంద్ర యంచు సుకరంబున మున్ను వచించి పిమ్మటన్. 181

క. తననగరుఁ జేరి సమధిక
ధనధాన్యసుపుత్రమిత్రదారాలయమం
డనమైన కాఁపురం బిది
యను వగునే విడిచి చనుట కని చింతిలుచున్. 182

ఉ. కారుమెఱుంగురాచిలుక కస్తురివీణ పదాఱువన్నె బం
గారము రస్తుకుప్ప తెలిగంబుర వెన్నెలలోని తేట యొ
య్యారపుఁడెంకి యందముల కన్నిటికిం దగుపట్టుగొమ్మ సిం
గారపుదొంతి యైనకులకాంత నయో యెడఁబాయనేర్తునే. 182

తే. అనుచు మదిలోనఁ దలపోసి యడలునంతఁ
జెంతనాసీనుఁ డగుకలావంతుఁ డనియె
దొరలచెంగట వెనుకముందును దలంప
కార్యుఁడు వచింపఁ దగునె యేకార్యమైన. 184

క. మునుకొని తత్ప్రకృతంబును
దనశక్తియు దేశకాలధర్మము నృపున
ర్తనమును రాణువసంచును
గని మాటాడంగవలయుఁ గద సభలోనన్. 185

వ. ఇత్తెఱంగునం బ్రవర్తింపక దైవయోగంబువలనఁ బ్రమాదంబని తలంపక రాజసన్మానంబునకు నుబ్బి తబ్బిబ్బు గాఁ బచరించిన భవద్వచనం బమోఘంబు గావింపవలయుం గాక నిరర్థకం బొనరించినం గొదవ యగుంగదా సకలజనశ్రేయస్కరంబును స్వకీయజనజీవనాధారంబును బహుప్రసిద్ధియునుం గలుగునట్టుగా రాజోచితకార్యంబు నిర్వహింపుమని విన్నవించిన. 186

తే. సమ్మదంబున వసుమంతుఁ డుమ్మలించి
కూర్మిబంధుల నందఱఁ గుస్తరించి
గోలయుఁ బలివ్రతాధర్మశీల యగుచుఁ
బ్రాణపదమైన యిల్లాలిపజ్జఁ జేరి. 187

చ. మది వెతఁజెంద బేడిసల మార్కొనుకన్నులు నీరుబుగ్గలై
పొదలఁగ ఘర్మబిందుపరిపూర్ణతనూలత కంప మొందఁగా
మృదుమధురోక్తి తొట్రుగొన మేలుకనంబడ వెచ్చనూర్చున
మ్మదవతి నాదరించి వసుమంతుఁడు దా నలనాఁటి వేకువన్. 188

క. పరికరముల మంకెనలును
బరిచారకు లరిదిపనులపట్టుగుడారుల్
సరిబేరు లైనగౌరలు
దొరయం జనవిప్రుఁ డతనితో నిట్లనియెన్. 189

క. చనుము బహుశ్రేయస్థితిఁ
గని పునరావృత్తి మహిమ గలిగి శుభాప్తిన్
మను మింకొక్కటి తెల్పెద
వినుము మదీయప్రసంగవివశాత్ముఁడవై. 190

తే. అతిరయంబున నొకకార్య మాచరించు
నతనియవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
తెలిసి సత్కార్యభాగవర్ధిష్ణుఁ డైన
ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రలబ్ధసంపదలఁ బొదలు. 191

మ. అని పల్క న్విని యేతదర్థకృతపద్యం బష్టు తాళీదళం
బున వ్రాయించి మెఱుంగుకత్తి యొఱలోఁ బొందించి తానత్తఱిం
జని పొంతం గనియె న్మహానటజటాఝూటస్ఫురన్నిర్గళ
ద్ఘనధారాపతనప్రకంపితమహాక్ష్మాభాగ భాగీరథిన్. 192

వ. కని యప్పు డప్పుణ్యతరంగిణీజలంబులఁ గృతస్నానదానాద్యనుష్ఠానుండై కృతకృత్యుం
డగుచు నచ్చోటివాసి యిలావృతహిరణ్మయరమ్యకభారతప్రముఖబహువిధవర్షంబు
లవలోకించి తత్తద్విచిత్రంబుల కాశ్చర్యం బంది యవ్వలం గడచి నడచి యనేక
దుర్గవర్గకాంతారమార్గంబు లతిక్రమించి చనునప్పు డప్పురో భాగంబున. 193

సీ. స్వరునిష్ఠురాఘాతసంక్షోభమున కళ్కి
మైనాకుఁ డెవ్వాని మఱుఁగుఁ జొచ్చె
మునికోపనిర్ఘాతఘనతరైశ్వర్యంబు
నగభేది కెవ్వాఁడు మగుడ నొసఁగె
సకలజంతువ్రాతసంరక్షణఖ్యాతి
జలధరం బెవ్వానివలనఁ జెందె
సంపత్కటాక్షలక్షణకన్య నలరించి
దనుజారి కెవ్వాడు ధారవోసె

తే. నతఁడు ముంగలఁ గననయ్యె నంబుచరకు
ళీరముఖసత్వచటులసంచారజనిత
బహువిధాభ్రంకషోర్మికాభయదఘుమఘు

మారవశీకరుండు రత్నాకరుండు. 194

క. అచ్చోటఁ గడలిరాయని
నచ్చుగ వీక్షించి కౌతుకాయత్తమతి
న్మెచ్చుకొని చేరనరిగె వి
యచ్చరజనవినుతమైన యవ్వలిదీవిన్. 195

తే. అందలి విచిత్రవేషభాషాభిరాము
లగుపరంగులతోడి నెయ్యమునఁ జిక్కి
చొక్కి బహువత్సరంబు లచ్చో వసించి
పిదపఁ బ్రభుకార్యభారంబు మదిఁ దలంచి. 196

సీ. నవవిధదివ్యరత్నంబు లేనుంగులు
గోపతేజీ ల్పచ్చికుంకుమంబు
కస్తూరివీణెలు కట్టజవ్వాది క
ప్పురము బన్నీరుచెంబులు పటీర
తరులఖండంబు లందలపుఁగొమ్ములు జల్లి
సవరము ల్పాదరసంబు జాజి
శాయ యింగువ లవంగంబులు నోడపోఁ
కలు పంచలవణము ల్గంధకంబు

తే. కొచ్చివేఁపులు మానిసిక్రోఁతు లాది
యైన వన్నియు నోడల కనువుపఱచి
కడలి దాఁటించి చెల్లెలికట్టఁ గడచి
యంత నెఱవేఁటి తనయూరిచెంతఁ జేరి. 197

తే. పటకుటీరాంగణములలో బహువిధైక
వస్తువులు కుప్ప లొనరించి వసుమతీంద్రు
చెంత కానుక లిడనెంచు నంతలోన
నంబుజవనీమనోహరుం డస్తమించె. 198

మ. వసుమంతుం డపు డంతరంగజనితవ్యామోహభారంబున
న్వెసం బ్రాణేశ్వరిఁ జూడఁగోరి త్రిజగద్వీరుండు మారుండు తీ
వ్రసుమాస్త్రప్రహతిన్ హళాహళి యొనర్పం దద్వియోగవ్యథా
వ్యసనాప్తి న్నిలుపోపలేక విరహవ్యాప్తి న్వగం జెందుచున్. 199

చ. అడలుచుఁ దాళరానివిరహార్తి మెయిం దురిటిల్లు దానికీ
ల్జడపస దాని బేడిసపిసాళికనుంగవ దానియంచరా
నడుపులు దానిమోవిరుచినాణెము దానిమెఱుంగు దానిను
న్బెడగును గుబ్బచన్నుఁగవపెంపుఁ దనూలతసొంపుఁ జూడమిన్. 200

వ. వెండియు. 201

మ. ముకురంబుల్ నునుజెక్కు లక్కలికినెమ్మో మామఱింజందమా
మకు మేలై తగు గుబ్బచన్నులకు ఔొమ్ముం జాల దాకన్ను లా
వికచాబ్దంబుల నేలు నయ్యబల నివ్వేళ న్విలోకింపకే
నకటా యేగతి సైఁచువాఁడ నని మోహాక్రాంతచేతస్కుఁడై. 202

చ. నను నెడబాయలేనియెలనాఁగ వియోగభరార్తి నిప్పుడే
యనుపున నున్నదో నిజగృహం బెటులయ్యెనొ యొంటిపాటునం
గనఁదగునంచుఁ దీక్ష్ణతరఖడ్గధరుండయి గూఢవర్తనం
బున వెసఁ జేరె నంతపురముం దను నన్యు లెఱుంగనట్లుగాన్. 203

ఉ. ఆరసికాగ్రగణ్యుం డపుడయ్యవరోధవిచిత్ర కేళికా
గారము సొచ్చి చొక్కటపుఁగంకటిపై నొకమోహనాంగశృం
గారునితోడ దీపకళిక ల్వెలుఁగ న్నిదురించుచున్న య
న్నీరజగంధిఁ జూచి యెద నెగ్గురనంగడు విస్మితాత్ముఁడై. 204

క. కనుఁగొనల నిప్పు లురులగం
గనలుచు శివశివ యిదేమి కారణ మెటులం
గనువాఁడ నేరితో నే
మనువాఁడం గొఱఁతవచ్చెనని చింతిలుచున్. 205

క. కాంతల నమ్ముదురే ధీ
మంతు లిసీ సుతనులతలు మాయామృగముల్
హంతలు జగజంతలు నిసు
మంతయు లోకాపవాద మరయరు మదిలోన్. 206

మ. నిలువెల్లం గనకంబు ముద్దుపలుకు ల్నిర్యత్సుధాబిందువు
ల్సొలపుంజూపులు చంద్రికారుచు లటంచు న్నమ్మి యున్నట్టు
లి, క్కలకంతుల్భువి సాభిమానలని వక్కాణించితిం గానిదో
షలతాదోహదలై ప్రవర్తిలుట యోజం గానలేనైతిగా. 207

వ. అని బహువిధంబుల వితర్కించి. 208

క. రెండొకటిగఁ గంటిఁగదా
దండించుట నీతి యౌఁగదా యని కడును
ద్దండతరచండమతియై
ఖండా యొఱడుస్సివైచి కర మెత్తుటయున్. 209

తే. మును గళావంతుఁ డొసతిచ్చినసుభాషి
తము లిఖించినచీటి దోర్దండచండ
మండలాగ్రంపుటొఱలోన మాటియుండె
గాన నది నేల వ్రాలుటఁ గని యతండు. 210

క. ఇది యేమో యని కేలం
గదియించి ప్రదీప్తదీపకళిక వెలుఁగునం
జదువుచుఁ బ్రాక్తనవిద్వ
త్ప్రుదనీతిశ్లోక మగుట భావించి వెసన్. 211

తే. “అతిరయంబున నొకకార్య మాచరించు
నతనియవివేక మఖిలాపదాస్పదంబు
తెలిసి సత్కార్యభాగవర్ధిష్ణుఁడైన
ప్రాజ్ఞుఁడు కృతప్రలబ్ధసంపదలఁ బొదలు.” 212

వ. అని యివ్విధంబునం గననైనఁ దచ్ఛ్లోకం బరసి నిజవధూమణిం దిలకించిన. 213

ఉ. మాసినదీర్ఘవేణి కుఱుమాసిన చేలచెఱంగలం క్రియా
వాసముగాని మేను వసివాఁడిన ముద్దుమొగంబుఁ గాంచియ
య్యో సరసీరుహాక్షి మదయోగభరంబున నిట్లు ఖిన్నయై
గాసి వహించియున్నదని కంది వెస న్వసుమంతుఁ డత్తఱిన్. 214

మ. మది నొక్కించుక శాంతి నొంది యెుఱలో మాద్యద్విరోధివ్యథా
స్పదశౌర్యంబగు వాలు సేర్చి సతిపజ్జం జేరి నిద్రించు నీ
మదనప్రాయుఁడు నన్నుఁ బోలిన జగన్మాన్యైక రేఖాంగసం
పదఁ జెన్నొందినవాఁ డిదేమొ యనుచుం భావించి తానాత్మలోన్. 215

క. ఈనాఁ డయ్యెడు కార్యము
గానేరదె ఱేపటంచుఁ గడునెమ్మది న
మ్మానధురంధరుఁ డతఁ డా
స్థానస్థలమునకుఁ జనియె జలజాతముఖీ. 216

ఉ. అంత లతాంతచాపలత యంగభవుం డపు డెక్కుడించెఁ ద
త్కాంత ప్రభాతమయ్యెనని కాంతనిశాకరకాంతమందిరా
భ్యంతరవర్తియై తపనుఁ డస్తగిరీంద్రముపొంతఁ జేరుప
ర్యంతము వేఁగి వేగ విహగాగ్రణి మ్రోలవసించి వేడుకన్. 217

క. కడమకథ నుడువు మనినం
బడఁతికి శుకలోకపట్టభద్రుడు తెలిపెన్
వడి నాఘనుఁడు నిశీథిని
గడతేఱి ప్రభాత మగుటఁ గని యవ్వేళన్. 218

వ. యథోచితనిత్యకృత్యం బగుసత్కర్మకలాపంబు నిర్వర్తించి తదనంతరంబ. 219

తే. లీల రత్నాకరుండు నిండోలగమున
నుండి తనుఁ బిల్వఁబంప నమ్మండలేంద్రు
జేరి నానావిధద్వీపచిత్రదేశ
వివిధవార్తాప్రసంగము ల్విన్నవించి. 220

క. తెచ్చిన సమస్తవస్తువు
లచ్చుపడ స్సమ్ముఖమున నలవడ నిడి త
న్మెచ్చి కొలువెల్లఁ బొగడఁగ
నచ్చో వివరింపఁదొడఁగె నధిపుం డలరన్. 221

రగడ—దేవ యవలోకింపు మిది తెలిదీవిఁ బొడమిన పద్మరాగము
పావనం బొనరించుఁ దను వనపాపాయరుచి నల పుష్యరాగము
తళుకుఁ దుమ్మెదతాళి కగునని తలఁపుమీ యీళాపునీలము
వెలఁదులకుఁ జేర్చుక్కతుద నొదవించు ముడువగు నీప్రవాళము
గొప్పలగు చౌకట్లకని చేకొంటి మివె కట్టాణిపూసలు
చెప్పఁ జూపంగరావు మక్కాసీమ వీగుజరీతివాసులు
ఎత్తుకెత్తు మెఱుంగుకుందన మిచ్చి తెచ్చితి మీసిరాజులు
హత్తివాయుమనోజవంబుల నలరు నీసామ్రాణితేజులు
కురుచలైనను నిచ్చమదమునఁ గొఱలు నీయేనుంగుగున్నలు
దొరయ నొకపరిపాటి దొరలకు దొరక వీవిడికెంపుమిన్నలు

కలువడంబులఁ గలయ వివి చొక్కంబులగు కస్తూరివీణెలు
తెలిసి వేయివరాల విలువలు దీర్చితిమి యారుద్రవీణలు
నిలువు నిలివెఁడు సోగవగపెన్నెరుల కివి సమకట్టు జల్లులు
పిలుపులను గడుఁబ్రోది సేయఁగఁ బెరిఁగినవి జవ్వాదిపిల్లలు
గమ్మరని పన్నీరు తొలకెడుఁ గంటివేయివి గాజుపనఁటులు
చిమ్మి రేఁగెడు కప్పురపురవఁ జెందునీ యేడాకు టనఁటులు
వహిఁ దొలంగక నీటిపైఁ జనువరుస నీయందలఁపుఁ గొమ్ములు
బహువిధమ్ములఁ జదువు నివిగో బంచవర్ణము లగుశుకమ్ములు
పంచలోహపుగట్టిపనులను భద్రమైనవి యివె పిరంగులు
కంచుమించుగ నడవిమెకముల గదుము నివిగో బలుసివంగులు
అల్లనేరెడువాగుజలములనైన యవి యపరంజిలప్పులు
మొల్లముగ రజతాద్రి కెనయై మొనయు నీతెలివెండికుప్పలు
పట్టుపిడికెఁడు నెనయు జీనువుపట్టురవలివె జవిడికట్టులు
యిట్టలపురతి వేళఁ గవకిన లెసఁగునీ బక దారిపిట్టలు
చికిలిపుత్తడి క్రొత్తహరువులఁ జెందు నివిగో సూరెపానులు
ఒకటఁగస్తురిమెకము లుండుట కొప్పు నీదంతంపుబోనులు
ఎసఁగ నన్నములోని విసముల నేర్పఱుచు నీసింగిలీకలు
అసమశౌర్యధురీణులకు బిరుదందు రల్లవె హరిచెయీకెలు
సొగసు పటికంబుల నమర్చిరి చూడు మీసొగటాలచందము
పగడముల నీలముల నిరుగడ బలములవె చదరంగమందము
గాలికన్నను వేగఁ జను చులుకనివి యివె కొల్లారుబండులు
మేలిమిగ రాహుత్తులకు నియమించినవి సింగాణివిండులు
త్రొక్కినారు పదేసిమణుఁగులు తొలుత నీకుంకుమపుగోనెలు
మిక్కుటపుఁ గస్తూరివలపుల మించు పునుఁ గిడఁదగినపూనెలు
మలయగిరికూటమునఁ గల వీ మంచిసిరిగందంపుమ్రాకులు
తళుకుఁ దళుకున మించునివె నిద్దంపుమగజాపిడులబాకులు
ఆనవాల్గ్రోలుటకుఁ దగు నీయబ్బురపు నెలజాలగిన్నెలు
పూని యుడిగ మొనర్పనేర్తురు పొంత నీయుడిగంపుఁగన్నెలు
ఠీవి నలఖర్జూరములఁ బురుడించు నల్లవె యోడపోఁకలు
శ్రీ వెలయు గేదంగిఱేకులచెలువు గల వీపండుటాకులు. 222

క. అని గౌర పలుదెఱంగుల
వినిపించి యొసంగు వస్తువితతుల నెల్లం
గొని యెంచుకొని నృపాలుఁడు
మనమున నుప్పొంగి సబహుమానప్రౌఢిన్. 223

చ. విడిగల కెంపురారవల వింతపనుల్గలతాళి వజ్రపుం
గడియములు న్సుపాణులచొకాటపుచౌకళికట్టువర్గము
ల్గడుఁబ్రియ మొప్పనిచ్చి కుతుకస్థితి నవ్వసుమంతు నప్పు డ
య్యొడయఁడు పంప నింద్రవిభవోన్నతుఁడై యతఁ డింటి కేగినన్. 224

తే. అతని పాణిగృహీతి మోహనతరాతి
రూపవిఖ్యాతి రతిరీతి నేపుఁజూపి
వెలయు గుణవతి తన ప్రాణవిభుని రాక
కుబ్బి సంతోషరసవార్ధి నోలలాడి. 225

సీ. పసుపు నల్గుఘటించి పైఠాణి సవరించె
జిగిమేని కొకవింత సిరి జనింపఁ
గడల రేఖ లమర్చి కాటుక దీర్చె వా
ల్గన్నుల కొకవింతకాంతి మెఱయ
నిలువుటద్దము చూచి తిలకంబు దిద్దె నె
మ్మొగమున కొకవింతముద్దు గులుక
జవ్వాది పదనిచ్చి కొవ్విరు ల్ముడిచెఁ బె
న్నెఱివేణి కొకవింతహరువు లెసఁగ

తే. మఱియు నిలువెల్ల నొకవింతయొఱపు నెఱప
నింటఁగలచొక్కటపుసొమ్ము లెల్లఁ దాల్చి
వినయలజ్జాభయంబులు నెనయఁ బ్రాణ
నాథునకు మ్రొక్కి నిలిచె నానలిననయన. 226

తే. అంత నతిలోకచారిత్రుఁ డగుసుపుత్రుఁ
డతివినయభక్తి త్పర్యయుతము గాఁగ
హితబుధాశ్రితగురుపురోహితులతోడ
జనకుకడ నిల్చి సాష్టాంగవినతి సేయ. 227

ఉ. ఎత్తి దృఢాంకపాళిఁ గదియించియు నిన్నటి యర్ధరాత్రి నీ
చిత్తజరూపుఁ డీయబలచెంతఁ దమి న్నిదురించుచున్నవాఁ
డిత్తఱి నన్నుఁ జేరె భయ మించుక యేనియు లేక వీని దు
ర్వృత్తిసువృత్తు లే నెఱుఁగు టెట్టులొకో యని సంశయింపఁగన్. 228

క. కులవృద్ధు లప్పు డాతని
కళ యెఱిఁగి భవత్ప్రయాణకాలంబున నీ
కులకాంతాతిలకం బీ
యళికచ నెలమసలియుండు టది యెఱుఁగవొకో. 229

తే. అంత నీశ్వరుకరుణాప్తి ననుదినప్ర
వర్ధనంబైన తద్గర్భవనధివలన
నవతరించె నితండు నీయౌరసుండు
కనుఁగొను మటన్న సంతోషకలితుఁ డగుచు. 230

క. సతిపాతివ్రత్యంబును
సుతునిగుణాఢ్యతయుఁ దెలిసి చుట్టపువారల్
మతి సమ్మతించునట్లుగఁ
జతురుండై మెలఁగె నతఁడు సరసీజాక్షీ. 231

తే. ఇత్తెఱంగున మనసెట్టి యింటిమీఁది
బాళినైనను నినుఁజూచు బాళినైన
నింతలో వచ్చె నేని నీవింట లేమి
కేమనుచు బొంకఁగలవు పూర్ణేందువదన. 232

క. ఈకథ వింటివి గద య
స్తోకమతివి దెలిసికొమ్ము సూత్రప్రాయం
బై కనుఁగొన నయ్యెడు కా

ర్యాకార్యము లని వచింప నటు వేగుటయున్. 233

క. ఱెక్కలు విదిల్చి లావులు
ముక్కుకొనం దువ్వి మోదమునఁ గంధరముల్
మిక్కిలి దిక్కుఁగనుంగొనఁ
గోక్కురోకో యనుచుఁ గోళ్లు కూయం దొడఁగెన్. 234

క. ముడిఁగె దొగ లడఁగె ఱిక్కలు
విడిగెఁ బయోజమ్ము లుడిగె వెన్నెల లటు గ్రుం
కడిగె నెలవడిగెఁ గత్తిం
గడిగె మరుం డినుఁడు తూర్పుకడఁ బొడమునెడన్. 235

తే. అంత నయ్యింతి యింత యంతనఁగ రాని
వంతఁ దన యంతిపురిఁ జేరి కంతునిసిత
కుంతహతిఁ గొంతగుంది సాయంతనాప్తి
నెంతయు దురంతవిరహసంక్రాంత యగుచు. 236

సీ. మెఱుఁగంచు కమ్మలు నిరసించు మితి లేని
వెలనొప్పు మణుల కమ్మలు ధరించి
సూలచేకటు లోకమూలవై చి సిరాజి
గనుపుల గళ్లచేకటులఁ దాల్చి
యక్కచె వాదుల యరతుబొట్టట వెట్టి
పుత్తడి మెడనూలి బొట్టమర్చి
చిఱుతపొప్పుళిరోసి సరిగంచుపసరు పొ
ప్పళికుచ్చెల చెఱంగు వలువగట్టి

తే. సేస కొప్పునఁ గపురంపుచిత్రకంబు
గళమునఁ గుచాద్రులను దళ్కుగందవొడియు
వలపు గులికెడు సింగార మొలుక ముద్దుఁ
జిలుకకడ నిల్చెఁ గోమటికులుకులాఁడి. 237

తే. చెంతనిటు నిల్చియున్న యక్కాంతఁ జూచి
చిలుక యొకవార్త వివరింపఁ దలఁచినపుడె
కలికి నన్నపు డారాజతిలకుఁగూర్చి
మిగుల నుపకార మొనరింపఁ దగుననుండు. 238

ఉ. కాంతరొ యెట్లు కాఁదగిన కార్యము లట్లగు మున్గళావతీ
కాంతకు మోహనాంగు నుపకాంతుని నమ్మణిమండనక్షమా
కాంతుని నేనె కూర్చి యుపకార మొనర్చితి నే తలంప నొ
క్కింతయు నంతరాయ మగునే విధి వ్రాసిన వ్రాత కిమ్మహిన్. 239

రెండవ కథ

వ. అది యెట్లం టేని విను మీప్రకారంబునకుం దగిన జగదసాధారణం బగునొక్క గాథ
కలదు వివరించెద నిది సావధానంబుగా నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 240

క. కమలాకరమను నొకపుర

మమరు సురవ్రజనుతధ్వజానీకమరు
ద్భ్రమదభ్రచయప్రమదా
సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై. 241

ఉ. ఆపురి రాజ్యలక్ష్మి కిరవై మణిమండనుఁ డేలు రూపరే
ఖాపరమన్మథుండు చతురబ్ధిపరీతధరాధురంధరా
రోపభుజార్గళుండు చతురుండు సమస్తమదాభియాతిసం
తాపకరప్రతాపుఁ డొకనాఁ డతఁ డెంతయు సంతసంబునన్. 242

క. ఒక చక్కిఁ జక్రసమకుచ
లోకదదండం దండనాథు లొకచో శకచో
ళకళింగవంగగూర్జర
కుకుర నృపు ల్గొలువ నిండుకొలువగు వేళన్. 243

ఉ. కొమ్ములు మ్రోయ మంటితమకు ల్వెస బోరుకలంగఁ బార్శ్వభా
గమ్ముల నల్ల నల్ల ప్రజ గ్రమ్ముకొన న్వెస జాగిలంపు మొ
త్తమ్ములు ముంగలన్నడువ దర్ప మెలర్పఁగఁ జెంచుపాళెగాఁ
డమ్మనుజేంద్రు కొల్వునకు నచ్చెరువందఁగ వచ్చెఁ జెచ్చెఱన్. 244

తే. కుఱుచవగ కేలుగవమోడ్చి కోరసిగయుఁ
గూడ జొమ్మును మోఁకాళ్లుగూడ వంచి
కొలువు దొరలించుక హసింపఁ గువలయేంద్రు
చరణకంజమ్ములకు మ్రొక్కి చక్కనిలిచి. 245

సీ. నివ్వరిప్రాలు తేనియ పాలపండులు
కారెనుములపెర్గు చాఱపప్పు
పునుఁగుఁజట్టంబులు పునుఁగు కట్టుజవాజి
కమ్మకస్తురి పచ్చకప్పురంబు
నేకలంబులకోఱ లేనుంగుకొమ్ములు
బురుడుజింకలు పెనుపులుల గోళ్లు
హరిచ యాకలు నెమ్మిపురి జొంపములు తెల్ల
సవరము ల్జల్లులు జాగిలములు

తే. పిగిలిపిట్టలు డేగలు బెట్టుడుతలు
పట్టుజిట్టలు ఫణిఫణాభద్రకుంభి
కుంభవరదంష్ట్రిదంష్ట్రికాకోటిగళిత
కలితముక్తాఫలంబులు కాన్క చేసి. 246

తే. సామి నావిన్నపము విని సారి వెడలి
యొక్కమలచెంత గడెతడ వున్నఁజాలుఁ
జెండు బెండాడి మెకముల బెండు పఱిచి
దేవరకు వేడ్క పుట్టింతు దేవునాన. 247

క. అని విన్నవింప వినియ
మ్మనుజేంద్రుఁడు సబహుమానమహిమఁ బుళిందుం
బనిచి నిజాంతఃపురికిం
జని యాఖేటకవిధాన సత్వరమతియై. 248

సీ. పసరుపట్టుహిజారు మిసమిసలుఱుతకా
ల్మెఱుగుటంగికి వింతయొఱపు నింప
గాశ్మీరపంకసంకలితాంగదీధితు
ల్కప్పుదుప్పటికిఁ జెంగావు లీన
జాళువాజిగి జిరాసరిపెణల మెఱుంగు
చిలుకతాళికి నొక్కసిరి యొసంగ
సిగతాయెతులనిగ్గు జిలుగు తాపిత సన్న
సరిగ జంటకుళాయి కొఱపు నెఱప

తే. నుదుటఁ గస్తురిరేక వీనులఁ గిరీటి
పచ్చరాపోగులుఁ గృపాణి పాణి నలరం
బాదముల జీవదంతపుఁ బావలూఁది
రాజకందర్పుఁ డంతఃపురంబువెడలె. 249

తే. సరిదొరలు దండ నొరయ నాస్థానమండ
పమున నిలుచున్న యంతలోఁ బాదరసము
జోక గలతేజి నిండుసంజోకఁ జేసి
యెదుట నటు దెచ్చి నిల్పె సాహిణి యొకండు. 250

క. మనమలరఁగ నత్తురగముఁ
గని కనుదమ్ములనె మ్రొక్కి కర్ణపుటరసా
యనసావిదల్లసాహో
నినదం బెసఁగంగ నెక్కి నృపుఁడు నిపుణుఁడై. 251

సీ. భేరీమృదంగశంఖారావములు మాగ
ధస్తవార్భటుల దిక్తటము లద్రువ
బిరుదకేతనపరంపరలు శిలోత్తాల
తాలవృంతములతో మేలమాడఁ
దెల్లపావడల దీధితులు ముక్తామణి
చ్ఛత్రకరుచులపైఁ జౌకళింపు
సాంబ్రాణి పొగలు నిచ్చలపు ధూమ్రంపుఁ ది
త్తుల దుమారములతోఁ గలసి మెలఁగఁ

తే. జామరద్వయచలనసంజాతవాత
కందళంబులు వదనారవిందఘర్మ
కణము లడఁపఁగ వెడలె నల్లడలఁ గదియు
సేనతో నద్ధారాసునాసీరుఁడంత. 252

వ. ఆఖేటసమయసముచితసముత్సాహసన్నాహబహువిధచమూసమేతుండై చనునప్పుడు. 253

సీ. వంకులు గుదియలు వలత్రాళ్లు మ్రోకులు
బిసలు మాఱమ్ములు పెద్దవిండ్లు
పచ్చకట్టెలగురు ల్బలుతుపాకులు నెద్దు
లేనుంగులు సివంగు లిట్టిపోతు
పిడుకకుంపటు లాకుతడికెలు ప్రోగుత్రా
ళ్వాడిగొడ్డండ్లు మవ్వంపుటురులు

పాఁదిగువ్వలు మోటుపలకలు పోటుగుం
జలు చిక్కములు నురు ర్జాగిలములు

తే. జిగురుగండెలు గాలపుఁజివ్వవెదురు
లాదియగుసాధనంబులు నలవరించు
కొని హుటాహుటి నడలతోఁ బినుఁగు లెల్లఁ
గదిసి నడిచిరి యమ్మహీకాంతునఱుత. 254

వ. అప్పు డప్రతిభాప్రభావుండై. 255

సీ. మంజులద్రుమలతాకుంజంపుజస్థలీ
ఘుటఘుటార్భటిలుఠత్కిటికులంబు
బహుమహీధరగుహాగృహవినిర్నిద్రము
ద్రానిర్యదురుమృగేంద్రవ్రజంబు
గండమండలనినిర్గతగళద్గంధాను
చరదళిప్రోల్లసత్కరిఘటంబు
సరభసోద్ధతపరస్పరహతాహతభగ్న
ఖురవిషాణోగ్రకాసరబలంబు

తే. చండతరఘోరశార్దూలసంఘచటుల
చంక్రమక్రమదృగ్మాత్రజాతహరిణ
ధావనం బగు నొక్కమహావనంబు
మన మలరఁ గాంచి చొత్తెంచె జనవిభుండు. 256

తే. పొలము చోపుడు వెట్ట నన్నెలవరులకు
సెలవొసంగిన నృపమౌళిచిత్త మెఱిఁగి
చెంచు లాఖేటకక్రియాచుంచు లగుచు
నట్టు లొసరింప నప్పు డత్యద్భుతముగ. 257

మ. చకితేభంబు సముద్యమన్మృగమనాశ్వాసవ్యథాకీర్ణగం
డక మత్యంతహతాల్లుఠద్గవయమాఢౌకాయమానస్థలా
వృకమాక్రోశనకృన్మృగేంద్రము రణద్బీభత్సకృత్కోలము
త్సుకభిద్భావతరక్షువై గహన మచ్చో ఘూర్ణతం బొందఁగన్. 258

సీ. వడిగాలివడి నిల్వ వసపోక బలితంపు
సరిపెణ ల్దునియ వేసరక నిగుడుఁ
బట్టెడ సడలించుపర్యంతమును దాళ
కతులరోషాప్తి నిట్టట్టుఁ బెనఁగు
బదియు నిర్వదియు ముప్పదియు నల్వది చొచ్చి
కదుపులు చెదరఁ జీకాకు సేయుఁ
గటికి నెత్తురులతోఁ గంద లుర్లి పడంగఁ
జేరి పందులపాలచేర్లు గఱచు

తే. వేలికలు వెంట వెస నంట నేపురేఁగి
కోపు మీఱి జనోద్వృత్తిఁ గూడఁ బఱచి
యెందుఁ జొచ్చినఁ జొరనీయ కీడ్చి తెచ్చి
సలుగులను గూల్చె నొకకొన్నిజాగిలములు. 259

తే. భటుఁ డొకఁడు వింటఁ జుఱుకంటఁ బంది నేయ
మిట్టిపడి మించు మెఱసిన ట్టట్లె తూఱి
యది భయదఘుర్ఘురారావ మడర నతని
రెండుతొడలును వెసఁ గత్తిరిలఁగఁ జంపె. 260

క. కొంతాన నొకఁడు బెబ్బులి
గొంతానం [6]గ్రుచ్చి మెచ్చుకొని తను దెలుపన్
వంతుకుఁ గడువడి నొకండొ
క్కింతయు బెదరక పిడెమున నెలుఁగుం బొడిచెన్. 261

క. బొఱియవడ వేఁపు లొకకిటిఁ
గఱచి కఱచి కూల్చె నపుడు కండలు ప్రేవుల్
మెఱయఁ దమయేలికలకుం
గుఱిమేరయుఁ బాళ్లమర్చుకొనుపొంకమునన్. 262

సీ. వల చంగునను దాఁటి పడి నేను నొకలేటి
కొంకి కొంకక త్రొక్కి కూల్చె నొకఁడు
కలగుండు వడ రొప్పిగవినుండి కుప్పించు
పులి గుండె లవియంగఁ బొడిచె నొకఁడు
పొదహత్తుకొని సమున్మదవృత్తిఁ జనుహ త్తి
కొమ్ములంటఁ బెకల్చి కొట్టె నొకఁడు
పేరెండ నొకకొంత నోరెండుకొనియుండు
గండభేరుండంబుఁ గదిమె నొకఁడు

తే. వెండియు నొకండు నిశితోగ్రమండలాగ్ర
చండతరధారనుద్దండశరభకాండ
శశగవయఖడ్గముల నెల్లఁ జక్కు సేయఁ
గండ లురులఁగఁ గడుదులఁ జెండె నొకఁడు 263

క. ఈరీతి వేఁటకాండ్రని
వారణమృగపక్షి నెల్ల వడిఁ దఱిమెడిచో
ధీరుఁ డల రాజచంద్రుఁడు
కోరుకు లెసకొలుప సుభటకోటులకంటెన్. 234

మ. పులులం ద్రుంచి కడుందులందు నిమిదుప్పు ల్బగ్గునూచంబులై
పొలియం జేసి వరాహసంఘముల రూపుల్మాపి సింగంపుగుం
పులనెల్లం దెగటార్చి యేనుఁగులతోఁ బోరాడి భల్లూకమం
డలి నిట్టట్టొనరించియుండునెడ దండన్విస్మయంబొప్పఁగన్. 265

ఆ. ఒక్క నక్క వల గతుక్కునఁ గొఱకి తా
నవలఁ జనఁగ వెంటఁ దవిలె బలము
వసుధ నక్కఁ గన్న వాఁ డెల్ల టకాఁ
డనెడువార్త నిక్కమయ్యె ననఁగ. 266

వ. అట్టి యెడ. 267

ఉ. కోఱలు చప్పరించి కనుగొల్కుల నిప్పుకలొల్క నల్కమై
బోరున రొప్పి పైఁబడినపోతరపుంగిటి నొక్కకేలున

న్మోరట బిగ్గఁ బట్టి దృఢముష్టిహతి న్వడినొంపఁజూచి కే
ల్జాఱుటఁ బాఱె నమ్మెకము జాగిలము ల్వెస వెంటనంటఁగన్. 268

ఉ. హాళి నృపాలమౌళి చతురంగబలంబుల ప్రాపు గోరకం
జాలపరాక్రమించి జవసైంధవము న్వడిఁబోవ నూకి త
త్కోలము వెంటనంటిచన ఘోరవని న్వెసమాయమయ్యెఁగాఁ
బోలు ననంగ నమ్మెకము పోవుటకు న్మదిఁ జింతనొందుచున్. 269

క. మును వెనుక తెలియ కత్తఱి
వనమండలిఁ దిరుగునతని వరవీరభటు
ల్ననుఁ జూడుఁడు ననుఁ జూడుం
డనువారలు వెంట నంట నర్థులు గామిన్. 270

సీ. దుర్గమసమ్మర్ధకర్దమస్థలములఁ
జనరాక మదసామజముల డించి
చటులనికుంజపుంజములఁ గాలాడని
కతనఁ గంఖాణసంఘముల నునిచి
తండోపతండ మై గండోపలము లుండు
పథములందుఁ గొలారుబండ్ల నాఁగి
వంకలౌ నలునంక లంకమలల్దాఁట
సమకూడమికి నందలములు డిగ్గి

తే. దారి తెలియక ఘోరకాంతారభూమిఁ
జెట్టు కొకఁ డైరి యారాజసింధురంబు
పొలుపుఁ గనుఁగొనవలసి యుమ్మలిక వొడమ
నక్కడక్కడ సామంతు లరసి యరసి. 271

క. కలగుండు వడి పొలంబున
నిలువంబడి మ్రాకులట్లనే యున్నతఱిన్
జలరుహబాంధవుఁ డస్తా
చలశిఖరముఁ జేరె నంత సంజ జనించెన్. 272

సీ. కకుబబ్జముఖులకుఁ గస్తూరిపూఁతలై
భూభృదౌఘముల కంబుదము లయ్యె
భూరి ఘోరారణ్యములకు గజంబులై
యారామములకుఁ బికాళు లయ్యె
హర్మపఙ్క్తులకు నిర్యద్ధూమరేఖలై
వరనదంబులకు శైవలము లయ్యె
భవనంబులకు నీలిపట్టు మేల్కట్టులై
కొలఁకుల కెలదేఁటిగుంపు లయ్యె

తే. నన‌ఁగ సకలజగద్భీషణాయమాన
లీల వన్నియలను నొక్క నీలిమ్రింగె
ననుట నిజమై యశేషవర్ణాంతరములఁ
గప్పుకొని యొప్పు చిమ్మచీఁకటులు నెఱసె. 273

వ. అంత. 274

చ. పరువడి భేకము ల్మొఱయఁ బ్రాగ్దిశ డి కడంగి తెమ్మెర
ల్పెరయఁ దళుక్కటంచు నడునింగిఁ గడు మ్మెఱయన్ ఘనౌఘముల్
తఱుచుగ దక్షిణం బొరయఁ దత్క్షణలక్షణము ల్గణించి నేఁ
డరయ మహోగ్రవృష్టి గురియంగల దంచు నృపాలుఁ డెంచఁగన్. 275

సీ. గళదనర్గళగళద్గళదుద్ధతధ్వను
ల్గిలకొట్టి మండూకములు చెలంగ
ధగధగత్ప్రోజ్వలత్పటుతటిల్లతికాళి
మిసమిస న్మెఱసి యాకసము నిండ
జిటచిటార్భటి సముద్భటనిరాఘాటసం
ఘటనమై కరక లొక్కటను రాల
ఘుమఘుమారావసంకులకులాచలగుహా
కుహరమై పెనుగాలిగుంపు వీవఁ

తే. బెళపెళారని బెడిదంపుఁబిడుగు లురల
ఘనఘనాఘనసంఘము ల్గ్రమ్ముకొనఁగ
ఝల్లుఝల్లునఁ బెనుజల్లు చల్లుచుండ
బోరుబోరున వర్షంబుధార లురిసె. 276

వ. వెండియు నయ్యఖండతరధారాపరంపర లొండొండ మెండుకొని వసుంధరామండలంబు బెండుపడం గురియుచుండ మహీధరశిఖరశిఖాభ్యంతరంబులం బాఁదు లురిలి పడు బృహచ్ఛిలాతండంబుల షహారావంబునకు గహ్వరీస్థలసింహకిశోరంబులు గర్జించు కహకహారావంబులకు వెఱవక యక్షీణమహానిక్షేపసంరక్షక బ్రహ్మరక్షోగణంబుల దురాక్షేపణంబులకు భీతిలక శాకినీడాకినీప్రముఖ బహువిధభూతబేతాళగణంబుల కోలాహలంబులకు శంకింపక యమ్మహారాజమార్తాండుండు కరాగ్రనిశితకౌక్షేయకంబు నొఱ వెతికి జళిపించినం బొడము ధగద్ధగాయమానప్రభాపటలంబులకుఁ దోడుసూపు విద్యుల్లతానికాయంబులవలనం జెట్టుగుట్టల సందులం దెరువు కనంబడ లక్కుఱంగట నొక్కపటమహామహీరుహంబుం జేరం జని. 277

ఉ. ఆనృపపుంగవుం డటు మహాతరుమూలము డాసి తేజి నెం
తే నికటోర్వి డిగ్గి సముదీర్ణపరిస్ఫుటఖడ్గపాణియై
తానపు డేపున "న్విపది ధైర్య మథాభ్యుదయే క్షమే"తి వా
ర్తానిపుణస్థితిం ధృతిధురంధరుఁడై యొకఁ డుండె నెమ్మదిన్. 278

తే. ఆదిగర్భేశ్వరుండైన యవ్విభునకు
మ్రానుపడి మేను బహుతరగ్లాని నొంది
కన్ను గూర్కెడునంత నగ్గహనభాగ
మేలు బేతాళుఁ డతిదుర్నిరీక్షుఁ డగుచు. 279

క. అనరప్రచార మమితం
బనుపమగాఢాంధకార మతిఘోరతరం
బనఁదగు మత్కాంతారముఁ
గననోపునె నుదుటఁ గన్నుగలవాఁ డైనన్. 280

వ. అని యనేకరోషనలజ్వాలాభీలవికటీకృతభ్రుకుటీలతాకుటిలవదనుం డగుచు నచ్చోటికిం గదసినతనిం గనుంగొని తదీయావయవంబులం గననగు సార్వభౌమముద్రికాముద్రితంబు లైన సాముద్రికంబుల నిరీక్షించి సకలశుభలక్షణలక్షితుం

డితం డెవండో యని తనమనంబున వితర్కించుకొని స్వకీయానుచరులతో ని ట్లనియె. 281

ఉ. ఈసుకుమారదేహుఁ డిపు డీవని నుండ నుపేక్ష చేసినం
దోసము వచ్చు మీ రితనిఁ దోడ్కొనిపోయి చిరత్నరత్నశో
భాసమమైన యొక్కనృపహర్మ్యమునం బవళింపఁజేసి సం
త్రాసము చెందకుండఁ గొనిరండు ప్రభాతము వచ్చునంతకున్. 282

వ. అని నియోగించిన నంగీకరించి యతనిం గ్రహించుకొని తదీయపరిచారకు లాక్షణంబ శాంబరీవిడంబనంబునం గుకురు కరూశ కాశ్మీర మగధ మత్స్య మాళవ మహారాష్ట్ర సౌరాష్ట్రాది బహువిధదేశంబు లవలోకించుచున్నంత నక్కళింగమహీమండలంబున. 283

క. కటక మనఁదగు నొకానొక
పుటభేదన మహితహృదయ పుటభేదనమై
కటకలితదానధారా
స్ఫుటకరకరటీసహస్రములఁ దనరారున్. 284

క. అందు వెలుగొందు నయనా
నందం బగు రాచనగరు నముచిభిదుపలా
మందపరిస్పందరుచిం
గ్రందుకొనినసౌధ మొకటిఁ గని యాలోనన్. 285

చ. చికిలికిరీటిపచ్చల రచించిన చిల్కలకోళ్ల నందమౌ
సకినెలపట్టెమంచమున శయ్యపయి న్సుఖనిద్రఁ జెంది యిం
చుక తనుఁ దా నెఱుంగకను జొక్కెడు తన్నృపు నల్లుఁడైన పెం
డ్లికొడుకు నేచి చూచి యవలీల మెయిం గడనుంచి యచ్చటన్. 286

తే. లీల మణిమండనుని బవళింపఁజేసి
కడకడల నుండునంతఁ దత్కటక మేలు
చారుచంద్రమహారాజచంద్రతనయ
కూర్మి మెఱయఁ గళావతీకోమలాంగి. 287

క. ఆరాత్రి పెండ్లి యగుట న
పారమహావిభవ మొప్ప బలవైరినిభుం
జేరుటకు నిజనయస్యా
ప్రేరితయై మితము లేని శృంగారమునన్. 288

సీ. చలువ దువ్వలువకుచ్చెలయంచు ముత్తెము
ల్పదనప్రభకు సలాము సేయ
ఱవికకట్టడపు దోరపుఁ నిగ్గుజంటీలు
తనులతాద్యుతికిఁ గైదండ యొసఁగ
సొగసు నిద్దపుఁగమ్మగజాలధళధళ
ల్బాలాక్షిరుచికిఁ బరాకు దెల్పఁ
గమ్మనెత్తావి చొక్కటపుఁ గస్తురిబొట్టు
చికురసందీప్తి కిచ్చకము వలుక

తే. రవల మట్టెలసద్దు దుర్వారపాద

కటకనినదంబు మొలనూలుగంటరొదలు
నడఁచి కొనలేని నడలతో నధిపుఁ డున్న
కేళిసౌధంబు గదిసె నక్కీరవాణి.289

తే. అపుడు తనవెంట వచ్చు వయస్య లెల్ల
నొక్కొకనెపంబునను యొక్కరొక్క గరుగ
వసుమతీంద్రు నిరీక్షించి ముసుఁగుతోడ
నిదురవోవంగఁ జూచి యన్నీలవేణి. 290

క. ప్రాణేశ్వరుండు కడుని
ద్రాణత నున్నాఁ డిదేమొ తనకన్నులకు
న్రాణింపనొ యితనికి మగ
పోణిమియే లేదొ యనుచుఁ బొక్కుచు మదిలోన్. 291

ఉ. అండజయాన కూర్మివిభునండన యొక్కతివాసుమీఁదఁ గూ
ర్చుండి విపంచి మీటుకొనుచుండెడు నంతట నవ్వసుం
ధరా మండలనాథమౌళిమణిమండలుఁ డొయ్యన మేలుకాంచి యు
ద్దండత దండనుండెడు లతాలలితాంగి నొకింత చూచినన్. 292

ఉ. అగ్గజగామినీమణి ముఖాంబుజ మించుక వాంచి తమ్మిపూ
మొగ్గల నేలు పూపచనుముక్కులఁ బయ్యెదఁ జక్కఁ జేర్చుచుం
దిగ్గున లేచి నిల్చి యువతీమకరాంకశుభావతారు స
మ్యగ్గుణహారు నానృపకుమారుఁ గనుంగొన నాతఁ డాత్మలోన్. 293

క. ఈ రామామణి యెక్కడ
నీరత్నవిచిత్రసౌధ మెక్కడ నిట కేఁ
జేరుట యెక్కడ నని యని
వారణను మహాద్భుతప్రవర్తనమతియై. 294

ఉ. ఈమదిరాక్షి నేలు విభుఁ డెవ్వఁడొకో నను జేరఁ గారణం
బేమియొ దైవమా యనిన నెంతని మెచ్చెదఁ దెల్లవాఱిన
న్మామక భాగ్య మెట్లయిన మంచిది నేఁటికి దీనితో రతి
శ్రీమహనీయవైభవముఁ జెందెద నంచు వినిశ్చితాత్ముఁడై. 295

తే. అలజగన్మోహనాంగి నొయార మెసఁగఁ
జూచి కడుదిట్టయగునట్టి రాచపట్టి
చెట్ట వట్టి నిజాంకంబుఁ జేర్పఁ జూచు
నంతనయ్యింతి విభుతనుశ్రాంతిఁ దెలిసి. 296

క. కుందనపు బిందియలనిర
వందిన పన్నీట జలక మారిచి జిలుఁగుల్
పొందుగ నమర్చి నృపసం
క్రందనునకుఁ గలపమలఁది కడుభక్తిమెయిన్. 297

క. సారతరంబుగ మధురా
హారంబుల నానవాల నధికక్షుధార్తిం
దీఱిచి వేగమె రాజకు
మారున కాతరుణి యాకుమడుపు లొసంగెన్. 298

తే. సరసురాలైన యలచారుచంద్రతనయ
నెలమి కళలంటి యలరించి యలవరించి
ప్రౌఢతరబాహ్యసురతసంబంధములను
బారవశ్యంబు నొందించి పార్థివుండు. 299

సీ. పూవుగుత్తులవంటి పూపచన్నులు గోళ్ల
నదిమినఁ గిచకొట్టు నట్టివేళ
మెఱుఁగనంటులవంటి చిఱుదొడ ల్పుడికిన
నంగంబు పులకించు నట్టివేళ
మృదుపల్లవమువంటి రదనాంశుకము పంట
నంట నొక్కిన గెంటు నట్టివేళఁ
బొన్నక్రొవ్విరివంటి పొక్కిలిగిలిగింత
లలరింపఁ జిట్టాడు నట్టివేళ

తే. నదరనీయక యక్కున నదిమి చెక్కు
చిదిమి నెమ్మోము మోమునఁ జేర్చి బుజ్జ
గించి యుపలాలనారతిక్రీడవలనఁ
మగువ నలరించె నారాజమన్మథుండు. 300

క. అంత నవరసికుఁ డగున
క్కాంతుని మన్ననలవలన గడిదేఱి వెసం
గాంతామణి తనమదిలో
నెంతయుఁ గసివోని వలపు హెచ్చినకతనన్. 301

ఉ. చెక్కిలి నొక్కిన న్మగుడఁ జెక్కిలి నొక్కు రదచ్ఛదాప్తి బ
ల్సొక్క చుటుక్కునఁ న్వెసఁగనుంగొనుఁ గ్రూరకటాక్షదీప్తి బే
రక్కునఁ జేర్చి గుబ్బచనులంటఁ గవుంగిట నెత్తునప్పు డా
చక్కెరబొమ్మ మార్మలయు చైవులకు న్విభుఁ డుల్లసిల్లుచున్. 302

సీ. కొఱికిన మడుపుటాకులు మోవి కందిచ్చి
యధరాధరము పంటనంట నొక్కి
కిచకొట్ట బకదారి కివకివ ల్చెవిఁగుల్కి,
కుదురుగుబ్బ లురంబుఁ గదియఁ జేర్చి
యతులితోత్కంఠఁగంఠాశ్లేష మొనరించి
బహుబంధసురతసంభ్రమముఁ జూపి
పారవశ్యసుఖానుభవసంపదలఁ దేల్చి
యుపచారములఁ గొంత యుబుసుపుచ్చి

తే. వలచి వలపించి జీవితేశ్వరుని కేళి
మెచ్చి మెప్పింపఁ జాలి యమ్మీననయన
యండఁ బాయనిచో మణిమండనుండు
వెసం బునారతరతిసౌఖ్యవిభవుఁడైన. 303

చ. పులిపులియయ్యె నంగలత పొక్కె సుధాధరబింబ మింతికి
న్నలినలి యయ్యెఁ గౌను జఘనస్థల మెల్ల ను నజ్జునజ్జునై
గులగులయయ్యె గబ్బిసునుగుబ్బలు ముద్దుమొగంబు వాఁడె గెం
దలిరుకటారివాని బెడిదంపు దురంబు విభుం డొనర్పఁగన్. 304

తే. రసికశేఖరుఁ డారాజు రాజవదన
కందికుందిన నెమ్మోముకళ లెఱింగి
కడుఁ బ్రియ మెలర్పఁ గౌఁగిట నిడుముకొని సు
ఖానుభవలీలఁ బవళించె నంబుజాక్షి. 305

ఉ. అత్తఱి నత్తలోదరి రతాంతపరిశ్రమ మొందెఁ గావునం
జిత్తజువంటి నాయకుని చెక్కునఁ జెక్కు నురఃస్థలంబునం
గుత్తములైన గబ్బిచనుగుబ్బలుఁ గంఠమునం గరాబ్జముల్
హత్తుకొనంగఁ జేసి చెలువార వెస న్నిదురించె నంతటన్. 306

క. తెలతెలవాఱుటఁ గని ని
స్తులధృతి బేతాళభటులు తొలుతటి మగనిం
జెలిప్రక్కనునిచి సామ్రా
ట్కులమణి మణిమండలేంద్రుఁ గొని చని రబలా. 307

క. అని తెల్పునెడఁ బ్రభాతం
బెనయుట రవిరథతురంగహేషారవమో
యనం బక్షిరవము సెలఁగె
న్వని చింతాక్రాంత యగుచు వెస నిలు సేరెన్. 303

క. ఆకాంతామణి కుముద
వ్యాకోచం బెసఁగువేళ నలనాఁడు ధరి
త్రీకాంతుఁ జేరనరుగుట
కేకమతిం జిలుకఁ జేరి యిట్లని పలికెన్. 309

ఉ. ఓమకరందబిందునికరోమరమ్యసుగంధమాధురీ
శ్రీమృదువాణి కీరకులశేఖర యల్ల కళింగరాజక
న్యామణివార్త యే తెఱఁగున న్వినవయ్యెను దన్మనోవిభుం
డేమి యొనర్చెనో యెచటి కేగెనొకో మణిమండనుం డొగిన్. 310

క. అని పల్కఁ జిల్కదొర యి
ట్లనియెం బళి మేలు జాణ వౌదువటంచున్
వనితారత్నంబున కా
వనితామణిమండనుండు వడి నేగుటయున్. 311

తే. మెల్లనె కళావతీసతి మేలుకాంచి
ప్రక్క వేఱొక్కమగఁ డున్న బాగుఁ దెలిసి
యక్క యిది యేమి చోద్యమో యనుచు మిట్టి
పడి కకావికయై యొండుకడకుఁ జేరి. 312

క. పువ్వారుఁబోణి మదిలో
నెవ్వెఱపడి చూచుచుండ నృపుఁ డుపపడమై
జవ్వాడులతికయో యన
నవ్వేలఁది వడంకఁ జూచి యతఁ డిట్లనియెన్. 313

క. మదనాగయాన మగతు
మైదయంటిన కమ్మదమ్మి మెఱుపుగలిగియు
న్నది నీముఖాంబుజంబిది

కొదవగదా కొత్తపెండ్లికూఁతున కనుచున్. 314

సీ. చికిలి చందురుకావి చిగురాకునునుమోవి
నంటిన మొనపంటి గంటుఁ జూచి
నెఱికురు ల్చెదరి క్రొవ్విరిసరు ల్వసివాడ
నొప్పు దప్పిన గొప్ప కొప్పుఁ జూచి
వలిచన్నుఁగవ యిక్కువల మిక్కుటంబులై
గుదిగొన్న నెలవంకగుంపుఁ జూచి
తెలివాలుగల డాలుగలసోగకనుదోయి
నింపుగుల్కెడు నిద్రమంపుఁ జూచి

తే. యిది సదాచారమే రాజసదన మిదియె
యిది కులాంగనయే యంచు మది నొకింత
సందియము దోఁప నారాచచందమామ
యాగ్రహోదగ్రవిగ్రహుం డగుచు ననియె. 315

తే. నీజనని పుణ్యజనవర్ణనీయసాధ్వి
నీజనకుఁ డెన్న నభిమాననియతధనుఁడు
నీనగరు పోతుటీఁగకు నిలువరాని
దయ్యు వెల్లాటకత్తె వీవౌట యరిది. 316

శా. నీజాడ ల్గని యోర్చుకోఁ దగునటే నీలాహివేణీ మహా
రాజస్త్రీజన మీవగ ల్వినిన నౌరా యంచు ని న్మెత్తురే
యేజాతి న్నినువంటి దంట గలదే యిద్ధాత్రిలో నంచు వి
భ్రాజన్మానధురంధరుండు నృపుఁ డుగ్రవ్యగ్రరోషాత్ముఁడై. 317

క. కుఱుచవగ చిక్కటారిం
బరికింపక గొంతుచిదుము పనిఁ దలఁచి నరే
శ్వరచంద్రుఁ డాతలోదరి
కురు లొయ్యన నొడిసి పట్టుకొనియె లతాంగీ. 318

తే. అప్పు డాబారి గడతేఱనగు ప్రయత్న
మెట్లు చింతింపవలయు రాకేందువదన
యడుగు దప్పినచోఁ దప్పుఁ బిడుగటంచు
నొడువ మును విందువే కద పుడమిలోన. 319

చ. అన విని మందహాసరుచిరాస్య ప్రభావతి వల్కె నీవగ
ల్గని విని యున్నవారి నడుగందగు నోశుకసార్వభౌమ యే
మనఁగలదాన నీవ కలయర్థముఁ దెల్పు మటన్నఁ గీర మి
ట్లను నలభూభుజంగవరు సంగన యప్పు డవార్యధైర్యయై. 320

క. విడు విడువుమనుచుఁ గ్రొమ్ముడి
విడిపించుక బలిమి నొడిసి విభునికరాసిం
గుడుసువలిగుబ్బచన్నుల
నడుమను మొన సేర్చి తెంపునన్వాలుతఱిన్. 321

తే. నృపకులేంద్రుఁడు వెఱఁగంది నెలఁతకేలి
వాలు కడఁ బాఱవైచి యోవాలుఁగంటి

గోల విటువంటితెగువ నీకేల యనుచు
నెఱకురులు చక్కముడిచి కన్నీరుఁ దుడిచి. 322

ఉ. లాలన మాచరించి నవలానడుగన్నృపుతోడఁ బల్కు బే
తాళునిబోలు నొక్క పెనుదయ్యము న న్నగలించి పట్టి యా
భీలతనింత చేసి వెఱపించి చనె న్నినుఁ బల్కరింప వో
గ్జాలత చాలదయ్యెఁ గలగంటినొ నెవ్వెఱఁ జెంది యుంటినో. 323

క. నీవేమొ కొలయొనర్చితి
వీవగనది సోఁకుడగుచు నేచఁ దొడంగె
న్వేవేగఁ దత్ప్రతిక్రియఁ
గావింపక యున్న నెట్లు కడచెద ననినన్. 324

తే. అట్టు లగునని తద్దోష మపనయింప
నభయకరమంత్రతంత్రము లాచరించి
రాజబింబాస్యఁ గూడి యారాజు నేక
కంఠత వహించె నోకంబుకంఠి! యనిన. 325

చ. విని వెఱఁగంది క్రొత్తకథ వింటిని నేఁడిది చిత్ర మంచు నె
మ్మనమున మెచ్చునంతర విమండల మ య్యుదయాద్రిఁ జెందినం
గని కనుదమ్ములన్ నిదురగ్రమ్ముక రా నిలు సేరి ప్రేమ న
వ్వనరుహగంధి సంజకడవచ్చి శుకాగ్రణిచెంత నిల్చినన్. 326

క. మదిరాక్షి యేతత్కథ
కొదవయగుట తగదు కడమ గూడఁ బలికెద
న్మదమున విని పొమ్మని య
మ్మదనునిసామ్రాణి పలికె మధురతరోక్తిన్. 327

క. మణిమండనవిభుని నభో
మణిచండనిభు న్విభాసమానైకవనాం
గణమున నడి యవ్వీరా
గ్రణు లాశుభవార్త యేలికకుఁ దెలుపుటయున్. 328

తే. అతఁ డతని ధైర్యచర్యాసహాయశౌర్య
బహువిధగుణంబు లెంతయుఁ బ్రస్తుతించి
సంధి యొనరించి యమ్మహాసార్వభౌము
ననునయించుట తగుకార్యమని తలంచి. 329

సీ. జనభయంకరసరోషజ్వాలికాధగ
ద్ధగదుగ్రరుచుల నెమ్మొగము వెలుఁగ
సకలపిశాచశిక్షారక్షణాక్షీణ
కౌక్షేయకము భుజాగ్రమునఁ దనర
శాకినీఢాకినీలోకలోకాతీత
బలపరంపర కెలంకులను నడువ
మనుజకోటికరోటిమాలికాభసితచ
ర్మాంబరంబులు మేన డంబు సూపఁ

తే. గోరమీసలు మిడిగ్రుడ్లుఁ గుటిలతరక

రాలదంష్ట్రాయుగంబు నుత్తాలబహుజ
టాలజాలంబు నెరయ బేతాళుఁ డపుడు
నిలిచె నాభూవిభునిమ్రోల నలఘులీల. 330

ఉ. అంతకుమున్న యన్నరవరాగ్రణి మేల్కని విస్మయోదయ
స్వాంత మెలర్పఁ గన్నులవెసంబొడసూపుమహాప్రతాపుఁ డీ
యంతకరూపుఁ డితఁ డెవఁ డంచు మనంబున నెంచునంత న
ప్పొంత వసించి యమహీవిభు న్వినయోక్తుల నాతఁ డిట్లనున్. 331

క. బేతాళనాయకుఁడ నో
భూతలవల్లభ మహాప్రభుత్వము గలని
న్నీతటిఁ గనుఁగొనుటకుఁ బ్రే
మాతిశయత వచ్చినాఁడ ననిన సుముఖుఁడై. 332

వ. యథోచితప్రత్యుత్థానాభిగమనంబు లాచరించి కుశలంబడిగి సుఖం బున్న యనంతరంబ
యద్ధరిత్రీపాలునకు బేతాళుం డిట్లనియె. 333

ఉ. ఓచతురాగ్రగణ్యా భువి నున్ననరేంద్రులలో భవన్నిభుం
డీచతురబ్ధివేష్టితమహి న్నహి యంచు జను ల్నుతింప నీ
యాచరణం బెఱుంగక మహాగహనాంగణభూమి నొంటిమై
నేచి చరింప నీతి యగునే తగునే యిటువంటి కృత్యముల్. 334

సీ. అన్యరాజన్యరాజ్య స్థితుం డగువేళ
సరిదొర ల్బంధింప దొరయువేళఁ
బౌరులు కనఁ బయల్బచరింపఁ జనువేళ
నారామములఁ గేళి నలరువేళ
సరగున దుర్గము ల్సాధింపఁ జనువేళ
వైరిభూభుజు లెత్తివచ్చువేళ
గుఱు తెఱుంగనిజను ల్గొల్వవచ్చినవేళ
మృగయావినోదాప్తి మెలఁగువేళ

తే. మండలేశ్వరుఁ డుద్దండదండనాథ
చండభటవీరసామంతమండలంబు
లండనుండక వెస నొంటి నుండెనేని
గొదవ యగునండ్రు నీతికోవిదులు తలఁప. 335

తే. మత్తకరిదండ నెరయైన మావటీఁడు
బుద్ధియెఱుఁగని కొమరుని పొంతదాది
యతులగర్వాంధుఁ డగురాజునండ నాప్త
మంత్రి యొకవేళ నైన నేమఱఁ దరంబె. 336

క. బల మనఁగ నృపునిదేహము
బలమునకు న్నృపవరుండు ప్రాణం బగుటం
బలమును నృపుఁడును ధాత్రీ
తలనాయక భేద మనఁగఁ దగునే జగతిన్. 337

చ. అనుపమధైర్యశౌర్యనిధియౌ నృపుఁడైనను జైత్రయాత్రగా
జనునెడ దోఃప్రతాపబలసంఘములం ఘను లౌనిజాప్తులం

జనువుఘటిల్ల గొల్లముదుసళ్లఁ గులాగతనీతిమార్గవ
ర్తను లగు ద్దల న్నగరిదండఁ బ్రచండత నుంచఁగాఁ దగున్. 338

వ. అదియునుం గాక దినదినప్రవర్ధమానుం డగుభూనాథుండు ధారుణీతలంబు
నిర్వైరమండలంబును నిశ్శేషజారచోరంబును
నిబిడీకృతగ్రామకూపతటాకకుల్యారామంబును గావించి సన్మంత్రిమంత్రాలోచనంబునఁ
బ్రవీణుండై యేకాతపత్రప్రభావంబుఁ గాంచి ద్వివిధవిరోధిశిక్షాదక్షుండయి శక్తియాలవాలుం
డగుచుఁ జతురుపాయసామర్థ్యంబునుం గలిగి పంచతంత్రంబులమర్మంబు లెఱింగి
షడ్గుణైశ్వర్యధుర్యుండన వెలసి సప్తవ్యసనంబుల వర్జించి యష్టభోగంబులకుం దగిన
నవనిధానంబుల భాండాగారంబులు నియమించి పదిం బదియుఁగా రాజ్యపరిపాలనంబు
సేయునతండు పార్థివరత్నం బండ్రు, కావున నీ వేతద్విధంబునం బ్రవరిల్లు మని
మఱియు ని ట్లనియె. 339

చ. ఇది మొద లింక నెం దయిన ని ట్లొకరుండవుఁ బోకు పోయిన
న్మదనమనోహరాంగ మణిమండన నీగురవాన యంచుఁ బ్రే
మదొరల విన్నవించి నృపుమన్నన గాంచి యతండు వోవ న
య్యదనునఁ బ్రాగ్వియోగబల మవ్విభునిం గని చేరి మ్రొక్కినన్. 340

క. అందఱుఁ గృపార్ద్రవీక్షా
మందరుచిం గప్పుకొని యమానుషమహిమం
జెంది ముదమంది రాజపు
రందరుఁ డతఁ డూరుసేరె రాజీవముఖీ. 341

తే. అని శుకాధ్యక్షుఁ డీరీతి నద్భుతైక
గాథ వివరింప నంతలోఁ గమలబంధుఁ
డుదయపర్వతశిఖరాప్తిఁ బొదల నంతి
పురవరంబున కరిగె నప్పువ్వుఁబోఁడి. 342

ఏడవరాత్రి

చ. అల యలినీలవేణి విరహాతురయై మఱునాఁటి రాత్రి రా
చిలుకపటాణి నెక్కొడి వజీరునిఁ బోలిన యా నృపాలునిం
గలయఁ దలంచి మేన నయగారము గీర్కొనఁ జేసి చేరె ని
ర్మలగుణశాలియైన శుకమండలమౌళిసమీపభూమికిన్. 343

తే. అప్పుడా రాజకీర మిట్లనుచుఁ బలికె
మగువ! మగవాని మేలు నమ్మంగఁ దగదు
మది నొకానొకయెడ రోష మొదవె నేని
నేర్పుగల దూతి యొకరీతిఁ దేర్పవలయు. 344

క. పతి నేవగించు సతికి
న్సతి నొల్లని పతికి బద్ధసఖ్యము గలుగ
న్మతి నిర్వహించి కూర్చిన
చతురిక యగు దూతికాప్రసంగము వినుమా. 345

వ. అని యిట్లనియె. 346

తే. అభ్రచుంబితమణిగణాదభ్రవప్ర
మై విజయభవనమను వీ డవనిఁ గలదు
ములికినాఁ డను సీమఁ గోమలుల చూపు
ములికి నాటిన మరుఁడు దా మూర్ఛ నొంద. 347

క. ఆరాజధాని వెలయు ను
దారుం డను రాజు ప్రోవఁ దన్నృపుచెంతన్
ధీరుఁడు తన ముక్కాకలఁ
దీఱిన దళవాయి యొకఁ డతిస్థిరబలుఁడై. 348

మ. పతికిం బ్రాణపదంబు జంధులకు నాకల్పప్రకాండం బన
ల్పితశౌర్యాబ్ధికిఁ గ్రేవ రాహుతులకు న్వెన్నాసయై శత్రుసం
తతి నెంతేఁ దెగటార్చి తన్మదమహోద్దండైకవేదండచం
డతురంగంబుల నెల్ల వస్తువులు దండన్నిల్పు నాభర్తకున్. 349

తే. భీమబలశాలి దృఢవర్మనాముఁడైన
ఘనుఁ డతండు నిజస్వామి కనువుపఱచు
రాజపరమేశ్వరాష్టదిగ్రాజకులమ
నోభయంకరబిరుదైకవైభవంబు. 350

క. ఇత్తెఱఁగున బహుమహిమో
దాత్తపరాక్రమము మెఱయఁ దగునాతనికిన్
మత్తరిపుదమనశౌర్యా
యత్తుం డొకకొమరుఁ డలరు నతినిపుణుండై. 351

చ. చదువుల మేలు సాముపన చక్కఁదనంబు తెఱంగు సంపదం
బొదలెడు మేల్మి పేర్మిగల భూరిభుజాబలశౌర్యధైర్యము
ల్సదయతయు న్వివేకసరసస్థితు లాకృతిఁ జెందెనో యన
న్మదనమనోహరుఁడు సుకుమారవరుం డతఁ డొప్పు నప్పురిన్. 352

తే. అతని కేలిక యైన యయ్యవనిభర్త
కూర్మికొమరున కొనరించుగో మొనర్ప
దల్లిదండ్రులు లోచనోత్సవము నొంద
నవ్విభుం డొప్పు జయకేతనాహ్వయమున. 353

వ. వెండియు నమ్మహాప్రభుకుమారుండు. 354

సీ. ఒకవేళ యవనచోళకళింగశకవంగ
గూర్జరు ల్గొలువంగఁ గొలు వొసంగు
నొకవేళ విగళన్మదోద్ధండవేదండ
హయపరంపర నెక్కి యాడఁ దివురు
నొకవేళ దండనాయకచమూనాయకు
ల్వాలిమై నడువ వాహ్యాళి వెడలు
నొకవేళ రిపున్నృపాలకజాలసాలదు
ర్గమదుర్గహరణైకకార్య మరయు

తే. మఱియు నొకవేళ ధీరసామంతమంత్రి
పుంగవులతోడ విభునిసమ్ముఖము చేరి
తెలుపఁదగువార్తలన్నియుఁ దెలియఁజేయు
ననఘ గుణశీలుఁ డాబాలుఁ డహరహంబు. 355

క. కంతునిభరూపరేఖా
వంతుఁ డతం డిట్లు మెలఁగ వనితాజనతా
స్వాంతమనోహరకరమై
యంతట యౌవనముఁ దోఁచె నవ్విభుమేనన్. 356

ఉ. ఔర విలోచనాంబుజము లద్దిర ముద్దుల నెమ్మొగంబు సిం
గారము బాపురే బవరిగడ్డము మేలు సురఃస్థలోరువి
స్తారము చాఁగురే యెగుభుజంబులపొంక మటంచుఁ బ్రేమచె
న్నారఁగ నారు లెల్ల ననయంబుఁ గనుంగొని సంతసింపఁగన్. 357

తే. వానిఁ దనివారఁ జూడనివనజగంధి
చూచి తలయూఁచి మెచ్చని సురుచిరాంగి
మెచ్చి విరహార్తి నొందని మీననయన
గలుగ దొకతైన నవ్వీటిచెలులలోన. 358

క. ఈలీల నతఁడు వర్తిల
బాలిం దన్నృపతిమౌళి పరిణయకార్య
శ్రీలలితుని జేయుట కిది
వేళ యితని కగు నటంచు వెసఁ దలఁచుటయున్. 359

తే. అతని జననీజనకు లపు డంతరంగ
మున మహోత్సాహమునఁ బొంగి యనుపమాన
మానసంపత్కులాభిజాత్యానుకూల
మమరు సరిమన్నె దొరలయిం ట్లరసి యరసి. 360

క. లావణ్య మంగరేఖయు
శ్రీవిలసల్లక్షణంబు శృంగారకలా
ప్రావీణ్యంబును గలకుల
పావనయగు నొక్కకన్యఁ బరికించుటయున్. 361

చ. అలజయకేతనుండు రుచిరాంగతిరస్కృతమీనకేతనుం
డెలమి మదిం దలిర్ప దయనేలికయుం దలిదండ్రులయ్యెడం
దలచిన కార్యభాగ ముచితజ్ఞులచే విని నీతికార్యవ
ర్తులగు నియోగిపుంగవులతోడ రహస్య మొనర్చి యిట్లనున్. 362

ఉ .ఎక్కడిజోలి పెండ్లి యగు టెట్లు సదుఃఖతరాజవంజవం
బక్కజ మే సహింపఁగలనా లలనం గలనైనఁ జూడఁ దా
దృక్కథ లాలకించి విను టెన్నఁడు లేదిది మీ రెఱుంగరే
యక్కట భామినీజనవిహారత మానధురీణుఁ డోర్చునే. 363

సీ. కాలకూటజ్వాల గబళింప నగుఁగాని
యతివలతోడ మాటాడ నగునె
పులులమీసముల నుయ్యాలలూఁగ నగుఁగాని

వారిజాక్షులచెంతఁ జేర నగునె
దంభోళిహతిసముద్ధతి కోర్వ నగుఁగాని
లేమలపల్కు లాలింప నగునె
బడబాగ్నిఁ బిడికింట నొడియంగ నగుఁగాని
కుసుమగంధులపొందుఁ గోర నగునె

తే. కటకటా మూర్ఖమర్కటకరతలస్థ
కల్పతరుసూనమాలికాకల్పుఁ డగుచు
సరసుఁ డగుమర్త్యుం డంగనాజనమహోగ్ర
ఘోరసంసారవిషధిలోఁ గూలనగునె. 364

క. అని విడనాడఁగ నాతనిఁ
గనుఁగొని యోనృపకుమారకంఠీరవ యే
యనువున నొనరింతుము నీ
మన మలర నటంచు మంత్రిమణు లవ్వేళన్. 365

సీ. గార్హస్థ్య మిందిరాకాంతాకటాక్షవీ
క్షణలబ్ధికిఁ బ్రధానకారణంబు
సంసార మర్థార్థిజనమనస్సంతాప
కార్పణ్యము లడంపఁ గల్పశాఖి
దాంపత్య మతిశుభ్రతరజగత్పరిపూర్ణ
వరకీర్తిలతికాలవాలభూమి
యాజవంజవము దివ్యైకలోకానీక
పథము నందించుసోపానరేఖ

తే. ఘనతరకుటుంబ మఖిలోపకారకంబు
గాన సుచరిత్ర యగుకన్యకను వరించి
మానవిఖ్యాతిలాభసంపన్నుఁ డగుట
యెంతయిన నొప్పు నట్లు గాదేని హాని. 366

తే. హరిహరహిరణ్యగర్భాదు లగుమహాత్ము
లెల్ల నెప్పుడు సంసార మిచ్చగించి
పుత్రపౌత్రపరంపరాభ్యుదయవంతు
లగు టెఱుంగవే యేకవీరాగ్రగణ్య. 367

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బచరించిన నమ్మనీషివరుల విశేషవచనంబు లంగీకరింపక
దురంతచింతాపరతంత్రస్వాంతంబునం గొంతతడవు విచారించి యంతఃపురంబుఁ
బ్రవేశించి యౌవనారంభసంరంభంబునం బొడము దురాలోచనంబున విజృంభించి దూరం
బరయక యతం డర్ధరాత్రంబున. 368

తే. వేగం జనియెద నిక నొక్కవింతదేశ
మునకు భామాజనంబుల మోముఁ జూడ
నోపలేనని తీవ్రసంతాపహృదయ
మున రయోద్ధతి నయ్యంతిపురము వెడలి. 369

చ. పలుచనిదంతపుం దళుకుపాదుకల న్నడలించి కుంచితాం
ఘ్రుల వలిపంపుఁజేలమునికొం గొకయించుక యెత్తి చిత్త మిం

పలరఁగ నొక్క యందలమునందుఁ దగం జనియె న్విభుండు క్రే
వలఁ దగ నొంటరీలు గొలువం గరదీపతతు ల్వెలుంగఁగన్. 370

వ. ఇవ్విధంబున. 371

క. జనపాలునకును జననీ
జనకులకుం జెప్ప కతఁడు చని కనియెను గం
ధనిబంధనేంధనాచల
మునకు సమీపంబు పాండ్యభూమండలమున్. 372

తే. కాంచి యచ్చటఁ బాండ్యభూకాంతరత్న
పాలితంబై ననవరత్నకీలితైక
గోపురం బైనగంధవతీపురంబు
వెలయు నప్పాంత నొకదేవనిలయ మొలయ. 373

మ. కని యంతం భ్రమరస్ఫురత్కమలినీకాసారతీరంబునం
గనువిందై యనువొంది చైత్రరథశృంగారంబు గన్పట్టు ది
వ్యనవీనద్రుమపుంజరంజితమహోద్యానంబునుం గాంచి స
జ్జనమాన్యుం డతఁ డందు నిల్చె నొకద్రాక్షాకాయమానస్థలిన్. 374

తే. అప్పుడయ్యేలదోటలో నతనిసరసఁ
బరిజనంబులు పరిపక్వఫలసుగంధ
కుసుమరసపల్లవంబులఁ గొల్లలాడి
యుల్ల ముల్లాసమును బొంద నుండువేళ. 375

క. తుకతుక నపు డలవనపా
లిక యగు బాలిక మృగాంకలీలారేఖా
ప్రకటితోపవిశంకట
వికటనటద్భ్రూకుటీసువిభ్రమముఖియై. 376

సీ. నిండారఁ బొడమిన బొండుమల్లియతావి
క్రొవ్విరు లెవ్వరో కోసినారు
ప్రబలంపుగాడ్పుచే రాలిన యెలమావి
దోరపం డ్లెవ్వరో యేఱినారు
వాటమౌ దవనంపుఁదోటకంపవెలుంగుఁ
దొలఁగిపో నెవ్వరో త్రోసినారు
దట్టమై నులిగొన్న యట్టిపందిరిద్రాక్ష
తీవ లిం దెవ్వరో త్రెంచినారు

తే. కంటి మాయయ్య రావలెఁ గద యి దెవ్వ
డిందు నేనెత్తు వెలిపువ్వు టెత్తు కేలఁ
బట్టుకొనె నంచుఁ జిడిముడిపడుచుఁ గాఁపుఁ
బడుచువగలాఁడి యప్పుడప్పజ్జ గదిసి. 377

క. తనతేజీ లున్నవి యని
వనవాటిం గనుఁగొనంగ వచ్చిన లక్ష్మీ
తనయుఁ డన నొప్పు జయకే
తనవిభు నీక్షించి మోహతరలేక్షణయై. 378

క. తనతండ్రి యున్నయెడకుం
జని తద్వృత్తాంత మంత చతురతరోక్తిం
గనినట్లు తెలుప విని య
వ్వనపాలకుఁ డద్భుతైకవశమానసుఁడై. 379

ఉ. ఎచ్చట నుండునో మొదల నెవ్వఁడొ యెవ్వరివాఁడొ వీఁడు నేఁ
డిచ్చటి కేగుదేరఁ గత మెయ్యదియో యని తత్కథాక్రమం
బిచ్చజనింపఁ బాండ్యజగతీశ్వరు నీశ్వరసన్నిభు న్సము
ద్యచ్చతురాస్యుఁ గాంచి వినయంబునఁ దద్విధమెల్లఁ జెప్పినన్. 380

తే. ధన్యుఁ డారాజలోకమూర్ధన్యుఁ డతని
రూపయౌవనవిభవప్రతాపములకు
నాత్మ మెచ్చి తదాలోకనాభిలాష
నప్పు డుద్యానవనవాటి కరుగునంత. 381

చ. మితపరివారుఁడై రణసమిద్ధభుజుండు జయధ్వజుండు త
త్క్షితిపతిమౌళిసమ్ముఖముఁ జేరి విధేయత మ్రొక్కి నిల్చిన
న్మతిఁ గుతుకం బెలర్ప నసమానలసత్కుసుమానమన్మహీ
జతతియెడ న్వసించి సరసస్థితి నాతని కాతఁ డిట్లనున్. 382

క. ఓవత్స నిను మనంబున
భావింపఁగ సార్వభౌమపర్యాయశుభ
శ్రీవిభవము గననయ్యెడు
నీ వెవ్వరివాఁడవయ్య నృపకులతిలకా. 383

ఉ. నీపరిణద్ధకంధరయు నీదువిశాలవిలోచనంబులు
న్నీపటుదీర్ఘబాహువులు నీవిపులోరుకవాటవక్షమున్
బాపురె సర్వభూవలయపాలనముం గలిగించి మించఁగా
నోపుచునున్నవేల యిటు లొంటిఁ జరించెద వంచుఁ బల్కినన్. 384

తే. అప్పు డాజయకేతనుం డతనితోడఁ
దనకులాచారగోత్రసూత్రములు నొడివి
ప్రేమఁ దనతల్లిదండ్రులు పెండ్లిసేతు
మనఁగ విని యొల్ల కేవచ్చి తవనినాథ. 385

చ. అనవిని పాండ్యమండలమహాప్రభుఁ డల్లన నవ్వి యోసుధీ
జనవర పెండ్లియొల్ల మనుజాద్యమతు ల్గలరే జగంబునన్
విన నిది వింత యిందు కొకవేళ నిమిత్తము గల్గియున్న నె
మ్మనమున సంశయింపక క్రమంబున నా కెఱుఁగంగఁ జెప్పుమా. 386

వ. అని యడిగిన నప్పాండ్యమహీమండలేశ్వరున కప్పుణ్యచరిత్రుం డి ట్లనియె. 387

తే. విను పరా కింతలేక నా విన్నపంబు
పూర్వభవమున నే నొక్కభువనమోహ
నాద్భుతసరోవరంబులో నధివసించి
రాజహంసంబునై యుంటి రాజచంద్ర. 388

క. అప్పుడు మత్కులకామిని

తప్పనిప్రేమం బతిప్రతారత్నము న
న్నెప్పు డెడసనక కంటికి
ఱెప్పవలెం గాచి తిరుగు రేలుం బవలున్. 389

వ. అదియునుం గాక. 390

సీ. ఆఁకలి గొనునప్పు డబ్జనాళములలో
నూటి కొక్కటి తెచ్చి నోటి కొసఁగు
గమనించుతఱి మందగమనశృంగారాప్తి
నంటు వాయక వెంటవెంట నెయిదు
నుబుసుపోవనివేళ నుల్లోల కల్లోల
డోలికామాలికాకేళిఁ దేల్చు
బడలియుండినవేళ నొడలితాపము దీఱ
వలిఱెక్కసురటిగా డ్వలవరించు

తే. ముచ్చటలు దెల్పు రతికేళి కెచ్చరించు
సన్న దెలిపి విలాసప్రసన్నవదన
యగుచు వర్తించు నేను నావగఁ జరింతు
వరట మదికింపు దొలఁక భావజ్ఞతిలక. 391

తే. ఇట్లు వర్తించుచున్నచో నెలమి నన్నుఁ
గొలిచి విహరించు రాయంచ బలఁగమెల్ల
గెలన నొకపైఁడి నెత్తమ్మికొలను జూడ
నొప్పునని తెల్పఁ దద్వీక్షణోత్సుకమున. 392

మ. చని యద్దివ్యసరోవరంబున యథేచ్ఛాలీల వర్తించు హం
సనికాయంబులతోడఁ గొంతతడ వంచల్లీల వర్తించి త
త్కనకాంభోరుహవిభ్రమదమరఝుంకారధ్వనిం దత్తటీ
వనవాటీవిహారద్విచిత్రవిహగవ్యావృత్తి నీక్షించుచున్. 393

తే. మఱియు నచ్చోట విహరించుతఱిని మంద
మందగంధవహాప్తి మై మఱచియుండు
నంత నను నెచ్చరింపక యరిగె బంధు
తతి మనంబున నిల్లాండ్రఁ దలఁచికొనుచు. 394

ఉ. అంతట నాశకుంతబల మవ్వరటాతతిఁ జేరి మోహసం
క్రాంతత నంబుజోత్పలకులాయముల న్విహరింపఁ జూచి వి
భ్రాంతతనొంది మత్ప్రియుఁడు రానితెఱంగిది యేమొయంచు మ
త్కాంత ననుం గనుంగొననితాపమున న్విరహాబ్ధిమగ్నయై. 395

తే. అమ్మ నేఁజెల్ల; నెవతెయో యవలనొక్క
కొమ్మ నాప్రాణవిభు నేలుకొనియె నేమొ
కాకయుండిన ననుఁ జేరరాక యున్నె
యని ప్రలాపించి కనుమూసె నాక్షణంబ. 396

క. ఈవార్తలు సవసవగా
నే విని ప్రాణేశ్వరీ యిదే నను నొంటిం
జోవిడిచి చనుట తగదనీ

భావించి వియోగవహ్నిపరితప్తుఁడనై. 397

తే. నాఁటి యలహంసజన్మంబు వీటిఁబుచ్చి
మగుడ మానుషవేషసంభవుఁడనైన
నేటికిని దద్వధూటిపై నెనరువాయ
నైతి నిఁక నేమనందుఁ బాండ్యక్షితీంద్ర. 398

ఉ. కావున నాఁడు నేఁ డితరకాంతల నేరిఁ బరిగ్రహింపనో
భూవర యంచుఁ దెల్ప నృపపుంగవుఁ డౌనని మెచ్చి బంధుసం
భావితలీల నాఘనుని భావ మలర్చి విశేషవస్తుసం
భావన లెల్ల నిచ్చి యులుపా లొనరించి పురంబుఁ జేరినన్. 399

వ. అంత. 400

తే. గరిమఁ దత్పాండ్యరాజన్యకన్యయైన
శాలికానామబాల య వ్వేళ నిజపు
రోపవనభూమి మునివృత్తి నొదిఁగియుండు
నలజయధ్వజవిభువార్త లాలకించి. 401

చ. నలనిభుఁ డీజయధ్వజుఁడె నావిభుఁ డంచుఁ దలంచునంతలో
వలపులతేఁడు కెంపుజిగివంపుమొగంపుఁబటాణినూకి క
న్నులు గలవింట నప్పుడు వినూత్నశరావలు లేసి యార్చె న
మ్మెలఁత మెఱుంగుగబ్బిచనుమిట్టల హారలతల్ చలింపఁగన్. 402

క. అంత నలయింతి విరహా
క్రాంతమతి న్నిమిష మొక్కకల్పంబుగ న
త్యంతతరదురవగాహన
చింతం దంతన్యమానచిత్తాంబుజయై. 403

శా. మారుం బేర్కొనిదూఱు గంధవహుఁ బల్మాఱుం దుటారించి వే
సారుం జైత్రునిఁ గేరుఁ గేళివనసంచారార్థమై తెల్పినం
జాఱుం గేకి పికాళిసంఘములు వాచావైఖరిం బోరుఁ ద
న్నారీరత్నము తజ్జయధ్వజసముద్యన్మోహసంక్రాంతయై. 404

తే. అలహరిద్రానిభాంగి సౌధాగ్రసీమ
నుండ కవనికి డిగియె రేయెండ కళికి
ప్రాణసఖు లెల్ల నెండకుఁ బశువు దలఁకి
నట్లు నీ వేల తలఁకెద వనుచుఁ బలుక. 405

క. భావ మెఱిగింప నేరక[7]
యావెలఁదుక యున్నఁ జెలువ లవ్విధమెల్లన్
భూవల్లభునకుఁ దెలిపిన
నా వేళ నమాత్యహితకృతాలోచనుఁడై. 406

ఉ. కన్నియ యీజయధ్వజునిఁ గాని వివాహ మొనర్ప నొప్పదే
ధన్యుఁడు నైనవాఁడు వనితాజనతైకపరాఙ్ముఖుండు సా
మాన్యమనీషి కీవగ యొనర్చుట కొద్దితెఱంగు తెల్పుఁడో
మాన్యచరిత్రులార! యని మంత్రులతో విభుఁ డానతిచ్చినన్. 407

క. పొసఁగ దిది యనుచు మంత్రులు
గుసగుసలంబోవ రాజకుంజరుతోడన్
వెసమృదులవాణి యనఁదగు
బిసరుహముఖ యొకతె విన్నవించెం బ్రీతిన్. 408

ఉ. ఏలవిచార మింతుల నొకింత యెఱుంగని ఋష్యశృంగునిం
బాలికలండఁ జేరి యొకబాలికఁ బెండ్లి యొనర్చి భామినీ
లోలునిఁ జేయువార్త మహిలో నుడున న్వినరేమొ యట్లనీ
శాలిక నాసమగ్రగుణశాలికిఁ బెండ్లి యొనర్తు నావుడున్. 409

తే. ఆవిభుండు ప్రమోదసద్భావుఁ డగుచు
సెలవొసంగిన నిరుమ్రోలఁ జెలులు గొలువ
నవ్వరారోహనాందోళికాధిరోహఁ
జేసి కార్యప్రవర్తనోల్లాస మెసఁగ. 410

సీ. నేల జీరకయుండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను
కొని యూడిగపుసతు ల్గనిసి నడువ
మడమెత్తు పర్వుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ
బాల్పడి భూసురభార్య లెదుర
నొక్కకీ లొరఁగుపై నునిచి యేకాంతంబుఁ
దెలుపుచుఁ గూర్మి నెచ్చెలులు సనఁగ
జయకేతనునివార్త సారె విచారించి
వచ్చి ప్రగడకత్తె లెచ్చరింప

తే. సొంపుతోఁ బౌరకామిను ల్గుంపుగూడి
యమ్మ యిదిగాక సౌభాగ్య మనుచు మెచ్చ
నప్పు డుద్యానవనవాటి కవ్వధూటి
నెలమిఁ దోతెచ్చి యాచెంత నిలుచునంత. 411

చ. పిలపిల నాజయధ్వజుని బెద్ద లెదుర్కొని రాకురాకుఁడో
యళికచలార భీతహరిణాయతనేత్రల మత్ప్రభుండు నా
వలనను జూడ నోడుననువార్త వచించిన మందహాసకం
దళవదనం బెలర్పఁగ ముదం బలర న్మృదువాణి యిట్లనున్.

క. మునుమున్న తద్రహస్యము
విని యున్నదిగానఁ బ్రౌఢవృత్తి నలసుధీ
జనములతో నను గాంతా
జనరత్నము మధురరసవచస్ఫుటఫణితిన్. 413

ఉ. ఈయెలదోట నుండఁదగ దింకొకచక్కి వసింపనేగుఁడో
ధీయుతులార! పాండ్యనరదేవతనూభవకేళికాగృహ
ప్రాయత నిందు నెప్డు నిరపాయమున న్విహరించుచుండు నే
డాయెలనాఁగ గ్రుమ్మరుటకై యదెవచ్చెఁ దలంగుఁ డిత్తఱిన్. 414

తే. ఇంతమాత్రంబె కాదు పూర్ణేందుముఖులు
సమ్ముఖంబునఁ గార్యప్రసంగవశతఁ
బెండ్లి యనుమాటఁ బేర్కొన్నఁ బెనిమి టనిన

మిట్టి మీనై యదల్చు నమ్మీననయన. 415

క. ఇది యేమినిమిత్తమొ యని
మది నెంచితిరేనిఁ దత్క్రమంబంతయు నీ
యదన వివరింతు వినుఁడిం
పొదవం దొల్లింటిజన్మ మొదవినవేళన్. 416

ఉ. తా నొకహంసియై సరసత న్నిజవల్లభుఁ డుల్లసిల్లఁ జి
త్తానుగుణోన్నతి న్మెలఁగు నంతటిలో నొకనాఁడు చెంత నిం
పైనసరోవరంబుఁ గని యచ్చటి కేగి విభుండు నిర్నిరో
ధానుపమానసౌఖ్యవిభవాప్తి మెయి న్వెసరాక చిక్కినన్. 417

క. మగఁ డేల రాఁడొ యెుండొక
మగువం దగులుకొని నన్ను మఱిచెనొకో మనం
బగలెడు నని దిగులొందుచుఁ
దెగువం బ్రాణములు విడిచె దీనాననయై. 418

ఉ. వావరి నప్పతత్రికులవార్ధిసుధాకరరేఖ యీధరి
త్రీవరకన్యయై యవతరించి విభుం డొనరించి నయ్యపే
క్షావిధ మెన్నుచున్నదని సారె వచించిన మంత్రు లద్భుతం
బై వెలయం జయధ్వజున కత్తెఱఁగెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పినన్. 419

క. విని నంతఁ బెన్నిధానముఁ
గనుఁగొన్న దరిద్రుఁ బోలి ఘనుఁడా జయకే
తనుఁ డలతలోదరీమణి
తనసొమ్మని తలఁచి యతులితత్వరమతియై. 420

తే. సమ్మదాశ్చర్యమోహము ల్సందడింప
నుద్దవిడి లేచివచ్చి యమ్ముద్దుగుమ్మ
యెద్ది యెద్ది యటంచు నయ్యెంచుఁబోఱు
లలరఁ జని పాండ్యనృపకన్య యండఁగదిసి. 421

చ. నిను నెడఁబాయఁజాల దరుణీ యని నీయనివార్యవిభ్రమం
బనిమిషులందునైనఁ గలదా యని దాయనిరూఢి నెంచి న
న్మనసిజబా కొర్వదరమా యని మాయనిమోహదాహమే
యనువున దీర్చువాఁడ నహహా యని హాయని చేరి మ్రొక్కినన్. 422

క. వనితాలలామ లజ్జా
వినమన్ముఖ కమలతం బ్రవీణత లేమిన్
గని రాజదూతి యనియెం
గనికరమున నక్కుమారకందర్పునకున్. 423

చ. పసిరికపామువంటి దని పల్కుదు రీయలివేణివేణి న
ప్పసమును నిండుఁగుండలయి భాసిలు నీలలితాంగి గుబ్బ లీ
ముసిముసినవ్వులాఁడి కరము న్వెసమూసిన ముత్తియంబు నీ
కుసుమసుగంధి కేవలము గోలసుమీ యనమీఁదలంచుమీ. 424

చ. అనుటయు దండనాథసుతుఁ డానృపకన్యక నాదరించెఁ ద

జ్జనకుఁడు సమ్మతించె సరసస్థితిఁ బెండ్లి యొనర్చి వైభవం
బెనయఘటించి యొక్క విమలేందుశిలామయసౌధమందుఁ జే
ర్చిన నెనరొప్పఁగా విడిద చేసుక యంత వసించి వేడుకన్. 425

క. మును నేనొనర్చు నేరము
మనమున నెంచంగఁ దగదు మగువా యనుచుం
గనకాంగి నూఱడిలఁగా
నని సెజ్జం గౌరవించి యధికప్రౌఢిన్. 426

సీ. కాశ్మీరపంకసంకలితాంకమై పొంక
మగు బాహుమూలంబు లంటియంటి
వరమృగీమదపత్రవల్లరీరుచి నొప్పు
నుదుటుసిబ్బెపుగుబ్బ లొత్తియొత్తి
నానావిధబహుప్రసూనైకగంధంబు
నివ్వటిల్లెడు కొప్పు దువ్విదువ్వి
తాంబూలరసరక్తిమంబైన యమృతంపు
బింబాధరము ముద్దుపెట్టిపెట్టి

తే. ఘనజఘనకంబు కంధరకదళికామ్రు
దూరువులవాఁడి కొనగోళ్ల నొరసియొరసి
యెలమి నలయించి మించి యయ్యలరుఁబోఁడి
నతనుసామ్రాజ్య మేలించె నవ్విభుండు. 427

క. ఈమాడ్కి నమితభోగ
శ్రీ మెఱయఁగ నొక్కనాఁడు చిత్తమున నిజ
స్వామియుఁ దలిదండ్రులుఁ దను
గోమించిననడతఁ దెలిసికొని యతఁ డెలమిన్. 423

తే. మామతోఁ దెల్పి కాంతాలలామయైన
శాలికాకన్యతోఁగూడ సకలసైన్య
మిరుగడలఁ గొల్వఁ దనపురీవరముఁ జేరె
నేలికయుఁ దల్లిదండ్రులు నిచ్చ మెచ్చ. 429

క. పతి సేవగించుసతికిన్
సతినొల్లనిపతికి బద్ధసఖ్యము గలుగన్
మతి నిర్వహించి కూర్పఁగఁ
జతురిక యగు దూతి వలయు జలజాక్షులకున్. 430

వ. కావున నేతత్ప్రయోజనసంధానకారిణి యగు నీరాజదూతిక తాదృగ్విచక్షణలక్షణోపలక్షిత యగుఁగదా యిత్తెఱం గెఱుంగక యున్నఁ గార్యభంగం బగు ననివచియించు సమయంబున. 431

తే. విమలతరతారహారము ల్వెస నొకింత
చల్ల నగుటయు నలశరచ్చంద్రవదన
సదనసంచారమున కేగ జలజహితుఁడు
చరమగిరిఁ జేరె నంతలో నొరపుమీఱి. 432

చ. కులికెడుగుబ్బచన్నుసిఁడికుండలు నిండిన కుంకుమంబు జొ

బ్బిలవలిపంపు మేల్రవిక పిక్కటిలన్ వెలిపట్టుచీర ము
ద్దులు వెలయింప వింతవగదుప్పటి పైవలెవా టమర్చి పా
వలు మునివ్రేళ్ల మెట్టి శుకవర్యునిమ్రోల లతాంగి నిల్చినన్. 433

క. ఆతఱిఁ బుండ్రేక్షురస
ఖ్యాతరుచిన్ రాజకీరకంఠీరవ మా
కాతరనేత్రకుఁ దెల్పె న
తీతంబగు నొక్కకథ యతిప్రీతి మెయిన్. 434

క. ఓనీలవేణి మదిలో
మానవుఁ డొక్కటి తలంప మఱిదైవము తాఁ
బూనుఁ బెఱకార్య మొక్కటి
కానఁ దదీయాజ్ఞవలయుఁ గార్యార్థులకున్. 435

వ. అత్తెఱంగునం బ్రవరిల్లనియట్లయినం దొల్లిటిసమయంబున గుణవల్లభుండను మహీసురవల్లభుండు భల్లూకనఖభల్లహతుండైన యట్ల యగు నది యెట్లనిన వివరింతు నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 436

నాలుగవ కథ

సీ. అప్రతిమప్రభుం డగణితైశ్వర్యధు
ర్యత్వసాక్షాన్మహారాజరాజు
రూపరేఖామన్మథోపమానాంగుండు
ధరణీధరోద్దండధైర్యశాలి
యార్తరక్షణుఁడు సత్కీర్తికల్లోలినీ
డిండీరితశుధాంసుమండలుండు
నత్యుద్ధతప్రభావాంకుండు సకలస
జ్జనవర్ణనీయశోభనచరిత్రుఁ

తే. డలరు నొకరాజు కర్ణాటకాంగవంగ
నృపమకుటఘర్షితాంఘ్రినీరేరుహాగ్ర
నఖరశిఖరుండు భువిఁ గీర్తిముఖుఁ డనంగఁ
దనరి యంశుమతీపురాధ్యక్షుఁ డగుచు. 437

తే. అతఁడు కమలాక్షియను ప్రియురాలివలనఁ
గన్న లీలావతీనామకన్య నెలమిఁ
బ్రోదిసేయంగ నలయించుఁబోణి వెలయు
మలయుపరువంపు జవ్వనం బలము కతన. 439

క. చిత్తరువు ప్రతిమయో తెలి
ముత్తియమో కమ్మపైఁడి బొమ్మయొ యన న
మ్మత్తచకోరాక్షి శుభా
యత్తమతిన్మోహనాంగియై యుండునెడన్. 439

చ. చెలి నునుగబ్బిగుబ్బలకు సిబ్బెపు తళ్కొకవన్నె వాలుగ
న్నులకు మిటారిచూ పొకవినోదము గెందలిరాకు మోవికిం
గలికితనంపున వ్వొకచొకాటము మేని మెఱుంగు తీఁగకుం

దలఁపు వహింపఁజేయు నెఱతావి యొకానొకవింతయై తగున్. 440

వ. ఆసమయంబున. 441

తే. అన్నగరమందు నెపుడు పురాశ్రితుండు
పల్లవాగ్రేసరుఁడు గుణవల్లభుఁడను
పేరు గలవాఁడు గలవాఁడు ధీరజనవి
రోహితుం డగు నొక్కపురోహితుండు. 442

వ. వెండియు నతండు. 443

ఉ. శాంతు లొనర్చి గండకలుషంబుల నెల్ల నడంచు శత్రుకా
లాంతకరూపమైన జపమాచరణం బొనరించి యమ్మహీ
కాంతునకు న్శుభంబు లెసఁగన్ జయమున్ సమకూర్చుసారసి
ద్ధాంతి యితం డటంచు విబుధప్రకరంబు మదిన్ గణింపఁగన్. 444

క. అలకాలజ్ఞకులాగ్రణి
యెలమిం దద్రాజకన్య నేలాగుననో
కలఁగన్నయట్టు లొకనాఁ
డలవోకం జూచి మన్మథాజ్ఞావశుఁ డై. 445

క. అందనిమ్రానిఫలం బిది
యందుకొనుట యెట్టులొక్కొ యనుచు మనమునన్
దుందుడుకుచే ధరామర
కందర్పుం డతఁడు మేలు గలవాఁ డగుటన్. 446

తే. అంత నత్యంతకాముకుం డగునతండు
ఛాందసుఁడు గానఁ దనమనస్తాప మెల్లఁ
దెల్లమి యొనర్పఁ దగదంచుఁ దెలియనేర
కల్ల నగరింట నొకదాది ననుసరించె. 447

ఉ. ఈనరనాథకన్యపిఱుఁదించుక ముట్టఁగనిచ్చి మేనునా
మేనున నంటఁ జేర్చి రుచిమించినమోవి యొసంగెనేని భూ
దానహిరణ్యదానఫలదానము లిచ్చినయట్ల విప్రుం డెం
తైనను దానయోగ్యుఁడుగదాయని నన్బ్రతికించునావుడున్. 448

తే. అది దిగుల్పడి యెట్లు నోరాడె నౌర
పలుక నీరీతి నోవెఱ్ఱిబాఁపనయ్య
ముక్కుఱియుఁ గమ్మలును దాల్చి మురియుచున్నఁ
జూడఁజాలక యిట్లాడినాఁడవేమొ. 449

క. అన విని తత్పదయుగళం
బునఁబడి నీధర్మసత్రపుం బ్రాహ్మణునిన్
నను మన్నించిన నిఁక నే
నొనరించిన ధర్మ మెల్ల నొసఁగెద నీకున్. 450

తే. అనుచుఁ గడతేఱి పోవుచో నజ్జడాత్ముఁ
డన్యభామారతోత్సాహు డగుటఁ జేసి
లీలలీలావతీకన్యకాలలామ

నెత్తెఱంగునఁ జేకొందు నెట్లుమందు. 451

క. ఇవ్విధమునఁ దలఁచుచు నత
డువ్విళ్లూరంగ శుభముహూర్తపుఁదరి నా
పువ్వుంబోడికి బాల్యము
జవ్వాడి తొలంగునంత సమరతపొడమెన్. 452

మ. అపు డాకీర్తిముఖుండుఁ దత్సతియు నత్యానందసంధానతన్
నృపకాంతాజనము ల్మహీసురపురంధ్రరత్నము ల్గొల్వఁగా
రపణం బుప్పతిలం దదంతవిభవారంభంబుఁ గావించి య
చ్చపలాక్షామణికి న్వివాహ మొనరించంగార్యమూహించుచున్. 453

తే. రాజమౌళియుఁ దత్సతీరత్న మపుడు
తగుకులస్థుఁడు రూపకందర్పుఁ డైన
వరుఁ డెవఁడొకో యటంచు భావమున నెంచు
నంతఁ గపటాత్ముఁడైన సిద్ధాంతి యనియె. 454

క. ఈబిడ సుముహూర్తకళా
ప్రాబల్యమునం జనించు భాగ్యంబున సు
శ్రీబలముఁ జెంది నీగృహ
మాబలజిద్భోగసమధి కాస్పద మయ్యెన్. 455

వ. తదనంతరంబ.456

తే. బాలదుష్టవేళఁ బ్రథమరజస్వల
యయ్యెఁ గాన దీని యవగుణమున
రాజ్యలక్ష్మిఁ బాసి ఱంపిల్లు నీయిల్లు
కలిమి పెంపుఁ బాసి పొలియు ననఘ. 457

క. అనవిని గుండియ యదర
న్మనుజేశ్వరుఁ డాప్తులైన మంత్రులతో ని
ట్లను నే నేర్పునఁ దీర్చెద
రనవుడు నద్దుష్టమంత్రు లవివేకమునన్. 458

తే. సీత పుట్టి లంక చెఱచినచందానఁ
బుట్టఁదగనిముద్దుపట్టి యైన
బాలికాగ్రగణ్యలీలావతీకన్య
యిల్లు చెఱపఁ బొడమె నేమొ యనుచు. 459

చ. మును వెనుకేనియుం గనక మోసమునం గడుకార్యభంగమౌ
ననక సుకీర్తిహాని పద మంచుఁ దలంపక కన్ కామణి
న్వనధిపరీతయై పొదలు వాహినిలో నొకమందసంబునం
దునిచి రయంబున న్వెడల నొత్తుట నీతి యటంచుఁ దెల్పినన్. 460

క. కీర్తిముఖనృపవరుం డప
కీర్తి జనించునని మిగుల ఖిన్నతనపు డ
వ్వార్త వినలేక బహుళత
రార్తి న్నిజకామినీసహాయత వనటన్. 461

క. కడుపు చుమ్మలు చుట్టఁగాఁ గన్నకన్నె
చిలుక నెడఁబాసి యేరీతి నిలుచువాఁడ
నెక్కడివివేకమున మంత్రు లెల్లఁ గదిసి
కువలయేంద్రునితో గువ్వకోలుగొనుచు. 462

మ. మునుగుంతీసతి కూర్మినందను మహాంభోవాహినిం జేర్పదో
మనువంశాంబుధిచంద్రుఁ డాదశరథక్ష్మాభర్త శ్రీరామునికిన్
వనవాటి న్విహరింపఁ బంపఁడొ కృపాస్వాంతైకవాత్సల్యవ
ర్తనముల్ చూడఁగ రాజనీతియె నరేంద్రాయంచు బోధించుచున్. 463

తే. [8]మానుమీ మోహమని తెల్పి మానవేంద్రు
చిత్త మొగ్గించి యొకమాటఁ జేసి రాచ
కొమిరె నిదురించుతఱి మందసమున నుంచి
వీడువెడలించుకొని తెచ్చువేళ నెదుట. 464

సీ. కలశోద్భవానీతకలితపుణ్యసమేత
యఖిలజగత్పూత యైనమాత
జడధినాయకు నేలుబడి గన్నయిల్లాలు
నిఖిలపుణ్యపుఁజాలు నిలుచుప్రోలు
ఆభ్రఘట్టనఖేలనాభీలకల్లోల
యఘతూలికాజాల మడఁచు కీల
ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్మీన
వినుతసత్యవితానమునకు సోన
తే. యధిపతి సమాగమార్థప్రయాణసమయ
సమధికోత్తుంగభంగసంచారజనిత
ఘనగరుధ్వానపటపటాత్కారసార
భూరిసితపక్షభేరి కావేరి వెలయు. 465

ఉ. ఆవరవాహినిం గని దురన్వయు లచ్చటి మంత్రు లెల్ల
లావతియున్న పెట్టియ నలంఘ్యతరం బగు తజ్జలంబునం
బోవిడిపించి భూవిభునిపొంతనె యెప్పటియట్ల యుండి రా
హా వివరం బెఱుంగని దురాత్ములకృత్యము లట్టివేకదా. 466

వ. కావున. 467

క. నృపతి యగువాఁడు విద్యా
నిపుణున్ బహుకార్యభారనిర్వాహకు శాం
తపరజనమర్మభేదన
కపటమతి న్మంత్రిఁ జేయఁగానగు నబలా. 468

వ. అది యెంతైనం గల దత్తెఱంగునకు నిమిత్తం బేమి యట్లుండనిమ్ము
తదనంతరవృత్తాంతంబు వినిపింతు నని యి ట్లనియె. 469

క. జనకుఁ డగువార్ధి రాజుం
గనుప్రేమం దల్లియైన కావేరికడం
జనుకమలపాణి యనన
వ్వనజాయతనేత్ర యేటివడి నేగుటయున్. 470

చ. తను మునుజూచి మోహపరితాపము గన్న పురోహితుండు గ్ర
క్కున నిది వేళ యీకుసుమకోమలితో రతికేళివైభవం
బనువుగఁ గోర్కి దీర్చుకొన నంచు మనంబున నెంచి తత్తటీ
వనతలకుంజమంజులనివాసము న న్వెస నొంటి నుండఁగన్. 471

వ. ఆసమయంబున. 472

తే. ఒదిఁగి యలమందసములోన నున్న రాజ
కన్యకామణి మేల్కాంచి కలవరించి
బహువిధంబుల విలపించెఁ బంజరమునఁ
జిక్కువడియున్న క్రొత్తరాచిలుకవోలె. 473

సీ. జనకు నెమ్మనము వజ్రప్రాయ మాయెఁగా
మాయగావించి యీమాడ్కిఁ బనుపఁ
దల్లికి వీను లెంతయుఁ జల్లనాయెఁగా
నాయగాధప్రయాణంబు విన్న
దాదియపఖ్యాతిఁ దలఁపలేదాయెఁగా
దాయగాఁబోలు నింతయు సహింప
నాళీజనశ్రేణి కాత్మ కింపాయెఁగాఁ
బాయఁగారాని యీబారినొంద

తే. నకట! నాయీడు రాచకన్నెకల కెల్లఁ
గడఁగి నన్నాడుకొన నోరు గల్గె నేమ
నందు నిఁక నెందుఁజొత్తు నాహావిధాత
వ్రాత యవిలంఘ్యమనియెంచు వడిఁ దపించు. 474

శా. అన్నీలవేణి యివ్విగ
నున్నంత సమీపభూమి నొక రాజు శుభా
భ్యున్నతుఁడు రశికశేఖరుఁ
డెన్నఁగ హిమధామనాముఁ డేపు దలిర్పన్. 475

తే. అతులితోత్సాహమున వేఁటలాడియాడి
కడఁగి యచ్చోటనే వీడువిడిసెఁ గానఁ
గర్ణయుగమునఁ దత్కన్యకాప్రలాప
కలకలధ్వను లాలించి జలదరించి. 476

మ. ఇదియేమో మనపాళెమెల్ల వగ న ట్టిట్టె వెతం జెంద ని
న్నదిలోన న్వినయ్యె నాఁడు మొఱ కాంతారత్న మిం దెవ్వతో
మది నూహింపఁగరాని దుర్దశ వహింపంబోలు నేఁ డీవిప
త్పద మేమో వివరించుఁ డంచుఁ గరుణాపారీణచేతస్కుఁడై. 477

ఉ. భూరిజలప్రచారులగు బోయలఁ బంపిన వారలాపయః
పూరమున నెలంగు కలముం బలె నుండెడు మందసంబు న
త్తీరము సేర్చి యందు సుదతీమణి యుండు టెఱింగి యద్ధరి
త్రీరమణుం గనుంగొని విధేయతఁ దత్క్రమ మెల్లఁ దెల్పినన్. 478

క. విని యప్పు డానృపాలుఁడు
కనుకనినమ్మందసమునఁ గలకలవాణిన్

మన మలరఁ దోడి తెండని
తనదాదులఁ బంపె నోసుధాకరవదనా. 479

ఉ. అంత నతిత్వరైకమతి నజ్జరతాంగన లేగి యమ్మహీ
కాంతుననుజ్ఞఁ బెట్టిఁ బిగఁగట్టుల నెల్ల సడల్ప రోహిణీ
కాంతుని రేఖఁ గ్రొమ్మెయిలు గప్పుటఁ బాసి రహించినట్లు త
త్కాంతతనూవిలాసరతికాంత తళుక్కనఁ జెంతనిల్చినన్. 480

క. కని యత్యంతకుతూహల
మున నజ్జరతాంగనాసమూహము వెసన
వ్వనితారత్నము కులగో
త్రనిరూపణము న్వచింపఁ బ్రార్థించుటయున్. 481

చ. కరతలసక్తగండఫలకస్థలయై చిగురాకువంటి వా
తెఱవసివాఁడ ముద్దువగఁ దిన్నని మో మరవాంచి దీనతన్
సురసురస్రుక్కి యుస్సురనుచుం దనవర్తన మెల్లఁ దెల్పినన్
సరసతఁ గొందఱందు నృపు చక్కటి కుద్ధతి నేగి వేడుకన్. 482

క. ఓరాజకులశిఖామణి
యారాజీవాక్షి చెల్వ మతిచిత్రము శృం
గారవతి యువతినృపక
న్యారత్నము దానిఁబోల నతివలుగలరే. 483

చ. చిఱుదొడలంద మాచికిలిచెక్కుల చొక్కట మామెఱుంగువా
తెఱసొబ గావినీలమణిదీధితుల న్నునుఁగొప్పుచంద మా
గురుతరజాతకుంభమయకుంభకుచంబులగుల్కుబింక మా
తెఱువకె యొప్పు నత్తెఱవ దేవరకే తగనొప్పు భూవరా. 484

క. అనీ తెలిపి రాజు చిత్తము
కని క్రమ్మఱి రాజకన్యకం దెచ్చుటకై
వినయోక్తుల నంతయెల
ర్చినఁ జింతాజలధిమగ్నచిత్తాంబుజయై. 485

సీ. ముకురద్యుతికపోల మకరికాలతలతో
గమ్మకస్తురి చిత్రకమ్ము చెదర
వక్త్రగంధానుధావన్మిళిందములతో
గప్పుపెన్నెఱికొప్పు కంప మొందఁ
గర్ణికాకుసుమరింఖనర్మదంబుతో
నిడువాలుఁగనుదోయి నీరు చిలుక
గళదనర్గళఘర్మకణపరంపరలతో
నఱుతముత్తెపుసరు ట్దొరసి యాడఁ

తే. బీనవక్షోరుహమును లేఁగౌను ఘనని
తంబ మలరఁ బదంబు లందంద వడఁక
నడఁకువదలిర్ప నన్నరేంద్రాగ్రగణ్యు
కెలని కేతెంచె నలరాచకలువకంటి. 486

క. వచ్చుటయు రాజు చూచి వి

యచ్చరవరకన్య యేమొ యని మెచ్చుతఱిన్
మచ్చరమున నమ్మదనుఁడు
పచ్చని విలుఁబూని పంటఁబగవట్టెఁ జెలీ. 497

తే. ప్రేమ నవ్వేళ నేకాంతసీమ కరిగి
సరసుఁ డైనట్టి యమ్మహీశ్వరవరుండు
లీలదళుకొత్త లీలావతీలతాంగి
నించువిలుకానిరాజ్య మేలించి మఱియు. 488

క. ఆరామయందుఁ బాయక
యారాజనరుండు నిజపురాంతఃపురముం
జేరి సుఖంబున నుండె ను
దారతరోత్సాహుఁడై సుధాకరవదనా. 489

మ. అని రాచిల్కలఱేఁడు పల్కునెడ నుద్యద్ఘోరగాఢాంధకా
రనివృత్తిన్ జగ మొప్ప నూరుజవధూరత్నంబు వీక్షించి యొ
య్యనఁ గేళగృహసీమ కేగి రవియస్తాద్రిప్రవేశంబునం
దినవేళం దమి రేఁగి భూవిభుని నర్థిం జేరఁ జారు క్రియన్. 490

క. శృంగారరస మెసంగన్
బంగారపుబొమ్మవంటి బాలిక యపు డ
య్యంగజరాజతురంగము
చెంగటి కేతెంచి వాగ్విచిత్రప్రౌఢిన్. 491

క. శుకసార్వభౌమ నేఁ డీ
సకలజ్ఞుండైనరాజు చక్కటికరుగన్
సుకరమయి యున్న దీదిన
మింక వేగమ తెల్పు మవలి యితిహాసంబున్. 492

మ. అనుచుం జిల్కలకొల్కివల్క విని యత్యానంద మింపొంద ని
ట్లనియెం గీరకులప్రభుండు హిమధామాఖ్యుండు తా నూరికిం
జనుచో నెచ్చెలియున్న మందసములోనం గ్రూర సక్రోధచం
డ నిరాతంకము నొక్క భల్లుకము నుండం జేసి గర్వోన్నతిన్. 493

తే. అమ్మహావాహినీజవాభ్యంతరమున
విడిచి చనెఁ గాన నది నీటివెంట నరుగఁ
దొలుత నమ్మందగమన పై వలపుఁ జెంది
పొంచికొనియున్న యవ్విప్రపుంగవుండు. 494

క. కనుఁగొంటి నదె నిధానము
గనుఁగొన నొక మాల్లబిందె గలిగెఁ గదా యే
మనవచ్చు దైవయత్నం
బని తలఁచుచు మోహవశత నవ్యగ్రమతిన్. 495

మ. తనశిష్యు ల్వెనువెంటరా నడిచి యుద్దండస్థితిం దన్నదీ
వనమధ్యస్థలినున్న మందసము తేవం దెచ్చి తత్తీరమం
దునవీనద్రులతానికుంజమున మెచ్చు ల్గుల్కుచో నుంచి య
త్యనురాగంబునఁ గామినీగమనమోహానూనచేతస్కుఁడై. 496

సీ. వలుదలై మెఱయు పార్వణపుముద్దలవంటి
వలిచన్ను లెన్నఁడు వ్రచ్చికొందుఁ
బుణ్యాహపల్లవంబులఁబోలు కెమ్మోవి
గడువేడ్క నెన్నఁడు గఱచికొందుఁ
గొనలు గల్గిన దర్భకోటి నేలెడునెఱు
ల్గట్టిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ
బంచామృతముఁ గ్రిందుపఱచు వాక్సుధ చెవు
ల్తనివంద నెన్నఁడు ద్రావికొందు

తే. ననుచు నేఁగోరికొని యుందు నట్టితలఁపు
లన్నియు ఫలించెఁగా నేఁటికని తలంప
వీని జన్మంబు కిష్కింధలోన నేమొ
కావలయునంచు శిష్యవర్గము గణింప. 497

క. వేదము చదివినఫలమున్
వాదించినఫలము సంధ్య వార్చినఫలముం
బైదలి నీకు నొసంగెదఁ
గాదనినం బ్రహహత్యఁ గట్టుదుఁ జుమ్మీ. 498

తే. అని యనన్వయరీతి నెన్నైన వదరి
పదరి యెుక్కింతయును నీతి మది గణింప
కతనుఁ డనుమృత్యు వెసకొల్ప నల్లమంద
సమునఁ గల చీలలన్నియు సడలఁజేసి. 499

సీ. అవునషే నను వివాహముగమ్ము విద్వాంసు[9]
రాల వయ్యెదవు శీతాంశువదన
వివరింతు నొక పిన్న విన్నపం బాలింపు
మభిమతార్థంబు నీకగు మృగాక్షి
యలయింపనేటికే యకట నీశిష్యప్ర
శిష్యుండ నగునన్నుఁ జిగురుఁబోఁడి
పంచాస్త్రుఁ డిదె నేఁడు బాధించుచున్నాఁడు
బ్రదికింపవే నన్నుఁ బంకజాక్షి

తే. బ్రాహ్మణోత్తము నిపు డింత భంగపఱచు
టెంతయు నధర్మ మని చెంత కేగునంత
నుల్ల మగలంగ నయ్యుగ్ర భల్లుకంబు
గుటగుట యటంచు రొప్పి యక్కుటిలుఁ గదిసి. 500

క. మెడఁబట్టుకొని తనూలత
జడియం గుదియించి నేలఁ జదికిలఁబడి య
మ్మడియఁడపు డెంత పొరలిన
విడువక మృత్యువు కొనర్చె విందు లతాంగీ. 501

క. అని కీరకులశిఖామణి
యనుగాథ కృతావధాన యై విని యయ్యం
గన యిది విచిత్రతరమౌ
ననుచుం దరహసితవదనయై యుండు తఱిన్. 502

మ. ప్రకటాకాశవిభుం డహర్ప్రభుని మత్ప్రొష్ఠైకనక్షత్రమా
లిక నీ వేటికి దాఁచినా వనుచు హాళిం బల్కుచో నాతఁడ
త్యకలంకస్థితి నగ్నితప్తచటులం బౌలోహఖండంబు సా
త్వికరీతిన్ వెసనెత్తినట్లు రవి తీవిం బ్రాగ్దిశం దోఁచినన్. 503

క. అంతటఁ దననగరుకుఁ జని
కాంకాతిలకంబు ప్రొద్దుగడువమి నెంతో
చింతిలుచు నుండునెడ భా
స్వంతుఁడు పశ్చిమపయోధి వడిఁ గ్రుంకుటయున్. 504

క. కలధౌతరత్నరశనా
కలితబహుక్షుద్రఘంటికాతతి మెఱయన్
వలఁతేని భద్రగజమనఁ
జెలి యా రాచిల్కచెంతఁ జేరినయంతన్. 505

చ. కనుఁగొని యోసఖీజనశిఖామణి నేఁడొక గాథఁ దెల్పెదన్
విని చను మన్యనాయకుని వేడ్క మెయి న్రమియింపఁబోవుచోఁ
బెనిమిటిఁగన్నయంత నొకబింబఫలాధర ధైర్యవర్తనం
బనువుపడంగఁ దెల్పు టరయ న్వివరింతు నటంచు నిట్లనున్. 506

అయిదవకథ

క. [10]కనువిందై యొక పురవర
మనువందున్భువి మదేభహయభటరథ రం
జనమై యఖర్వరిపుభం
జనమై పొలుపారుచు న్విశాలం బనఁగన్. 507

క. ఆనగరీవర మేలు మ
హానటనిటలస్థలీబృహద్భానుమహా
శ్రీనిర్జితసమదరిపు
క్ష్మానాథుఁడు భీమసేన జనపతి కడఁకన్.509

క. ఆ రాజు రమ్ము పొమ్మని
గారా మొనరించి మనుపఁగా మోహనుఁడ
న్పేరుగలవాఁడు తగుగుణ
వారిధియగు నొక్కబచ్చువాఁ డవ్వీటన్. 509

ఉ. మైనపుటంటు పల్వగలమచ్చులచా లొరగల్లు కట్టెలుం
దూనిక నాలుగేన్బొరలతోఁ దగువత్రములోననున్న నా
నానగరోద్భవంబులగు నాణెము లుండెడుసంచిఁ గొంచు బే
రాసకువచ్చు నన్నయధురంధరుఁ డంగడికిం గణింపఁగన్. 510

తే. [11]అతని కనుకూలవతి రూపవతియునైన
భామినీమణి దనరు సౌభాగ్యసీమ
యాత్మనాయకపాదసేవాభిరామ
నవ్యగుణవతి శుభవతీ నామ యొకతె. 511

ఉ. ఆలలితాంగి పుష్పవతియై దివసత్రయముం గ్రమించినన్
నాలవనాఁడు దాగురుజనంబులు కుంకుమ సంకు పొంకముం
బోలెడు చల్వయుం బసుపుముద్దయుఁ గైకొని తోడరా మహా
కేళిరథాంగయైన నదికిం జని మజ్జనమాడి వేడుకన్. 512

ఉ. అత్త యొసంగ నొక్కకబళాన్నముఁ గైకొని వీటికారుచుల్
క్రొత్త మెఱుంగులీను రదకోరకము ల్గబళించి తేని ప
ల్లొత్తులు బట్టబైట నిడనోపుచు వాతెఱ నీనె గట్టఁగా
నత్తరలాక్షి చూపులు నిజాంఘ్రుల నిల్పుచు వీథి నేగఁగన్. 513

వ. ఆసమయంబున. 514

చ. చిటిలిన గంధముం దళుకుచెంపను వ్రేలురుమాలు జాఱుదు
ప్పటియును నిద్రదేఱుముఖపదము చెక్కిటికాటుమూఁపు చెం
గట నులిగొన్న జన్నిదము కన్నులకెంపు లతాంతవీటికా
పటిమ రహింపవచ్చు వరభద్రుఁడు నావిటుఁ డొక్కఁ డత్తఱిన్. 515

ఆ. వచ్చి మదికి మెచ్చువచ్చు నచ్చెలి బడా
పగలఁ జూచి వింత పదము వాడి
కేకరించి కొన్నిపోకలఁ బోయి య
చ్చేటెచూపు దన్నుఁ జేరకునికి. 516

క. నొగులుచు మరుబరిగోలలఁ
బొగులుచు నయ్యిందువదన పొందునుగూర్పం
దగువారు లేరు దీనికి
నగువారేకాక యని ఘనం బగుచింతన్. 517

సీ. తనమాట యే మెఱుంగనియంగనకు జార
మమకార మొనరించు మందు గాఁగఁ
దనప్రౌఢి సందు గానని సుందరికి గోడ
చివ్వున దాఁట నిశ్రేణి గాఁగఁ
దన నేర్పు గురుభీతతతనితంబకు సాహ
సక్రియ కభయహస్తంబుగాఁగఁ
దనబుద్ధి బొంకనేరని పంకజాక్షికి
ధవునివాకట్టు మంత్రంబుగాఁగ

తే. నమరు నవ్వీట నన్నపూర్ణాభిధాన
మదనమాయామహాస్థానమంత్రసాని
దానితో మాటలాడి చూతము విచార
మేల యని వేళగని దాని యింటికడకు. 518

చ. చని వరభద్రుఁ డల్ల గుణశాలిని జూచుటఁ దెల్పి దానిమో
హనమగు రూపమెంతకొనియాడెద నేడు దురంతకంతుకుం
తనిహతిఁజింతవంతఁబడితాంతలతాంతము చంద మొందె నా
తను విదె చూడు వేఁడుకొనెదన్నను గూర్పుము దాని నేర్పునన్. 519

క. నాకనఁగాఁ గనకము భౌ
మాకనుఁగొనఁ జిల్లపెంకు మాత్రము దానిం

జేకూర్చిన నాతనునిదె
నీకుం గైవస మొనర్తు నీతోడు సుమీ. 520

మ. [12]అని సూచించిన మంచిదంచు విని యయ్యబ్జాక్షినిం గూర్ప నా
తనికిం బాసయొసంగి వీడ్కొలిపి తత్కార్యార్థ మూహించి మో
హనుగేహంబునకుం బ్రయోజనశతవ్యాపారముల్ దెల్పికొం
చు నిరూఢంబగు రాకపోక లొనరించు న్మాయ డాయింపుచున్. 521

క. అంతట నాశుభవతి కది
యంతింతనరాని యంతరంగంబున నా
ద్యంతమధురోక్తచాతురి
సంతతము న్వింతసంతసం బెసంగించున్. 522

క. ఆలలనామణి కాగ
య్యాలి యొకానొక్కవేళ నక్కఱతో సు
వ్వాలున్శోభనములు ధవ
ళాలు న్మొదలైన పాటలం దగ నేర్పున్. 523

చ. వనజదళాయతాక్షి మగవాఁడు పరాంగనపొందుఁగోరువాఁ
డని వినవేమొ యట్టిచవు లంటినచో మఱిచౌక సేయఁడే
నిను నటుగానఁ బూని మగనిం బెఱత్రోవలఁ బోవనీకు నే
ర్పుననని బుద్ధిగాఁగఱపు ముద్దియ సందియమందకుండఁగన్. 524

క. అంతట నొకనాఁ డొక వెల
యింతియు మోహనుఁడు నప్పులిచ్చినపనికై
మంతనమాడఁగ నమ్మది
జంతయు వెసఁబోయి వానిసతికిం జెప్పెన్. 525

తే. చూపి యిన్నాళ్ళు నిటువంటి సుద్దిగాదు
కాదటందువు గద దానికాళ్ళమీఁద
సాగఁబడి మ్రొక్కి యిల్లాలిఁ జక్కఁజూడఁ
గావుమని బాసలీయఁగాఁ గంటి నేను. 526

ఉ. బిడ్డయొ పాపయో చిదిమి పెట్టిన కైవడినున్న నిన్నుఁ దా
సడ్డయొనర్పకవ్వలఁబిశాచమువంటి గరాసుఁగూడె నీ
యెడ్డెఁడు గుట్టుతోడ నిఁకనేనియు నాపలు కాలకించు నే
నొడ్డెద దీనికిం దగినదొక్కయుపాయము తోయజాననా. 527

క. తిట్టిన మెట్టినకైవడి
సెట్టింగని పొడిచినట్లు చేకూడమఱిన్
నెట్టుకొని నేఁటినుండియు
గట్టిగ వేఱొకనిఁ గూడఁగావలె నీవున్. 528

చ. తెలియదుగాక నీకు సుదతీ రతినైపుణిఁ జూపవచ్చునో
కలకల నవ్వవచ్చునొ వికాసపుముచ్చటఁ దెల్పవచ్చునో
బలువగ పారువాపలుకు పల్కఁగవచ్చునొ కుల్కవచ్చునో
చెలువుని చెంగటం బరునిచెంగటఁ బోలెఁ గురంగలోచనా. 529

క. కొసరువగమాట లలుకలుఁ
గుసిగుంపులు తిట్లు మోరికొట్టులు జారుం
డసమసుఖంబుగఁ గైకొను
బసవెద్దగు మగఁడు మండిపడుఁ గుసుమాంగీ. 530

తే. నోరెఱుంగనియట్టి జంతువులుసైత
మంబుజానన యిచ్ఛావిహార మందు
బ్రతుక నేర్చిన తనువొక్కపతి కొసంగి
బంగరమువంటి మనసుఁ గెంటంగ నేల. 531

క. అని చెలి పుడకలు విఱిచినఁ
గనుఁగొని యది క్రొత్తగుమ్మ కావున మనసొ
గ్గిన నదియును నేనొక్కనిఁ
గొనివచ్చెద నూరిబైటి గుడికడ కనుచున్. 532

క. చింతాకు ముడుఁగుతఱిఁ ద
త్కాంతంగొని తెచ్చి మేరుకార్ముకగేహో
పాంతమున నిల్పి మఱితా
నంతన్ వరభద్రుఁ బిలువ నరిగె న్వేగన్. 533

తే. అరిగి యతఁడింట లేకున్న నాత్మఁబొగిలి
కొదవవచ్చె నటంచు నమ్ముదిపిసాలి
తిరిగి చనుదెంచుచోఁ గాంచెఁ దెరువులోన
వానిఁబోలిన నెఱనీటుకాని నొకని. 534

క. కని పొలిపోవనిమగనా
లిని గూర్చెద నీకుఁ జాలలేవడిఁ బాల్మా
లినయది యనుచుం బిలిచినఁ
జని యాతఁడు కాంచె నాబిసప్రసవాస్యన్. 535

క. కనుఁగొని తనయిల్లాలని
మనమున నతఁ డెఱిఁగె నంత మగువయు నాథుం
డని తెలిసెం దత్సమయం
బున నాశుభవతి మఱెట్లు బొంకఁగవలయున్. 536

క. తెలిసిన నేగుము తెలియని
యలవైనం బోకు కొంచెమా పరపురుషుం
గలయుటలు నిలువనాడం
గలదానికిఁ జెల్లుఁగాక కరివరగమనా. 537

వ. అని యివ్విధంబునం గీరసునాసీరుండు పలికి యూరకుండిన నవ్వైశ్యాదృశ్యమధ్య
యతిధ్యానాధీనయై యలక్ష్యనిక్షిప్తవీక్షణంబున నున్న మితభ్రూలతంబుగాఁ గొంతతడవు
విచారించి భూతలాధిపానీతయగు రాజదూతిం గనుంగొని యిందేమైననుం దెలియునె
యనియడిగి ముఖవికారంబునం దానియజ్ఞానం బెఱింగి రెండవచంద్రమండలంబునుం
బోని తనముఖం బెత్తి చిగురాకుమఱుఁగునం బొడము మొగ్గయుంబోలె మధురాధరంబు
చాటునఁ దలసూపుదరహాసకందళంబుతో నచ్చిలుక కిట్లనియె. 538

తే. అరయ నిక్షేప ముంచినయట్టివారె

తెలియవలెఁగాక యొకరికిఁ దెలియఁదగునె
యింత యేమిటి కిపుడు నీయిడినచిక్కు
నీవె విడిపింపు మన శుకం బిట్టులనియె. 539

ఉ. అప్పుడు తద్వధూటి చలితాధరయై వరుఁ గుప్పుతెప్పునం
జప్పుడుగా నదల్చి పరసారసగంధులఁ బొందనంచు నా
కొప్పని బాస నిచ్చితి నహోయిటు లెంతకు నెత్తుకొంటి విం
కెప్పని కైన నమ్మఁదగునే ననుఁ జంపఁగఁ జూతు వింతటన్. 540

ఉ. నీమదిఁ జూడఁగోరి తరుణీ జనధర్మము గాక యున్నచో
నేమని దీనిచేత నిటకేఁ బిలిపించిన వచ్చి తన్యభా
మామతి నిప్పుడిట్లు పరమానినియైన రమింపవచ్చి నా
తో మదిమోహమగ్నగతిఁ దోపఁగ నుండుట కిచ్చగించితో. 541

క. చుట్టాలకుఁ దెల్పుదు మది
దొట్టినకినుకం దలార్లతోఁ జెప్పుదుఁ గూ
పెట్టుదు దొరముందఱ నను
బట్టకు మని పఱవ నతఁడు బరువగుభీతిన్. 542

తే. పాదముల వ్రాలి నే నేమిపాప మెఱుఁగ
నీమహాదేవునాన పూర్ణేందువదన
రవ్వయొనరింపవలదంచు రమణిఁ దోడు
కొనుచు గుట్టునఁ దనగృహంబునకుఁ జనియె. 543

క. అని చిలుక పలుకఁ గుతుకం
బున నౌరా యెంతబొంకు బొంకెను మృగలో
చన యని ప్రభావతీసతి
యనుపమ మతి మెచ్చుకొనియె నవనీనాథా.544

వ. అనిన నద్ధరాకాంతుండు తదనంతరగాథాప్రకారం బెవ్విధం బని యనుడు. 545

శా. విశ్వామిత్రమనఃప్రియంకరకరావిర్భూతదానక్రియా
శశ్వత్తోషితధారిణీసుర సురేశస్తుత్యశౌర్యాతిల
బ్ధైశ్వర్యోజ్జ్వలవైభవోన్నతనతాయాసాపహృద్వీమహో
క్షాశ్వాస్త్రాసవిరామ రామబలగర్వారంభనిర్వాపణా. 546

క. ధారాధరవర్ణ సుధా
ధారాపరిపూర్ణవాక్యధారావిబుధా
ధారానిజకౌక్షేయక
ధారాదళితాహితవసుధాధరధారా. 547

మాలిని.— జలధరనిభదేహా సజ్యకోదండబాహా
ఖలదనుజవిదారీ కంధిదర్పాపహారీ
కులగిరిసమధైర్యా కుంభినీనాథవర్యా
సలలితగుణజాలా జానకీకేళిలోలా. 548

గద్యము. ఇది శ్రీమత్ఖాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగతకవితాధార
పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర

పవిత్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక ఖదిరీపతినాయక ప్రణీతంబైన శుకసప్తతియను మహాప్రబంధంబునం బ్రథమాశ్వాసము.

1. ఈ ప్రథమాశ్వాసము కృత్యాది 83 పద్యములును నిటీవల శ్రీ మానవల్లి రామకృష్ణకవి, ఎం. ఏ., గారిచే సంపాదింపఁబడి యాంధ్రసాహిత్యపరిషత్పత్రిక 18 సం|| సంచికలోఁ బ్రకటింపఁబడినవి.
2. ఓవరవైశ్యవంశకలశోదధిచారుహిమాంశురేఖ — శబ్దరత్నాకరము
3. అవనీతలేశ్వరులాహుతాశనకోఫులు—పాఠాంతరము
4. ఈళయు నిళిందయును బం
   గాళియు
5. విశారదుఁడగు—శబ్దరత్నాకరము
6. జిదిమి మెచ్చికొనఁ జేసినచోన్ — శబ్దరత్నాకరము
7. క. ఆవివర మెల్లఁ బాండ్య
   క్ష్మావల్లభుఁ డెఱిఁగి శాలికాబాలికకున్
   తీవి వివాహ మొనర్చుట
   కావేళ నమాత్యహితళ్ళృతాలోచనుఁడై.
8. ‘మంత్రులందఱుఁగూడి యామానవేంద్రు’ అని పాఠాంతరము.
   రాజాపేఁటదగ్గఱ మద్దిరాలలోఁ దెచ్చిన ప్రతిప్రకారము.
   సీ. అవునషే నను వివాహముగమ్ము విద్వాంసురాలవయ్యెదవు శుభ్రాంశువదన
   అవునషే నను మనోభవకేళి నేలవే సోమిదమ్మవుదువె కోమలాంగి
   అవునషే నామాటలాలింపవే పురోహితురాల వౌదువే యిగురుఁబోణి
   అవునషే ననుబొందు మనిరళశ్రాద్ధాలయామాశనము తిందు వబ్జవదన
   తే. యేల నన్నింత యేచఁ నేల వినుము
   వనిత నీధర్మసత్రపు బ్రాహ్మణఁడను
   మనల నమ్మినవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడటంచు
   నేటి కైనను దయఁజూడు నీరజాక్షి.

   వ. అని మఱియును.

   సీ. గోదాన ఫలదాన భూదానఫలములు చేరునంతటికైనఁ జేరుఫలము
   వివరించి తెల్పెద విన్నపం బాలింపు మభిహితార్థంబు నీ కగు మృగాక్షి
   అలయింపనేఁటికే యకట నీశిష్యుండ నగు నన్నుగాఁ జూడు మిగురుఁబోఁడి
   పంచాస్త్రు డిదె నేఁడు బాధించుచున్నాఁడు బ్రతికింపవే నన్నుఁ బంకజాక్షి
   తే. బ్రాహ్మణోత్తము నిపు డింత భంగపఱచు
   టంతయు నధర్మమని చెంత కరుగునంత
   యుల్ల మలరంగ నయ్యుగ్రభల్లుకంబు

గుటగుట మటంచు రొప్పి యక్కుటిలు నొరసి.

9. కనకాంగీ కనకస్థల
మనఁగా నొకపురము గరము నలరును హర్మ్యా
గ్రనిహతహరిమణితిమిరో
జ్జనితరహఃకేళిసౌధజాలం బగుచున్. అని పా.

10. అతనికులకాంత నవమోహనాంగవిజిత
కాంతరతికాంత రుచిరరేఖానిశాంత
వఱలు వరపాదకమలసేవానిధాన
నయగుణవిధేయ శుభవతీనామధేయ.
అని తెల్పన్విని మంచికార్యమని పాఠాంతరము.

శ్రీరస్తు

శుకసప్తతి

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీరామాంక ధరాజా
తారామవసంతసంతతామితవిభవో
దారా మాధుర్యనచో
ధారా మార్తాండధామ దశరథరామా. 1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
నతపదాంభోజుఁ డగు ధర్మనందనునకు
సకలవైదికలౌకికాచారవిహిత
హితకథారమ్యుఁ డగు ధౌమ్యుఁ డిట్టులనియె. 2

ఉ. అంతటఁ దెల్లవాఱిన దినాంత మొకానొకరీతిఁ గాంచి త
త్కాంత మెఱుంగు గుబ్బకవకస్తురిపూఁతను రంగుచెంద వె
న్నంతయు వేణికారుచుల నండగొనం గయిసేసి నీలచే

లాంతరదృశ్యయై హరిశిలావృతహేమశలాకఁ బోలుచున్. 3

క. జనవరసురేంద్రుకడకుం
జనఁ జూచినఁ జూచి చిలుకజాబిల్లి యనున్
మనమున నొకకథఁ దలఁచితి
విని పొమ్మా కొమ్మ యింత వేగిర మేలా. 4

ఆఱవకథ

తే. అనుచుఁ దెలుపఁ దొడంగె నోయంబుజాక్షి
మదన మనుపట్టనం బేలు మదవదరిస
మూహములఫాలతలముల మోడ్పుఁగేలుఁ
బెనఁచ నేర్పిననందనుం డనెడు రాజు. 5

క. ఆరాజశిఖామణి దే
వేరి శశిప్రభ యనంగ వెలయు న్మిగులం
బౌరందరమణిబృందము
దూఱం దరమైన నెఱుల దొరలెడు సిరులన్. 6

సీ. మగువసోయగపు నెమ్మొగ మెంచఁ గొలువున్న
వెలిదమ్మివానికిఁ దలము గాదు
పడఁతి నితంబబింబము నెంచఁ బుడమిమో
పరియైనవానికి దరము గాదు
కలికి నెన్నడు మెన్న ఖచరుల కొజ్జయై
వఱలెడువానికి వశము గాదు
నలినాయతాక్షి లేనడ లెంచ నంచవ
య్యాళికత్తెకు నైన నలవి గాదు

తే. భామినీమణి గబ్బినిబ్బరపుగుబ్బ
కవనుతింపంగ నల్లబంగారుకొండ
వింటివానికిఁ గూడ దవ్వేలఁదిమూర్తి
వర్ణన యొనర్ప నింక నెవ్వారు గలరు. 7

క. ఆపడఁతియు నందనధర
ణీపతియు న్నిజమనోజనితసంతోష
వ్యాపారాపారసుఖం
బేపార న్మెలఁగుచున్న యెడ నప్పురిలోన్. 8

క. దేవాలయంబు కలదు త
దావాసమున న్వసించు నంతర్లలిత
శ్రీవత్సునకు రథోత్సవ
మావిష్కృతమయ్యెఁ బశ్యదఖిలామరమై. 9

వ. ఇత్తెఱంగున నభంగనభోమధ్యరథ్యాధ్వనత్సముద్యధ్వజంబును
నదభ్రమేరుభ్రమావలమానభానుకంబును
నిజాంతరదంతురితమౌరజికపాణవికదుర్దమమర్దలధ్వానన్యత్యమానవైమానికమానినీనికరంబును
నగరథోత్తమంబుపై మధువిరోధి యధివసించినం

దదుత్సవాలోకనాయాతనానాజనపదవ్రాతంబులతో నదృష్టపూర్వం బగుట నొగలందగు
దారుకల్పితదారకాకారంబునకు దేవతామనీషం జేసి గోరంటయంటునం
గెంపుసొంపుగ్రమ్ముకొను కేలుదము లెత్తి మ్రొక్కునెడ నందులకుఁ గ్రొత్త
గుమ్మలనియాతతాయు లొత్తుకాండ్రునుం దారును లేని జగడంబుల బహులంబు లగు
తుములంబులు గల్పించి గుంపులు చేసిన నాసందునం దమతమ జనంబులం గానక
కాందిశీకులైనవారల మీవారిం జూపెద మని తోడుకొనిపోయి విజనస్థలంబుల
నొడంబడకుండినఁ బుడమిం బడవైచి యాలువుగొని విడిచినం గ్రమ్మరి తము
నన్వేషించునత్తమామలం గలసికొని తేలుగుట్టినదొంగలంబోలె మెలంగు ముగ్ధాంగనలును
బూర్వానుభూతలగునుపభర్తలం బ్రయత్నంబులం గాంచి కనుసన్నలఁ గొన్ని చిన్నెలు
నెఱపిన నదిగని రోషకషాయితాక్షులై యాక్షేపించుచు స్వజనంబులు సొచ్చి
సమ్మర్దబాహుళ్యంబునం బోలి వెలమచ్చెకంటుల నంటుగల్గుటం జేసి వారల నవ్వలకుం
ద్రోసిచనినఁ జేయునది లేక యిచ్ఛావిహారవిరోధి యగు నిజకులాచారంబులం
దలంచుకొని యుస్సురను విదగ్ధముగ్ధేందుముఖులును, బర పురుషభోగాయత్తచిత్త
లగుటం గ్రందుకొను సందడిం బడి కంటికిం బ్రియంబైనవానిం గామించియు
గోరంజిరియుఁ గొంత యాసతీర్చుకొని యంతట నతం డెఱిఁగినం గలంగి తొలంగి చన
వెండియు నతండు వెంటంబడిన నదరంట జంకించు కామినులును,
దైవనమస్కారంబులు దూరంబు చేసి పదుగురైదుగురు గుమిగూడుకొని
కోడెకాండ్రరూపాధిక్యహైన్యంబు లుపన్యసించు సామాన్యకన్యకలును మఱియుఁ
గటిఘటితార్ద్రవసనఖండంబులతోఁ బొర్లుదండంబు లిడువారలకు
మార్గక్షుద్రశిలాకలాపంబు లవ్వలం ద్రోచివైచి యెండ మెండునం బెండుపడకుండ
గడితంపుపచ్చడఁబు లుల్లెడలవడువుసంబట్టువారును నిట్టసిగలు మిట్టిపడ
లలాటపట్టికలం బెట్టిన పట్టెవర్ధనంబులు వర్ధమానఘర్మజలంబులం గరంగ
భక్తిపారవశ్యంబున నాయాసం బెఱుంగక వర్తించుభాగవతులకు వ్యజనవీజనంబుల
దయాభాజనంబు లగుచు వీచువారును నాగంతులకు శీతలోదకంబులుం
బానకంబులును నీరుమజ్జిగయుం దెచ్చి కైకొనుం డని ప్రార్థించి యిచ్చువారునుం గలుగు
రాజవీధుల వేంచేయు నప్పుడు. 10

క. చెప్పెడి దేమిఁక నొకచో
దెప్పరమగు నుక్కుఁజీను దిగవైచిన వే
నెప్పుకొని కదలకుండెడు
కప్పలి తీరునను దేరు గదలక నిలిచెన్. 11

సీ. ఇఱుకుమ్రాఁకులవైచి యేలెల్ల యనుచుఁ దో
పించిన నింతైనఁ బెగలదయ్యెఁ
జూడవచ్చినవారిఁ బీడించి పెనుమోకుఁ
బట్టింప నింతైనఁ బాఱదయ్యెఁ
దమతమభక్తి యెంతయుఁ బురికొల్పఁగా
జనులు ప్రార్థించిన సాగదయ్యె
నిమ్నోన్నతక్షితిని సమంబుగాఁ జేసి
జన్నెలమీఁ దెత్త సడలదయ్యె

తే. భాగవతులెల్ల నుపవాసపరత స్రుక్కఁ
దెరలి చూపఱులెల్లఁ బందిళ్ళు నేర
నేగుదెంచిన నృపులెల్ల నిండ్ల కరుగఁ
జేరి యధికారులెల్లను జిన్నఁబోవ. 12

క. ఆకార్యము విని నందన
భూకాంతుం డేను మ్రొక్కఁబోకునికిఁ జుమీ
యీకొొదవ గలిగె నని తన
రాకాచంద్రాస్య వెంటరా నరుదెంచెన్. 13

ఉ. అత్తఱి బాటదార్లపరపైన భువిం బడువారి నెత్తకు
న్మత్తగజంబుఁగన్న గరిమ న్మొలత్రాడని గట్టినట్టివా
రెత్తిరి త్రాణకొద్ది పరువెక్కడి వేడుకలంచు నంతను
ద్యత్తర మయ్యె వీథి ధవళాక్షులచే నవరోధముం బలెన్. 14

తే. వెంటనరుదెంచు తనమచ్చెకంటితీరు
సొట్లు శోధించి క్రీఁగంటఁ జూచికొనుచు
నీటువాటిల్ల నరిగలనీడఁ బెండ్లి
నడల నవ్వీథి కరిగె నప్పుడమిఱేఁడు. 15

క. ఆవేళ శశిప్రభ రే
ఖావిభవముఁ జూచి పౌరకమలేక్షణ లా
హా పుట్టిపడినయట్లన్
దేవునిఁ గన మఱచి యిట్లనిరి తమలోనన్. 16

తే. ఆఁడుఁదనమెల్ల నొక్కటే యట్టిపట్ల
నింతి యొప్పులకుప్పయై యెసఁగకున్న
నిమ్మహారాజు చేపట్టునేల యిట్టి
పడఁతి గల్గుట నీతఁడే భాగ్యశాలి. 17

క. అని పొగడుచుఁ గనుఁగొన న
వ్వనితలలో డాఁగి యాధవళలోచనఁ గ
న్గొనియె నొకవర్తకుని నం
దనుఁడు ప్రవీణుఁడనువాఁడు తత్సమయమునన్. 18

క. చూచినయంతనె మదనుం
డాచపలుని నడ్డగించె నాతరువాతన్
వాచాగోచరదుర్మద
వైచిత్రిం బొగడదండ వైచెం బెలుచన్. 19

క. ఈరీతి నతఁడు బహుమో
హారూఢిం బొగులునంత నానృపతి నమ
స్కార మొనరించి పోవం
దేరొకనిమిషంబులోన నెలవున కరిగెన్. 20

క. ఆతరువాతఁ బ్రవీణుఁడు
జాతరవాతతమిళిందసమితికి సుమరే
ఖాతతవారికి నిజకర
కాతరవారిజమరీచికల కే దలఁగన్. 21

క. ఆందోళన మొందుచు న
య్యిందుముఖిం బొందకున్న నిందవుగద యీ
బొందికిఁ బ్రాణము లని య

మ్మందుం డొకనేర్పు తనదు మదికిం దోపన్. 22

క. ఆరూఢి యశోదయనం
బేరుపడిన పేదరాలి పెద్దమగృహముం
జేరం జని యాయవ్వయు
రారమ్మని ప్రియ మెలర్పఁ బ్రముదితుఁ డగుచున్. 23

చ. నడికొడిగట్టలేని కనుచాటుమెలంకువతీఁగబోండ్లకుం
గడుపులు దించ నింతులకుఁ గాంతవశీకరణార్థమంత్రముల్
నొడువఁగఁ బల్లవాళిగతి లోకపుపూఁతలు మేఁతలీయనే
కడమయు లేక నింటఁగడకట్టితి నిన్ గొనియాడశక్యమే. 24

క. నీ కీవఱ కెన్నఁడు వ
క్కాకున కీలేదు నిర్దయామతి నేలా
కోకొమ్మాయని పిడికెఁడు
రూక లొడింజల్లి యాతురుండై మఱియున్. 25
క. నందనన్నృపాలుసుందరి
యందముఁ గనుగొంటి మొన్న నదిమొద లెదలోఁ
గందర్పదర్ప మార్ప మ
దిం దెఱకువ శరణుసొచ్చితి న్నీ కిచటన్. 26

క. అని దీనాలాపము లా
డిన నవ్వుచు నయ్యశోద డెప్పరమగు నీ
పని యైన నే నృపాంగన
నినుఁ గూర్చెదఁ జూడు నాదునేర్పని పనిచెన్. 27

క. రాకాశశాంకవదన ప
రాకా యిఁక నయ్యశోద రాజాంగనతో
నేకైవడిఁ గూర్పఁగవలె
నాకాముకుఁ దెలిసెనేని యానతియిమ్మా. 28

క. అని చిలుక తేనియలు బో
రనియెడు జడివాన వెలిసినటువలెఁ బలుకం
దనయంతనె తానిల్చిన
విని కోమటిచిటుకులాఁడి వెస నిట్లనియెన్. 29

క. ఓరామచిలుక మాకీ
మారాము ళ్ళెట్లు తేలియు మగవారమె నీ
దారిఁ బలుపోకలం గడి
దేఱం దరువాతిగాథఁ దెలియం జెపుమా. 30
చ. అనవుడుఁ జిల్కఱేఁడు విడియంపుదువారపుఁ గెంపుఁగన్న జ
వ్వని నునుదొండపంటి జిగివాతెఱజాఱిన ముక్కునిగ్గు వా
సన నెడసేయఁ గుంకుమవసంతము సల్ల కథావిశేషమి
ట్లని తెలుపందొడంగె వసుధాధిపుదూతిక చిన్నఁబోవఁగన్. 31

సీ. నడునెత్తి మట్టిపాలిడి తాలిక లొనర్చి
కడలుకొల్పిన గొప్పజడలదిండు

నలికభాగమునఁ జింతాకు వెడల్పుగఁ
బొసఁగించుకొన్న విభూతిరేఖ
సందిట నిరువంక నొందుపైఁడి కుసుళ్ల
నందంబు నొందు రుద్రాక్షపూస
కటితటిఁ గాసెపై గట్టిగాఁ బిరుచుట్టు
గట్టినకుఱుమాపుఁగావికోక

తే. నాగబెత్తంబుఁ దామ్రపునందిముద్ర
యుంగరము జన్నిదపువాటు యోగపట్టె
యమరజంగమురా లయ్యె నఖిలపల్ల
వావళీకృతసమోద యయ్యశోద. 32

క. ఈలీలం గ్రొత్తజంగము
రాలై తనవెంట శిష్యుఁడై యొక్కఁడు రా
నాలలన యిల్లు వెడలెన్
గోలయుఁ బలె నొక్కపెట్టకుక్కం గొనుచున్. 33

చ. వెడలి పురంబునంగలుగు వీథులవీథుల సౌధయూథముల్
బడిబడిఁజుట్టి యాశునకభామఁ గనుంగొని యిట్టిపుట్టు వె
క్కడను లభించె నీకు మమకారము గానము మే ల్రహింపఁగా
దడఁబడ న న్నెఱుంగవుగదా యనుచుం జరియించి యెంతయున్. 34

క. ఆనందనాఖ్యధరణీ
జానియగారంబు బలుహజారముఁ జేరం
గా నరిగి కృత ప్రత్యు
త్థానత బహువిధములందుఁ దను సేవింపన్. 35

తే. వారితోఁ గాశికాకృతావాస ననియు
నిపుడు రామేశ్వరంబున కేగుచున్న
దాన ననియు ఫలాహారమాననీయ
ననియు వసియింప వైరాగ్య మౌర యనుచు. 36

తే. వారు చెట్టునఁ దనదాన యారఁబండి
నట్టి పరువంపురసదాడియరఁటిపంటి
గొలలు చక్కెర నెయ్యి మక్కువ నొసంగ
నన్నియును సన్నచే శిష్యుఁ డందుకొనియె. 37

క. చూపట్టఁగ గోమయమునం
జేప ట్టొనరించి జడలఁ జెక్కినలింగం
బాపోకలాఁడి గైకొని
వేపికడ న్నిలిపి భక్తివివశయపోలెన్. 38

క. ధూపంబు కడ్డివత్తులు
దీపంబు నొసంగి తనకుఁ దెచ్చినఫలముల్
చూపి యుపహార మిచ్చి ని
శాపతిధరుఁ గుక్కనొక్కసరిగాఁ గొలువన్. 39

చ. గుమిగొని పైలపైలఁబడికొంచు భటావళి చూడఁబోవ వె

చ్చము గొనిపోవుదాదులు నిజంబు గనుంగొని యాశశిప్రభా
రమణికిఁ దెల్ప నాయమ నిరంతర విస్మయమంది చూతమా
క్రమమని వారిచేఁ బిలువఁగాఁ బనుషం జని మ్రోల నిల్చినన్. 40

తే. ఆశశిప్రభ జంగమురాల యేమి
కారణం బిటు కుక్క లింగంబు నొక్క
సరిగఁ బూజింప నిది వింతసరణి గాఁగ
దోఁచుచున్నది తెల్పుమా దాఁచకనిన. 41

క. ఆమాయలాఁడి యపు డా
కోమలిమొగము గని గోడుగోడున నేడ్వం
గా మఱియు వెరవుదోపఁగ
నామంజులవాణి యనునయాలాపములన్. 42

క. ఊరార్చి యడుగ సమ్మది
బేరజమిది విన్న నీకుఁ బెనుదుఃఖంబౌ
నేరీతినైన మఱి వినఁ
గోరిన నన్నొంటినడుగు కువలయనయనా. 43

క. అనుమాట విని వయస్యా
జనములు కడకరుగ నవ్విశాలేక్షణతో
మనకథ యవితథముగ విను
మని యంత న్మాయజోగురా లిట్లనియెన్. 44

చ. మునుపటిపుట్టున న్మనము మువ్వుర మొక్కతె కుద్భవింప నం
దనఘచరిత్రయైన మన కగ్రజనాథునిఁగాని తన్నుఁ గో
రినమగవారలం దననిరీక్షలకుం బ్రియులైనవారలం
దనివిదొరంగఁ గూడనికతంబున నీగతిఁ బుట్టెఁ గుక్కయై. 45

క. నీ వపుడు వీఁడు వాఁడని
భావింపక గుడిసె వైచి పరులంబొందన్
దేవేరి వైతివౌ వసు
ధావల్లభమణికిఁ గేళితత్పరమతివై. 46

క. ఏ నపుడు కోరివచ్చిన
వాని న్రమియించుట న్భవానీపతినే
వానిరతియు జాతిస్మర
తానూనత్వంబుఁ గల్గి హర్షముఁగంటిన్. 47

క. కావున సహోదరీ మై
త్రీవిధి నీ వేపితోఁ జరింతున్ శివపూ
జావేళనైన నని యనఁ
గా విని యారాజముఖి వికాసోన్ముఖియై. 48

ఉ. గ్రక్కున మ్రొక్కి పూర్వజనికాలసహోదర లైనమిమ్ము నే
నక్కఱఁదీఱఁ గంటి నొక యక్కకు నిట్టియవస్థ వచ్చెనే
యక్కట నేననన్యరతనై యొకరాజును గూడియుంటి ని
ట్లెక్కడ వచ్చునొక్కొ యిఁకనెత్తుభవంబున నిట్టిదుర్దశల్. 49

సీ. అక్క నాకిచ్ఛావిహారంబు గూడ దీ
పట్టున దొరచెట్టఁబట్టియునికి
నింకొక్కజన్మమం దేనియు జాతీస్మ
రత్వవిఖ్యాతిచేఁ బ్రబలవలయు
నప్పటి కన్యవ్రతాభావజనీతమై
శునకత్వ మెడలించుకొనఁగవలయు
నటుగాన ననుఁగోరినట్టి చక్కనిచిన్న
వాని దోతెంచి నావాంఛ దీర్పు

తే. మాతఁ డవరోధగమన మె ట్లనుచు వెఱచి
యెడఁబడకయున్న నా ప్రాణ ముత్తరింతుఁ
దనకుఁ గానని యేనంటి ననుచు ధైర్య
మిచ్చి తోడ్కొని ర మ్మిప్పు డేగు మనిన. 50

చ. చని యది యొక్కనాఁ డరిదిజంగమురాలయి శిష్యుఁ గాఁగఁ గై
కొనుచుఁ బ్రవీణుఁ దెచ్చి యొనఁగూర్చినఁ బెచ్చుతమి న్శశిప్రభా
వనరుహపత్రనేత్రయును వాఁడును వేడుకమీఱఁ గేళికిం
బనుపడి సౌఖ్య మొందిరి ప్రభావతీ వింటె యశోద నైపుణిన్. 51

క. ఈరీతీ నేర్పుగలిగినఁ
బోరాదో మగనికన్నుఁ బొడిచినరీతిన్
రారాదో లోకములో
వారికి నీ కనుటగాదు వారిజనేత్రా. 52

మ.అని యూరీకృతమూకభావుఁడయి కీరాధ్యక్షుఁ డుండంగ వై
శ్యునియిల్లా లతివిస్మయాంబునిధియం దోలాడుచిత్తంబుతో
డ నిజంబౌనె యశోదవంటిది నిరూఢప్రౌఢ చేకూర్చినన్
జనితస్వైరవిహారధీరసురతేచ్ఛాకాముకశ్రేణికిన్. 53

క. అని తెల్లవాఱవచ్చుటఁ
గని నిద్దుకకరిగెఁ గీరకారణజన్మం
డును నేఁటికిఁ దక్కెఁ గదా
కనకాంగికి మాన మని సుఖస్థితి నుండెన్. 54

ఉ. అంతటఁ జక్రవాకవరహప్రదమౌ సమయంబు వచ్చినం
గంతుఁడు రాజదూతి సతికన్నను మున్నుగ హెచ్చరింప సం
భ్రాంతమనోజ్ఞయై యలప్రభావతి యింద్రశిలావిభూషణా
నంతరుచిచ్ఛటల్ పెనకులై తనచూపులనంటి కొల్వఁగన్. 55

క. కలపంబు నలఁది కస్తురి
తిలకము పొలుపొంద రత్నదీపము లగుపా
వలు మెట్టి మేలిమిం గురు
వలు వమరం గట్టి వింతవగ గనుపట్టన్. 56

తే. రాజు తొలునాఁటిరేయి విరాళిగొనుటఁ
దెలుపుచును వెంటవచ్చుదూతికయుఁ దాను
సరస కేతేర నక్కీరసార్వభౌముఁ

డరిది యపరంజిపనులపంజరము వదలి. 57

క. చనువేళ నిలిచి పొమ్మని
యనరా దపశకున మనుట నైన న్నీపై
నెనరున౯ దెలిపెద నొకకథ
కనకాంగీ వినిన నేర్పుగలుగు న్నీకున్. 58

వ. అని పలికి యాభామినీమేదురావలోకనాధారంబునం దదీయాంగీకారంబు నెఱింగి
యప్పతంగపుంగవుండు హాసంబుతో నితిహాసం బిట్లని చెప్పం దొడంగె. 59

ఏడవకథ

తే. అమరసౌవీరదేశంబునందు విటత
రంగితాభంగమోహాంబురాశి చం,
కార్యకృద్వారభామాప్రకాశమాన
లపనమండల మగువిశాలాపురంబు. 60

క. ఆపురము నరోత్తము౯ డను
భూపాలుం డేలు నతనిప్రోపున వైశ్యుం
డేపారు నొకఁడు ధర్మ
వ్యాపారం బలర విమలు౯ డనునామమునన్. 61

ఉ. ఆతనియాలు డీలుపడనట్టిమనోజునిపోలు వాలుకం
జాతముచాలు పూలుగలసంపగికొమ్మల గీలుగ్రాలు ము
క్తాతతిడాలు మేలుకొనుకల్వలతావలమేలు జాళువా
జోతులజాలు జాలుకొనుచూపుల౯ జూపఱ నేలుప్రోలునన్. 62

క. దానికి మోహనయను సఖి
థానము దగు విమలు౯ డాసుధాకరముఖితో
నానావిధసౌఖ్యప్రద
సూనాయుధకేళి నింపుసొంపు వహింపన్. 63

తే. వానికై చంద్రరేఖ యన్వారవనిత
మునుపు తొడసోఁక కుండియు మోహమందు
వానియిల్లాలికై ధనవంతు౯ డనెడి
వన్నెకా౯ డట్టి మదివట్టి వలపు౯ జెందు. 64

క. అంతట నొకనా౯ డలధన
వంతుం డేరీతి వైశ్యవనితామణితో
గంతురణకేళి౯ దేలం
గాంతుం దైవకృపకలిమిగా కని మదిలోన్. 65

సీ. అవ్వీట నమరుగా హోలావికృతహాస
కహకహధ్వనిసంగ గ్రామగంగ
యాయమ్మపురుషు౯ డభ్యర్థియైనవధూటి
నబలకార్యార్థిని యైనపురుషు
బలివెట్టికొలువ వారలకోరుకు లొసంగు

నటుగాక నొకవెలయాలి నంపి
యద్దేవి కర్పింతు ననియెంచె నాచంద్ర
రేఖాబ్జముఖియు నారీతిఁ దలఁచె

తే. నిష్ట మొనరించి తమి నెలయించి యొకనిఁ
గాళికాభుక్తి చేసి నాకాంక్ష దీర్చి
కొందునని చూచె మఱి యొనఁగూడె దైవ
ఘటన నయ్యిద్దఱకును సంగమసుఖంబు. 66

తే. కల్పితాన్యోన్యవిరహంబు కంతుసమర
సముదితాళీకదైన్యవాచావిధంబు
సకలధనశాంబరీనిరాశాగుణంబ
ఖండగతి నొప్పుఁ దద్వంచకద్వయంబు. 67

సీ. కల్పిత ప్రణయవిగ్రహకాలవైదగ్ధ్య
జనితమాయాతాపసంభ్రమంబు
ప్రతివాక్యశపథపారంపరీవిజ్ఞాపి
తాత్మీయకృతకమోహాతిశయము
దంభేతరానుబంధనిబంధనిహ్నవ
జల్పితసూనృతశపథశతము
కపటనిద్రాజాతకైతవోత్స్వప్నప్ర
ణామవాచామిథోనామధేయ

తే. మురుతరచ్ఛద్మసప్రయత్నోపగూహ
నసకృదతులితకృతవశాంతరదశంబు
సౌఖ్యముఖ్యాత్వవంచనాసమ్మదంబ
ఖండగతి నుండె నవ్వంచకద్వయంబు. 68

తే. ఇవ్విధంబున నయ్యిద్ద ఱెనసి నట్ల
యుండి యొకనాఁటిరేయిఁ బ్రచండకుసుమ
కాండభండనమున సరికట్లఁ బెనఁగి
సుప్తిఁ బొందిరి తెమ్మెర ల్పొరనాడ.

క. ఆమీఁదఁ జంద్రరేఖా
భామామణి లేచి యులికిపడి భయమున సు
శ్రీమించఁగ ధనవంతుని
తో మాటల దొట్రుపాటు దొలకం బలికెన్. 70

క. ఓరీ నాయాకారము
కూరిమిపటముననును వ్రాసికోరా యది నా
మారుగఁ జూడర నాబం
గారయ్యా నీవు చల్లఁగానుండు మిఁకన్. 71

క. అనవిని మది నిది వంచన
మని కని ధనవంతుఁ డింతయాగడమే మ
య్యెనొకో నామీఁదానే
నను జంపితి తెలుపు మనమనం బలరారన్. 72

క. కలగంటి నీవు బొక
కలకంఠిం గూడినట్లు గావున నిఁకఁగాఁ
గలుగును బ్రాణత్యాగం
బెలమిం జేసికొన నిశ్చయించితి మదిలోన్. 73

చ. కనుఁగొనఁజాల వేఱొకతెకౌఁగిట నీవు సుఖింప నిప్పుడే
పనివిని వాసనావశత భావిభవంబుననైనఁ జెందెదన్
నిను నటుగా దటన్నఁ బరనీరజనేత్రలఁ బొందనంచు నిం
పునఁ జను దెంచి గంగగుడిముందఱ బాస యొసంగు మిత్తఱిన్. 74

క. అని చంద్రరేఖ పలుకం
గనుఁగొని నగవలర నట్ల కానిమ్మని యా
ననబోఁడి వెంట రాఁగా
ధనవంతుఁడు గంగగుడి కుదగ్రత నరిగెన్. 75

సీ. కాఁపుగుబ్బెతలు పొంగళ్లు వెట్టినపాల
కడవచాఱికలపొక్కళ్ళఱాలు
దొరలు దెప్పించి బంతులుగట్టి యర్పించు
పొట్టేళ్ళనెత్తురు బురద రొంపి
కోర్కె చెల్లినభుజంగు లొసంగఁ బెఱికిన
కుక్కుటపటలంపు ఱెక్కగుంపు
మంత్రముల్ ఫలియింప మాంత్రికుల్ పయిజోతి
వన్నెయుంచిన పంచవన్నెకోళ్లు

తే. పరఁగ గుగ్గులగురుధూపపరిమళంబు
శాకినీడాకినీభూతసంభ్రమంబు
చరదితప్రాణమృత్తికాతురగచయము
నలమ నాగంగగుడిఁ జేర నరుగునపుడు. 76

క. తనుదునుమఁ దలఁచు తత్కా
మినికన్నను మున్నె యతఁడు మిసిమికటారిం
దునిమి బలియొసంగె సాహస
మెనయం దల మొత్తి బాస యిచ్చెద ననుచున్. 77

సీ. బలుకప్పు నెరిగొప్పు పైనొప్పు బుడుతజా
బిల్లితో మృదుతనూవల్లి తోడ
నునుపైఁట తెరచాఁటుగొనునీటుగుబ్బచ
న్కట్టుతోఁ గపురంపుబొట్టుతోడఁ
గరుణారస ముదారగతిమీఱఁ జూపట్టు
చూపుతో రతిఁగేరు రూపుతోడఁ
దలిరాకుజిగి జోక వెలినూకఁగల మేలి
కేలుతో నెల దేఁటి డాలుతోడఁ

తే. గెంపు పపడంపు జిగిసొంపు నింపుముద్దు
మోవితో గుమ్మురను నిండుతావితోడ
సంతసము వింతగా ధనవంతుచెంత
శాంతయై రుద్రకాంత సాక్షాత్కరించి. 78

క. మెచ్చితి వరమడుగుమనం
దచ్చిత్రదయాత్వమున కతం డలరి సము
ద్యచ్చరితవిమలునాకృతి
యచ్చొత్తినరీతి నొసఁగు మని వేఁడుటయున్. 79

క. ఇచ్చితిఁ బొమ్మని కాళిక
విచ్చేసిన యపుడె యతఁడు విమలునిరూపం
బచ్చుపడఁ దాల్చి యందుల
కచ్చెరుపడి యింటికరిగె నతిగూఢగతిన్. 80

ఉ. అంతట నోడబేరమునకై విమలుండు చనంగ నెమ్మదిన్
వంత దొలంగఁ జేసి ధనవంతుఁడు వానిగృహంబుఁ జేరె న
త్యంతధనంబుతోడఁ గల మంబుధిలోన మునింగె నయ్యెడన్
దంతురవీచిక ల్దరికిఁ దాల్చిన వచ్చితి నంచుఁ బల్కుచున్. 81

క. ఊరిదొరబేరు లెల్లను
నూరార్పఁగ నిట్లు వచ్చియుండెడువానిం
జేరి నిజనాథుఁడని క
న్నీరు వడిందొరఁగ మోహినీసతి పలికెన్. 82

ఉ. అక్కట ప్రాణనాథ ధన మంబుధిఁ గూలినఁ గూలనిమ్ము వే
ఱొక్కతెఱంగునం బడయనోపమె విత్తచయంబు లేనిచో
నిక్కడిపేదవారి మన మెవ్వరిఁ బోలుదు మింతే చాలుఁ బో
గ్రక్కుననక్కఱ న్మొగమొగంబులు చూచికొనంగఁ గల్గెఁగా. 83

తే. నేఁటి కీపాటి నీవు నాత్రాటిమహిమ
నింటి కేతేరఁ జల్లగాఁ గంటి నింక
నిదియె పదివేలు వైభవం బెల్లనాఁడు
నల్లపూసలు చెవియాకు నాకుఁ జాలు. 84

క. అని ధైర్యమిచ్చి తగమ
జ్జనభోజనములను దృప్తి సలిపి దినాంతం
బున నాతండును దాఁగే
ళినిశాంతముఁ జేర సరిగె లీలాపరతన్. 85

క. ఈకైవడి నెచ్చెలి తన
యాకాంక్షలు దీర్ప నిర్భరానందముతో
నాకోడెకాఁడు చివురుం
జేకత్తివజీరు సడ్డసేయక యుండెన్. 86

తే. వచ్చె విమలుండు నిస్తులవస్తుచయము
గొనుచు నింటికి వచ్చిన ఘోరకలహ
మయ్యె ధనవంతునకు వాని కాగృహంబు
నాదియన నాదియనఁగ నౌ గా దనంగ. 87

క. పురజనులు తమ్ముఁ గనుఁగొని
యిరువురియాకార మొకటి యేర్చఱుపఁగ నె
వ్వరివశ మనుచుం జూడఁగ

దొరముందఱఁ బడిరి వాదుతోడ న్వారల్. 88

క. ఆదొర యేగతి వారల
వాదుడు పన్వలయు వింటివో వినలేదో
పైదలి యనినఁ బ్రభావతి
మోదము వెలిఁజిలుకఁ జిలుక మొకరికిఁ బలికెన్. 89

తే. వింటి నంతయు మేదినీవిభుఁడు వారి
కలహ మేరీతి నుడిపెనో తెలియరాదు
ధర్మసంకట మిదియేల తడవుసేయ
కవలికథఁ దెల్పుమయ్య కీరాగ్రగణ్య. 90

చ. అన విని చిల్క పల్కు విసవమ్మ ప్రభావతి యన్నరేశ్వరుం
డనఘుత మోహినిం బిలువనంపి భవత్పతి నిన్నుఁ బెండ్లియా
డినతటి సుంకు వేమొసఁగె డెందమునం దలపోసి తెల్పు మా
కనవుడు నూఱుమాడలనె నావిమలుండును నట్ల పల్కినన్. 91

క. ధనవంతు నట్ల యడుగం
దన కది తెలియమికి నీళ్లు దా నమలిన నా
తని వెడల నడిచి ప్రమదం
బున నాదంపతులఁ గూర్చి పొమ్మని యనిచెన్. 92

క. ఇంతటి నేరుపు గలిగినఁ
గాంతా కడతేఱుఁ జారుఁ గదియుట లేదా
కాంతుం డెఱిఁగిన నాతని
పొంతకు నేమొగముతోడఁ బోయెదు చెపుమా. 93

క. అని చిలుక యూరకుండినఁ
గనుఁగొని యక్కలికి దీపకళికలతోడం
దనమోము వెలుకపాఱం
జనియె న్నిదురింపఁ గేళిసదనంబునకున్. 94

తే. పల్లవియుఁ దెల్లవాఱ నప్పార్థివేంద్రు
కడకుఁ జని చిలుక సేయు విఘ్నములఁ దెలిపి
యతఁడు ప్రార్థించి పుత్తేర నరుగుదెంచెఁ
బొలఁతిచెంతకు నంతకుఁ బ్రొద్దుగ్రుంక. 95

ఉ. గందపుఁబూతఁబోలు ఱవికందగగుబ్బలమీటు హారపుం
జందెపువాటుమాటు బురుసాపని పయ్యెదనీటుఁ జాటునే
యందగు మేల్ముసుం గమర నల్ల బ్రభావతి వచ్చె మీనుడాల్
పొందినరాచవాని యొఱలోనికటారిఁ దుటారమాడుచున్. 96

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కీరమురువారముమీఱ ముఖారుణద్యుతుల్
బచ్చెనపన్న నానృపతిపాలికిఁ బోయెదవేమొ పొమ్ము నీ
యిచ్చకు వచ్చినట్లు రమియింపు మొకానొక మాటపుట్టినన్
నెచ్చెలి లేదుబంతియను నేర్పున దిద్దుకొనంగఁ జాలినన్. 97

చ. వదినెలపోరు మాన్ప నిజవల్లభు నిద్దురపుచ్చ మామనో

రదమఁగ నత్తగారికి భయం బొనరింప మఱందినూరకే
గదమఁగఁ దోడికోడలి కొకానొకనింద ఘటింపవచ్చుఁ బో
కదిసిన నేర్పుచేత బెళుక న్వెరవొందిన జారకాంతకున్. 98

ఎనిమిదవకథ

ఉ. ఇందుల కొక్కగాథ గల దింతటిలోఁ బతి పాఱిపోవఁడో
యిందునిభాననా వినుమ యిందిరకుం దిరమైన యిల్లు సం
క్రందనరాజధాని కెనగాఁ దగుశూరవరావలోక మా
రందసమాఖ్యచే నొకపురంబు పరంతపరాజు ప్రోవఁగన్. 99

తే. అచట జనవల్లభుండన నమరు నొక్కఁ
డంగసౌష్ఠపమున రతి యౌననంగ
నలరు మెండైన నిండుప్రాయంబుకలిమి
రస్తుమీఱుచు నాతని గేస్తురాలు. 100

తే. వీటఁగల కోడెకాండ్రెల్ల వింతరతుల
జవుల మరగించి భయము లజ్జయును దీర్చ
జారవిద్యలఁ గడు గడిదేఱి యామి
టారి విడివడ్డమరుతేజి దారిమీఱి. 101

క. తిండికతంబునఁ గండలు
మెండుగఁ దాఁ బెంచి మగఁడు మెదలఁ డనుచు ను
ద్దండత నది మిండనికిన్
వండిన కుడు మనఁగ దుడ్డువైఖరి మెలఁగున్. 102

చ. పలుమఱు నేటినీటి కని బానిసఁ బిల్చెద నంచు జోలురో
కలికని కూరగాయ కొనఁగావలె నంచొకలేనికార్యమే
పలుకుచుఁ గోడెకొండ్ర కనుపండువుగా నడయాడువీథిన
వ్వల నిఁక మాట లేల తలవాకిటఁ గాఁపుర మయ్యె దానికిన్. 103

చ. కలయని వింతవాఁ డెదురుగా నడతేరఁగ డాసి యవ్వలం
బెళుకుచు నమ్మచెల్ల తరుణీ చెఱఁగించుక సోఁకె దానికిం
దలఁపున నేమిసేయునొకదా యని నెచ్చెలితోడఁ బల్కి మె
చ్చులు దులకింప వాఁడు తనుఁ జూచినఁ బక్కున నవ్వు వీథులన్. 104

తే. తనదుచిన్నెలకై యాసఁ దడవు సేయ
నడుగవచ్చిన మనసురానట్టివారి
రట్టుగావించి మగనాలిఁ బట్టడాసి
తౌర మొట్టో యటని దుమ్ము తూరుపెత్తు. 105

క. కంటికి బ్రియమగువానిన్
గెంటని తమకమునఁ గామినీభూత మనన్
వెంటఁబడి కౌగిలింపక
నింటికిఁబో దవ్వధూటి కెంతటి తమియో. 106

క. పతిఁ బ్రక్కఁ బండినప్పుడు

రతి కొంగక నిదురవోదురా యయ్యో నా
చతురుఁడ గుఱికలు చాలున్
గతి చెప్పు మటుంచు వానిఁ గడు బాధించున్. 107

క. ఇట్టివగనడుచుతనవగఁ
జుట్టములకుఁ దెలుపు మగని సుద్దులు విని యా
దిట్ట చని వారితో మఱి
యెట్టువిడుం దన్ను నాథుఁ డొల్లఁడటంచున్. 108

తే. మఱియు నమ్మాయలాఁడికోమటినెలంత
లందఱును గువ్వకోల్గొని యగడుసేయ
వారిఁ గూర్చుండఁబెట్టి నావర్తనంబు
దెలియదే కద మీకంచుఁ బలుకఁ దొడఁగు. 109

ఉ. అన్నెముపున్నె మే నెఱుఁగనమ్మ మతిం బతి నాదుపాలికిం
బెన్నిధి గాఁగఁ జూతు మెఱమెచ్చులుగా వొరునెట్టివాని నే
గన్నులనైనఁ జూడ నిది కల్లయొ సత్యమొ చూచుచున్నవాఁ
డన్నలినాప్తుఁ డింకొకటి యారజ ముట్టిపడ న్మెలంగుదున్. 110

తే. అట్లు మెలఁగుట యేమిటి కంటిరేని
నింక నెక్కడిసిగ్గు మాయింటియతని
కాసపుట్టింప మెలగుదు నట్టులయ్యు
బూచివలెఁ జూచుననువానిఁ బొడిచిత్రోయ. 111

చ. కలిగినవాఁడుగా మరునికన్నను వన్నియగల్గువాఁడుగా
కులమున మేటిగా సవతిగోరము గానమటంచు నెంచి వే
డ్కల కెదురేగుదు న్మగఁడు గల్గియు లేనివిధంబు సేసీ తా
నెల గలనైన నన్నుఁ గరుణింపఁడు భోగమువారిపొందునన్. 112

క. నాసుద్ది యింతగని మది
దోసమనక తనదుసెట్టి తొత్తులకేమో
బాసలఁట బండికండ్లట
చేసన్నఁట విన్నవారు చెప్పిరి నాతోన్. 113

తే. పాన్పు కెక్కించి తన ప్రక్కఁ బవ్వళింప
గోరి నేఁ జూడ ఢేలు తాఁగుడిచి కట్టి
యూరకే యిల్లు వెడలు నాయుసుఱు తాఁకి
దీపములుసైత మల్లాడుఁ దెఱవలార. 114

సీ. పతిపత్నినని మేనఁ బసుపు పూసికొనంగ
సొగసులాయని ముంతపొగ ఘటించుఁ
బెనిమిటి గలదాననని కాటుక ధరింప
వేడుకలా యంచు విఱిచికట్టు
ముత్తైదువనటంచుఁ బత్తి బొట్టు వహింప
జిన్నెలాయని కాలఁజేతఁ బొడుచు
ధవసంగత నటంచుఁ దులదువ్వి ముడిచిన
మురువులా యని ముడ్డిమూతి నులుచుఁ

తే. బొలుపు దిగనాడి నే చిన్నఁబోయియున్న
నతని కెక్కడ కీడౌనొ యనుచు నాతఁ
డెంతచేసిన నేమాన కింటఁగలుగు
సొమ్ము మెయిఁబూని కాననిచోటుఁ గందు. 115

క. ఇల్లీలనుండ నింటం
బల్లియు నను జౌకసేయు పలుకులు వినరే
యెల్లెడ లోకములో మగఁ
డొల్లనియాసతిని మారి యొల్లదనంగన్. 116

ఉ. నాకనరాదుగాక మలినత్వము పోగయి సేయు జోకలన్
రేకల నన్నుఁ బోలఁగలరే కలకంఠులు నేరరా యయో
పోకలు వారబాలికల పోలిక వారలమాయచేత నన్
జౌక యొనర్చునాథుఁ డది చాలక దిట్టును గొట్టు నెప్పుడున్. 117

చ. కటకట నన్ను దూఱెదరుగాక వివేకము లేక మీకు ని
చ్చుట మగవారు లేరెకద చర్చయొనర్పఁగ నాఁడుదాని కే
మిటికని నాథుఁ గూర్చువిధి మీర లెఱుంగరె యిట్టిపోఁడి మే
యటమటమైనఁ దాళవశమా నెఱప్రాయపుఁబూవుఁబోఁడికిన్. 118

క. అని చిత్తిని మగఁడొల్లని
తను వేటికిఁ దనకటంచు దయవుట్టఁగ బో
రున బాష్పంబులు తెలిగనుఁ
గొనలం గురియంగ గోడుగోడున నేడ్వన్. 119

తే. వార లెల్లను బంగారువంటి నిన్నుఁ
బాసి పలుగాకులకుఁ గొంగుపఱచు చెలుల
నంటివర్తింప వాని కేమాయె ననుచు
నంతయు నిజంబనుచు నింఢ్ల కరుగు నంత. 120

క. జనవల్లభుండు బాంధవ
జనముల వెసఁగూర్చి భార్యచందము దెలుపన్
విని వారంద ఱిదేమని
నెనరున గద్దింపఁ జిత్తినీసతి కడకన్. 121

తే. ఇంత యేటికి నీరేయి నితఁడు పడుక
టిల్లు వెలువడి యెక్కడి కేగుఁ దలుపు
మూసి గడియ బిగించెద మోసపోక
తెల్లవాఱిన మీరది తెలిసికొనుఁడు. 122

క. ఏనిల్లు వెడలిపోయినఁ
దాను గవాటంబె మూయఁదలఁడె యంతన్
దానం దెలియదె తనవగ
నా నేరము సెప్పఁడేటి నగుఁబా టిచటన్. 123

క. అన విని వారిది యగునని
చనుటయు నానాఁటిరేయి శయ్యపయి న్నా
థునిప్రక్క నుండి తమి రేఁ

గిన\ జిత్తిని చనియెఁ దలుపు గిఱు కనకుండన్. 124

తే. అంత నిద్దుర లేచి వైశ్యాగ్రగణ్యుఁ
డనుఁగుటిల్లాలు లేకుంటఁ గని కవాట
బంధన మొనర్చి తానుండెఁ బాన్పుమీఁదఁ
బంత మీడేఱె ననుచున్న యంతలోన. 125

చ. చనుఁగవజోడుపో టొకభుజంగునకుం బదఘాత మొక్కజా
రునకుఁ గటాక్షనీలమణిరోచు లొకానొకతేరకానికి
న్మనసిజకేళి యొక్కయుపనాథునకు న్గలిగించి వేగుజా
మునఁ జనుదెంచెఁ జిత్తిని సముజ్జ్వలకేళిగృహంబుఁ జేరఁగన్. 126

తే. వచ్చి యరదనిరోధంబువలనఁ జూచి
కాంతుచేష్ట యెఱింగి చేగడియ దివియఁ
గూడ దెత్తఁగరాదింకఁ గోరివచ్చు
చెనఁటిచుట్టాలచేత బజీతనగుదు. 127

క. అని యెంచి వరుని వాకిటిఁ
కనుపం దానిల్లుసొచ్చి యరరముమూయం
దనతప్పుఁ దప్పఁ జిత్తిని
వనిజా యేత్రోవ త్రొక్కవలయుం జెపుమా. 123

తే. అనఁ బ్రభావతి రసభంగ మగు నిదేల
మాటిమాటికి నడిగి నామన్కిఁ గొనఁగ
వినఁగఁ జిడిముడి పడియెడువీనుదోయి
చిలుక నాతోడ నీవది తెలుపు మనిన. 129

ఉ. కీరము కెంపుసొంపునడఁగించు మెఱుంగులముక్కుటెక్కు చె
న్నారఁగఁ బల్కుఁ గల్కి విను మత్తఱిఁ జిత్తిని చిత్తవీథిలో
ధీరతఁ బూని లేని తెగదెంపు వహించుచుఁ బల్కె నల్కతో
నేకము లేనిదానికరణి న్బతి యింపున నాలకింపఁగన్. 130

తే. వెడలిపోయితి నివ్వీథి వెంట నరుగు
పెండ్లివారలఁ జూడ నాపిన్నతనము
గూల నింతటిలో పట్టి కోపమెత్తి
తలుపు బిగియించె మగఁడేమి తలఁచినాఁడొ! 131

క. చుట్టాలచెంత నాకున్
ఱట్టొనరింపంగఁ దలఁచెనా యందుకు వా
రెట్టును జాలరెకా సడి
గట్టఁగలరె నొసటఁ గన్ను గలవారైనన్. 132

ఉ. ఏనటువంటిదాననే యహీనపతివ్రత నేను గల్గఁగా
వానలుఁ బంటలుం బుడమి వర్తిలు నింత యెఱుంగలేక తా
నే నను రవ్వచేసినఁ దృణీకృత మింతె శరీర మొక్కమ
ట్టైన ననూనదుఃఖ మెనయన్ దన కాఁపుర మెత్తిపోవదే. 133

క. కానీ బహుతరతోయా

నూనంబైనట్టి బావి యున్నది నేను
న్నానంచు మిగులఁ జప్పుడు
గానపుడే యగ్గయాళి గ్రక్కునఁ జనియెన్. 134
క. చని నూతిలోపల గుభు
ల్లన నొకగుండెత్తి వైచి యల్లనఁ గనుచా
టున నిలువఁబడియె నిజమని
జనవల్లభుఁ డాత్మలో విచారముమీఱన్. 135

క. ఎత్తెదగాకని చనియె
న్మత్తచకోరాక్షి కేళిమందిర మపుడు
ద్వృత్తిఁ జొరబాఱి మూసిన
ముత్తెమువలెఁ దలుపు మూసి మొక్కలమిడియెన్. 136

క. అదిగని నివ్వెరఁగున నె
మ్మదిగానక తద్వరుండు మ్రాన్పడియుండెం
జదికిలఁబడి యంతట రవి
యుదయించిన వచ్చి బంధు లొక్కటఁ జూడన్. 137

తే. వారితో నది యోయన్నలార కంటి
రా వితవితగ నన్నింత ఱట్టు సేసి
తానె తొత్తులకాంక్ష మదంబుకతన
నిల్లుపట్టక తిరిగెడు నివ్విధమున. 138

క. అని పలుక వార లలుకన్
జనవల్లభుఁ దిట్టి వానిజాతికి వెలిగా
నొనరించిపోయి రోచ
క్కనికొమ్మా యింతనేర్పు గలిగినఁ బొమ్మా. 139

క. అనినఁ బ్రభావతి తనయా
త్మనె యౌరా యాఁడువారి తల్లియ యనిచి
త్తినిఁ బొగడి తెల్లవాఱుటఁ
గని చనియెం గేళిలసదగారంబునకున్. 140
వ. చని యథోచితవిధంబునం బ్రవర్తిల్లె దదనంతరంబ క్రమంబున. 141

చ. హరనటనాతివేగగళితాలికలోచనవిస్ఫులింగమై
సరసిజబంధుఁ డస్తగిరిచక్కటి వ్రాలఁ దదీయకీచకో
త్కరములు గాలు క్రొందగుపొగల్బలెఁ జీకఁటి పిక్కటిల్లె నం
బరమునమించుఁదత్త్రుటితమౌక్తికముల్బలెఁ జుక్క లొప్పఁగన్. 142

చ. అపుడు ప్రభావతీరమణి హారమణీఘృణిధోరణీప్రసూ
నపటలయు న్వినీలవసనభ్రమరాళియు నై లతాకృతిం
గపురువహించి వచ్చిన శుకంబు "మనోరథసిద్ధిరస్తు తే
చపలవిలోచనే" యని యసహ్యాపుదీవన నిచ్చి యిట్లనున్. 143

తొమ్మిదవకథ

ఉ. వింటివె యొకవింతకథ వీనుల కింపు ఘటింపఁజాలు ని

ష్కంటకరాజమౌళి దొరగా విదిశాపురి మించు నందు నే
వెంటఁ గొఱంతవోని పృథివీసురుఁ డొక్కఁడు సోమశర్మ పే
రింట నెసంగు భార్యయయి రేవతిపేరి వధూటి గొల్వఁగన్. 144

సీ. గాదెలఁ గొలుచు ముక్కారుఁ బండెడు మళ్లు
నత్తోఁపు నడబావు లండ దొడ్డి
యాకుఁదోఁటలగుంపు పోఁకమ్రాకులు గుత్త
చేలు గొఱ్ఱిలకదుపాలమంద
చెఱకుగానుగ మొద లైడక వర్ధిలు నేర్పు
బానిసె ల్బడవాళ్లు బంటుపైద
పారిగోడలు గొప్పపడసాల మేల్మచ్చు
గారముంగిలి వింతగాని పొరుగు

తే. రాగి నగలు సదాచారరతీయు దేవ
పూజ నిత్యాన్నదానంబుఁ, బూసబొట్టు
చిదురఁ జల్లిన తులసెమ్మచిన్నితిన్నె
గలిగి కనుపట్టు నాతనికాఁపురంబు. 145

తే. [1]ఇట్లు వర్తింప నాతని యింతి గర్భ
కలితయై చిట్టుముల బయకలు మొగమునఁ
దెలుపుఁ గనిపింపఁ దొమ్మిదినెలలు నిండి
పసిఁడిరేకనఁదగు నాఁడుపడుచుఁ గనిన. 146

తే. పురుడు వెడలినవెనుక నాభూమిదేవుఁ
డాశిశువు జన్మ నక్షత్ర మరసి ఖిన్నుఁ
డై సురార్చన మొనరింప నరుగుదేర
కున్నఁ గనుఁగొని రేవతీయువతి చేరి. 147

క. ఇదియేమి మీర లిత్తఱిఁ
జదివితి రేమేమొ పడుచుజాతకమునకై
[2]యది మొదలు చిన్నఁబోయితి
రెద నడరెడు భయము నుడువుఁ డేలా దాఁపన్. 148

క. అన విని యిది యేమియు లే
దనఘగుణా! మీఁద జార యగు నిది యటుగా
వునఁ జింతించెదననఁ బతిఁ
గనుఁగొని యమ్మగువ నగవుగలమొగ మలరన్. 149

క. ఔ లెండ యేటి మాటలు[3]
మేలే యిది బ్రతికినట్టిమీఁదటఁగద యా
జోలి యెటులైన నైదవ
రాలై మనపడుచుగాఁగ నమరినఁ జాలున్. 150

క. అని చని యాయమ జననీ
జనకులకుం దెలుపు సంతసంబున వారల్
విని మనుమరాలుగావున
ననువారము దాని జారయని పిలుచుటయున్. 151

తే. ఊరివారెల్ల రావె యోజార యనఁగ
నదియె పే రయ్యె నాజార కంబుజాక్షి
యంత నది యింతయై యంతయై వినూత్న
పేశలాకారయై మించి పెండ్లి కెదుగ. 152

తే. అడుగవచ్చిన వార లయ్యబలరూప
శీలకులగుణవిఖ్యాతి చాల మెచ్చి
జారయనుపేరు విన్నంతఁ జాఱుటయును
బీఁట మీఁదిటిపెండ్లిండ్లు పెక్కు లెడసె. 153

చ. పొలుపుగ మోసులెత్తుచనుపూపలు ఱొమ్మున నిక్క నాఁకట
న్మలమలమాడఁగా జెఱఁగుమాసిన దోసము వచ్చునంచు న
గ్గలికలతల్లి కూడడఁగఁగట్టె మహీసురజాతిధర్మముల్, దెలు
పుచుఁ బెండ్లిపే రకట దేవుఁ డెఱుంగు మెఱుంగుబోఁడికిన్. 154

క. వేఁటేపనులకు వచ్చిన
వారిం గని పడుచు నడుగ వచ్చిరటంచున్
గారాబుకూఁతునకు సిం
గారించుం దల్లియాస్యకమలం బలరన్. 155

క. ధరణీసురమాత్రుఁడు పే
రరయక యరు దెంచి పెండ్లి యాడినఁ జాలున్
వరదక్షిణతో నిచ్చెదఁ
దరళేక్షణ ననుచుఁ దండ్రి తలచు న్మదిలోన్. 156

తే. వార లీరీతి నుండిరో వామనయన
యంత బుధవంత మనునగ్రహారమునను
వినయవిఖ్యాతి మించు గోవిందుఁ డనెడు
బ్రహచారి చతుర్వేదపారగుండు. 157

తే. ఆతఁ డుపనీతుఁడైన యనంతరంబ
తల్లిదండ్రులు వోవ సంతాప మెడలి
యప్పురివరమందె విద్యార్థి యగుచు
నఖిలవిద్యలుఁ దనకుఁ దా నభ్యసించె. 158

క. అంతటఁ నవ్వటుమణికిం
గంతుపరబ్రహ్మతావిఖండనచణవే
దాంతతిరస్కృతికరణా
నంతం బైనట్టిజవ్వనం బరుదెంచెన్. 159

వ. ఇవ్విధంబున సంప్రాప్తయౌవనుండై యతండు సమావర్తనహోమంబుల వ్రేల్చు వారలం గనుంగొని మోము వ్రేల్చియుఁ గల్యాణకంకణధారులం గనుంగొని యేకారియు నాకబలిసంవిధానంబు లాచరించువారలం గనుంగొని గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగియు నూతనవధూయుక్తులై యూరేగువారి నిరీక్షించి మనంబునం గుందియు నార్తవశోభనపరాయణులైనవారలం గనుంగొని భిన్నత్వంబు నొందియు వివాహవాంఛాధీనుండై కన్యార్థియై పోయి యొక్కచోట నక్షత్రానుకూల్యంబు లేక మనోవైకల్యంబు నందుచు నొక్కయెడ జాతివిరోధం బైన వెలవెలం బాఱుచు నొక్కచాయ

రాశిమిత్రత్వంబు చాలకుండినం బెండువడుచు నొ దారి గణవైపరీత్యంబైన నత్యంతం
బనుతాపించుచుఁ బుడమి యెల్లం జెల్లందిరిగి యలబ్ధమనోరథుండై యుండి వెండియు.
160

తే. మునుపు చదివిన శాస్త్రసమూహమెల్ల
నూఁచముట్టుగ నొజ్జల గొప్పగించి
యుద్వహనకేళి చింతింపుచునికిఁ జేసి
పలుకు నిద్దురలోఁ బెండ్లికలవరింత. 161

క. ఊరెల్లఁ బిలిచిరేని య
పారంబగుచింత మునిఁగి పలుకం డదిగో
జేరె వివాహమఁటన్నం
దోరంబగు కాంక్ష నోరునోరే తెఱచున్. 162

తే. ఇట్లు చింతించి యవ్వటుఁ డేగుదెంచి
సోమశర్మగృహాళిందభూమి కొక్క
నాఁడు గ్రాసార్థమైరాఁగ వానినామ
మన్వయంబును నడిగియు నక్కుటుంబి. 163

క. మనయింటఁ గన్నె యున్నది
యనఘా యిదియేమి పెండ్లియాడెదవే మీ
కును మాకును బంధుత్వం
బనుతరమై బ్రహ్మనుండి యమరినదరయన్. 164

క. అని యనియు ననకమునుపే
యనఘా యే బ్రతికితిని మదన్వయ మిది పా
వనమయ్యె ననుచు నవ్వటుఁ
డనితరగతిఁ దత్పదద్వయంబున వ్రాలెన్. 165

తే. అతఁడును బొంతనము లెల్ల నరసి లెస్స
యున్నవని పల్కి యారేయి యొక్కలగ్న
మేర్పఱచి యిరుగుపొరుగు నెఱుఁగకుండఁ
దనతనూభవ నతనికి ధారపోసె. 166

ఉ. అంతట దాని పేరు విని యల్లుఁడు మెల్లన మామగారి నే
కాంతమునందుఁ జేరి వినయంబున నీయభిధాన మెట్టు లీ
కాంతకుఁ గల్గెఁ దెల్పుమనఁగా విని యాతఁడు దానిపూర్వవృ
త్తాంతముఁ దెల్పి దీనిఁ జెడుగై పడనీయక కాచికొమ్మనన్. 167

తే. మంచిదని నాగవల్లట మించినపుడె
యాలిఁ దోడ్కొని తనయగ్రహారమునకు
బోయి తనగృహమధ్యంబు పోతుటీఁగ
కైన బొలయక యుండంగ నలవరించి. 168

క. తలయంటు నలఁగుఁబెట్టున్
జలకములార్చు న్మెఱుంగుచలువలు గట్టుం
దిలకంబుదీర్చుఁ గలపం
బలఁదుం గోవిందుఁ డయ్యెయారికి దినమున్. 169

తే. ఇట్లు పోషింప నాశారదేందువదన
కెలమి దళుకొత్తు బెళుకుఁగన్నులును ముద్దు
లొలుకు నవ్వులు గులుకుగుబ్బలమెఱుంగుఁ
జిలుకుటెక్కులుఁ దగువయశ్రీ నెసంగె. 170

వ. అంత. 171

సీ. వీథి నేగెడు ప్రౌఢవిటుఁడు పాడెడువింత
యేలపదా లట్టె యాలకించుఁ
బొరుగింటిమగవాని పొలుపైనఁ బెనుగోడ
యివ్వలఁజోటిపై నెక్కి చూచు
నాయివారములకై డాయువారలతోడ
జోలి ద్రవ్వుచుఁ బెక్కుసుద్దులాడు
వరుసతో మాటాడవచ్చువిప్రులమ్రోల
రాకపోకల నొయారంబు నెఱపు

తే. నింటి కేతెంచు నెదురింటి యింతితోడ
దానిహృదయాధినాథువర్తనము లడుగు
రతు లెఱుంగకమున్నె యారాజవదన
వ్రాత తప్పింపఁజేయ నెవ్వరితరంబు. 172

తే. [4]ఆగృహంబున నిచ్ఛావిహారమునకు
మనసు పరువులు వాఱ నేమాడ్కి నైన
సందు గానక యినుపపంజరములోని
చిలుకపోలికఁ దలఁకు నక్కులుకులాఁడి. 173

క. ఆలలన జారలీలా
లోలితమతి యుడుపుటెట్టులో జాణవు నీ
వాలోచన మెయిఁ దెలుపుము
బాలా యనఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలుకున్. 174

క. [5]మగువయె విడిచెద ననిన
న్మగవాఁడా నిలుపువాఁడు మానము నీవే
వగఁ జెప్పెదవో విని తగుఁ
దగ దనియెదఁగాని తెలుపు తత్కథ యెల్లన్. 175

చ. అన విని మంచిదంచు విహగాగ్రణి యిట్లను నట్టిభార్య వ
ర్తనమున కార్తినొందుమతిఁ దద్ధరణీసురమౌళి యొక్కనాఁ
డనుపమవైభవం బలర నార్తవశాంతి యొనర్చి నిత్యశో
భన బహులాభకారి యగు బ్రాహ్మణభోజన మైనపిమ్మటన్. 176

తే. చిఱునగవుతోడ నిజకాంతఁ జేరఁ బిలిచి
నీకు నేర్పెడువారలు లేక యునికిఁ
దెలుపవలెఁ గద కేళిమందిరమునొకట
తోయజామోద లెల్లను డాయువిధము. 177

క. మొగమున మసిబొట్టులు కర
యుగమునఁ గప్పెరయుఁ గత్తియు న్వ్రేలునెఱుల్

దిగమ్రింగెద ననుపలుకులు
దగఁ జేరఁగవలయుఁ గేళిధామంబునకున్. 178

తే. అనిన నంగీకరించి తానానతిచ్చి
నట్లె యేతెంచుదానితో నతను కేళి
దేలి ప్రతిరాత్రమును నట్టి తెఱఁగు మీఱఁ
బడుకయిలు సేరఁగా నేఱుపఱిచె నతఁడు. 179

ఉ. అంతటఁ గొన్నినా ళ్ళురుగ నయ్యురగాయతవేణి యేటికిం
గాంతుఁడు వోవ వీథిఁబొడకట్టిన కేశవనామభూసురుం
జంతతనంబునం దలుపుచాటున నుండి కరారవిందసం
భ్రాంతిని సన్న చేసి వలరాయనిబారికి లో నొనర్చినన్. 180

తే. ఆతఁ డదియాదిగాఁగ నయ్యబలమగని
మొఱఁగి చావడిలో నిల్చి మొగముసూపుఁ
జిన్నలకు లోఁగు కంచంబుచెంత పిల్లి
కరణి నెదురింటివాకుటఁ గాచియుండు. 181

క. గోవిందుఁడు సవసవగా
నావిధ మించుక యెఱింగి యాత్మోపాయ
శ్రీవెలయింపఁగఁ దలఁచి ర
సావేశమ్మున మెలంగు నంగనతోడన్. 182

క. ఎల్లుండి సమారాధన
చిల్లరవెచ్చములు గొనఁగ శీఘ్రమె యిదె యా
పల్లియసంతకుఁ జని యే
నెల్లిటి కరు దెంతు పదిల మిల్లని పలుకన్. 183

చ. అది మదిఁదోఁచు వేడుక బయల్పడనీయక వేఁడికంటినీ
రొదవఁగ మోము వాంచనతఁ డోచెడుఁద్రిమ్మరిసమ్మదాశ్రువు
ల్గద యివి యంచు నాత్మను దలంచుచుఁ జింతలనేల జేపె వ
చ్చెదనని బుజ్జగించి యతిశీఘ్రమునం బురి నిర్గమించినన్. 184

క. అతఁ డూరు వెడలిచను డ
య్యతివ పదింబదిగఁ దెలిసి యపు డాయెదుటన్
ధృతినిల్చిన కేశవుతో
బతి యరుగుట తెలిపి గూఢభంగి న్మఱియున్. 185

క. ఈరేయి నన్ను నిలువున
నీరుగఁ గరఁగింపవలయు నేఁడున్నని నీ
నేరుపు లన్నియు నని నయ
గారపువగలాఁడి యనుపఁగా నతఁ డరిగెన్. 186

క. రవి గ్రుంకెఁ బంకజాత
చ్ఛవి డొంకెన జక్రవాకచక్రోల్లాసా
రవ మింకె జారరతమా
నవి బొంకె న్సాధునీతి నాథునితోడన్. 187

క. అంతట నగ్గోవిందుం

డెంతయుఁ గనకుండఁ బడుకయిలు సొచ్చి తద
భ్యంతరమున వస్తుసమా
క్రాంతం బగు నటుకమీఁదఁ గదలక యుండెన్. 188

తే. అంతటను గేశవుం డూరి యలబలంబు
మట్టుపడఁ జూచుకొని మాటుమణిగె ననుచుఁ
గటికి చీఁకటి నెఱనేస్తకాఁడుఁ దాను
ధృతి యెసంగఁగ దానిమందిరముఁ జేర. 189

చ. ఎదురుగ వచ్చియు న్బడుకటింటికిఁ దెచ్చియు మోవి యిచ్చియుం
గుదురు మెఱుంగు గబ్బివలిగుబ్బల గ్రుచ్చియు నాతగానికిన్
ముద మొదవించి యమ్ముదిత మున్పటికైవడిఁ గేళిగేహముం
గదియఁ దలంచి లేచి చని గ్రక్కున రాకటు తామసించినన్. 190

క. న న్నిచట నుంచి చనియెం
గన్ని య మఱి రాక తడసెఁ గపటోపాయం
బెన్నె నొకొ యెవ్వఁ డెఱుఁగుఁ బ్ర
సన్నాంబుజముఖుల యింద్ర జాలము లెల్లన్. 191

తే. అనుచుఁ దద్భాసురుం డెంచునంతలోన
సురియ నిప్పులు రాలుకప్పెరయు మొగము
మీఁద మసిబొట్లుమించ నమ్మెలఁత రాగఁ
జూచి దిగులొంది యిదిగో బిశాచి యనుచు. 192

తే. అతఁడు పరువెత్త నిదియేమి యొౌర పోకు
పోకుమనుపల్కుతోడ నప్పు డది నడచి
వెంటనే యంట నీదయ వేగఁగాలి
పోవనిమ్మంచుఁ దనగేహమునకు నేగ. 193

తే. అంతలో దానిపెనిమిటి యటుక డిగ్గి
గూఢముగ నేగి పెరటి బల్గోడ దాఁటి
వెలుపటికి వచ్చి యెవ్వరే తలుపు తెఱవ
వేయనుచుఁ బిల్వ నచ్చెల్వ వేషమడఁచి. 194

క. గడియ సడలింప నతఁ డ
య్యెడ నవ్వగలాడిఁ దప్పకీక్షించి యిదే
మడరెఁ బరపురుష వాసన
చెడుగా నొడువుమని కాలఁజేతం దన్నెన్. 195

చ. అది మొద లవ్వధూమణి పరాప్తికి దండము వెట్టె వాసనా
భ్యుదయము నాయకు డెఱుఁగురో యని యెంతయుఁ గేశవాఖ్యసం
విదితతదీయమూర్తులయి వేడుకకాండ్రది తల్లి తోడుగా
మది గణియించిరో చెలి సమర్పణమయ్యెనె వానినైపుణుల్. 196

క. అననం బ్రభావతి యిదిగా
దనవచ్చునె పురుషులే యుపాయపరుల్ వా
రిని గెలువఁ దరముగా దని
యినుఁ డుదయింపంగఁ బడుకయింటికి నరిగెన్. 197

క. అంతఁ గ్రమంబున నలినీ
కాంతుం డపరాబ్ధి మునుఁగఁగాఁ బుణ్యజనా
త్యంతార్తికరణపాపం
బంతయు వెడలె ననఁ దిమిర మడరెం దఱచై. 198

చ. అనుపమలీల నప్పు డసితావరణాంబరదీప్తిగుప్తయై
తనులత మబ్బులోని తెరతళ్కులమించు నదల్చుదూలిఁ దో
డ్కొని చనుదేరవచ్చునల కోమటికోడలికొమ్మఁ జూచి యి
ట్లను శుక ముత్పలాశముకుళాంచలచంచలచుంచుచంచువై. 199

చ. పనివడి రాజుఁ జేరఁ జలపట్టినదానవు చేరకుందువే
విను మఱి రాచవారు మదవిహ్వలు లించుక నేరకున్నఁ గో
పనియతిచేత మొక్కపఱపం దమకింపుదు రట్టులైన నా
థునియెడ బొంకఁగా వెరవు దోఁచినఁ బొమ్ము సరోజలోచనా. 200

పదియవకథ

తే. అమ్మ దీనికి నొకయితిహాస మలరు
వినుము ధనపాలుఁ డను రాజు పెనుప వెలయు
మేదురోద్భటభటసింహనాదచలిత
దిగ్గజవరంబు పద్మావతీపురంబు. 201

క. అందు సువేషుండను ధృతి
మందరనిభుఁ డొక్కఁ డమరు మరుక్రొవ్విరితూ
పుందెగడి సుమతియనుపే
రందినసతి యందగత్తెయై వర్తింపన్. 202

తే. ఆతఁ డిల్లాలిపై మోహ మతిశయిల్లఁ
బెల్లుగాఁ జెల్ల విడిచి వర్తిల్లు కతన
నరయఁ బాటించుకొని గణనాథుఁ డనెడి
బంటువానికి మానముఁ బ్రాణమిచ్చు. 203

తే. కూర్మిఁ జూపట్టుఁ జేపట్టుఁగుంచ మగుచు
వాడు వర్తింప నెఱనీటు పగలుపూన
నెంచి యించుక యైన నాసించ దొరుని
రతుల కాసించ దాచేడె ప్రాణవిభుని. 204

క. తలనొప్పి కడుపుకుట్టుం
బలుగురుపుం గాళ్లుతీపు పాటించుచు న
చ్చెలి మూల్గుఁ బాన్పుమీఁదం
జెలువుఁడు దత్తచ్చికిత్స చేయన్నగుచున్. 205

క. [6]మున్నె కొలువున్నవానికి
జన్నె విడిచి యన్నెలంత చక్కనివరు నే
మన్నా రావన్నా పో
వన్నా యనుఁగాని యోయి యన దెంతైనన్. 206

క. కనుచాటుతిండి నడిపిన
పనులం గండలును బెరిఁగి బకుతండ్రిహిడిం
బుని కొడుకన గణనాథుఁడు
ఘనబలమున బిరుదుజెట్టి కైవడి మెలఁగున్ . 207

సీ. చెప్పనిపని నీళ్లు చేఁదెదనని పోవు
సంతకుఁ బొమ్మన్నఁ జింతసేయుఁ
జేఁటఁ గైకొని యాళ్లు చెరిగెదనని పోవు
దండు వొమ్మన్న సంతాపమందు
వలదన్నఁ గందులు గొలిచిచూడఁగఁ బోవు
నగరికిఁ బొమ్మన్న దిగులుపడును
నొనరవేఁపగ నెండుసెనఁగ లెత్తఁగఁ బోవు
నూరికిఁ బొమ్మన్న నులుకుఁ జెందు

తే. నింటిలోపలి పనుల నెన్నైనఁ జేయుఁ
గడపదాఁటెడు పనియైనఁ గళవళించుఁ
బెట్టుపోఁతల సొగసాని సెట్టిసాని
యింటికడనుండి నట్టాడు బంటువాఁడు. 208

క. యిది యేమి సెట్టి యెఱుఁగఁడె
కద పెంచినచనువుబలిమి కడఁబనిముచ్చై
యెదురాడుచున్నవాఁ డని
మది నెంచుచుఁ బొడము కినుక మగుడ నడంచున్. 209

తే. అంత నయ్యూరిదొర ముత్తియములఁ జూచి
తెమ్మని సువేషు దవ్వులదీవి కేగు
మనుచుఁ గట్టడసేయఁగా నతఁడు వచ్చి
పయన మెఱిగింప సుమతి సంభ్రమము నొంది. 210

సీ. [7]మలయుచో మధురాతిమధురాధరలవాఁడి
చిన్నారిగోరు నీచెక్కుమీఁద
నానుచో రంగస్థలాబ్జగంధులగుబ్బ
మెఱుఁగుఁజందోయి నీయురముమీఁద
మించుచోఁ గాంచికాచంచలాక్షుల ముద్దు
మొనపంటినొక్కు నీమోవిమీఁదఁ
జేరుచో నెల్లూరు నారీమణుల కెంపు
పసమించు టడుగు నీనొసటిమీద

తే. [8]నింటనుండిన నీసౌఖ్య మేల కలుగు
ననుచుఁ గన్నుల నూరార్చి యక్కుఁ జేర్చి
మోవిచిగురంట నొక్కి తాంబూల మొసఁగి
పోయిరమ్మని పనిచె నప్పువుఁబోఁడి. 211

తే. అంత బుడిబుడి యేడ్పుతో నడలుదాని
బుజ్జగించి సువేషుఁ డప్పుడె ప్రయాణ
భయసముత్కంపితగ్లాని బంటువాని
నింటికడ నిల్పి పైనమై యేగుటయును. 212

చ. ఇపుడుగదా తపంబు ఫలియించెనటంచు మహాసురక్తిభా
వపరత రేఁబవళ్లు తలవాకిలి వేసినయట్టులుండ స
న్నపువిరిదమ్మితేకువసనస్మరుతూపులఁదుప్పు మించఁగా
సపరిమితప్రమోదరసులై రమియించిరి వారలిద్దఱున్. 213

క. ఇంటి మగఁ డయ్యె దానికి
బంటుతనం బుడిగి వాఁడు బానిస యయ్యెన్
నంటున బోటియు వానికి
నింటన్ మేలువడి సాఁగ నిచ్చుం బరఁగున్. 214

క. ఈరీతి మెలఁగువారల
దారు ల్విని రాజుకొడుకు ధవళాఖ్యాకుం
డౌరా గగ్గోలుగన
న్నారిపయింబడుదు నని ఘనం బగుప్రేమన్. 215

క. ధనముల జాలెలు రతనపు
బనితగు నొకవరుససొమ్ముఁ బనిచిన గణనా
థున కీవచ్చుఁగదా యవి
యని కోమటికొమిరె వాని యప్పనఁగొనుచున్. 216

ఉ. అమ్మకచెల్ల నేను వెలయాలనొ త్రిమ్మరినై పురంబునం
దిమ్మరఁ జూచెనో తనకుఁ దేటమిటారపునిండుఁబ్రాయపుం
గొమ్మలు లేరొ నాముదుకగోకయుఁ గోమటియెడ్డవీఁకయున్
సమ్మతమయ్యెనే యని యసత్యపుఁదక్కులుతక్కి వెండియున్. 217

క. రమ్మను మిచ్చుటి కిది
కానిమ్మని యనకున్న నగరమేలెడిదొర దా
నెమ్మదిఁ గనలుచు దండుగఁ
దెమ్మనిన న్సెట్టి యేడఁ దెచ్చు న్వెఱతున్. 218

క. అని పనిచిన దూతికయుం
జని తెలుప న్రాజసుతుఁడు చరమాంబునిధిన్
మునుఁగ రవి నెఱయుచీఁకటి
గనుఁగొని కేలుట్టిపడఁగఁ గట్టాయితమై. 219

చ. తలవరు లింతనంత వెడదాఁటులతో గగనంబు చించులీ
లలవిలసిల్లి వెంటఁ బదిలంబుగ రాఁ జని యూడిగంబులన్
వెలుపల నిల్పి తానొకడ వేగ నగారము సొచ్చి యోరవా
కలియయియున్న తల్లలితకేళినిశాంతముఁ జేరి యచ్చటన్. 220

క. కనియెం బాన్పునఁ గినుకం
బెనఁగొని కొట్లాడుపికిలిపిట్టలచందం
బున సుమతియు గణనాథుఁడు
మనసిజరణకరణకేళిమగ్నత నుండన్. 221

క. కనుఁగొని యిది ననుఁ బిలువం
బనిచియు వేఱొకనిఁ గూడఁ బాడియెయని యె
ఝ్ఝనికనుఁగవతో ముడిచిన

కనుబొమ్మలతోడఁ జేరఁగాఁ జని వేగన్. 222

క. బెడిదపుటడిదముఁ గైకొని
గడితపుటొఱుసిన్స వాఁడిఖడ్గము చేతం
దడఁబడ మొదలంటంగా
జడఁగోసి యతండు వేగఁ జనియె లతాంగీ. 223

క. అమ్మఱునాఁడె సువేషుఁడు
క్రమ్మఱి యయ్యూరియేటికడ నుండి ప్రమో
దమ్మునఁ దనరా కనుగుం
గొమ్మకుఁ దెలుపుమని బంటుకొడుకుం బనిచెన్. 224

ఆ. వాఁడు వచ్చి మగఁడు వచ్చినాఁ డనువార్త
దెలిపినపుడె భీతిఁ గలఁగె సుమతి
నెఱులపోకకింక వరునితో నేమని
బొంకవలయుఁ దెలుపు పువ్వుఁబోఁడి. 225

చ. అనినఁ బ్రభావతీరమణి యద్దార యయ్యెడ బొంకు టెట్లు నే
కనినదిగాదు విన్నదియుఁగా దది తెల్పినఁ దెల్పు లేకయుం
డిన మఱియూరకుండెదవు నేనిటువంటి వెఱుంగఁజాలు చాల్
దినమును రాజుఁ జేరఁజనఁదీరక నీకథ వించునుందునే. 226

మ. అనినం గీరము కోపమేల వినవమ్మా కొమ్మ యమ్మాడ్కిఁదె
ల్పినబంటుంగని యూరుజాబ్జముఖి మే ల్వోయేండ్లు వర్ధిల్లు చ
క్కనినానాథుఁడు వచ్చెనంచు మునుగల్గన్వచ్చి యామేలువా
ర్తనిజంబొందఁగఁ దెల్పితంచు మది మేరల్మీఱుధైర్యంబునన్. 227

తే. కాకి కట్టినెఁ దోడనె గౌళి పలికెఁ
బొలిచె నట్టింటఁ గుమ్మరిపుర్వు మెలఁగి
యిన్నియును గల్ల గాకుండ నేగుదెంచె
హృదయనాయకుఁ డోయన్న యిదియె చాలు. 228

క. అని పతితో నేనటకుం
జనుదెంచినదాక మీరచటనే యుండం
బనిగలదనుమని పనిచినఁ
జనియె న్వాడంత నవ్విశాలేక్షణయున్. 229

క. ఇల్లలికి మ్రుగ్గువెట్టి మ
హోల్లాసము పల్లవింప నొక్కమెఱుగుం
బల్లెమునఁ గోసివైచిన
యల్ల జటాఖండ మిడియు నలరులతోడన్. 230

ఉ. ఐదువరాండ్లతోఁగదలి యాత్మమనోవిభుఁ డాయఁబోయి య
ప్పైదలివేణితోఁ జెలఁగుపల్లెర మారతిభంగిఁ ద్రిప్పి యా
మోదముఁజూపె నాతఁడది ముందఱఁ దెల్పుమటంచు వేఁడఁగా
నాదయితుం గనుంగొని దృగంచలమం దుదయించు సిగ్గునన్. 231

చ. చెడుకల గాంచి దానిఁ జని చెప్పితిఁ బెద్దలతోడ వారల

య్యెడ ననుఁ జూచి నీదుహృదయేశుఁడు వచ్చె నటంచు విన్న నె
క్కుడు నెనరొందఁ గీలుజడఁ గోసి నివాళి యొనర్పు మప్పుడే
కడమయు లేదటంచనిరి కావున నిత్తఱి నట్ల చేసితిన్. 232

క. నెఱు లనఁగ నెంత ఱేపే
పురిగొని తెగబారెఁడేసి పొడమెడు మీరే
మురువుగ జడ యల్లెదరీ
కరణి న్మీ రరుగుదేరఁగాంచుట చాలున్. 233

చ. అన నతఁ డింతభక్తిగలయంగన యింట వసించి నాకు శో
భనములు గోరఁగాఁగద యపాయము చెందక క్షేమలాభము
ల్గని యిలు చేరుటంచును దలంచి వధూమణియుక్తుఁడై నికే
తనమున కేగె వింటివి గదా సుమతీస్ఫుటచాతురీస్థితుల్. 234

చ. అనవుడుఁ జిల్కఁజూచి వణిగగ్రణిరాణి సుపాణిముత్తెపు
న్మినుకులు రాల నవ్వి యొక నీరజలోచన యట్లొనర్చినన్
వనితల కెల్ల వచ్చు నపవాదశతం బని పల్కునంతలో
నినుఁ డుదయింపఁగాఁ బడుకయింటికి నేగె నసిద్ధయత్నయై. 235

ఉ. అంతఁ గ్రమంబున న్రవి నిజాంతరశౌరిని మామగారిగే
హాంతముఁ జేర్చుదారి నపరాంబుధిఁ గ్రుంక నవారితోత్సుక
స్వాంత ప్రభావతీవికచవారిజలోచన చేరి నిల్చినం
గంతుపతాణియుం గతలకారితనంబున మీఱి యిట్లనున్. 236

క. చనియెద వక్కఱితో న
య్యనుప్రక్కకుఁ ద్రోవ నొక్క యిక్కట్టైనం
గని మొక్కవోక గ్రక్కున
జనుదేఱ నుపాయ మెఱుఁగఁజాలుదె బాలా. 237

వ. ఏతదర్థసమాయాతం బగునొక్కపురాణవృత్తాంతంబు గలదంచు మాటలఁ బీఁటవెట్టి
యాసెట్టిపట్టితోఁ జలపట్టి పచ్చచట్టుపలపిట్టదిట్ట యిట్టనియె. 238

పదునొకండవకథ

క. [9]నలినావాసం బనఁగాఁ
గల దొకపుర మబ్ధికన్యకామణికిం దా
వలమై మదసారంగో
జ్జ్వలఘీంకారవిదళితదిశాభాగంబై. 239

క. ఆనగర మేలు దుర్దమ
సేనుం డనునృపతి యతనిచెంతను శూరా
ఖ్యానుఁ డనునొక్కరౌతు మ
హానతరిపుభీతిహేతు వై వర్తిల్లున్. 240

సీ. గీఱునామము చిన్నికోరమీసలు చెంప
బనిమట్టుసిక బొందు పట్టునూలు
వెనుకకట్టురుమాలు వెడఁదగాయపుఁగాయ

దారిఁ గాన్పించు గందంబుఁబూఁత
కమ్మిపంచెయు గట్టికమ్మిదుప్పటి వల్లె
వాటు కెంగేలిలో వంకవంకి
పట్టుచేనపరంజిపరుజుతోఁ దగుకత్తి
పలుచని బచ్చెనపావుకోళ్లు

తే. చికిలిచౌకట్టు సరిపెణ ల్రక మెసంగు
నుంగరంబులు నొకవింత యొఱపు నెఱప
నేలి నాతనికొలువున కేగుదెంచుఁ
జూపఱు నుతింప నయ్యాయుధోపజీవి. 241

క. అతనికిఁ గలహప్రియ యను
సతి గల దయ్యతివ నడచుచందము లెల్లన్
మతినరయ నతనిపాలిటి
ప్రతిబంధపుఁ బేరఁటాలు పంకజవదనా. 242

క. ఆరమణినడత యొకటియుఁ
బేరొకటియుఁగాక యుండఁ బెనుదుఃఖముగాఁ
బోరాడ విసివి వేసరి
శూరుఁడు స్త్రీహత్యఁ జేయఁ జూడనికతనన్. 243

తే. వెడలనడిచినఁ బ్రతిరాజవీర మనెడి
పురమునందున్న పితృగేహమునకుఁ బోవఁ
దలఁచి యయ్యింతి డింభకద్వయముతోడ
నరిగెఁ బథికులచే మార్గ మరసికొనుచు. 244

వ. ఇవ్విధంబునం గతిపయప్రయాణంబుల నరిగి యొక్కనాఁటి పయనంబున నది
మార్గంబుదప్పి కాలిత్రోవంబడి
యక్షుద్రనిద్రావిరామసమయసముదితహర్యక్షకిశోరక్షుధారావసమాకర్ణనాతిభీతగర్భస్రవదర్భకానవ
దదీయశ్రవణపవనచలితకీచకాన్యోన్యకర్షణజనితధనంజయశిఖాభిముఖధావనాశార్దూలంబును,
దదీయభీషణాకారవికారావలోకనమాత్రత్రస్తతటాకగాహనపరాయణవరాహంబులును,
దదీయపతనచలితజలజాగ్రసము
త్పతద్రథాంగసముత్తుంగపక్షపుటపటకటాత్కారసంభ్రాంతసకలశకుంతంబును, వెండియు
వలీముఖపరికంపితశాఖాగళితకుసుమరసవిసరంబులపై
ముసురుకొనునసమభసలంబుల వినీలంబైన నేలయుఁ
గురంగనాభికాసద్యస్స్రుతమృగమదపంకిలం బైనభూమియు నభేదత్వంబుఁ జూపం
బరిస్రుతప్రసవపరాగంబును, సప్తచ్ఛదరంభాస్తంభపతితరజోవ్రజంబును వేఱు లేక మీఱఁ
దరణీకిరణవిదారితవేణుముక్తముక్తామణులును నచిరప్రసూతకుండలివనితాండంబులు
నఖండంబులై మెండుకొనఁ గాసరంబులకు వాసరంబులును, గవయంబులకు
నిలయంబులును, దుప్పులకు నెప్పును, జమరవాలంబులకు విభ్రమస్థానంబును,
భల్లుకంబులకు నుల్లోకంబును, ఖడ్గసంతానంబునకు నిశాంతంబును, మయూరంబులకు
జయారంభస్థానంబును నై సురసరణ్యానీతాగ్రయగు నొక్కయరణ్యానిం బ్రవేశించి
కించిచ్చలనంబులేక యయ్యాకాశమధ్య యభ్యగ్రఝరీమధ్యంబునం గూర్చుండి
మార్గాన్వేషణంబు సేయుచున్న సమయంబున. 245

తే. చెంతబారెడులో నికుంజాంతరమున
నొక్కబెబ్బులి యుండి యయ్యువిదఁ జూచి

కూర్చి నాహార మాఁకలిగొన్ననాకు
దైవమని యంతలో వేఱుతలఁపు వొడమ. 246

క. ఇదినాపద మిదినానద
మిదినాపొద చేర వెఱతు రెవ్వరు నేఁ డీ
మదవతికి నెన్నిగుండెలో
కదలక నే యున్నయునికి కార్య మెఱుంగన్. 247

ఉ. ఈవన మెల్ల నేలెఁడు మృగేంద్రుఁడుసైతము సాపరాధుఁడై
సేవకుఁ డార్తినా మఱుఁగుఁ జెందినచో మదనుజ్ఞమీఁద సం
భావితుఁ జేసి వాని బహుమానముతోఁ గొనిపోవుఁగాని తే
జోవిభవంబు చూప వెఱుచుం బలవంతుఁడ నేను గావునన్. 248

తే. అట్టి నన్నునుఁ జేరి భయంబు లేని
పొలుపుతోనున్న దీపువుఁబోణి చెంత
ననుచుఁ గవుకునఁ బట్టరా దరయవలయు
యోజన యొనర్చి సేయుట రాజనీతి. 249

క. కార్యాకార్యము లెఱిఁగిన
యార్యుఁడు నామంత్రి జంబుకాగ్రేసరుఁ డా
ధైర్యనిధి సుమతినాయకుఁ
డర్యమపదభక్తుఁ డెచటి కరిగెనొ యెఱుఁగన్. 250

తే. అతని రావించి నావిచారానువృత్తి
జెప్పుదునొ దీని నేటి విచార మింకఁ
గమిచి నా మేనిరక్తమాంసములఁ బీల్ప
సాఁగె నతిగాఢతరలుఠజ్ఞాఠరాగ్ని. 251

క. అని తెంపు చేసి కనకనఁ
గనుఁగొనల న్నిప్పు లురలఁగా వాలము భూ
మినిఁ దాటించుచుఁ దద్గళ
మును జూచుచు గుఱక యుఱుకఁ బోనటు లున్నన్. 252

క. అబ్బెబ్బులిఁ గన వచ్చెం
దబ్బిబ్బు లిఁకేమినేయుదాన ననుచు న
బ్బిబ్బోకవతి మనంబున
నబ్బురమును భయముఁ ద్రొక్కులాడఁగ నుండెన్. 253

క. ఆకలహప్రియ పులిచే
నేకరణిం బ్రదికి యూరి కేగఁగవలయున్
రాకేందువదన తెల్పఁగ
దే కందముగాని నీయతిస్థిరబుద్ధిన్. 254

క. అనినఁ బ్రభావతి యిఁక నే
మని తెల్పుదు నాకుఁ జూడ నగపడియెన యా
వనితపులివాతి; కేగతి
వినిపించెదొ దాని బ్రదుకువిధ మిఁకమీఁదన్. 255

ఉ. నావుడుఁ జిల్క పల్కు లలనా విను మత్తఱి నవ్వధూటి ప్ర
జ్ఞావతియౌట నిప్పులి నిజంబుగ నన్గనుఁగొన్నయప్పుడే
చేవదలిర్పఁ బైఁబడక చింతయొనర్చుచుఁ బేలుపోయె నే
నేవగదాననో యనుచు నీయెడ భీతియుఁ జూపఁగాఁదగున్. 256

క. అనుచుఁ దనూజులనిద్దఱ
గొనగోటంగిల్లి వారు కోయని యేడ్వం
గనుఁగొని యూరార్చువిధం
బున నిట్లను విసివినట్టిపూనిక దోపన్. 257

తే. ఏల యేడ్చెద రాఁకటి కేమియొల్ల
కకట పులిమాంసమేకాని యన్నలార
మీకొఱకు వ్యాఘ్రములఁ జంపిమీఱుకతన
దూఱుమఱివ్యాఘ్రహంతయ నేర్పుఁగంటి. 258

క. ఇలువాసి మీకు గ్రాసపు
పొలవాసిం గూర్ప రోసి భువిఘోరమృగా
వలికిందలఁకక యడవిం
బులికిం బులినగుచుఁ దిరిగి పులిపులినైతిన్. 259

తే. ఐన నేమయ్యె నిచ్చోట నరయుచున్న
దానఁ బులులున్నవో యని కాన నింక
రెండుగలిగిన మాయిద్దఱికిని జాలుఁ
గాక యొకటుండినం జెఱిసగంబు గలదు. 260

క. అని పలుక జళుకు మదిఁ బెనఁ
గొనఁగా మేనెల్ల ముచ్చికొనుచుం బులి మె
ల్లనె యవలికిఁ జని వెసఁ జం
గున నచ్చటిలతలు ద్రెంచికొనుచుం బాఱెన్. 261

క. అనినఁ బ్రభావతి మదిఁబ
ర్విననివ్వెఱ ముక్కు మీఁద వ్రేలిడి తలయూఁ
చి నిజంబుగ మగువలెపో
ఘనసాహస లనుచుఁ బ్రొద్దుఁగని పల్లవితోన్. 262

క. కనుఁగొంటివె యదిచక్కన్
మనసిజనృపకీర్తిరుచిసమాజపుమొక్కన్
మినుకులకులములయిక్కన్
వినుచక్కింజొక్కమైనవేగుంజుక్కన్. 263

తే. అనుచుఁ గేళిగృహంబున కరిగె మఱి గ్ర
మక్రమంబునఁ దరణిబింబంబు వ్రాలె
నపరవారాశిఁ దనుఁజూచి యచటిమీన
కోటిపలలం బటంచు ముక్కులను బొడువ. 264

మ. తన మేనం దగఁదోఁచుసొమ్ము లయినం దజ్జ్యోతి లోఁగొంచు న
ల్లని మేలౌ బురునీసుకప్పడము చాల న్మించ నేతెంచెఁ బ
చ్చనివిల్కానిజయాస్పదం బగుజిరాసంజోకతేజీవిధం

బున నవ్వేళఁ బ్రభావతీసుదతి చూపు ల్వన్నెలంబర్వఁగాన్. 265

క. చనుదేరఁ జిల్క తత్కర
మున వ్రాలి మెఱుంగుబోఁడి ముక్కుకొనఁ జుఱు
క్కున గీరి కడమకథయున్
విని పోయిన లెస్స గాదె విమలేందుముఖీ. 266

వ. అని పలికి రాజసంభోగసమారంభవిజృంభమాణాధీనం బగునమ్మానవతీమానసంబుఁ ద్రిప్పి చెంగటం జెలంగు మెఱుంగుటపరంజిపీఁటపయిం గూర్చుండిన యక్కురంగనయన తరంగితనిజవాంఛాఫలరసవీచికలం బ్రార్థింప నింతింతతరితీపు చూపుచుఁ గీరపుంగవం బిట్లనియె. 267

మ. విను మారీతిఁ బదాభిఘాతపతితోర్వీజాతమై భీతివీ
డని శీఘ్రంబున దూర మేగి దగదొట్టన్ వ్యాఘ్రమాదండ ను
న్ననిగండోపల మెక్కి యక్కలికి యందం బందు నల్దిక్కులం
గనుపింప న్వెడగుండెకాయ లదరం గాలూఁద లేకున్నెడన్. 268

తే. కనియెఁ దన్మంత్రి యైనసృగాలమౌళి
సుమతినామకుఁ డారీతిఁ జూచి యచట
కేమిటికి వచ్చెనో వానినేలినాతఁ
డనుచుఁ జెంగటిపొదఁ జేరి యాత్మలోన. 269

సీ. తనయున్కి యెఱుఁగ కుద్ధతిఁ జెంతఁ జను లేటి
కొదమపైఁ బెట్టదు క్రూరదృష్టి
దగ్గఱ గంతులు తగవేయుచున్నట్టి
కుందేళ్లఁ బట్టని యందమేమొ
చెంగటఁ దిరుగుచుఁ జెంగున దాఁటెడు
దుప్పులఁ బట్టక తప్పెనేమొ
మొక్కలంబునఁ జేరి సొక్కుచుఁ దిరుగాడు
మనుబోతుఁ బట్టంగ మఱచెనేమొ

తే. యనుచుఁ దనలోన నూహించి యాత్మఁ జెదరి
చూచి ధైర్యంబు వదలక చోద్య మంది
చెంతఁ జేరఁగ భయమంది చాలఁ గలఁగి
తఱుచు భ్రమవొంది యంతటఁ దాని తెలిసి. 270

ఉ. నాలుక వ్రేలవైచి వదనంబు వివర్ణవిధంబుఁ జెందఁగా
మ్రోలఁ జెలంగియాడెడు రురుప్రముఖంబులమీఁద నేమియున్
వ్రాలనిచూడ్కి గుండెయదర న్నిలుపోపక యున్న యట్టిశా
ర్దూలకులేంద్రుఁ జూడ భయదోషముఁ జెందినరీతి గన్పడన్. 271

క. నాయంతమంత్రి యుండి య
పాయం బగునట్టి వేళ నధినాథుసుఖ
శ్రీయుతుఁ జేయక యుండుట
నాయమె యిదిపోదు పతిమనంబలరింతున్. 272

క. అని తలఁచి సుమతి చేరం
జని పులికిం గేలు మొగిచి సవినయముగ న

వ్వనినుండి యుబుసుపోకం
జనుదెంచితి రేమొ యిచటిజాడలు చూడన్. 273

క. దొరయైనయతఁడు మఱచియుఁ
బరభూమికిఁ బోవరాదు పనిగట్టినచో
నురుతరనిజభటయుతుఁడై
యరుగందగు లేకయున్న నాపద లొదవున్. 274

క. అసహాయశూరులరు గను
క సముత్సాహంబు వొడమఁగా వచ్చితిరి
వ్వసుధయును గంటిరేకద
వసతికిఁ బోవుదము తడయవల దిచ్చోటన్. 275

చ. అనఁ బులి యాతఁ డచ్చటిమృగాక్షికఠోరవచోవిశేషముల్
వినినది లేదు గాన బహువింతలు తెల్పెద వంచు నెంచి నె
మ్మనమునఁ దోచుభీతిని నమందతరస్వర మొప్ప నాతనిం
గనుఁగొని పల్కు దైన్య మధికంబుగ దిక్కులు పాఱఁజూచుచున్. 276

క. విను తల్లికి నే మరలం
జనియించితి నేఁడు నీదుసల్లాపకథా
వనధిం దేలఁగఁ బుణ్యం
బునికిం బ్రదికితిని కీర్తిభూషణమూర్తీ. 277

ఉ. సిగ్గులచేటుసు మ్మది వచించిన నాప్తుఁడ వౌట నీకు నే
నిగ్గురుభీతిహేతు విపుడింతయుఁ దెల్పెద నన్యు లెవ్వరీ
డగ్గఱ లేరుగా మనదిటంబుఁ గనుంగొన నంచు మెల్ల నే
యగ్గజయాన పల్కిన మహాకటుభాషలు విన్నవించినన్. 278

క. ఆఁటదిగా దది మృగముల
వేఁటాడ న్వచ్చుమృత్యువే తప్పదు నో
రాట మిదియేల యిచ్చట
నేఁటి కెడయొనర్చుకొనుట నీతియు కాదో. 279

క. అని పలుక సుమతి యెంతయు
విని యకటా యెవ్వతెయొ వివేకవిహీనుం
డని యితని బేలుపఱిచెం
జనదు గదా పిఱికిదొరల సరసం గొలువన్. 280

క. పతికి భయమడరుచో నది
యతిశయముగఁ జేసి మాన్యుఁడై బ్రదుకుం గు
త్సితమంత్రి యతనిఁ గైకొను
నతిదుర్మతి యైన నాథుఁ డాప్తుఁడు గాఁగన్. 281

వ. కావున నేకాచారంబగు నమాత్యపథంబునం బ్రవరిల్ల నాకు నకారణభయభ్రాంతుండైన
యతని కనుగుణంబుగా నడుచుట కర్తవ్యంబుగాదు బహుకాలం బేతదర్థంబునఁ
బోషితుండనై యుండి యివ్వెరవుఁ దెలుపకుండిన సామాన్యులలో గణ్యుండనగుదు
నితండు మదీయవచనంబులు వినియెనేని మేలట్టు గాక దుర్బుద్ధియై
మదీయస్థానహానిపర్యంతంబుఁ దలంచినఁ దలంపనిమ్మని నిశ్చయించి యాసృగాలంబు

శార్దూలంబున కిట్లనియె. 282

తే. ఎలుఁగులకు వేరువిత్తు దుప్పులకు గండ
మేదులకు మిత్తి లేళ్లకు నెదురుచుక్క
కాసరంబులపాలిటి కంటినొప్పి
యసదు గాదుగదా భవదన్వయంబు. 283

చ. అలవి యెఱుంగ కొక్కపులి కల్గినవాఁడయి భీతిఁ జెందయ
క్కొలపగఁదీర్చుకోఁదలఁచి కోడెవయాళివజీరుఁ డెప్పుడున్
మెలఁగెఁడు వ్యాఘ్రచర్మమను మీనెఱడాగు ధరించి శూరతా
కలన భవత్కులంబునకుఁ గల్గదు జోడు మృగాన్వయంబునన్. 284

క. భిన్నేతరమగు సకలస
మున్నతవిభవాభిజాత్య మున్నదె కద ని
న్నెన్నుతఱిఁ గొంచగాఁడవె
యన్నన్న నఖాగ్రనిర్జితారివి గావే. 285

తే. ఇట్టినీ వొక్కభామ యేమేమొ పలికె
ననుచు వెఱచితి ననుటెల్ల నరయ నాకు
బుద్ధి శోధింపఁగాఁ బోలుఁ బొసఁగ దొరలు
తలఁప సేవకహృదయభేదకులు గారె. 286

తే. కాక వెఱచినమాట నిక్కంబ యేని
నేఁడు నీవంక శార్దూలనికరమునకుఁ
జెల్లఁబో మాంసకబళంబు బెల్లమయ్యెఁ
బ్రాఁతపరివారముల నోట బగ్గిపడియె. 287

క. మనుజాంగనయఁట తనయుల
కనవరతము పులులఁ ద్రుంతు ననెనఁట యిదియే
వినినంత శరీరముతోఁ
జనుదెంచితె యకట నీదుశౌర్యము గూలన్. 288

తే. రమ్ము నా వెంటఁ గొంతదూరముననుండి
దంటతనమున నను వెన్నునంటి చూడు
నీకుఁ గైకాన్కఁ జేసెద నేఁడు దానిఁ
దత్తనూజులకంఠరక్తంబుఁ గ్రోలు. 289

క. అన విని శార్దూలం బను
విను మిచ్చటఁ బ్రేలవచ్చు వెస దానిఁ గనుం
గొననంత మాట వెడలునె
నినుఁబోటికి నే నెఱుంగనే నీబలమున్. 290

క. తగిలించుకొన్నపిమ్మట
నిగిలించుటె కాని కార్య మే మున్నది యా
మగువఁ జననిమ్ము పోవుద
మగునె యసాధ్యమున సాహసాద్భుతి సలుపన్. 291

క. చలమున నది పైఁబడినం

జులుకనివాఁడ నని యుఱుకఁజూతువు మఱి మాం
సలదేహుఁడ ధావనచే
నలసితిఁ బరువెత్తఁజాలనౌ నిటమీఁదన్. 292

క. నావుడు గోమాయు వనున్
నీవిటు తప్పించుకొన గణించెదు కాయం
బీవగల డాఁచికొని యా
హా విను మెన్నేండ్లు బ్రదుకుదయ్య మృగేంద్రా. 293

క. బలవన్మృగమంత్రులయెడఁ
దలవంపుల కోర్వలేక తఱిమెద మదిలోఁ
దలఁపకు బహుభీతిని లె
మ్మలఘుపరాక్రమ మొనర్ప నందుం గీర్తుల్. 294

క. నను నమ్మవేని యిచ్చటి
వనితీఁగెలు చుట్టి పెనఁచి నాకున్నీకుం
బెనవైచికొమ్ము రమ్మిక
నిను జూచిన నవ్వధూటి నేలం గూలున్. 295

తే. అనుచు నక్క నిజాధీశు నతులశౌర్య
మెనయ బోధించి పెనవై చికొనుచుఁ దెచ్చెఁ
గురుబలావళిఁ జేర నుత్తరుని ధైర్య
శోభితుని జేసి తెచ్చు నర్జునుఁడు వోలె. 296

క. ఈలీల వచ్చు నాశా
ర్దూలసృగాలముల భయముతోఁ గనఁ జేయం
జాలుట గలహప్రియ కిం
కేలాగునఁ గలుగవలయు నిందునిభాస్యా. 297

తే. అనుచుఁ జిలుక పలుక నాప్రభావతి యిట్టి
యవగడంబు మాన్ప నది యెఱుంగు
నిపుడు నీ వెఱుంగు దింతియే కాని యీ
తెంపువగలు మాకుఁ దెలియ వనిన. 298

శా. కీరం బిట్లను నట్లు ఘోరతరభంగిక వ్యాఘ్రగోమాయువుల్
చేరన్రా దిలకించి యవ్వనిత కించిద్భీతియు న్లేక ధై
ర్యారూఢిన్ మృగధూర్తముం బలుకు నాహా సత్యవాక్యత్వ మీ
డేఱం దబ్బఱకాఁడ వైతి గద యింకేరీతి సైరింపుదున్. 299

తే. పులుల రెంటిని దెత్తు నీపుత్త్రయుగళ
మునకు నని నమ్మిక లొసంగి పోయి యిప్పు
డొక్కశార్దూలమును దెచ్చి యొప్పగించె
దొల్లఁబో కాననేఁడు నీయుసుఱుఁ గిసురు. 300

మ. అనుచుం దిగ్గునలేచుదానిఁ గని యవ్వ్యాఘ్యేంద్ర మౌరౌర ఛ
ద్మననేసం గద నక్క యెక్కరణి నమన్వచ్చు నంచున్భయం
బున దాని న్వెస నీడ్చికొంచుఁ బఱచెన్ భూభాగ మల్లాడఁగాఁ
దనకంచుం బరువెత్తుచోఁ గలవె కాంతావంచనాసంపదల్. 301

క. అనఁ జిలుక కాప్రభావతి
మునుపటి వగకన్న నధికముగ వెఱపించెన్
వినుమా కలహప్రియ యిం
తనిరూఢంబైన నేర్పు దానికె చెల్లున్. 302

వ. అని పలికి విరహిజనమథనంబున మనసిజుండు పట్టించు
[10]ధర్మదారోదయంబునుంబోలి మిక్కుటంబగు కుక్కుటారవంబున నరుణోదయం
బగుట యెఱింగి యక్కురంగనయన యంతఃపురంబునకుం జనియెఁ దదనంతరంబ.
303

క. వనజరుచిఁ గొనఁగ సమయం
బనుచోరుఁడు రోదసీగృహముఁ జొచ్చి భయం
బునఁ బఱవ నడఁచుదీపం
బునఁ బోల్పంబడుచుఁ బ్రొద్దు పొటుకునఁ గ్రుంకెన్. 304

చ. ప్రవిమలమౌక్తికంబుల తురాయి నిగన్నిగల న్మెఱుంగు చ
నవ మనుగెంపుదండల దగద్ధగలం బయలొందనీక నీ
లవసనపున్ముసుంగు పొదలంగఁ బ్రభావతి వచ్చె నత్తఱిన్
గవిసెన లోకలం జకచకల్గల దర్పణలక్ష్మి గేరుచున్. 305

క. వచ్చుటయు నిచ్చలంబున్
బచ్చలపంజరము వెడలి పడఁతీ యిదె యే
నిచ్చట నున్నానని యను
పచ్చనివిలుకానితేజిఁ బరికించి వెసన్. 306

క. నిన్నఁటికథ మఱి యింకను
నున్నదియో యుండెనేని యుచితవచస్సం
పన్నతఁ దెలిపెదె గ్రక్కున
నన్నరపతిపొందు నేఁటికైన న్వలయున్. 307

క. అన శుక మిట్లను గుతుకం
బునఁ గథ కొదవ యన నెంత మూఁడేమాటల్
వినిపొమ్ము పోయి యచ్చట
జనపతి రతిఁ జొక్కి తామసము చేయకుమీ. 308

మ. అని యాశావశఁ జేసి యాశుకసుధాశాధీశ మీశానశీ
ర్షనదీశోభికుశేశయాంతరరసశ్లాఘావిశేషాపనో
దనశీలావిశాలశీతలగుణోదారోక్తిధారానిగుం
భనగంభీరము గాఁగ నిట్లనుచుఁ దెల్పంజొచ్చె నచ్చెల్వకున్. 309

క. కాంతా వింటివెకద వి
భ్రాంతపుఁబులి నక్కఁ గొనుచుఁ బఱచుట మునుపే
యంతం గలహప్రియ త
త్కాంతారము వెడలి తల్లిదండ్రులఁ జేరెన్. 310

శా. నిర్దాక్షిణ్యమనస్క యవ్వనిత యంటె న్వెంటనే యంచుఁ ద
చ్ఛార్దూలం బతిభీతిఁ బాఱెను లతాసంబంధమౌట న్మహా
దుర్దాంతోగ్రశిలాభిఘాతవిగళద్ఘోరాస్రధారాతిస

మ్మర్దాధ్వంబగు నక్క నీడ్చుకొని సంభ్రాంతాన్యజంతుత్వరన్. 311

క. ఈరీతిఁ బఱచి పరచిం
తారంభము మఱచి ధావనాయాసమునన్
నోరెండ నిలిచె నొకకాం
తారమునం బిఱికిగుండె తటతట నదరన్. 312

క. నిలిచి దగదీర్చుకొని హె
చ్చిలుకోపముతోడ నింతచేసినదీనిం
దలవ్రచ్చుక మ్రింగెద నను
తలఁపున జంబుకముఁ గ్రూరతరముగఁ జూచెన్. 313

క. అప్పుడు సృగాల మద్దెసఁ
దప్పించుకొనంగ నేమి తలఁపఁగ వలయుం
జెప్పుము ప్రభానతీ యన
నప్పులుఁగున కాసుధాకరానన పలికెన్. 314

తే. కాలిసంకెల లతికానికాయబంధ
మప్పులి యటన్న నాగ్రహవ్యగ్ర మింక
జాఱిపోరాదు సాంత్వనసరణిఁ గూడ
దెట్లు తప్పించుకొను నక్క యిట్టియెడను. 315

వ. కావున సృగాలంబునకు శార్దూలవదనగహ్వారంబె యవశ్యంబు భావ్యంబని తలంచెదఁ
గాని తత్ప్రాణగోపాయనంబునకు నుపాయంబు దోపదు మదీయశేముషీవిశేషం
బింతియ, యనంతరకథావృత్తాంతంబుఁ దెల్పు మనినఁ గీరం బిట్లనియె. 316

క. ఇది తెలియకున్న బుద్ధికిఁ
గొదవనుట ల్గాదు జారుఁ గూడఁగఁ జనుతో
యదకచ కిట్టి విపద్దశ
యద నెఱిఁగి యడంపవలయు ననియనుట చుమీ. 317

క. అవ్వలి కథ వినుమా యెల
జవ్వని యారీతిఁ జూచుశార్దూలపతిన్
నివ్వెఱఁ గనుఁగొని జంబుక
మవ్వేళకు నొకనుపాయ మాత్మందోపన్. 318

మ. పులికిం గేలు మొగిడ్చి పల్కు విను మంభోరాశిగంభీర నా
పలుకు ల్ద్రోహ మొనర్చెరా యనుచు నాపైఁ గోపమే కాని రాఁ
గలకార్యం బెఱుఁగంగలేవు సముదగ్రక్రోధయై యావధూ
తిలకం బిచ్చుటి కేగుదెంచుఁ దనుజోద్రేకక్షుధల్ మాన్పఁగన్. 319

క. మన మున్నచో టెఱుంగునె
యని తలఁప న్వలవ దుపలహతి గళితాస్మ
త్తనురక్తధార త్రోవం
గనుఁగొని యదె యడవిజాడఁగాఁ బఱతెంచున్. 320

క. మున్నొనరించిన నేరం
బెన్నకు తత్ఫలముఁ గంటినేకద యిఁకమీఁ

ద న్నీకు శుభ మొనర్చెద
న న్నరయకు మింక వంచనాపరుఁగాఁగన్. 321

క. పెనఁ ద్రెంచి యెచటికేనియుఁ
జనుమా శార్దూలహంత్రి జాడ మెయిం గ్ర
క్కున వచ్చిన నినుఁ బొరిగొను
ననఘా జైవాతృకత్వ మందుము నీవున్. 322

క. అని పలికినపుడె నఖములఁ
బెన పటుకునఁ ద్రెంచివైచి బెబ్బులి పఱచెం
జనియె న్నక్కయు వేఱొక
వనమునకున్ దెలియ వింటివా తెలిగంటీ. 323

క. అనినఁ బ్రభావతి నివ్వెర
గున మ్రాన్పడి యుండి తెలిసికొని చిలుకా యీ
యనపాయోపాయస్థితి
నను నడిగిన నాకుఁ దెలియునా యెంతైనన్. 324

క. అని యంతఁ దెల్లవాఱుటఁ
గని యంతఃపురము సేరెఁ గాంతామణి యా
దినకరబింబము గ్రుంకిన
దనుకాకీరమణి యొప్పిదంబున నుండెన్. 325

క. అంతటఁ జీఁకటి గని య
క్కాంతామణి నృపతిఁ జేరఁగాఁ బోవుతమిం
జెంతకుఁ జేరినఁ గనుఁగొని
కంతునినెఱతేజి ముద్దుగాఱఁగఁ బల్కెన్. 326

తే. ఎంతవేగిర మమ్మ పూర్ణేందువదన
మాటుమడిగినఁ జనుమ యమ్మనుజవిభుని
ధామసీమకు నిపుడు నందాఁక నొక్క
యమలతరమైన కథ వినుమనుచుఁ బలికె. 327

పండ్రెండవకథ

క. ధరపై రాజపురంబునఁ
బరఁగెడు నొకరెడ్డి గలఁడు పరిహితనామ
స్ఫురితుఁడు కృషికార్యధురం
ధరుఁ డలరున్ హాళికావతంసుం డగుచున్. 328

క. ఆరెడ్డి కిద్దఱాండ్రు ప
యోరుహబాణుని శరంబులో యనఁగా శృం
గారిణియు సువేషయు నను
పేరుల మెలఁగుదురు సొంపు బెంపెసలారన్. 329

తే. చెలువుఁ డెప్పుడుఁ బగలెల్లఁ జేసి పనులు
కోరి మెలఁగుట రేలెల్లం గుంభకర్ణ

నిద్రఁ బాల్పడి రతికి సంధింపకునికి
వార లిద్దఱుఁ గడిదేఱి జార లైరి. 330

ఉ. చామనిమేనులు న్ననుపుఁ జల్లెడుమోములలోనఁ గల్గుబల్
గోములు మానపుం బొడవులుం బిడికింట నడంగుకౌనులుం
గోమలబాహువు ల్మరులుకొల్పెడుచూపులు ముద్దుమాటలుం
గాముని కొక్కచేవ యెసఁగ న్విహరింతురు వార లిద్దఱున్. 321

సీ. గొంటుపూసలు రెండుగుండ్ల ముంగరలు మై
జారుచీరలు పెనసన్నగొలుసు
పెద్దమట్టెలు మట్టిపిల్లాండ్లు బొబ్బిలి
కాయ లొత్తులతోడి కడియములును
గప్పుపల్వరుస లుంగరములు తూలెడు
గొంగులు బలుచెంపకొప్పు లంచు
కమ్మగవ ల్సన్నకాటుకరేకలు
నాభినామంబులు నానుచుట్లు

తే. పసుపుఁబూఁతలు గుబ్బలబాగుదెల్పు
బిగువుఱవికెలు చిగురాకుఁ బెదవులంటు
వీడియపుఁగప్పు లెప్పుడు వెలయ రతుల
బేరమాడుచుఁ గాఁపుగుబ్బెతలజోడు. 332

క. పనుల కొడ ల్వంగక కా
మిను లిద్దఱుఁ గూడి గోళ్లుమీటుచు దాదుల్
దినదినము మిసిమియిడఁగాఁ
గనుపింతురు గున్నగచ్చగాయలకరణిన్. 333

చ. దిటమున రెడ్డి పాటుపడి తెచ్చి యిడంగను గూటిప్రొద్దు సం
కటితఱివెన్నమజ్జిగలు కంకటిపైఁ బవలింటి నిద్రలున్
బెటుకులుఁ జెల్లిరా సొగగు పెట్టుచు మన్మథకేళిమీఁద నె
క్కటివడి జారసంగమసుఖంబునకే తమకింతు రిద్దఱున్. 384

చ. పెనిమిటి చేని పాటుపడి పేర్చు శ్రమంబున నింటి కేగుదెం
చినతటి దాలితోఁకపయిఁ జేర్చిన కాఁగులనీరు మజ్జనం
బున కమరించి దేవతలపుట్ట మొసంగుచు బొడ్డుగిన్నెలో
మనుతురు రాగిసంకటి తలోదరు లద్భుతభక్తిఁ జూపుచున్. 335

ఉ. ఒక్కతె రెడ్డిప్రక్క వినయోక్తుల వింతలఁ గౌఁగిలింతలన్
జక్కిలిగింతల న్మెఱసి జంతతనంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చుచో
నొక్కతె జారుప్రక్క మెలుపొందిన టెక్కులఁజూపుచొక్కుల
న్మిక్కిలి చొక్కుచు న్మదనునిం జరితార్థునిఁ జేయు రాత్రులన్. 336

చ. చెలువునిముందట న్సవతి చిక్కునఁ బోరు ఘటించి లేని యా
సులు ప్రకటించి మోసమునఁ జొచ్చెద రొండొరు మీఁది చాడి మా
టల మఱి మాటమాట జగడంబులు చూపి యతండు పోయినం
గలకల నవ్వుకొండ్రు తమ కౌశల మాతఁ డెఱుంగలేమికిన్. 337

క. ఈరీతినుండి యొకనాఁ

డారెడ్డన పసికిఁ దలుగు లమరించుటకై
నారలు గావలెనని పొరు
గూరికినై పోయి మట్టియూడలు దేరన్. 338

వ. తదనంతరంబ. 339

చ. చిటిపొటిమబ్బు లాకసపుసీమఁ గనంబడ గొప్పగొప్పలై
పటపట మ్రోయుచు న్నలినబాంధవబింబముఁ గప్పికొంచుఁ జిఁ
కటి ఘటియించి యధ్వగనికాయము బెండగిలం దటిల్లతా
కుటిలతఁ గొంచెపాటి చినుకు ల్దొరఁగించె ధరాతలంబునన్. 340

క. అనవధివనధివిహారం
బున నధికవ్యధల కార్శ్యమును బొందుతటి
న్మనసిజుఁ డేయుశరంబుల
యనువున నవ్వేళఁ జినుకు లడరె న్నదులన్. 341

సీ. గొంగడిముసుఁగుతో గొల్లలు చట్రాతి
పైని బందారాకుఁ బఱచికొనఁగ
నాలమందలు మేఁత కరిగి యేతెంచి యం
భారవంబులతోడ మందగొనఁగఁ
బొదుగుదూటుల మాని యొదిఁగి క్రేపులగుంపు
జననీనికాయంబు చాఁటుఁ జేర
నొకటి నొక్కటి చూచి యుఱికి మేఁకలు చెట్టు
నీడలఁ గుమిగూడి నెమరువెట్టఁ

తే. దనరు నంబుదకాండవేదండయూథ
గర్జితోర్జితభూరిభూత్కారగళిత
వమధుశీకరవారదుర్వార మగుచుఁ
జలువతెమ్మెఱ లేతేర సన్నతూర. 342

తే. అప్పు డాకాపువలిగుబ్బలాండ్రు పథికు
లుసుఱుమన ముసురుకొన్న యమ్ముసురులోన
రాఁడు పతి యంచు నిర్భరరతులఁ దేల
మందిరమునకుఁ దెచ్చిరి మాఱుమగల. 343

తే. తెచ్చుకొని యిచ్చలోపల హెచ్చుకోర్కు
లెన్నిగల వన్నియును దీఱ నెనసి చతుర
రతుల కఱవునఁ బడినట్టు లతులసౌఖ్య
వారినిధి దేలుచుండిరి వారలంత. 344

క. పరహితుఁడు మిన్ను గనుఁగొని
దురుసౌ నిఁకమీఁద వానతూర ల్నిజసుం
దరు లెదురెదురే చూతురు
మరుబారికిఁ జిక్కి కాన మగుడన్వలయున్. 345

క. గ్రక్కునఁ జని యక్కఱతోఁ
జక్కెరవిలుకానికేళిఁ జతురుఁడనై నేఁ
డక్కాంతలనిద్దఱ నిరు

ప్రక్కలనునిచికొని మేలువడసెద ననుచున్. 346

క. తలపై నూడలమోపున్
మొలఁగత్తియు నింటిమీఁది మోహము మదిలోఁ
దలకొనఁ జలికిఁ జలింపక
బలుబూతమువోలి పెద్దపరువునవచ్చెన్. 347

తే. వచ్చి యాత్మీయమందిరద్వారసీమఁ
దెప్పునను మోపువైచిన చప్పుడు విని
నరకఁ డదె వచ్చెననుచు నొండొరులతోడ
గుసగుసలువోయి రాతని కూర్మిసతులు. 348

వ. ప్రభావతీ యనిర్గమసావకాశం బగునిజగృహంబునం దల్లడిల్లు నుపవల్లభుల
నప్పల్లవాధర లెవ్వడువున వెడలింపవలయు నిది యెఱింగిన యంగనలకుం
బరపురుషసంగమంబును బతిప్రమోషంబును సులభంబగునని పలికినం దెలుపనేరక
వెలవెలంబాఱు నముద్దియనెమ్మొగంబుఁ గనుంగొని యయ్యనంగతురంగం
బవ్విధంబును నేన తెలిపెదనని యిట్లనియె. 349

సీ. ఆరీతిఁ బతి వచ్చెనని వేగ శృంగారి
ణీవధూటి సువేషతో విచార
మేటికి నీవు కవాటంబుఁ దెఱచి వా
డింటికి రాకుండ నేర్పుతోడఁ
గడప కడ్డముగాఁగఁబడి సివమాడుము
కొదవకార్యము చూచికొనఁగవచ్చు
సని యుపదేశింప నది యట్లసేయ వి
భ్రాంతుఁడై నిలిచినభర్తఁ జేరి

తే. మఱ్ఱియూడలనుండి యమ్మగువమీఁద
గాలిసోఁకెనొ యనుచు శృంగారిణియన
నంతలోన సువేషదంభాతిరోష
ఘోషయై వానిపైఁ బండ్లు గొఱికికొనుచు. 350

శా. ఓరీ నాపదమైనమఱ్ఱి మదరేఖోద్వృత్తి ఖండించి తీ
వేరా యిప్పుడె పోయి మ్రొక్కుఁబడిగా నీయూడలా చెట్టునన్
ధీరోదారతఁ గట్టి రార మదిలో దేవేరిపైఁ గోర్కె నిం
డారంగల్గిన న న్నెఱుంగవె పిశాచాధీశవిఖ్యాతునిన్. 351

క. అనవిని పరహితుఁ డాత్మన్
వనితామణి బ్రదికియుండినం జాలు వటా
వనిరుహము కడకు నిటపో
యిన నేమగుననుచు దాని కెరఁగి వినీతిన్. 352

క. ఇదె మఱ్ఱిమీఁద నిడి వ
చ్చెద నూడ ల్నేర కేను జేసినసేఁతల్
మది నుంచకు వటభూరుహ
విదితనివేశా పిశాచవిబుధాధీశా. 353

క. అని యతఁడు మఱ్ఱిపైఁ గ్ర

క్కున నిడఁజన మారుకేళి కొదవ ల్గీఱం
బనిచి రుపనాయకుల నం
గన లిఁక నిటువంటి నేర్పు గావలె నీకున్. 354

తే. అనినఁ జిలుకఁ జూచి యాప్రభావతిచెల్ల
నే నెఱుంగ నయ్య యిట్టి నేర్పు
లిద్దఱగుట వార లింత చేసిరి గాని
యొకతె కెట్లుగూడు నో శుకేంద్ర. 355

మ. అని యక్కోమటికొమ్మ దేవనిలయప్రాంచన్మహామర్దల
ధ్వనిచే వేగు టెఱింగి యత్తఱి నిశాంతం బొంది యాసంజసం
జనితానంగశరార్తి వేఁగుచుఁ దమిస్రస్ఫూర్తి వీక్షించి త
జ్జానపాలాయతనంబుఁ జేరఁజనుచో శౌకేశ్వరం బిట్లనున్. 356

పదుమూఁడవకథ

ఉ. అక్క పరాకు నీకుఁ బ్రమదాప్తి ఘటింపఁదలంచి పల్కు దే
నొక్కకథోత్తమంబు విను ముజ్జయినీపురి నొక్కజెట్టివాఁ
డుక్కునఁ దీరినట్లు కఠినోగ్రశరీరముతోడ మీఱు నే
దిక్కునమాఱులేక బలదేవుఁ డనం బలుపేరు దాల్చుచున్. 357

సీ. శీర్షవర్తులశిలాస్థిరమైన కేకినాఁ
జిన్నారిపొన్నారి సిగపొసంగఁ
దనుమేరుగిరిమీఁది తరుణాతపంబునాఁ
బలుచని మట్టిదుప్పటి యెసంగఁ
గమనీయముఖచంద్రుఁ గబళించుచిల్వనా
డంబైన బవరిగడ్డము చెలంగ
బాహుభుజంగమపతినాలుక యనంగఁ
జేత సాణాకత్తి చెలువుమీఱ

తే. మ్రోల వీణయు సాధన మురువునడలు
బిరుదు టందియ వెంబడి పిల్లజెట్లు
నమర దొరకొల్వు చేసి గేహమున కేగు
మత్తరిపు శైలదంభోళి మల్లమౌళి. 358

క. ఘనశ్రీ బొందియు నాతఁడు
దినదినమును గొంతకొంత దిరుగుచురాఁగాఁ
దనవారు శత్రులై రట
గనుగొనఁగా వానిలక్ష్మి కడచనిపోవన్. 359

సీ. ధనవారములు చోరతతులపా లయ్యెను
సొమ్ములు కుదువను సొగిసి చనియె
గాదెలధాన్య మెల్కలకయ్యె గుత్తకై
యెనసిన గ్రామంబు లెల్లనెండె
నప్పులిచ్చినచోట నటమటించిరి డాఁచి
కొనినపత్రంబులు చినిఁగిపోయె

వాడకంబులు గొన్నవార లేగిరి తోఁట
లెల్లను బరులచేఁ గొల్లవోయెఁ

తే. గప్పడంబెల్ల గాలిచేఁ గదిలి యురియు
నింట దొర్లెడు కుండలు నినుపకట్ల
మానిముంతలు నిలిచె నమ్మల్లపతికి
వార్ధికన్యాకటాక్ష మవ్వలికిఁ జనిన. 360

వ. ఇవ్విధంబున నక్షుద్రదరిద్రత్వంబు వహించియు నతండు కుటుంబభరణాదరుండై. 361

ఉ. మాసిక వైచికుట్టినరుమాలును జాలనిదట్టిబట్టయు
న్మాసినయెడ్డెదుప్పటి దనర్పఁగఁ గోమటివారిఁ జేరి శం
కాసమవాప్తి నొల్లమనఁగాఁ దనుమర్దనమాచరించుచుం
గాసును గీసు దూసికొనుగాని విడం డతఁ డేమి చెప్పుదున్. 362

ఉ. కూలికి నూనె లంటి కలగూరలకై పొలమెల్లఁ జుట్టి పా
ల్మాలక యాత్మబంధుజనులన్ దరియం జని ప్రాఁతబట్టకై
కూళతనంబునం బ్రభులకుం దనుమర్దన మాచరించుచున్
వ్రాలుడుప్రొద్దుతోడ గృహవాటికిఁ జేరు నతండు నిత్యమున్. 363

క. ఈరీతి నుండు నాతని
గారాబు మిటారి తలిరుకైదువుల దునే
దారి కటారి సులక్షణ
పేరింటి వధూటి లేమి [11](బిమ్మిటి) గొనుచున్. 364

తే. కుడువఁ గూడును గట్టుకోఁ గోక లేక
యితని కిల్లాలినై యుండనేల యనుచు
సొగసు గనిపింప వల్లంబుఁ జూపి నిలుచు
జారులకు నయ్యొయారి యాస్పద మొసంగి. 365

ఆ. కలిగినప్పుడెల్లఁ జెలువుని చెంగట
నడఁగి మడఁగి యుండు టరిది గాదు
చేరి లేమి యప్పు దారీతి నుండెనా
యది పతివ్రతాజనాగ్రగణ్య. 366

క. ఈలీల జారరతివాం
ఛాలాంఛన మొంది పింఛసమకచ వికచ
ల్లోలస్వాంతతత సద్గుణ
శీలుం బ్రేమ గల మగనిఁ జేకొన కలరున్. 367

సీ. చేయప్పు లడికి తెచ్చెదనంచుఁ జని కాంచుఁ
గోడెమిండని తప్పుకోలు మ్రొక్కుఁ
జెఱువులో నీళ్ళు తెచ్చెదనంచుఁ జని తెల్పు
నుపభర్త కాత్మవియోగవహ్నిఁ
జీర చాకింటఁ దెచ్చెదనంచుఁ జనిచేరుఁ
దరుణపల్లవుఁ డున్నతాపిచోటుఁ
జిక్కంటె యెరవు దెచ్చెదనంచుఁ జనియిచ్చు
గమనాతురున కింపు కౌఁగిలింపు

తే. నిట్లు జారోపభుక్తయై యేగుదెంచి
మగఁడు వినలేమి చెంగట మందిరంబు
వెడలి తిరుగాడవలసె నివ్వీట విధిని
దూఱవలదా యటంచుఁ గన్నీరునించు. 368

చ. పురమిది చూడనింత చెడిపోయె నయో మఱి యాఁడుతోడఁబు
ట్టరె ననువంటిసాధ్విని బడాపగలం గనుగొండ్రు జారు లె
వ్వరు గనుఁగొన్న లేమిఁ దలవంచి రయంబున వత్తునమ్మ యో
పొరుగుపొలంతియంచుఁ బువుఁబోఁడి యను న్విభుఁ డాలకింపఁగన్. 369

క. పడియుండఁ గంటి నని యీ
యెడల న్మామేనమామ యిచ్చెనటంచున్
బడఁతి యుపనాథుఁ డొసఁగిన
తొడవులు చీరలు ముదంబుతో ధరియించున్. 370

తే. నీవు మఱియింటిలోన గుండ్రించుచున్న
గడుపునిండునె దొరఁ జేరి గ్రాసమడుగు
పొమ్మనుచుఁ బల్కు నాథు నప్పొలఁతి జార
కాంతుఁ బొందుటకై సందు గలుగవలసి. 371

క. ఈగతి మెలంగునంగన
లా గాబలదేవుఁ డెఱిఁగి లలనా రావే
బాగాయెంగద చిన్నెలు
నీగరితతనంబుఁగంటి నే నివ్వేళన్. 372

ఉ. ఓసి గయాళికాన నను నుగ్రు నెఱుంగవె రోసమెత్తినం
దోస మెఱుంగ వీటఁ గలతొయ్యలులెల్లను గుంపుగూడి సం
త్రాసము చెంద నీగళము రాట్నమునం బిగియించి యొంతునో
కోసుకతిందునో యనినఁ గోమలి నిశ్చలధైర్యధుర్యయై. 373

ఉ. గొంటుఁదనంబునం గులుకుగుబ్బలపయ్యెద చక్కఁ జేర్చి యే
మంటివి నన్ను వంటి సుగుణాకర కాచెడుబుద్ధి లెస్సగాఁ
గంటివి గాక నాదునడక ల్కలగంటివొ కల్మివోవ వె
న్వెంటనెపోవునే మఱి వివేకము లోకములోనివారికిన్. 374

ఉ. లేవడిమీఁద బానిసలు లేనికతంబున నూరకుండినం
బోవమి నప్పుసప్పులకుఁ బోవుట వేఱుగఁ దోఁచె నేమొకో
కావలె నట్టులైన నవుఁగా దననేటికి నేఁటినుండి నా
థా వెలికేగఁ బ్రాణవిభుఁ డల్గినకార్యము సేయవచ్చునే. 375

తే. ప్రతిన వలికెద నేను నీపాదమాన
యకట మోసంబు లేదు కొండంతపనికి
నైన బతిమాలి నీవు పొమ్మన్న వెడలి
పోవ నూరక యుండు మీపోరుచాలు. 376

క. అన విని ముదితల హృదయము
గని యెఱుఁగమి నతఁడు నిజముగా నెంచెం ద
ద్వనితయును మదనవేదన

దినశేషము దీర్చి యుగముఁ దీర్చినరీతిన్. 377

చ. లకుచకుచాలలామ శుభలక్షణలక్షితకౌతుకప్రదా
యకమగు జారుగోరు దరహాసము మీసము మీఁది కేలు నా
త్మకుఁ దమినించు మ్రొక్కు పగతక్కులు చెక్కులు లేనిమోహమూ
రక కలహించి మించు పెనురాపులు చూపులు నేచ నెమ్మదిన్. 378

ఉ. ఎప్పుడు పోదుఁ బోయి హృదయేశ్వరుమాటలు వాని కెప్పుడేఁ
చెప్పుదుఁ జెప్పి వాని మదిఁ జిత్రపుమోహముచేత నెప్పుడే
గప్పుదుఁ గప్పి వానియెద గబ్బిచనుంగవచేత నెప్పుడే
గుప్పుదుఁ గుప్పి వాని రతికోరుట యెప్పు డటంచు నెంచుచున్. 379

వ. ఇవ్విధంబున నూహించుచు నాచంపకగంధియు నొక్కయుపాయంబు పెంపున. 380

ఉ. ముంగిటనిల్చి యో పొరుగుముద్దియ నాపతి నెత్తిమాసి నే
సంగడి కేగ లేనిపు డహర్ముఖమౌతఱిఁ దెచ్చి యిచ్చెదం
జెంగటిగోడఁ జేరి యొకచిట్టెడునూనె యొసంగలేవె య
భ్యంగ మొనర్తునం చడిగి యాకె యొసంగఁగఁ దెచ్చి వేడుకన్. 381

మ. తలమాసెం గద రంగదాప్తకులయూథానాథ నాధన్యతా
కలనాధర్మముచే నసంఖ్యముగఁ బ్రేంఖద్వైభవారోగ్యముల్
గలుగం గాంతునె యంచుఁ దేనియలు చిల్కంబల్కి యక్కల్కి వె
న్నెలలో నాయకు నుంచి నిల్చి తలయంటెం దాళమానంబులన్. 382

తే. ఇట్లు తలయంటి యటకలి యిడి సులక్ష
ణాసరోజాక్షి యిఁక నెట్లు నాథ జలము
తెరలియున్నది దొరలింపఁ దెచ్చికొనఁగ
బాగుగా దూరి యవ్వలిబావినీళ్లు. 383

క. ఏ నరుగరాదు గద నీ
పై నానలు పెట్టుకొనుటఁ బడుపాటులుగా
కే నాఁటివారికైనం
గానీ గేహమున బావి గలుగ న్వలదే. 384

క. అన విని బలదేవుం డో
వనితా యానలకు నేమివచ్చెంబో వే
కొనితేవే జలములు గ్ర
క్కున నీచలిచేత నిలువఁగూడ దటన్నన్. 385

క. ఓనాథ సతులగుణముల
నేనాఁటికిఁ బురుషు లెఱుఁగ రే నెచ్చటికిం
బోనేల నీకుఁ గోపము
రానేల యటంచు నదిపరాకై యున్నన్. 386

క. బలదేవుఁ డబల నాపై
జలమా నానేరమెల్ల సైరించి జల
ములు దెమ్ము వేగఁ బొమ్మని
పలుమఱు వేడుకొనఁ గపటభయ మెనయంగన్. 387

ఉ. మంచిది నీవు పంప ననుమాన మిదేటి కటంచుఁ బల్కి య
క్కాంచనగాత్రి రజ్జుఘటకమ్రకరాంబుజయుగ్మయై కటా
క్షాంచలచంచలాలత యొయారపుఁగొప్పు మెఱుంగునుబ్బుల
న్మించఁగ నేగె ముద్దునడ నీటునఁ గూపసమీపభూమికిన్. 388

మ. చని యాచేరువఁ జారుభూరుహలతాసంతానతంతన్యమా
ననవీనాఖిలసూనసౌరభనిశాంతంబైన పూఁదోఁటలోఁ
దనమేకోలున వచ్చియున్న యుపనాథప్రౌఢు నాథౌకమా
ననిరూఢద్రఢిమానురాగ మిగురొందంగూడి క్రీడింపఁగన్. 389

తే. అలరె వేగుఁజుక్క యది చూచి భయమందఁ
దనరెఁ బక్షిరుతము దాని వినుచు
దిగులుపడఁగఁ దూర్పు తెలతెల గావచ్చె
వారి కిట్లు తెల్లవాఱె నంత. 390

క. విను మో ప్రభావతీ సతి
తన నేరం బెట్లు తప్పదాట న్వలయున్
మనమున దీని కుపాయము
గననేరని నారి జార గారాదుసుమీ. 391

క. అని పలుకు చిలుకపలుకుం
గనుఁగొని వైశ్యాంగనాశిఖామణి యిచ్చో
నను నడుగు టుడుగు బెడఁగుగ
ననఘగుణా నీవె నొడువు మవ్వలికథయున్. 392

ఉ. నావిని కీర మిట్లను ఘనాఘనవేణి సనాతనప్రవీ
ణావలిఁ గేరు నీకుఁ దెలియంబడకున్నదె యైన మద్వచః
శ్రీ వెలయింపఁ గోరి తిఃకఁ జెప్పెద నప్పగిదిం బ్రభాతవే
ళావిభవంబు మీఱుఁడుఁ గలంగుచు జారుఁడు లేచిపోయినన్. 393

ఉ. అచ్చపలాడి యింటిమగఁ డంపఁగ నిప్పుడె బావినీటికై
వచ్చితి వచ్చి జారరతివాంఛల నుండితి నింతలోనఁ దా
నెచ్చటనుండి వచ్చె రవి యీతని కెక్కడఁ బ్రొద్దువోదు నా
యిచ్చ గలంగసాగెనిఁక నేమని యేను గృహంబుఁ జేరుదున్. 394

వ. అని వితర్కించి ధైర్యం బవలంబించి యొక్కకార్యంబుఁ గాంచి యీయుపాయంబున
కీయుపాయంబ యుచితం బని తలంచి నిశ్చయించి కుంభంబు జలపూర్ణంబు గావించి
సరజ్జుకంబుగా దిగవిడిచి తానును మెట్లవెంబడిఁ గూపంబులోనికిం డిగ్గి కటీదఘ్నంబు
లగుజలంబులం గలపడుకు లూఁది ప్రభాతసమయోచితంబుగా వికసించు
కమ్మనితమ్మియుం బోలె నెమ్మొగం బెగయించి మీఁదఁ జూచుచు దృశ్యంబగు
భయపారవశ్యంబున నున్న యవసరంబున. 395

ఉ. ఒక్కకృషీవలాచలపయోధర నాయకుపక్క నిద్రకుం
జిక్కి విహంగమధ్వనులచే వెడ మేల్కని తాఱుమాఱుగాఁ
గ్రక్కునఁ గట్టుకొన్న చిటికమ్ములు చీర తగంగఁ దత్కటీ
భాక్కుచకుంభ కుంభమునబాగొనరం జనుదెంచె నూతికిన్. 396

తే. వచ్చి జలములు చేఁద నవ్వామనయన

యాసనాబ్ధంబు వాంచి నిజాధినాథు
తోడిపొలయల్కఁ దోయంబుఁ దొలఁగివచ్చు
వరుణసతివోలు నమ్మల్లతరుణిఁ గనియె. 397

క. కని మొఱపెట్టినఁ జెంగటి
జనులొక్కట మూఁగ వారి సందడిపలుకు
ల్విని యాడువారు సేరం
జను దెంచెం జెట్టి దట్టిచల్లడములతోన్. 398

తే. వచ్చి నిజభార్య చేసిన వగలు గాంచి
దిగులుపడి మున్నుగా నరుదెంచి యున్న
దాని యుపభర్తతోడుగాఁ బూని వెడలఁ
దిగిచి తోడ్కొనిపోయె నమ్మగువ నతఁడు. 399

క. ఏవంవిధ చాతుర్యము
నీ వెఱిఁగితివని మేదినీవరుఁ జేరం
బోవచ్చుఁ బోయి క్రమ్మర
రావచ్చుఁ బ్రభావతీ పరాకా యనినన్. 400

క. నా కేమి తెలియు నని య
క్కాకోదరవేణి కమలగంధాంధమరు
త్పాకము రాకనిశీథిని
పోకఁడ గని యంత నంతిపురమున కరిగెన్. 401

క. చని దిన మను వననిధినీఁ
దినయదియై రాత్రి పేరి దీవిం గని య
వ్వనజాక్షి యూఱడిలి నృపు
నెనయం జనుదేఱఁ జిలుక యిట్లని పలికెన్. 402

శా. కాంతా సంతసమయ్యె నామది వధూకందర్పుఁడౌ నద్ధరా
కాంతుం జేరఁగ నుత్సహించియును మద్గాథాసుధాలోలుప
స్వాంతత్వంబునఁ జేరవచ్చెదు భవత్సౌలభ్యసాద్గుణ్యా మే
నెంతంచు న్గొనియాడ నేర్తు మఱి నీవే నీకు జో డిమ్మహిన్. 403

క. [12]క్రమ్మఱ నొకకథఁ దెలిపెద
ధమ్మిల్లోత్ఫుల్లకుసుమధామంబులపై
దుమ్మెదలు చిమ్మిరేఁగం
గొమ్మా తలయూఁచి మెచ్చికొమ్మా పిదపన్. 404

పదునాలుగవకథ

చ. అని తెలుపందొడంగె విను మంబుధి మోహపురాణివాసమై
తనరెడు కృష్ణతీరమునఁ దామ్రపురం బనుకాఁపుటూరు భూ
వనరుహగంధి నెమ్మొగము వైఖరిమీఱు విశేషకాంతి వ
ర్తనము వహించి మించు విదితంబుగఁ జూపఱ కిం పొనర్చుచున్. 405

చ. కొలుచు సమగ్రభంగి నొనగూడ దివాణపువారిచేతికాఁ

కలుహుసివోవఁగాఁ గఱవుకాల మెఱుంగక పూసబొట్టులం
బలికలినీళ్లుఁ జందనపుమానికెఁ గొల్చినమాళ్లు గల్గి శో
భిలుదురు రెడ్డిబిడ్డలు కుబేరుని పిల్లలనంగ నచ్చటన్. 406

తే. [13]అచట నొక రెడ్డి వెలయు హలాంకుఁ డనెడి
పేరుగలవాఁడు కులములోఁ బెద్దయింటి
వాఁడు బొంక నెఱుంగనివాఁడు వాఁడు
పట్టినదియెల్ల బంగారు పనులపట్ల. 407

సీ. అచ్చమై వాకిట రచ్చఱాయి మెఱుంగు
పంచతిన్నెలు గొప్ప పారిగోడ
కంపతెట్టులును రాకట్టు ముంగిలి మల్లె
సాలెదేవరయఱచవికె యొకటి
కోళ్ల గూండ్లును గొట్టు కుఱుగాడి యేడికో
లులు కాఁడి పలుపులు గలుగు నటుక
దూడలు పెనుమూవకోడెలు కుఱుకాఁడి
గిత్త లీనినమేటిగిడ్లదొడ్డి

తే. యిఱుకుమ్రానుపెరంటిలో నెక్కుబావి
మునుఁగలును జొప్పపెనువామి జనము రుబ్బు
ఱోలు పిడకలకుచ్చెల దాలిగుంత
దనర నిరతంబు వెలయు నాతనిగృహంబు. 408

తే. అతనికి సుకేశి యనియెడు నాలి వెనుక
నబ్బె గుణవతి యనఁగ నిల్లాలొకర్తు
చిత్తసంభవు చేకత్తి చివుకుపోవఁ
జేవదొరకినమాడ్కి నచ్చెరువు గాఁగ. 409

సీ. సాక్షాత్కరించిన జలదేవత యనంగ
నీలాటిరేవున నీటుచూపు
రథముపైఁ గనుపించు రతిదేవి యన జొన్న
చేనుఁ గాచుటకు మంచియ వసించుఁ
గేళికాగళితమౌక్తికము లేఱెడు వనాం
బుజపాణినా నిప్పపూవు లేఱుఁ
గాలచక్రముఁ ద్రిప్పు కమలనాభునిశక్తి
నా నూలువడుక రాట్నంబుఁ ద్రిప్పు

తే. మేఁతగొని వచ్చు తమ్మిరుమ్మీపిరంగి
దొరతురంగీవిలాసంబు దొరయఁగొల్చు
గంప లింటికిఁ దెచ్చు నాకాపుబిగువు
టొగవగల గుబ్బలాఁడి యొక్కొక్క వేళ. 410

సీ. తిరునాళ్లకై పోయి తిరుపతిలోఁ గొన్న
నొక్కుపూసలపేరు టెక్కుసూప
జిగికుందనముఁ గూర్చి మగఁడు చేయించిన
మెఱుఁగుకమ్మలు వింతయొఱపు నెఱప
దనుఁ జూడవచ్చుచోఁ దల్లి తెచ్చిన యట్టి

యల్లికనాను సోయగ మెసంగ
మొదటికోడలి దంచుఁ దుది నత్తయిచ్చిన
చుట్టుమెట్టెలజోడు సొంపునింపఁ

తే. గడియములు కెంపురవలయుంగరము వెండి
కుప్పె సొరంబు కుఱుమాపుకూనలమ్మ
చీర కుడిపైఁటలోపలి సిస్తుఱవిక
యెసఁగఁ జరియించు నిట్టు లయ్యెమ్మెలాఁడి. 411

తే. దానివలలకుఁ జిక్కి మోదమునఁ జొక్కి
యుండెడుహలాంకుఁ డొక్కనాఁ డుదయవేళ
మితి యెఱుంగక తుంపురు ల్మీఁదఁబడఁగ
జొన్నకూడును మజ్జిగ జుఱ్ఱి లేచి. 412

సీ. మొలకు సగంబును దలకు సగంబుగాఁ
గట్టిన యయగారి కరలచీర
పైనల్లకముల పచ్చడమును దోలు
పావలు చేతిలో బట్టుకఱ్ఱ
కత్తెఱగడ్డంబు కఱకు జుంజురు మీస
ములు రోమశంబైన పలకఱొమ్ము
మొలయుంగరము వ్రేల వలముగాఁ దీర్చిన
నాభినామము బీదనరము లమరు

తే. గడుసుఁబిక్కలు గలిగిన మడమలమర
వెంట నిరువంకఁ బెంపుడువేఁపు లరుగఁ
గెలనఁ దగు నెడ్లకొట్ట మీక్షించికొనుచు
నింటివెలుపలి తిన్నియ కేగుదెంచె. 413

చ. దుసికిలజాఱు కోరసిగ దుప్పటినీటు లలాటిపట్టికం
బొసఁగు విభూతిపైఁ బసుపుబొట్టును దొట్టిన కల్లు చొక్కు వె
క్కసముగ నెఱ్ఱవాఱిన వికారపుఁ జూపులుగాఁ గనంబడ
న్వెసం జను దెంచె నొక్కబవనీఁడు తదీయసమీపభూమికిన్. 414

తే. పచ్చి జమలిక వాయించి వరుసతోడఁ
దాతతండ్రుల చౌదరితనము లెల్ల
నెన్ని కైవార మొనరించి యింపు నెఱప
నతనిఁ గూర్చుండనిడుకొని యాదరమున. 415

మ. కలలో దేవర చెప్పె రేయి యెదుటం గన్పించి నెయ్యంబు వా
టిల నీపాలికి దేవుఁ డింక బవనీఁడే యంచుఁ దానాఁడగా
వలె నేఁబాఁపనమొప్పెలైన సరియే వారెల్ల సాత్కాలు నీ
వలె గోరించిరె నిన్నె కొల్తు ననుచు న్వర్ణించుచో నంతటన్. 416

తే. ముదుక తలపాగయును బాహుమూలమందు
గవిలె చర్మపుటొఱలోని కత్తిగంట
మలతి నీర్కావిదోవతు లమరి గ్రామ
కరణ మేతెంచి రెడ్డిచెంగట వసించె. 417

క. ఈరీతి నెల్లవారలుఁ
జేర హలాంకుండు రచ్చసేయఁ దదీయాం
భోరుహముఖి సరికాఁపుటొ
యారులఁ గూడుకొని నిజగృహాంతరసీమన్. 418

తే. దివసమంత వితాపోయె నవుర రారె
గుంపునంపును లేకుండ గుండుపోగు
గాఁ బదాటింటితరమునుగాఁగ నూలు
వడకరే యంచు నొండొరు ల్వొడివికొనుచు. 419

క. వడిదారము చెవులుం ద్రొ
క్కుడుపలకయు దిండు కదురు గుంజలును ద్రొ
క్కుడుబొమ్మయునుం ద్రిప్పుడు
పుడకయునుం గలుగు రాట్నములు గైకొనుచున్. 420

తే. ఎడమదెస దొడ్డుగా వైచి యేకులెల్లఁ
గెలనఁ బలువగ వేఁపుడుగింజ లునిచి
చేవపీఁటలమీఁద నాసీనలైన
వారలై వావివరుసలు నదరికొనుచు. 421

సీ. గుంపునంపును లేక కొనసాగఁ బ్రోగువెం
ట మెఱుంగుఁజూపు పేరెములువారఁ
బ్రాయంపుపడుచులఁ బనిగొంటివే దూది
యనెడి పాటలఁ దేనెచినుకు లీన
నేకుతోఁ జెలఁగు కేలెత్తుచో భుజమూల
కాంతులు బయలు బంగారు సేయఁ
బుడుకఁ ద్రిప్పెడురయంబునఁ బైఁటజూచుచో
మినుకుగుబ్బలు తళుక్కని రహింప

తే. ముడిచికొన్నట్టి తెలిగంజి మడతచీర
లరిదితొడనిగ్గుచే పసు పంటినట్లు
పొసఁగఁ జరణాభ త్రొక్కుడుబొమ్మమీఁద
బచ్చెన ఘటింప వడికి రప్పద్మముఖులు. 422

సీ. పోలిరెడ్డికి మగపోఁడిమి లేదుగా
గాది కేలాగునఁ గడుపునిక్కె
వదరకే మగవారు వచ్చెద రదె చక్కఁ
జెక్కుకో పయ్యెదచెఱఁగుకొండి
యోసి లేవే మల్లి వేసాలు సేయకు
మగవార లెఱుఁగని మర్మ మెద్ది
నీ కేటి సిబ్బితి నెరరాగవై మించి
యడఁగఁదొక్కినదాన వత్తగారిఁ

తే. బెద్ది వినలేదె మనసుబ్బు పెరఁటిగోడ
దాఁటగా మామ గనెనఁట యేటి సుద్ది
యెసఁగి మగఁ డొల్లకున్న నదేమిసేయు
ననుచుఁ గసివోవఁ బలుమాటలాడికొనుచు. 423

తే. ఎన్నికలుపట్టి పుంజంబు లేర్పరించి
పంటకట్టులు మఱితోడుపడగ లూఁచ
కండె లొనరించి చాలించి కాఁపుటింతు
లున్న యవ్వేళ నద్భుతం బుట్టిపడగ. 424

సీ. నునుపుగా దువ్వి తీర్చిన కెంపుబాలేందు
పసమీఱు నొసటి కెంబసుపుబొట్టు
మెడతోలు పావాలు నిడుదగవ్వలదండ
సన్నంపుఁ జికిలిదర్శనపుఁ బేరు
నెడమచేఁ బళ్ళిక నిడినబండా రన్య
పాణిఁ బట్టిన నాగపడిగకోల
కటిఁ గాసెకట్టుగాఁ గట్టిన చెంగావి
నిద్దంపుగుబ్బల నీలిఱవికె

తే. పదయుగంబున గజ్జెలు బాగునెఱపఁ
బరశురామునిపైఁ బాటఁ బాడికొనుచు
సొంపుమీఱంగ నెక్కలో జోగటంచు
ముంగిటికి వచ్చి నిలిచె మాతంగి యొకతె. 425

తే. దానికై యిల్లుగల రెడ్డిసాని జోగు
పెట్టుటకుఁ బోయి పొదిగిలిపట్టి నిలిచి
గణకుఁ గని వానిప్రాయంపు కలిమియెల్లఁ
గొల్లలాడుదునని యెంచికొనియె నంత. 426

సీ. మెలిపెట్టి చుట్టిన తెలిపరంగి ముడాసు
పైలవేటాడబ్బు పనులఁ జెలఁగు
బంగరువ్రాఁతలపట్టు హిజారు కం
బరు చీనినిమతానిపాడునొసలు
తనుకాంతి గనుపింపఁ దనరు నంగీజోడు
వలిపెంపు శాలువ వల్లెవాటు
పడుదలలోన డాబాకత్తి వదలుపా
పోసులు గోరంటఁబొలుచు గోళ్లు

తే. నడుమసీలున్న తోలుడా ల్బెడఁగుసూప
నభయముగ వెంట నరుదెంచు నభరువాఁడు
నమరు ముస్తైదుతేజితో నరుగుదెంచె
దారుణాకారుఁడైన యుద్దారుఁ డొకఁడు. 427

తే. వచ్చి యయ్యూరివెలుపలి రచ్చరావి
క్రేవ దుర్వారుఁడై ‘తలారికి బులావు
ధగిడికే’ యనుమాటకుఁ దలఁకి రెడ్డి
తోడివారలతోఁ జేని త్రోవఁబట్టె. 428

క. అంతటఁ దదీయగేహా
భ్యంతరముం జొచ్చెఁ గరణ మతిభయమునఁ ద
త్కాంత తదాకృతి గొంతకుఁ
గొంత విలోకించి మించి గుణవతి యాత్మన్. 429

తే. కోరినప్పుడె యీతనిఁ గూర్పవచ్చె
నొక్కొ నాపాలి యాదేవుఁ డొకరిపాలి
బంటుగా కిట్లు తురకరూపంబు దాల్చి
యనుచుఁ దలపోసి యేకాంతమగుటఁ దెలిసి. 430

క. అళుకక రమ్మని భయముం
దెలుపుచుఁ దద్భూమిసురుని దేవర యఱలో
పలనుంచి కమ్మలూఁగం
గులుకుచుఁ దాఁ గడపమీఁదఁ గూర్చుండె వెసన్. 431

తే. కలికిచూపుల మాటల కందువలను
జేరిక లొనర్చి మేకొనఁ జేసి వాని
నెనసి యప్పుడె దేవరయిల్లు పడుక
యిల్లు గావించె నంతఁ బూర్ణేందువదన. 432

క. అది మొదలుగ నాతనిచే
వదలక మఱి తాననంగ వాఁడనఁగా నె
మది వేఱులేక తమి న
మ్మదవతి మన్మథునిలంకె మానిసి యయ్యెన్. 433

సీ. కలికిమాటలు కిలకిలనవ్వు లోరచూ
పులు మోవిఱుజుపులు గులుకునడలు
బెళుకునందములు గొబ్బిళ్లపాటలు కొప్పు
సవరించు నేర్పు చేసన్నవగలు
గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నివ్వెఱలేని
వెఱుపును నెచ్చెలి వెన్నుచఱపు
మోముద్రిప్పులు బొమముడి ఱొమ్ముతాటింపు
రానిజంకెన కావరంపుఁ బొవరు

తే. మొలకసిగ్గులు వట్టి కొంకులును వలపు
చాటునిలకడ లలఁతివేసటలుఁ జూపు
గడియలో వాని దారునఁ గన్నయపుడె
కొమ్మ మారునిజంత్రంపుబొమ్మకరణి. 434

సీ. పొరుగూరి సంతకుఁ బోవువారలచేతఁ
దెప్పించుఁ బోకలు తెల్లనాకు
మితిలేని కూలి చాకెత కిచ్చి కైకొను
గడియకొక్కటి గాఁగ మడుపుఁజీర
లూరినంబికి మోహ మూరించి తెప్పించి
పూను మాపటివేళఁ బూవుటెత్తు
లగసాలె కేమైన నర్పించి పలుమాఱు
మెఱుఁగుపెట్టించుఁ గ్రొమ్మిసీమికమ్మ

తే. లనుదినంబును దలగడు గవధరించు
నరిది గందపు నెఱపూఁత లలవరించుఁ
గమ్మసారాయికై సంచకర మొసంగు
చిత్తజాయత్తయై కాఁపుచిన్నెలాఁడి. 435

వ. ఇవ్విధంబున నున్నంత. 436

క. ఆపల్లె నుల్లసిల్లెడు
కాపులకుఁ బురోహితత్వగౌరవమునకుం
బ్రాపగుచు నొకమహీసురుఁ
డేప్రొద్దు సుశర్మ యనఁగ నింపెసలారున్. 437

ఉ. అక్కట పొట్టచించిన నొకక్షర మైనను రాదు టెక్కులుం
డక్కులు గాని య మ్మనిన డ మ్మననేరఁడు వేదమందు సొం
పెక్కిన యన్నివిద్యల నహీనుఁడ నేనని కాపువారిచే
మ్రొక్కులు గొంచు నాతఁడు సమున్నతగర్వము హత్తివర్తిలున్. 438

చ. తెరువరు లైనయట్టిపరదేశమహీసురు లర్థవాంఛఁ ద
త్పురమున కేగుదేర వెడదోస్యములం బచరించి వారి ని
ర్భరగతినోడఁ గూయుఁ దమబాపఁడె గెల్చెనటంచుఁ గాపుల
చ్చెరుపడ నాదుకంటికి దిసింతురె వీరని యాతఁ డుబ్బునన్. 439

క. జలముల మొసలియు గుహలోఁ
బులి గందపుమ్రానిమీఁద భుజగముబలె నా
హలిక గ్రామంబున నతం
డలరుం బరు లెవ్వరైన నడుగిడకుండన్. 440

క. అతని కుటుంబిని పతిదే
వతయై వర్తిల్లు శీలవతి యనఁగ నరుం
ధతికిం బ్రతియై గుణసం
తతికిం గతి యగుచుఁ బురజనంబులు మెచ్చన్. 441

తే. అమ్మహీసురుఁ డొక్కనాఁ డాహలాంకు
డెలమి వింతటి పండుగ కలిమి వెలయఁ
జేయునార్తలు వినుచుఁ దాఁ జేనికడకు
నేగు తత్తఱ మొనగూడ నిల్లువెడలి. 442

సీ. అఱుతఁ గీల్కొన్న ముత్తరములథావళి
యంసాగ్రమున గోనె యసిమిసంచి
కట్టినముతకనీర్కావిధోవతియు నా
పై బిగించినయది ప్రాఁతబట్ట
తలచుట్టుకొన్న చింపులబైరవాసంబు
చెమటచేఁ గరంగెడు సేసబొట్టు
మారేడుబుఱ్ఱలో మంత్రాక్షతంబులు
పదములవిజ్జోడు పాదరక్ష

తే. లొడిసి పంచాంగ మొకకేలఁ బొడుపువ్రేల
వెండియుంగరమును మెడవ్రేలుముఱికి
జందెములు నవ్యయాచ్యుతస్మరణమాస్య
సీమఁ గనుపింపఁ బఱతెంచెఁ జేనికడకు. 443

ఉ. వచ్చినఁ బెద్దరెడ్డి సుగవాసివి మేలిపుడైన నీడకున్
వచ్చితె యంచు బావయనువావిని ద్రస్తరలాడి బాపఁ డా

యిచ్చుటఁ జల్లువిత్తు ఫలియించునె వేళగుణం బెఱింగి నా
యిచ్చకు మెచ్చుగా వదరు మిప్పుడ నన్విని యాతఁ డుబ్బుచున్. 444

ఉ. చెప్పిన నేమి లేదుగద చింపులదోవతిఁ జూడు మేను మీ
కెప్పుడు మేలుఁగోరి మఱియెక్కలిదేవికి గ్రామగంగకుం
జప్పిడిఁ దించు మ్రొక్కుకొనుజాడ లెఱుంగవె యిట్టిపట్ల నే
చొప్పున నాశ్రితుం గరుణఁజూడరుగా కదియేల యిత్తఱిన్. 445

ఉ. నిన్నటిరేయి నాయెదుట నిల్చెఁజుమీ కలలోన మీకు మే
ల్పన్నెడు పేరటా ల్నిలిచి బాపఁడ రెడ్డికిఁ దెల్పరాదె న
న్నెన్నఁడు దిన్నె బెట్టి నుతియించుచుఁ గొల్వరటంచుఁ బల్కె నా
కన్నుల నీరు దొట్టి పులక ల్గనుపట్టెడుఁ జూడు మిప్పుడున్. 446

క. అన రెడ్డి మనసు గరఁగం
గనుఁగవ నీరొదవి జాఱఁగను బాపఁడ నే
వినలేను తాళు చెప్పకు
మని మునుపటి దానిచిన్నె లాత్మకుఁ దోపన్. 447

క. ఆలని యెంచక మనియెడు
కాలంబునఁ దల్లిమాట గడవక దానం
నేలనిడి కాలరాచితి
నీలాగున వచ్చుననుచు నెవ్వఁ డెఱుంగున్. 448

తే. అనుచు ధైర్యంబుఁ దాల్చి యాయమ్మసత్య
మప్పుడేకంటి నింకఁ దా నడిగినట్లె
తీనెఁ బెట్టుక కొలిచెదఁగాని నేఁడు
మొదలు నామాటుగా నీవు మ్రొక్కికొనుము. 449

తే. అనియె నీరీతిఁ దానికై యవనిసురుఁడు
సివముపుట్టించి యపుడు చేఁజేతఁదీసి
కొనియెఁ బుట్టెఁడువిత్తులు కొలుచు మంచి
వేళవ చ్చితి ననుచు భావించుకొనుచు. 450

వ. అయ్యవసరంబున. 451

చ. తలపయిఁ బైఁటచుట్టపయిఁ దాల్చినపుట్టికలోనఁ బొల్చునం
బలిగల పంటియుం జిలుమువాయఁగ దోమిన కంచము న్సము
జ్జ్వలమగుచూపు డాలు ముఖవారిజవైరికి వెల్లపాపడ
ల్బలెఁ దగరెడ్డికోడలు విలాసముతోడుత నేగుదెంచినన్. 452

తే. అప్పు డవ్విప్రుఁ డలికఘర్మాంబుపటలి
జాఱి వీడెంపుచొళ్లుతో సంధి సేయ
బెరుఁగు నివ్వెరతో నోరు తెఱచికొనుచుఁ
దప్ప కీక్షించె దానిసౌందర్యమహిమ. 453

తే. చూచినప్పుడే విలుపాఱవై చి సరస
తామరసభీమతరగదాదండ మెత్తి
దండహత్తి మనోజుండు దండవెట్టె

నమ్మహీదేవు నెమ్మది రిమ్మవొడమ. 454

ఉ. అంతట రెడ్డి పంపఁగ మృగాక్షిగృహంబున కేగ దాని యా
ద్యంతశరీరసౌష్ఠవమునందు మెలంగు మనంబులోపలం
గంతులుగోరి కోరికలు గంతులు వైవఁ గృషీవలాజ్ఞ గే
హాంతర మొంది చెందు విరహజ్జ్వర ముజ్జ్వలమైనఁ గుందుచున్. 455

తే. అర్ధరాదేవుఁ డాహాలికాబ్జవదన
గన్న కన్నుల కింటిలో గరితరూప
మెట్టులుండునొ కాని సహింపఁడయ్యెఁ
దద్గృహుకృతోపచారవిధంబు లెల్ల. 456

సీ. కీలుగం టిదియేల పోలఁగా నునుఁగొప్పుఁ
గీల్కొల్పు కొమ్మంచుఁ గీజుపోరుఁ
బసుపుబొ ట్టిదియేల నొసటవిభూతిరే
ఖ యమర్చికొమ్మంచుఁ గంటగించుఁ
గాసెక ట్టిదియేల కపురుగా మైజారు
చీరఁదాల్చు మటంచుఁ జిమ్మ రేగు
లక్కాకు లివియేల చొక్కంపుటంచు క
మలు ధరించు మటంచు నలుకఁ గాంచు

తే. భార్యతో నాయమయు వెట్టిపట్టె నేమొ
యనుచు నాలాగె కావింప నతఁడు హాలిక
లికుచకుచవేషమేకాని యకట దాని
యొరపు లేదని యాత్మలోఁ బరితపించు. 457

తే. గేస్తురా లొక్కపరి రతికేళిమీఁద
మనసుపాటినఁ గంకటి మైలచీరఁ
బఱచి విడె మొల్లరే యంచుఁ బలుకరింపఁ
గుక్కకూఁతుర వలదంచు వెక్కిరించు. 458

సీ. ఒడిలోనఁ బంచాంగ ముంచుకొన్నది గాన
కెటుపోయె ననుచు నూరెల్ల వెదకుఁ
బనిలేనిపని వీథిఁ జనుచుఁ గ్రమ్మరు నాత్మ
గృహమంచు నెంచి యిల్లిల్లుఁ దూఱు
నపుడు భుక్తి యొనర్చి యవునషే సంకటి
తింటినా యని యింటి తెఱవ నడుగుఁ
గురుచదోవతి గట్టికొని యెవ్వరో యిట్లు
గట్టిపోయి రటంచుఁ గలవరించు

తే. గడియలోఁ దెల్లవాఱె భాస్కరుఁడు గ్రుంకె
జాగు లేలంచు సందెపై సందెవార్చుఁ
గంతుమాయల నుమ్మెత్తకాయ దిన్న
పోలుపు సారెకుఁ దెల్పు నప్పుడమివేల్పు. 459

వ. ఇవ్విధంబునం బునఃపునఃప్రవర్ధమానమన్మథోన్మాదుండై యమ్మేదినీదేవుం డొక్కనాఁ
డహర్ముఖంబున సంధ్యావందనార్థంబు తటాకలితవిటపిచ్ఛటాకం బగుతటాకంబున కరిగి

తదీయతోయజామోదమేదురమధువ్రతవ్రాతతీవ్రతతారవంబులు బొలుచుచున్న సమయంబున. 460

క. మేలికడానిసడాకల
పోలికగల యిరుగుపొరుగు పొలఁతులతో నా
హాలికబాలిక శశిరే
ఖాలిక యచ్చటికి నీటికై యరుదెంచెన్. 461

క. వచ్చిన మేనికిఁ బ్రాణము
వచ్చిన యట్లైన మెచ్చి వసుధావిబుధుం
డచ్చపలాక్షీమణికి
ముచ్చటతోఁ జేతులెత్తి మ్రొక్కినయంతన్. 462

తే. అయ్యవా రెవ్వరికి మ్రొక్కెనంచుఁ బలుక
నెవ్వతెకు నేల మ్రొక్కునో యెమ్మెలాఁడి
నమ్మి యేదేవరకు మ్రొక్కినాఁడొ యనుచు
నవ్వుచేడెలఁ గూడి యన్నాతి చనియె. 463

క. వాలాయము దినదినమును
బాలామణి వచ్చుననుచుఁ బాఱుఁడు ప్రాతః
కాలమునఁ దత్తటాకము
కూలంబున ముక్కు పట్టుకొని కూర్చుండున్. 464

తే. ఉండి నీటికి వచ్చు నయ్యువిదఁ జూచి
సన్నగా మ్రొక్కు మ్రొక్కఁ దజ్జలజనయన
తనకు మ్రొక్కుటఁ దానాత్మఁ దలఁచితలఁచి
యేటి యాలోచన యటంచు నింటికరుగు. 465

క. అంతట విను మొకనాఁ డ
క్కాంతామణి యతని మనసుఁ గనవలె ననుచుం
జింతించి జోడుప్రాయపు
టింతుల నెడఁబాసి నీటి కేతెంచుటయున్. 466

తే. అతఁడు గనుఁగొని యిది సమయం బటంచు
మఱియు మఱియును మ్రొక్క నమ్మందగమన
కడవ యట డించి తెలిసెదఁగాక యనుచుఁ
జెంతకేతేర నాతఁడు చేర నరిగి. 467

క. ఆశీర్వాదము మేరుధ
రాశాసిభవత్కుచద్వయంబునకు సుధా
వేశలహాసాననరా
కాశశికిన్ నీకు మేలుగావలె నబలా. 468

క. ఇన్నిదినంబులు సనియె
న్మన్నన నీ వెన్నఁడైన మము నమ్మినవాఁ
డున్నాఁ డీబాఁపండని
వెన్నెలచూపులను జూడవే కద నన్నున్. 469

చ. అనవిని నవ్వి యవ్వికసితాంబుజలోచన పైఁటకొంగు కే
లున నులివెట్టుచుం దళుకుతళ్కునఁ జూపులఁజూచి రెడ్డి నీ
ఘనత యెఱింగి తా నడవఁగా నదిగాదని యేను జేయఁగ
ల్గినపని యేమియున్న దవులే దయఁబల్కితివేమొ యీగతిన్. 470

క. అది యుండనిమ్ము నే నడి
గెద నొక్కటి నీవు దినముఁ గేలెత్తి ముదం
బొదవఁగ మ్రొక్కు ఘటింతువు
గద యది యెవ్వరికిఁ దెలుపఁగావలె ననినన్. 471

తే. ఆతఁ డిట్లను నోజనజాస్య నీకుఁ
గాక యింకెవ్వరికి మ్రొక్కఁగాఁ గడంగు
సతులధర్మపవిత్రంబులైన నాక
రంబులనుమాట లీఁక నేల త్రవ్వవలయు. 472

క. అతిథినయి వచ్చినాఁడ
న్రతిభిక్ష యొసంగి నన్ను రక్షింపఁగదే
సతి నీపితృ దేవతలకు
గతి గల్గెడుననిన హలికకామిని కలఁకన్. 473

తే. అమ్మనేఁజెల్ల బాపనయ్యా మఱేమి
రజ్జులాడెదు మంచిగురస్తువగుదు
చేరిమాటాడినపుడే నాసిగ్గువోయె
నౌరయంటివి లెస్సబాగాయెఁ గాదు. 474

తే. ఓడ కిటువలె నీ వింతవాఁడ వేని
మించి తగినట్టి బుద్ధి చెప్పించవచ్చు
గ్రామమున కెల్ల మాలిమికాఁడ వగుట
బ్రతికిపోతివి పోర బాఁపనగరాస. 475

క. అనుమాటలు చెవినిడ కా
యన యిట్లనిపలుకుఁ దన్మృగాక్షీమణితో
జనుమనుచుఁ ద్రోయ విస్తరి
చినిగెడునన్నట్లు వలపు చెడ్డది సుమ్మీ. 476

సీ. పట్టెవర్ధనము నీపాదాబ్జములు సోక
మ్రొక్కినఁగాదషే ముద్దుగుమ్మ
జందెము గుబ్బచన్ను లంటఁగఁ గౌఁగి
లించినఁగాదషే మించుఁబోఁడి
వేల్మి వేల్చినచేత వెస నీకు వక్కాకు
లిచ్చినఁగాదషే యిందువదన
వేదము ల్గడుఁ జదివిననోట నీమోవి
యానినఁగాదషే యబ్జనయన

తే. యింతకంటెను నన్ను నీ వేమి సేయు
దనుచు నొండాడవేని ప్రియంబుఁగంటి
నీవు తెచ్చినకడవలో నీళ్లు దెమ్ము

ధారవోసెద నావిప్రధర్మ మెల్ల. 477

క. వేదము చదివినఫలము
స్వాదించినఫలము సంధ్య వార్చినఫలముం
బైదలి నీకు నొసంగెదఁ
గాదనినం బ్రహ్మహత్య కట్టెదుసుమ్మీ. 478

తే. అని యతఁడు వల్క నచట నేకాంత మగుట
మరుఁడు ప్రక్కలు పొడిచి సమ్మతముఁ జెందు
మనుచు నిర్బంధ మొనరింప నతని కనియెఁ
గలికి నాలుగుదిక్కులుఁ గలయఁజూచి. 479

క. నసగొట్టు బాఁపనయ్యా
పిసవెట్టికిఁ దగులుపడి తపింపఁగనేలా
బసవద్దు గదలకుండెడు
వసతికి రమ్మచటి కేను వచ్చెదఁ బొమ్మీ. 480

తే. అనిన సంభ్రమమంది యయ్యవనిసురుఁడు
శీఘ్రమేవ త్వదీయేష్ట సిద్ధిరస్తు
స్వస్తిరస్తు తథాస్తు తథాస్తు హలిక
వనజగంధి యటంచు దీవనలొసంగి. 481

సీ. వలుదలై మెఱయు పార్వణపుముద్దలవంటి
వలిగుబ్బ లెన్నఁడు వ్రచ్చికొందు
బంచపల్లవముల మించినపెదవి యాఁ
కలిదీర నెన్నఁడు గఱచికొందుఁ
గొనలుగల్గినదర్భకోటినేలిన కురు
ల్గట్టిగా నెన్నఁడు పట్టుకొందుఁ
బంచామృతముఁ గ్రిందుపఱచు వాక్సుధచవు
ల్తనివంద నెన్నఁడు ద్రావికొందు

తే. ననుచుఁ గోరుచు నవ్వుచు నాడికొనుచు
సారె గేరుచుఁ జూచినవారు వీని
పుట్టు కిష్కంధలోను గాఁబోలుననఁగ
నాసుశర్మయు నాత్మగేహమున కరిగె. 482

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనయింటికేగి హలిక
కాంత రమ్మనె బసవద్దు గదలకుండు
చోటికక్కట యదియెట్టుచోటు తెలియ
నడుగలేనైతినని ఖిన్నుఁడై కృశింప. 483

ఉ. శీలవతీశిరోమణి విచిత్రతరంబగు భర్తహర్ష మ
వ్వేళనుదోచు తద్వ్యథయు వేమఱుగన్గొని చేరి దీనతా
శ్రీలలితంబుగా నతఁడు చెప్పిన నించుక చింతనేసి వా
చాలసమానమాధురి విశాలము గాంచి రహించ నిట్లనెన్. 484

క. బసవద్దు గదలకుండెడు
వసతియు నన్నదిది యన్న వనజారికళా

లసమానమౌళిగోవెల
మసలక యటు పొండు నేఁటి మాపటి కనినన్. 485

క. పరమామోదత నెంతటి
వెరవరి విది తెలిసినపుడె విద్వాంసునికూఁ
తురవగు దని యతఁ డా సుం
దరి వడ్డింపంగ భోజనము దీర్చి వెసన్. 486

సీ. సోలనీటను నీడఁ జూచుచుఁ బట్టెవ
ర్ధనము నిండఁగ నక్షతలను మెత్తి
యడుసులోఁబడు వరాహముచంద మొదవంగఁ
దగ వేఁపచెక్కగందం బలంది
నరసినసిగలోన నంబివాఁ డిచ్చిన
గన్నేరుపూవులు కొన్ని తుఱిమి
తడియాఱి యాఱకుండెడు ప్రాఁతదోవతి
బట్ట వేమఱుఁ బింజవెట్టి కట్టి

తే. కూర్మిసతి పెట్టెలో దాఁచికొన్ననల్ల
గరలపండుగుచీరఁ బైఁ గప్పుకొనుచు
నతనుఁ డెసకొల్ప దేవాలయంబుఁ జేరి
ప్రొద్దుగ్రుంకకమున్నె సొంపులు జనింప. 487

క. ఈదారిఁ జేరి యేచెలి
రాదాయె నిదేమి యనుచు బ్రాహ్మణుఁడు బహి
ర్వేదికి వచ్చుచుఁ గోవెల
లోఁ దూఱుచునుండె నంతలోనఁ దలారుల్. 488

తే. అతని తహతహ గనుఁగొని యౌర యాతఁ
డేవధూమణి రాకకో యిచట నున్న
వాఁడు మంచిది యదియును వచ్చినపుడె
పట్టుద మటంచుఁ బొంచి రో పద్మనయన. 489

ఉ. హాలికబాలికామణియు నంత నిజాంగముమీఁదనున్న ని
ద్రాళుమనోధినాథుని కరముల మెల్లనె డించి సాహస
శ్రీలసమానయై వెడలి శీఘ్రగతిం జనుదెంచి చొచ్చె దే
వాలయము న్మనోరథపరాయణుఁడైన సుశర్మ మెచ్చఁగన్. 490

క. గురికాఁడు రాక మన మీ
తరుణీభూసురులఁ బట్టఁదగదని చుట్టుం
బురిగొనుచుండిరి యాతల
వరు లంతట నదియు నతనివాంఛలు దీర్చెన్. 491

క. ఆలోన యామికావళి
యాలోచన యెఱిఁగి మగని హలికాళికచం
జాలిజడకుండఁ గావఁగ
శీలవతీకాంత కొంతచింత యొనర్చెన్. 492

క. అని మఱియు నా ప్రభావతిఁ

గనుఁగొని యచ్చిలుక పలికెఁ గలికీ యిఁక న
వ్వనితామణి వారలనే
యనువునఁ గావవలెఁ దెలియ నడిగెదఁ జెపుమా. 493

క. అని యడిగిన కథ కద్భుత
మున మునుఁగుటఁ బలుకలేని ముద్దియమొగమున్
గనుగొని యదియుం దెలిపెద
వినుమనియెం జిలుక యమృతవిధమధురోక్తిన్. 494

తే. అట్లు తలపోసి యొకయుపాయంబుఁ గాంచి
బళ్ళెమునఁ బెద్దజోతి యేర్పఱుచుకొనుచు
నిల్లు వెలువడి దేవతాగృహము చేరఁ
దెగువమై వచ్చె శీలవతీలతాంగి. 495

క. ఆనాతిఁ జూచి తలవరు
లేనెలఁతయొ గండదీప మెత్తఁగ వచ్చెం
బోనిమ్మని కనుగొన న
మ్మానిని గుడిసొచ్చి కనియె మగని న్మగువన్. 496

క. కని వచ్చితి వెఱవకుఁ డని
తనచేలము దాని కిచ్చి దానిపటంబుం
దనకటి ధరియించి రయం
బునఁ బళ్లెర మీవు గొంచుఁ బొమ్మని పనిచెన్. 497

క. [14]పనిచిన మెచ్చుచు హలికాం
గన యీశ్వరుమ్రొక్కు చెల్లెఁగద యింక మము
న్మనపటివలె మనుపుము దయ
నని చని పతిప్రక్క ముగ్ధయై పవళించెన్. 498

ఉ. అంతఁ దలారు లాత్మవిభుఁ డచ్చటికిం జనుదేర జారవృ
త్తాంతము దెల్పఁ బట్టుఁడని యాతఁడనం గుడిసొచ్చి దివ్వటీ
ల్చెంతకుఁ దెచ్చి చూచి యిది శీలవతీసతి యీతఁ డెంచఁ ద
త్కాంతుఁ డటంచు సిగ్గువడి తప్పెఁ బ్రయోజన మంచుఁ బోయినన్. 499

తే. రమణుఁ దోడ్కొని తనమందిరమున కరిగె
శీలవతియంచు వచియించు చిలుకఁ జూచి
యాప్రభావతి యప్పుడే యదిగొ దెల్ల
వాఱెనని యేగెనంత నగారమునకు. 500

క. చని నాఁటిరేయి నరపతి
నెనయం దద్గేహసీమ కేగెడుదానిం
గనుఁగొని యొకకథ వినుమని
యనియెం గీరంబు పలుకు లమృతము దొలఁకన్. 501

పదునైదవకథ

క. [15]కుముదబిలం బనునొకపుర

మమరు సురవ్యజనితధ్వజానీకమద
భ్రమదప్రమదప్రమదా
సుమదామకటాక్షజనితసూనశరంబై. 502 [16]

తే. అందుఁ దనరారు వీరాఖ్యుఁడైన యొక్క
రౌతు వానికి దోసిటిప్రాలముద్దు
గుమ్మ మదవతి యన నొక్కకొమ్మఁ గలదు
కమ్మపూవులరెమ్మ బంగారుబొమ్మ. 503

క. ఆలలన నాయకుని యుప
లాలనమునఁ దనివిలేక లలితాకారా
వాలములగు జారుల కను
కూలముగా మెలఁగుచుండుఁ గోర్కులుదీరన్. 504

సీ. అత్తగారికిని దీర్ఘాయువిచ్చినయట్టి
బ్రహ్మదేవునిమీఁదఁ బండ్లుకొఱుకు
భర్తకుఁ బొరుగూరుపయనంబుఁ జెప్పని
ధరణీధవునిమీఁదఁ దప్పులెంచు
జంద్రసూర్యులప్రకాశము మాయఁ జేయని
కటికిచీఁకటిమీఁదఁ మెటికవిఱుచు
బసులగోడలునాన్పి వసుధపైఁగూల్పని
ముసురువానలమీఁదఁ గసరుఁజూపు

తే. పదినెలకు రేలు మఱి పారవశ్యగరిమ
నెనయఁజేయని నిద్ర నేమేమొ దూఱుఁ
దవులుకోర్కులచే వెలిచవుల కరుగ
సందుగానక కుందు నయ్యిందువదన. 505

చ. కడకుఁ దొలంగినం గెలనఁగాఁపుగనుండెడు చేడెతోడ నీ
వెడపక వింత వానిరతి కేగతి నేగుదు వమ్మచెల్ల యె
కుడుభయ మయ్యెడుం దలఁచికొన్ననె యంచని యిట్టిసౌఖ్య మె
క్కడఁ గలదంచు విస్తరముగా నది చెప్పినఁ గోరుజారులన్. 506

చ. జననము నందినం బురుషజన్మము కావలెఁ గాక యాఁడుదై
నను గుడిముద్ర వైచికొనినం దగు లేక కులాంగనాస్థితిం
దనలినఁ గామరూపమయిన న్వలదాయని చింతసేయు న
వ్వనరుహపత్రనేత్ర తలవ్రాఁతకుఁ దప్పులుగల్గనేర్చునే. 507

క. పెనిమిటియు నత్తవదినెలు
కనుఁగలిగి మెలంగ వెడలఁగా నెడ లేమిం
దినదినముఁ దత్తలోదరి
మనముననే యిట్టి నేలమాలెలు ద్రవ్వున్. 508

చ. వరునింగన్ను మొఱంగి యిల్వెడలి పోవం బోయి జూరోపభో
గరతింజొక్కఁగఁ జొక్కుచోఁ దలవరు ల్గద్దించినం డాఁగ డాఁ
గి రయోదారత నిల్లు సేరి సతిభంగింగుట్టుతో బంధుమో
హరముం జెందఁగ నవ్వధూమణి యుపాయం బెంచు నెల్లప్పుడున్. 509

మ. ఇది జారుం డిలు సేరఁగాఁ దగినతా విచ్ఛేటఁ దత్సంగమా
భ్యుదయార్థం బిది యింటివా రెఱిఁగినం బొమ్మంచు వానిన్రయం
బొదవం బంపఁగవచ్చు త్రోవయని తానూహించు గేహంబున
న్మదవత్యంబుజలోచనామణి మదోన్మాదం బుదారంబుగన్. 510

క. ఈరీతినుండి యయ్యం
భోరుహముఖి మగఁడు మోసపోవనికతనన్
జారరతి కొకమహోపా
యారంభముఁ బూని దీనయైనది పోలెన్. 511

క. ఒకనాఁటిరాత్రి నిజనా
యకుతో గురుభూమిఁ దగుమదంబ జనానం
దక యెటువలె నున్నదియో
యకటా మాయన్న ధవళుఁ డరుదేఁడేమో. 512

తే. తొమ్మిది పదేండ్లు గావచ్చెఁ దోఁడుఁ జూచి
గురుతుసైతంబు మఱచితిఁ గోరి యటకు
మీరు నన్నంపఁగాఁబోరు వారు నిటకు
రారుగా చూచుటెట్లు వారలను నేను. 513

క. అని పలుక న్వరుఁ డూరా
ర్చినమాటలు వారితిన్నెఁజేరిన పథికుం
డనుపమధూర్తుం డొక్కఁడు
విని చూతము గాక దీనివిధ మని యంతన్. 514

తే. వేగ మఱునాఁడె యంగటివీధి కేగి
పచ్చడము చీకయును బండ్లుఁ బసుపుఁగొనుచు
వచ్చి వారింటి కేగి బావా యటంచు
వీరునకు మ్రొక్కి యతని నివ్వెరగుఁ గాంచి. 515

క. తివిరి జనానందక గా
రవమున నీయనుజఁ జూచి రారా పోరా
ధవళాయన వచ్చితి నన
నవహితుఁడై వీరుఁ డద్భుతానందమునన్. 516

క. ధవళుఁడ వీవేనా యని
కవుగిటఁ గదియించి నెనరుగలబంధుఁడవౌ
దువు నేఁటికైన వచ్చితి
వవసర మిపుడైనఁ గలిగెనా యని పలుకన్. 517

తే. వారిమాటలు విని మదవతి మదీయ
వచన మేజాణయో విని వచ్చి యిట్లు
సందుకొన్నాఁడు కార్యంబు చక్కనయ్యెఁ
గాంక్ష యొనఁగూర్ప ధగళుఁడే కలఁడటంచు. 518

తే. వచ్చి కల్పితసంభ్రమావార్య యగుచు
మ్రొక్క దీవించునాతనిమోముఁ జూచి
యన్న యాశీర్వదించినయంతఫలము

నీవు వచ్చినకతమున నేఁడు గలిగె. 519

సీ. మనయమ్మ కడుసుఖమున నున్నదే యయ్యా
పెద్దవాఁ డయ్యెఁగా పేర్మి నతనిఁ
బోషింతురే మీరు పొరచూపు లేక నా
యరిది చెల్లెలి వచ్చి యత్తవారు
తోడ్కొని పోయిరే దూరంబుగాన యే
వార్తయు వినము మావదినె వేక
టని వింటి నేబిడ్డఁ గనియెను మగవానిఁ
గనియెనో యది మేలుగాక యాఁడు

తే. దానసై పుట్టి మిముఁ జూడఁ గానకిట్టు
లేను బడుపాటు చాలదా యెన్నఁడైన
దలఁతురా నన్ను మీరు డెందంబునందు
నేల తలఁతురు మఱచిపోయితిరి నన్ను. 520

చ. చెలియలి పెండ్లి చేసితిరి చిల్లరపబ్బము లెన్నియైన శో
భిలె నను నెన్నఁ డైనఁ బిలిపించితిరే పిలిపింపకున్న నే
మలరెడుకూర్మి నాఁడుఁబడు చాసపడుం గద యంచుఁ బచ్చపోఁ
గులు గలచీర యంప నొనఁగూడకపోయెనె యేమి చెప్పుదున్. 521

తే. ఇపుడు మీపుణ్యమున నాకు నేమి కొదవ
యుండె నేను ధరింపఁగా నొకరి కీయఁ
గలదులే యందులకు నంట గాదు మీద
యాతిదాక్షిణ్య మిటువంటి దంటి నింతె. 522

క. అనవలసి యంటి నిన్నుం
గనుఁగొనుటే చాలు బడలికలు కనుపించెం
జనుదెమ్ము కంచ మిడినది
యనుచుం గను గీఁటి పిలువ నాతఁడు మదిలోన్. 523

తే. కల్లవగజూదకత్తెలఁ గంటిఁగాని
యింతమాయల జగజంత నెందుఁగాన
నెట్లు నమ్మెడి దొర యీయింట దీని
కడమనడతలు తెలుతముగాక యనుచు. 524

క. చని యది వడ్డింపఁగ భో
జనకృత్యముఁ దీర్చి యంతఁ జలజాప్తుఁడు గ్రుం
కిన దానికన్ను సన్నం
గని కూటములో వసించె గంకటిమీఁదన్. 525

చ. మదవతి యంత నాత్మవిభు మన్మథకేళిని దేల్చి కూటి చొ
క్కొదవఁగ నిద్రఁజెందు పతి నొయ్యన నారసి లేచి చెంబుతో
నుదకముఁ గొంచు ధూర్తమణి యుండెడి చోటికి నేగి మాయపు
న్నిదురవహించి యున్న యతనిం గరసంజ్ఞల లేపి యిట్లనున్. 526

క. ఏమోయి నిన్న నడిచిన
నామాటలు పొంచి విని ఘనంబై తగుమ

త్ప్రేమ యొనఁగూర్పవచ్చిన
సామివి గద నిన్ను మెచ్చఁ జనదే నాకున్. 527

ఆ. అందగాఁడ వగుదు వప్పుడె కంటి నీ
దారి మగఁడు నిద్రఁ దేఱి నన్ను
వెదకు నటకుమున్ను వేగఁ బోవలయు నీ
జోలి యేల ప్రక్కఁ జో టొసంగు. 528

చ. అన విని వాఁడుపల్కు భవదద్భుతచాతురిలో శతాంశమై
నను గలదా మదీయనిపుణత్వము నేర్పరులందు నిన్ను నె
న్నినఁ దగు మున్ను నాగుఱుతు నీవు నెఱుంగవు నిన్ను నే నెఱుం
గనెకద యిట్టిచో నిజముగా నిలనాడితి గాన మాననీ. 529

క. అది యెంతయైన నున్నదె
కద యీయద్భుతము జోక గలుగుట మేలౌ
ముదిత కొఱగానివా వి
ట్లాడవినచో మదనకేళి కొడఁబడఁ దగునే. 530

క. అన విని యది యిట్లను నా
మనముఁ గనన్వలసి పలుకుమాటలు చాలు
మన యిద్దఱి ఘనసాహస
మునకు న్ఫల మతనుకేళిమోదము గాదే. 531

క. చక్కనివనితా పురుషుల
కెక్కడి వావులు మనోజుఁ డెక్కడ నున్నాఁ
డక్కడఁ దగవులు నడచునె
మొక్కలితన మేల మేలములు వల దింకన్. 532

క. అని పలుక మఱియు నాతఁడు
మనసీయక యున్నఁ జూచి మంచిది పతిచే
నినుఁ దునిమించెద ననుఁ గనుఁ
గొనరా యని బోఁటి పోటుకూఁతలు వెట్టెన్. 533

క. గడగడ వడంకి యతఁ డో
పడఁతీ నీ వానతిచ్చుపనిఁ జేసెద నా
కడ నెగ్గుఁ దలఁపవద్దని
యొడఁబడిన న్మంచిదని సముత్సాహమున్. 534

క. మది నాతని రక్షింపఁగ
నది యెంచెఁ బ్రభావతీ మహామతి వౌదే
కద యెట్లు కావవలెఁ బది
పదిగ విచారించి తెలియఁబల్కు మ టన్నన్. 585

క. కోమటిమిటారి చిలుకా
నామతివిస్తార మేమనన్వచ్చు వచ
శ్శ్రీ మెఱయ నీవె తెల్పుము
నా మంచి దటంచుఁ గీరనాథుం డనియెన్. 536

వ. ఇవ్విధంబున నమ్మదవతీవరారోహ యుపాయపరాయణయై యుండె నంతకమున్న
కర్ణనిర్భేదనం బగుతదాక్రోశంబు నిద్రాభంగంబుఁ గావించుటయు నవ్వీరుం డదరిపడి లేచి
కృపాణపాణియు వికటీకృతభ్రుకుటినిటలుండును నగుచు వచ్చు నంతకమున్న
యయ్యింతి సమంతికప్రవర్తియగు నాధూర్తుని సవికారంబుగాఁ బడియుండు మని
బోధించి యగాధవ్యథాబాధితయుం బోలె నిజనాథుని కెదురుగాఁ బఱతెంచి
సాక్రందనంబుగా ని ట్లనియె. 537

క. పని గల్గి నీరపాత్రము
గొని ముంగిటి కేగుదెంచి కోయనుకూఁత
ల్విని చేరిన వికృతాకృతి
గని యున్నాఁ డన్న యేమి కతమో యెఱుఁగన్. 538

క. ఇన్నాళ్లు రానివాఁడే
యెన్నిక లోనఁగూర్ప నిచటి కేతెంచెనొ మా
యన్ననుఁ గనుఁగొన రావే
ని న్నని వచ్చుట నుపేక్ష నించుట తగునే. 539

క. అన విని వదరకువే యా
తని కేమియు లే దటంచు దాని పిఱుందం
జని వీరుఁ డతని యాకృత
గని త్రోవం గాలి సోఁకె గావలె ననుచున్. 540

తే. వెన్ను చఱచి ధవళ వెఱవకురా యంచుఁ
బలుక నంత నతఁడు తెలివి నొంది
వారిఁ జూచి లేచి మీ రేల వచ్చితి
రేమి యెఱుఁగనైతి నింతతడవు. 541

చ. అనవుఁడు నవ్వి వీరుఁడు నిజాంబుజలోచనఁ జేరఁబిల్చి మం
తనమున నీతఁ డొంటికి మనంబున భీతి వహించెనేమొ నీ
వినుఁ డుదయించుదాఁక వసియింపు సహాయముగాఁగ నంచుఁ బో
యిన నగి ధూర్తుతోడ రమియించె వధూమణి యాస దీఱఁగన్. 542

క. అంతటఁ దెలతెలవాఱెం
గాంతాయని పలుక వైశ్యకామిని యిచట
న్వింత గదె తెల్లవాఱె శ
కుంతల యని యంతిపురము గుట్టునఁ జేరెన్. 543

తే. చేరి రేయి మహీకాంతుచెంత కరుగు
దానితోఁ బూని తోయజోద్యన్మరంద
ధార లూరఁగఁ గీత మోతరుణి యొక్క
కథ విను మటంచు వెస నరికట్టి పలికె. 544

పదాఱవకథ

క. ఏలానగరంబున గో
పాలుం డొకఁ డమరు విష్ణుభక్తుఁడు ధర్మా
లోలమనస్కుఁడు తంత్రీ

పాలుం డనువాఁడు నిఖిలబంధుప్రియుఁడై. 545

సీ. పులుల వాకట్టుమందులు పాముబదనిక
లొదుగుచేపుఁడుమంత్రములను గోడె
దామెనపగ్గము లుతలత్రాళ్లు నురిత్రాళ్లు
చిక్కంబులును జల్లిచిక్కములును
మాఱుమానిసిఁగన్న దూఱువేపులజోళ్లు
కొలికిచెప్పులు జమ్ముగూడ లలఁతి
పిల్లగ్రోవులు నెక్కువెట్టినవిండ్లు కం
బళ్లు దుప్పట్లును వల్లెతాళ్లు

తే. మొదలుగాఁగల పరికరంబులం గొఱంత
లేక భూమీరుహచ్ఛాయలే గృహాళి
గాఁగ వాఁడాలమందలం గాచుబాళి
నడవిమానిసియై తిరుగాఁడు నెపుడు. 546

చ. పిదికిన యాలపా ల్వెదురుబియ్యము కావడికుండ నించి య
య్యదుపతి కింద్రియంబుగఁ దదాహృతవహ్నిసమిత్పరంపరా
భ్యుదయము నొందఁజేసి పయిపొంగలి వెట్టి భుజించు నాతఁ డిం
పొదవఁగఁ డేకుటాకుల వనోర్విని మందలఁ గాచువేళలన్. 547

సీ. మేర లెంచక సూరివారిండ్ల కేగి పా
ల్పెరుఁగు వెన్నలు మ్రుచ్చిలించె ననుచు
నీరాడుతఱి నాఁడువారుకట్టినపాఁత
లెత్తుకపోయి చెట్టెక్కె ననుచుఁ
బ్రతుకుభాగ్యము క్రిందఁబడఁగ బాఁపనయిండ్ల
కరిగి యాఁకటికిఁ గూ డడిగె ననుచుఁ
గడపటఁ జుట్టాల గరితలపైఁటలోఁ
జెయి వేసి యేమేమొ చేసె ననుచు

తే. వ్రాసికొన్నారు బాపనబైసిగాండ్రు
కొలముస్వామి విచారించుకోక యిట్లు
చేయునే యంచుఁ బెద్దలచేత వినెడు
కృష్ణకథలందు నిటువంటి వెల్ల వినఁడు. 549

సీ. తులసిపూసలు బోడితలయు నడ్డాదిడ్డి
పట్టెనామములు సంభ్రమము నొప్పఁ
బరువు లెత్తిన యెద్దుపై నొంటి తముకురా
నములును వేణునాదములు పొసఁగ
రచియించు తపముద్రలును బైఁపైఁబల్కు
గోవిందలును హాస్య మావహింప
నతిరసంబులఁబుట్టి యవనతులైన వా
రలకొసంగెడు దీవనలు సెలంగఁ

తే. గొలమువా రెంచఁగల గొల్లకొడుకుఁ గనఁగ
బంటులునువోలెఁ జుట్టము ల్వెంటనంటఁ
గోరి మ్రొక్కులు చెల్లించుకొఱకుఁగాఁగ

నాతఁ డేటేఁటఁ దిరుపతి కరిగివచ్చు. 549

క. వానికి మనోహర యనం
గా నొకయంగన యెసంగుఁ గంతునితేజీ
కూనయన వానిగేదగి
జీనీజముదాళి యనఁగ నేమ మెసంగన్. 550

క. శోభితముఖదారితశశి
వైభవ యాలోకన గురుప్రవర్ధితమదన
ప్రాభవ యెవ్వరితరమ
య్యాభీరగభీరనాభి నభినుతి సేయన్. 551

చ. చనుగవయొప్పు నెన్నడుము సన్నదనంబు మెఱుంగులీనుమో
మునఁగలతేట నెన్నడలముద్దును మాటలనేర్పు కోపుచూ
పునఁగల యందముం బిఱుదుపొంకముఁ గల్గినదానిఁ జూడగొ
బ్బునఁ బదివేలమన్మథులు పుట్టుదు రప్పురిఁ బల్లవాత్మలన్. 552

శా. మైనిగ్గు ల్తెరయెత్తగా నమృతకుంభంబంది యేతెంచు మా
యానారాయణిలీలఁ దక్రఘట దీవ్యన్మస్తయై చూపుల
జ్ఞానమ్రత్వముఁ జెందఁ జల్లఁ గొనరో చల్లంచు నేతెంచుచో
దానింజూచిన కంతుఁడైన రతిమీఁదం దప్పు గల్పింపఁడే. 553

క. ఆలీలావతి తంత్రీ
పాలుఁడు దినదినము మందపాలై తిరుగన్
జాలిపడి మనసుఁ బట్టం
జాలక పరపురుషభోగసంగతిఁ గోరెన్. 554

సీ. అరిది సిబ్బెపుగుబ్బ లన్యుచేతికి నిచ్చి
నప్పుడే చనదె శుద్ధాన్వయంబు
పవడంపుజిగిమోవి పరుపంటిమొన కిచ్చి
నప్పుడే చనదె గుణార్జవంబు
మితిలేని మెఱుఁగుమే నితరుకౌఁగిటి కిచ్చి
నప్పుడే చనదె మహాభిమాన
మతనిఁ గన్మొఱఁగి యాగతి జారుఁబొందిన
సుద్దెఱింగిన రాజు బుద్ధి చెప్పు

తే. నింత యేమిటి కాజారుఁ డేలు టెంత
తెవులుగొన నమ్మరాదంచుఁ దెలిసికొనరె
యకట తిమిరంపునిండుప్రాయంబు కతన
నెఱుఁగ రింతియెకాక రాకేందుముఖులు. 555

ఉ. అమ్మహిళలలో లలామ వినుమాగతి జారులఁ గోరి కానికా
ర్యమ్మగునైన మాకొలముురాధకు వచ్చినదూఱు నాకు రా
నిమ్మని నిశ్చయించి యెదురింటి గుణార్ణవనామధేయునిం
గ్రమ్మినబాళినంటి యెలప్రాయము చూఱలొసంగె వానికిన్. 556

సీ. ఒక తెల్వి వొడము నయ్యోఱపులాఁడికిఁ గమ్మ
తమ్మియందము గ్రమ్ము నేమొగమున

నొకనవ్వు వొడము నయ్యురగవేణికి మిన్న
గన్న కెంపులవన్నె చిన్నిమోవి
నొకతళుకు వొడము నయ్యువిదమిన్నకు మంచి
యంచగుంపులసంచు మించునడల
నొకనీటు వొడము నయ్యురునితంబకు మేటి
రంగుబంగరపుబెడంగు మేన

తే. నత్తయానతి మజ్జిగ లమ్ముమేళ
దానిదారున నీక్షించె నేని యింక
జాలిమాటలు తలమీఁది చల్లకడవ
పడుటసైతము నెఱుఁగ దప్పుడఁతి యపుడు. 557

సీ. [17]ఆగుణార్ణవునియిల్లాలికి మెఱుమెచ్చు
కూర్మితో వండినకూర వెట్టుఁ
గమ్మనేతులు చల్లకడవలోపల డాఁచి
గోనిపోయి పురయామికుల కొసంగు
నేరంబులోమెడు నియతికానికి గట్టి
మీఁగడ కనుక గాఁగ నిచ్చు
నాజ్ఞవెట్టఁగఁ గర్తలైనబంధులకు నె
య్యంబున నడుగని యప్పు లిచ్చు

తే. దనవిధంబంత మెల్ల నేతప్పుతార్చు
వలసి యీలీల మెలఁగు నవ్వనజగంధి
జారవిద్యల కొడిగట్టు సతుల కింత
యెచ్చరిక యుండవలయుఁ బూర్ణేందువదన. 558

క. వినుము ప్రభావతి నేమ
న్ననఁ దెలిపెదఁ జూపి మోపి యనుటయుఁ గాదా
యని తలఁపకు మిఁక నీకై
నను హెచ్చరి కింతలేక నడువం దగునే. 559

తే. తగనవధరింపు మవలికథావిశేష
మమ్మనోహర యిట్లు గుణార్ణవునకు
మేలునడియున్న నొక్కనాఁ డెలినాతఁ
డనుప నాతఁడు పొరుగూరి కరుగుటయును. 560

క. ఆఘోషాంగన మదన
జ్యాఘోషం బితరవరసమాక్రమనిష్ఠా
ద్రాఘిష్ఠంబై మించె ని
దాఘసమవియోగవహ్ని తనమది ముంచన్. 561

సీ. అదలించి పిదుకని యావులుండఁగ వేగ
దోహనధేనువుదూడ విడుచు
బానలోపలఁ బచ్చిపాలుండ మించిచే
మిరియిడ్డ పా ల్పొయిమీఁదఁ బెట్టుఁ
బేరి పక్వంబైన పెరుఁగుండఁ గవ్వంబు
పులిచల్లలో నుంచి చిలుకఁబోవు

వెసలలో మూనాళ్ల వెన్న లుండఁగ నాఁడు
కాఁచి డించిననెయ్యి కరఁగఁబెట్టు

తే. దివమునను సంజకడయంచు దివ్వె లెత్తు
దద్దరిలినట్లు నడురేయి ప్రొద్దుపొడిచె
ననెడుమతిఁ బాచిపనులు చేయంగఁబూను
వలపువెట్టికిఁ జిక్కి యవ్వనజగంధి. 562

క. ఈరీతి నుండ మచ్చిక
దేర న్వలసినవియెల్లఁ దెప్పించుటకై
వారసతు ల్భోజుగులతో
బోరామి యొనర్పఁ బసులపొంగలి వచ్చెన్. 563

సీ ఇంక నాల్గావంబు లిడనైతిఁగా యంచుఁ
గుమ్మరి నెమ్మదిఁ గుందికొనఁగఁ
గుడుమురూకలకెల్లఁ గొననైతిఁగా యంచు
బేరి తేరనియారి వేర మొంద
గొఱియమందల నించుకొననైతిఁగా యంచు
గొల్లవాఁ డూరకే క్రుళ్ళుకొనఁగఁ
బెనుపసుపే విత్తు కొననైతిగాయంచు
గాఁపు నిద్దురలేక కళవళింప

తే. మొనసి వెలచూపిచూపకమునుపె వారి
సరకు లమ్ముడువోయె నేజాతివారి
కేని బాటింపవలసి పేరెక్కినట్టి
యాదినంబున నంబురుహాయతాక్షి. 564

తే. అపుడు పొంగటికైన బియ్యంబుఁ దెమ్ము
శీఘ్రముననంచు నొకరూక చేతికిచ్చి
యత్త పొమ్మన నమ్మనోహరతరాంగి
సాంద్రమైనట్టి చెంగటి సంత కరిగె. 565

క. తండులములు గొని పుట్టిక
నిండం బెట్టుకొని రాఁడె నేఁ డైనను జా
రుం డని మదిఁ దలఁచుచు న
మ్మిండం డేతేఱఁ దత్సమీహిత మొదవన్. 566

క. కనుచూపుమేర దానం
గనుఁగొని యమ్మగువ యగునొ కాదో యనుచుం
జను దెంచి గుణార్ణవుఁ డే
గినకార్యము చక్కనగుటఁ గెరలిన తమితోన్. 567

క. అంత మనోహరుఁ గనుఁగొని
సంతసమున మనసు నిలుపఁజాలక యపుడే
కంతురణకేళికై యువ
కాంతునితో నచట వల్లికాగృహసీమన్. 568

తే. చేరి పుట్టిక వెలుపలిచెట్టునీడ

డించి పొదలోని కరిగి యమ్మింపఁబోఁడి
జారుతోఁ గూడి తమ్మినేజావజీరు
దురమునను దన్మయావస్థతో రమించె. 569

చ. అదిగని యొక్క ధూర్తవరుఁ డబ్బెర పొంగటి కంచు నెమ్మదిం
బెదరక మెల్లనే యరిగి బియ్యముఁ గైకొని యెంచరానినే
ర్పొఁదవఁగ గంపలోన సికతోత్కరము న్వెస నించిపోయిన
న్మదవతి జారుఁ బొందెడు సుమాళమె కాని యెఱుంగ దేమియున్. 570

తే. అంతఁ బొదరిల్లు వెడలి గుణార్ణవునకు
బురముఁ జేరంగఁ బెఱత్రోవఁ బోవఁజెప్పు
సందడిని గంపనయెత్తి మస్తంబుమీఁదఁ
దాల్చి కొనివచ్చె నది యాత్మ ధామమునకు. 571

ఉ. వచ్చిన నత్తగారు తలవాకిటికిం బఱతెంచి యింతసే
పెచ్చట నేమి యంచని శిరోగ్రమునం దగుగంప డించి నే
మెచ్చితిఁ గోడలా యిసుక మేదినిఁ బుట్టదటంచు నెంచియో
తెచ్చితివంచు నాగ్రహమతి న్నెమకె న్వలెత్రాఁడు ముంగిటన్. 572

క. ఆయెడ నాగోపాంగన
యేయనువున బొంకనలయు నెఱిఁగింపఁగదే
కాయద్యుతినిర్జితశం
పాయన నచ్చిలుకతోఁ బ్రభావతి యనియెన్. 573

క. చిలుకా యాచిక్కులు సం
ధిలుగాథలు నాకుఁ గానె నేర్చితివో కా
వలసి తలంపునఁ దలఁచితొ
తెలియదు గద యవలికథయుఁ దెల్పుము వేగన్. 574

వ. అనిన విని యాభామాలలామంబునకుఁ గీరసార్వభౌముం డిట్లనియె. 575

క. ఆదారి నత్త కినిసెనొ
లేదో యాలోన నుమ్మలించుచు నేనిం
కేదియుఁ జెప్పిన నిక్కము
గాదే కద యనుచు గోపకామిని యేడ్చెన్. 576

క. ఆమాటలు విని యత్త ద
యామేదురహృదయయై ప్రియంబున నడుగం
గోమలి యిట్లను గోకిల
కోమలకాకలిని గేలిగొనియెడి పగిదిన్. 577

తే. ఓపలేనన్న వినక కెం పొదవు చూడ్కి
నంపఁగా నేను మీకు మాఱాడ వెఱచి
సంత కేగితిఁ గద యందు సరఁగఁ జెఱఁగు
ముడి విడువ రాక వెస జాఱి పడియెనమ్మ. 578

క. వెదకితి నచ్చోఁ గానక
కద యంతటఁ బ్రొద్దువోవఁగా భయమున నె

మ్మది నింటికిఁ జని తూర్పె
త్తెద నని యచ్చోటి యిసుము దెచ్చితి గంపన్. 579

చ. వెలుపల వడ్డి కిచ్చినను వీసము వచ్చును నట్టు లాయెనో
బలబ వేగ వచ్చు నలబాపని కిచ్చినయట్టు లాయెనో
యలయక నాల్గుచట్ల పెరుఁ గమ్మినఁ జేతికి రానిరూక నా
వలె నలసంతలోనఁ బడవైచిన వారలఁ గాన నెచ్చటన్. 580

క. అని పల్కి నత్త కనికర
మున రావే యెంత లేదు పోయిన యపుడే
మనసొమ్ముగాదు వగవకు
మని యూరార్పంగ నది గృహంబున కరిగెన్. 581

క. ఇట్టివగఁ గనినఁ జనుమా
గట్టిగ నని చిలుక పలుకఁగాఁ దమితోడన్
నిట్టూర్పు నిగుడఁ గోమటి
పట్టపుదేవేరి కేళిభవనం బెనసెన్. 582

క. ఆపగలు గడవఁబడుటయు
భూపతిభవనంబుఁ జేరఁబోయెడుతటి నా
కోపనఁ గనుఁగొని సుమన
శ్చాపుని యెకిరింత సంతసం బుప్పొంగన్. 583

శా. కోర్గ్రగ్రావభిదాదికీర్తితగుణవ్యూఢోహగాఢత్రినే
త్రగ్రావోద్ధరణోగ్రబాహుబలగర్వగ్రంధిలంకాధినా
థగ్రీవగ్రసనోజ్జ్వలాద్భుతభుగస్త్రస్థేమవాతూలభు
గ్భుగ్రాజత్పటుశౌర్యవైభవహృతాంభోధిప్రభుప్రాభవా. 584

క. భోద్రేక బ్రధ్నవచః
కద్రూభవభూరిభావుకప్రాభవ దై
త్యాద్రివరధ్వంస సద
క్షుద్ర కృపావీక్ష భానుకులహర్యక్షా! 585

హంసయానవృత్తఖడ్గబంధము—
దారితారిభూరిధైర్యధామధామభూరుహా
భారతీశవంద్యశౌరి భాస్వదబ్జలోచనా
నారదస్తుతప్రభావనవ్యమేఘసన్నిభా
భారతీశశాంకకీర్తిభాసుసూరిరంజనా! 586

గద్య. ఇది శ్రీమత్ఖాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగతకవితాధార
పాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర
పవిత్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక
కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబైన శుకసప్తతియను మహాప్రబంధంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

1. గీ. కలికి యాతని కులకాంత గర్భచిహ్న
కలితయై చాల ముద్దులు గులుకు మొగము

2. యది మొదలు చిన్నఁబోయితి
రిదియంతయు నాకుఁ బలుకుఁ డేలా దాఁపన్

3. క. పోలెండ యేటిమాటలు
జాలిం బడనేల మనము సరగున దీనిం
బోలంగ నొక్కతెఱఁగునఁ
బాలింత మటన్న సతికిఁ బతి యిట్లనియెన్.

క. బాల యిది యాయు వలరుచు
మేలిమిగా బ్రతికినట్టి మీఁదటఁ గదయా
జోలి యెటులైన నైదువ
రాలై మనపడుచుగాఁగ నమరినఁ జాలున్.

4. అనుదినంబును నిచ్ఛావిహారమునకు

5. మగువలవగలునువలపులు
మగవాఁడా నిలుపువాఁడు మానమునీవే

6. తిన్ననిప్రాయమువానికి

7. ఈపద్యమే 39వ పుటలో వాడినాఁడు

8. నింట నేయుండఁ బెఱమచ్చెకంటినంటఁ
గూడకల్లాడు నీ కనుకూలుఁ డయ్యె
నృపతి పయనంబు చెప్పుట నీవుగోరు
పోడుములు గల్గు నిఁక నేమి పోయిరమ్ము.

9. క. గంగాతీరముచెంతను
బొంగెడుసంపదలచేతఁ బూర్ణంబగుచున్
శృంగారఖనియొ యిదియనఁ
జెంగల్వపురంబు పేరఁ జెలఁగుచునుండున్.

10. ధర్మదార=యుద్ధము మాన్పుటకై పట్టించుకాహళధ్వని

11. ఁబిమ్మట (పూ)

12. ఇది హంసవింశతిలోగూడ గలదు.

13. ఉ. అందున వానికెల్లను హలాంకుఁ డన నొ్కపెద్దరెడ్డి చె
లొ్వందు సుభోగుఁడై నగరిలోపల వన్నియగన్న యట్టివాఁ
డందునఁ బెద్దకాఁ పనుచు నందఱుఁ గొల్వఁగ లెక్కలేని వె
ల్లందగుమిన్కులుం గలిగి యాతఁడు రాజిలుచుండు నప్పురిన్.

14. క. అప్పు డాశీలవతికేల నొప్పుపళ్ళె
మెలమి తానందుకొని కాఁపుటింతి శివుని
మ్రొక్కుచెల్లించువిధమున ముద్దునడల
గుడివెడలి చేరె నిల్లుల్కుగుబ్బలాడి.

15. క. జగతిఁ బొగడొందు విద్యా
నగరంబునఁ బరమధూర్తనాయకు లగుచున్
నెగడుదు రిద్దఱుభూసురు
లగణితులై విందుఁ డనఁగ ననువిందుఁ డనన్.

సీ. తల్లిబిడ్డలు నన్నదమ్ములకైన నాఁజనిపోరు గల్పించి రట్టు సేయ
యామికావళికన్నుఁ బ్రామి యంతఃపురాంగణములైనను జొచ్చి కన్నవెట్టఁ
పతిభక్తి సతి నరుంధతివంటి వాల్గంటినైన బెల్లించి వెల్లాలి సేయఁ
దప్పక శకునియంతటివానినైన జూదంబున గెల్చి పందెంబు గొనఁగఁ

తే. జీరకును గొట్టెకును లంజవారితల్లి
పూఁటకొప్పించి తియ్యనిమాటలాడి
రాయి గరగించుచును నప్పురమున వార
లొకనికొక్కఁడు మెచ్చుకయందు రెపుడు.

సీ. పగడసాలలఁ గోడిపడవులఁ బుట్టచెండాటల నిష్కారణార్యనింద
మదిభోగములఁ జేరి మగడాలిచక్కటికథల దుర్వ్యవహారకర్మకలన
దీవుల నీరాటరేవుల రచ్చల మాటల జనవశ్యమంత్రశక్తి
బొమ్మలాటల వట్టిఁబూటకంబుల వంతుపాటిల కొక్కపఠనశక్తి

తే. పగటినిద్రల వెలయాండ్రఁ బట్టుపనులఁ
జాడికూతల పరిహాససరణినడక
లేనిదుడుకుల బెట్టుటఁ బూనికొనుచుఁ
బ్రొద్దుపోనిత్తు రెపుడును భూమిసురులు.

16. తే. వారలంతట నలకంచి వరదరాజు
గరుడసేవ నిరీక్షింప నరిగి పోపు
పరుసవెంబడి జని యన్యభామినీవి
లోకనాపేక్ష నెమ్మదిలోన హెచ్చ.

సీ. వృద్ధవేశ్యతనూజవిటుఁదిట్టుమాటల
వెలపువ్వుఁబోండ్ల నవ్వించుకొనుచు
నత్తకోడండ్ర కాట్లాటమాటలు
గులస్త్రీలసిబ్బితిచూసి చెప్పికొనుచు
వరునిలో నిల్లాలు ప్రతిరాత్రి యాడుమా
టలఁ గులాంగన గుట్టు కలఁచికొనుచుఁ
గొట్లకే గొణిగెడు గుందనిమాటల
కొమిర బానిసెగుంపుఁ గూర్చుకొనుచుఁ

తే. గోడెకాండ్రెల్లఁ గూడిరాఁ గొంతతడవు

కథలు మఱికొంతతడవు శృంగారవతుల
చిత్తము లెఱుంగు నేర్పులుఁ జెప్పికొనుచు
నరుగుచోఁ ద్రోవఁగడపి రయ్యవనిసురులు.

తే. పరుసడిగ్గినచోఁ దమవంతువగల
కాసపడి చూచు కొమిరయిల్లాండ్రచెంత
నగుచు నన్నేల వేల్పు లన్నంబు వార్చి
కొండ్రు వారలు వండినకూర లిడఁగ. (పాఠాం)

17. ఇంటవండినకూర లిడి సారెకును గూర్మిచెలువునితోడ మచ్చికలు సేయు

శ్రీరస్తు

శుకసప్తతి

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీజానకీమయూరీ
రాజన్మేఘాయితాంగ! రతిరాజశత
భ్రాజితసౌందర్యసుధా
రాజతగిరికీర్తిసాంద్ర రామనరేంద్రా! 1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
నతపదాంభోజుఁ డగుధర్మనందనునకు
సరసలౌకికవైదికాచారవిహిత
హితకథారమ్యుఁ డగుధౌమ్యుఁ డిట్టు లనియె. 2

తే. అటులు నిజగృహమున కేగి యబ్జవదన
పగలు గడవంగఁబడుటయుఁ బార్థివేంద్రు
కేళిగృహమున కరుగునవ్వేళఁ గాంచి

మరునియెకిరింత సంతోషభరిత యగుచు. 3

క. ఒకకథ వినియెదె మఱి పొం
దికతో నటు నిల్చి తర్జనీనాసాయో
గకరణధురీణ మిది యని
యకలంకసుధావిధోక్తు లలరం బలికెన్. 4

పదునేడవకథ

క. ధర శాలివాహనుం డను
నరనాయకమౌళి పెనుప నలువై విభవా
కరము ప్రతిష్ఠానం బను
పుర మలరు న్వేల్పుఱేనిప్రోలుం బోలన్. 5

క. అప్పురిఁ గుబేరుకలిమికి
దప్పులు ఘటియించు సోమదత్తుం డనుపే
రొప్పు నొకవైశ్యుఁ డలరుఁ గ
కుప్పుటలిని గీర్తివల్లికోటులు ప్రాకన్! 6

సీ. నవరత్నములు సువర్ణమును వెండియును లో
హాంతరములు పటలాంశుకములు
గోవజవ్వాది కుంకుమపూవు పచ్చక
ప్పురముఁ బన్నీరుచెంబులుఁ బటీర
తరుఖండపటలి యందలపుఁ గొమ్ములు జల్లి
సవరము ల్పాదరసంబు జాజి
యింగువ లేలాలవంగము లోడపోఁ
కలును గోరోచనగంధకములు

తే. కొచ్చికుక్కలు మానిసిక్రోతు లరిది
పంచెవన్నెలచిలుకలు బహువిధముల
పారువాతిన్నె లిఁకమీఁద బలుక నేల
పొదలు వానింటఁ బులిజున్ను మొదలుగాఁగ. 7

క. ఈళయు ముమ్మొంగియు బం
గాళము పైగోవ మొదలుగాఁ బొదలెడుద్వీ
పాళిఁగలసరకు లాతని
కౌలున దిగు మాట నిజముగలవాఁ డగుటన్. 8

శా. ఏయూరం దనయాపణంబు మఱియిం కేబేరిపేరైన నా
త్మాయత్తం బగువిత్త మేయడవియందైన న్నిజద్రవ్య మీ
చాయన్సంపద వృద్ధి బొంద ధనదస్పర్ధాళుఁడై నిల్చెఁబో
యాయూరవ్యుఁడు గోట్లకుంబడగ లెన్నైనం బ్రమోదంబునన్. 9

చ. వలసిన బేరము ల్దెలియవచ్చినవారలు వాదుగల్లువా
రలు తెగగుత్తగొల్లలును రత్నపరీక్షలవారు కార్యము
ల్గలిగిన యింగిలీషులముఖాములు చెంగట నుల్లసిల్లఁగాఁ
గొలువొసఁగు న్మహీశుగతిఁ గోమటి యాత్మగృహాంగణంబునన్. 10

క. అతఁడు ధూర్తచకోర
ఖ్యాతంబగు నొక్కచిలుక నతులితగమనా
యాతేరితవిజ్ఞానస
మాతులశేముషిఁ గృపాళుఁడై పోషించున్. 11

తే. అప్పురంబునఁ గామసేనాభిధాన
యైన వెలచాన మీఱు జయైకతాన
మీనకేతననలినప్రసూనశరస
మానతానూనవీక్షావితాన యొకతె. 12

ఉ. కారుమెఱుంగురాచిలుక కస్తురివీణె పదాఱువన్నె బం
గారము నచ్చుకుప్పె తెలిగంబుర వెన్నెలలోని తేట సిం
గారపుఠీవి లేనగవు గల్గిన చక్కెరకీలుబొమ్మ యొ
య్యారపుజీవగడ్డ యన నచ్చెలి మెచ్చులు గాంచె నెంచఁగన్. 13

సీ. ప్రత్యక్షబాహాటపాంచాలనటనలు
గనుపట్టఁగాఁ బుస్తకములు చదువుఁ
గనుఁగొన్న రూపమచ్చున నొత్తినట్టులఁ
దళుకొత్త భావచిత్రములు వ్రాయు
నట్టువకాని యందముగాక వింతగాఁ
గోపులు గల్పించుకొనుచు నాడుఁ
జేరి తంబుర మీటి సారసుధాసూక్తి
దేటలూరఁగ వింతపాటఁ బాడు

తే. జాతివార్తలు దొలఁక రసంబు గులుకఁ
గవిత రచియించుఁ గల్పించి కతలు నుడువు
మనసు గరఁగంగఁ దీయనిమాటలాడు
జిలుకరౌతుకటారి యవ్వెలమిటారి. 14

సీ. పలుకుముద్దులకుఁ గోవెలజియ్యగాండ్రెల్లం
గుంటెనకాండ్ర వెన్వెంటఁబడఁగఁ
జనుజక్కవలు గన్న సన్న్యాసులైనను
దలవరివారితోఁ జెలిమి సేయఁ
దళుకుఁజూపులకు విద్వాంసులైనను నిజ
రామలతోడ రారాపొనర్పఁ
బొలుపున కాచార్యపురుషులైనను దమ
వేషభాషలమీఁద వెగటు పడఁగఁ

తే. దెఱపిగని చూచినట్టి పతివ్రతలును
నిజకులాచారవృత్తిపై నెటికె విఱువ
వింతయొయ్యార మెసఁగఁ గోవెలకుఁ బోయి
మరలి యింటికి వచ్చు నమ్మచ్చెకంటి. 15

చ. తొలఁకెడుతత్తఱంబువగతోఁ దొడనిగ్గు హిజారుమీఁద మె
ట్రెలువడినొంటికట్టున ఘటించిన చీరసగంబు మూపుపై
నలవడబోటి దట్టి మొదలైనవి తేఁ దిరుమంజనంపువే
ఫలు దఱితప్పెనంచు నవలా భయమందుచు నిల్లు వెల్వడన్. 16

క. కొడుమెత్తుకొఱకు గుడికిన్
నడుచు న్వెలపడుచు నాభినామమునుం గ్రొ
మ్ముడిసొరు న్మడిచారు
న్వడిజాఱుంబైఁట వింతవగఁ గనుపింపన్. 17

సీ. తానున్న కేళికంతటికి గణాచారి
పెక్కుసుద్దులు మ్రోయు పెద్దబేరి
పేరుకోఁదగినట్టి యూరలేని యుటంకు
పరులబుద్ధులకుఁ జొప్పడనిమంకు
కల్లలు పచరించి గద్దించుతాటోటు
పూనియొక్కరి కీయలేని జూటు
కలహంబె కూడుగా మెలఁగెడుగయ్యాళి
నిష్ఠురత్వము సూపు నెఱకరాళి

తే. బేరజపుగట్టిజంత పాడూరిసంత
చలము సాధించు దిట్ట రోసాలపుట్ట
లోకముల కెల్ల సూచి యల్లుండ్రబూచి
యెంచఁగల యుచ్చమల్లి యయ్యింతితల్లి. 18

తే. దాని నుతియింపఁ దరమౌనె తాటకావ
ధూటితల్లియొ పూతనతోడఁబుట్టొ
శూర్పనఖమేనగోడలొ చూడ లంకి
ణీతనూజయొ యనఁగ వన్నియకు నెక్కె. 19

సీ. ఇరుగింటిదయ్యంబు పొరుగింటికినిగూబ
యెదురింటివారల కెదురుచుక్క
వాడకుఁబగ యూరివారలతలనొప్పి
పెంపుడుకూఁతుండ్ర పెద్దపిడుగు
పరదేశులకుఁ బులి బాఁపలగాలంబు
యాచకకోటుల కాసవిఱుపు
దాసర్లమిత్తి సన్న్యాసుల తెరబొమ్మ
జోగిజంగాలకు సొంటికొమ్ము

తే. పాఠకులకొట్టు నట్టువపాలియదురుఁ
గ్రోవి భరతంపుటయగారి గుండెదివులు
బట్టువాకట్టు బవనీలపాముకూన
యనఁగ విఖ్యాతిఁ గాంచు నాయాఁడుఁగూచి. 20

సీ. గూనివీఁ పనరాదు కోలమూతినిజాఁచుఁ
గొడిపెమో మనరాదు గొడఁగసాగు
బాకిమో మనరాదు పగసాటి బెదరించు
నొంటిప ల్లనరాదు కంటగించు
నరవెండ్రు కనరాదు నాఁడెల్ల జగడించు
వాటుగా లనరాదు చేటుఁదెచ్చుఁ
జెవు డనఁగారాదు చేట యెత్తుకవచ్చు
గ్రుడ్డిక న్ననరాదు గొట్టుసేయు

తే. వెఱ్ఱి యనరాదు పైఁబడి వెక్కిరించు
గామి డన రాదు మొగమున గంటువెట్టు
పెంకి యనరాదు వట్టిగుంపెనలు సేయు
ముద్ది యనరాదు గ్రుద్దు నయ్యెద్దుమొద్దు. 21

క. గడెతడవు వేసటలచే
సుడివడ కటు తనదు ప్రాంతసుద్దులు విన్నన్
వడినిచ్చు నొక్కపుచ్చిన
యడగొంటుం బడుకక్రిందియాకులు రెండున్. 22

సీ. రమనేలినట్టి గురస్తునందు రదేమొ
నేలమిన్నులు గొల్వ నేర్చుటరుదె
మేనకాంగననంటుకాని మెత్తు రదేమొ
సృష్టికిఁ బ్రతిసృష్టి సేయుటరుదె
కడవఁబుట్టినవానిఁ గడునుతింతు రదేమొ
పాథోధి పుక్కిటఁ బట్టుటరుదె
లంకఁగాల్చినవాని బింక మెంతురదేమొ
హెచ్చుమందులకొండఁ దెచ్చుటరుదె

తే. యనుచు మదితప్పితప్పి నీళ్లానిపూని
తోడిముదుసళ్లఁ బెక్కండ్ర గూడఁబెట్టి
పట్టి తలనొవ్వ రవ్వగాఁ బవలురేలు
వట్టిపగ్గెలు ప్రేలు నవ్వారజరఠ. 23

క. అది నెమ్మదివదలని చల
మొదవఁగఁ దనసుతకుఁ బైఁడి యొకనిద్దురకుం
పదివేలమాడ లీయక
కదియఁగ నీదెట్టి విటశిఖామణినైనన్. 24

క. ఆకామసేననవబి
బ్బోకము గనుఁగొనుట మదనభూతావేశ
వ్యాకులితమానసాంబుజుఁ
డై కుందుచు సోమదత్తుఁ డతివిరహమునన్. 25

క. అక్కలికి కొనఁగవలసిన
రొక్కము పురహరుఁడు దానరూపము రతిగాఁ
జక్కెరవిలుతుఁడు వెఱపు
న్మొక్కలితన మెపుడుఁ దన్ను ముంపఁగ నుండెన్. 26

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డతఁ డొయారము మీఱఁగఁ గామసేన నే
కాంతమునందుఁ జేరి మనసారఁగఁ బుక్కిటివీఁడె మిచ్చి గి
ల్గింత లెసంగు కౌఁగిటి బిగింపుల నింపులనింపు పారువా
వింతరొద ల్ముదంబు నొదవించునటు ల్కలఁగాంచి వేడుకన్. 27

చ. తనచెలికానితోఁ బసిఁడిదార్చక యేనల కామసేనతో
నెనసితి నిన్న నంచు వచియించిన నాతఁడు దానియింటికిన్
జని మది నిల్పఁజాలక ప్రసంగవశంబున సోమదత్తుఁ

డినవచనంబు లెల్లఁ బ్రకటించినచో వెలముద్ది యుగ్రయై. 28

క. ఏ నెఱుఁగకుండ నాసుత
తో నెనయుట యెట్టు లిట్టిదుడుకులు గలవే
కానీ రొక్కం బీయక
పోనో చూచెదము తనప్రభుత్వం బనుచున్. 29

సీ. శ్లేష్మంబు కుత్తుకఁ జిబ్బుబుబ్బున కబ్బు
కబ్బును దగ్గు లగ్గలముఁ గాఁగఁ
జన్నులు తలఁగడ సంచులవలె వెళ్లి
పయ్యెదమీఁద జంపాల లూఁగ
బీదనరాలతోఁ బెరుఁగువాఁగడుపులో
బల్ల నల్లడలందుఁ దుళ్ళిపడఁగ
బుగ్గలాహిరియూటఁ బొడము వాసనతోడి
కంకినోటను జొంగ యంకురింపఁ

తే. దిరుకొళములోనఁబడిన క్రోఁతియునుబోలె
వడకుకొంచును నేచుట నెవ్వారిఁ గన్న
గ్రుడ్లు మిడికించుచును గుడ్లగూబరీతి
వేగఁ దనయిల్లు వెడలె నావృద్ధవేశ్య. 30

తే. అంతలోనసె శాలివాహను దివాణ
మునకు నేగుటకై బంధుజనులు గొలువ
వచ్చునలసోమదత్తు నవ్వారవనిత
జనని వీక్షించి సందడి జడియ కరిగి. 31

తే. వెట్టి నీ రానుకతమున వెడలునట్టి
చొక్కుబోదట్టి యొకకన్ను వెక్కఁబెట్టి
దడిగఱవఁబోవు వేసిచందమునఁ బట్టి
పరుసమెచ్చఁగ నూరుజప్రముఖుఁ బలికె. 32

శా. అయ్యా యల్లుఁడ యెంతపెద్దఱికమయ్యా నిల్చిమాటాడనీ
వియ్యంజాలని సెట్టివా నెనరు లే దీపట్ల నిట్లైన నీ
వియ్యా లందటి కేదిదిక్కు మఱి నీ వెన్వెంటనే వచ్చు మా
యయ్య ల్చెప్పరె నీకు మాకుఁ దగవీయాదాయమే కంటివో. 33

క. నలుగురిలో ని ట్లాపని
పలుకఁగఁ దగదైన వెట్టిపట్టినకతనం
దెలిపెద నీకేరోసము
గలిగిన బ్రతికితిమి మంచికార్యం బిదియున్. 33

క. ఇయ్యెడఁ గలగిన రోవెల
యియ్యక నా కెఱుక లేక యిటు నే నింటం
దయ్యమువలె నుండఁగ మా
తొయ్యలితో నెట్లు కూడితో నే నెఱుఁగన్. 35

క. పైఁడేమి బ్రాఁతి యిదిగో
నేఁ డిచ్చెదు మ్రుచ్చు వగల నెలఁత రమింపం

బోఁడిమి చెడదే మఱి బురి
కాఁడవుఁ దగ కొదవలే జగంబు లెఱుంగున్. 36

తే. నిన్ననే నన్ను మొఱఁగి నాచిన్నదాని
నక్కటా యోడరేవున నమ్మికొందు
వేమిటికొ జాఱవిడిచితి వింతెకాని
యంత దబ్బఱకాఁడ వీవౌదొ కావొ. 37

తే. మంచిమణులకు వెలఁ బొసఁగించువేళ
హెచ్చువెలలకు సొమ్ము చేయించుచోట
నగరి జాలెలు నీయింట నిగిడియున్న
వింత మాకేల మారొక్క మిచ్చిపొమ్ము. 38

క. అన సోమదత్తుఁ డద్భుత
మున నచ్చట నిల్చి వెఱ్ఱిముద్దియ కలలో
నెనసితి నీదు తనూభవ
ననుపమరతి నింతెకాని యన్య మెఱుంగన్. 39

తే. అనిన నమ్ముద్ది మంచి దట్టైన నేమి
నాతనూభవవలన ననంగసౌఖ్య
మబ్బెఁగద నీకు నిదియు లేదన్న నందు
వర్థ మిప్పించి యవ్వల నడుగుపెట్టు. 40

క. అని రట్టుసేయ నచ్చటి
జనములు సొమ్మీయకునికి చనదని వగదెం
చిన దాని దోడుకొనిపో
యె నతం డింటికిని రొక్క మిచ్చెద నంచున్. 41

క. చని ధూర్తచకోరమునకు
దనవృత్తాంతంబుఁ దెలుపఁ దత్కిరము న
వ్వి నిజంబుగఁ గెలిపించెద
నిను వెఱవకు మనియె వైశ్యనీరజగంధీ. 42

క. ఆవైశ్యునిఁ దత్కీరం
బేవిధి గెలిపింపవలయు నెఱిఁగింపఁగదే
నీవే జాణ వటన్నన్
భావించుచుఁ జిలుకతోఁ బ్రభావతి పలికెన్. 43

క. ఏలాగున గెలిపించెనొ
బాళిమెయిం బ్రహ్మలోకపర్యంతము నే
నాలోచన యొనరించితిఁ
జాలదు నాహృదయ మిది నిజంబుగఁ దెలియన్. 44

వ. అనిన విని యవ్విహంగమపుంగవం బనంతరకథావిధానం బిట్లని తెలుపం దొడంగె
నవ్విధంబున నాధూర్తచకోరంబు దత్తప్రతిజ్ఞం బైనవిత్తంబు సోమదత్తునిచేత
మూటగట్టించి దానికిం గట్టెదుర నొక్కనిలువుటద్దంబుఁ బెట్టించి పెద్దలతో నవ్వేలముద్దిం
బిలిపించి దర్పణప్రతిబింబితార్థంబుఁ గైకొనుమని పలికిన నచ్చటివారును
స్వప్నదృష్టంబునకు నిదియె సమానంబని నిర్ణయింప నప్పణ్యవృద్ధయు నగణ్య

లజ్జానమ్రవదనయై సదనంబునకుం జనియెనని పల్కునవసరంబునం బ్రభాతం
బగుటయు. 45

క. అంతిపురంబున కరిగి ది
నాంతమున న్నృపతిఁ జేరి నరిగెడుతమితోఁ
జెంతకు వచ్చినకోమటి
యింతింగని చిలుకరాయఁ డిట్లని పలికెన్. 46

క. రమణీ యాథార్థచకో
రముకథ యిఁకఁ గొంత కలదు రాజవియోగ
భ్రమమడఁచి తెచ్చికోల్నె
య్యము తోడుతనైన వినుమటంచుం బలికెన్. 47

క. ఆగతి నింటికిఁ జని యా
బోగము ముసలాపె యాత్మపుత్రికతో నా
జాగెల్ల దెలిపి పరిభవ
యోగంబున మదికి ఖేద మొదవఁగ నంతన్. 48

సీ. పుట్టలమ్మ యటన్నఁబో యెంతలేదను
సందివీరుల టన్న జాము గొణుగు
నెక్కలమ్మ యటన్న నొక్కటికొదవను
బోతురాజు లటన్న బూతు నుడువు
ధర్మరాజు లటన్న దబ్బఱలే తిట్టుఁ
గంబమయ్య యటన్నఁ గ్రాసి యుమియు
గ్రామగంగ యటన్నఁ గాదా మరో యను
దేవాదులన్న గద్దించి చూచు

తే. నిన్ని దేవళ్లఁ గొలిచి నేనేమి గంటి
పోయి పచ్చని పులుగాసిపులుఁగుచేత
మోసపోయితి ననికుందు మొనయుఖేద
మారట మొనర్ప విసివి యయ్యారిబసివి. 49

సీ. నట్టింట దేవళ్లుపెట్టెఁ బెట్టినతిన్నెఁ
గొట్టించి వెసఁ బందిగూడు చేసె
మెడనున్న పాదాలు విడిచి యెవ్వరిఁగన్న
మొరుగుతలారికి మురువు చేసె
బానలో దాఁచిన పట్టుపుట్టము చించి
పొదుగుడు కోళ్లకుఁ బొత్తి చేసె
దేవాదుల కడెంబు దిగిచి కమ్మతగాని
పట్టికానికి మొలకట్టు చేసెఁ

తే. గాటిఁజేనికి మీఁదుగాఁ గట్టి యున్న
గట్టివరహాని వరహానిగాఁగఁ జూడఁ
కాడఁబోఁగూడ కొక్కమాటాడకుండ
గుండనికి రంగుబంగారు గోరుసేసె. 5

తే. అంతఁ దత్పుత్రి కీరమా యింత చేసె

దాని నంజుడు దినకున్న నేను సాని
కూఁతురనె యంచుఁ దల్లిని గుస్తరించి
మఱియు నవ్వార్త యూరెల్ల మఱవనిచ్చి. 51

క. వలసిన సతికే చిన్నెలు
గలవో యచ్చిన్నెలెల్లఁ గనుపించుచు న
వ్వెలవెలఁది సోమదత్తుని
వలకు న్లోపఱిచి మేలువానిం జేసెన్. 52

తే. చేసి యొకనాఁడు మీయింటి చిలుక కతలు
చెప్పునందురు నామాట చిన్నఁబుచ్చ
కిపుడె తెప్పించరా దాని యెడను గలుగు
పొలుపు గనుఁగొని మరల నంపుదము గాని. 53

చ. అనవిని సోమదత్తుఁడు నిజాప్తులఁ బంచిన వారు దెచ్చినం
గనుఁగోని కామసేనయు వికాసపుమాటలుగా వచించి యెం
దును సరిలేక మించు నలధూర్తచకోరశుకాగ్రగణ్యముం
దనగృహసీమ మంచుకొని దబ్బఱ నెయ్యము నిబ్బరంబుగన్. 54

తే. కొన్ని దినములు చన రోషకుటిలహృదయ
వనజయై దీనిమాంసంబు వండుమనుచుఁ
జిలుక నెవ్వరు గనకుండఁ జేతికొసఁగ
బోనకత్తియ వెస పాకభూమి కరిగె. 55

మ. అపు డాధూర్తచకోరకీరవర మయ్యాపన్మహాంభోధి యే
నిపుణత్వంబున నీఁదఁగావలయు నీ నేర్పెల్ల శోభిల్లఁగాఁ
జెపుమా చూతమటంచుఁ బల్కి తెలియం జింతంపఁగా నవ్వి వై
శ్యపయోజాస్యకుఁ జిల్క తక్కిన కథాంశం బిట్లు తెల్పెం దగన్. 56

క. ఆరీతిఁ బాకగేహముఁ
జేరిన యావంటలక్క చిలుకం దఱుగం
గోరి పచనక్రియాచిం
తారతితో నీలకత్తి నలుగడ నెమకన్. 57

ఉ. అత్తఱిఁ దాని జూచి శుక మంగన యెంతటిపుణ్యమూర్తివో
బత్తిజనింప నాదుచెఱఁ బాపెదుఁ గావున నిన్నువంటి య
త్యుత్తమ కేను నేర్పెడు ప్రయోజన మున్నదెయైన నామనం
బుత్తలమందె నీకిటుల యో జరయింతటి పాటొనర్చెనే. 58

క. ఏను ద్రికాలం బెఱుఁగుదు
మానిని పదినాళ్లలో సమంచితరేఖా
సూనవయి నిండుజవ్వన
మూనంగా నీకు హేతు వున్నది సుమ్మీ. 59

వ. ఇంత యెఱింగిన నీ కీయపాయంబుఁ దప్పించుకొనరాదే యని యంటివేని
యలంఘనీయంబగు విధివిధానం బిట్టి దని నిశ్చయించి యున్నదాన నది యట్లుండె
నవయౌవనాపాదకం బగు నొక్కమంత్రంబు నా కభ్యాసం బైయుండు; నది నాతోడనె
పోయెడుం గదా యను విచారంబు తీరకునికి నీకు నుపదేశించెద దానివలన నీకుఁ

బ్రాయంబు వొడముట కడుగనేల నీవిచ్చినవారికిం గలదు కాలయాపనంబు సేయక యిచ్చోట గోమయంబున నలికి మ్రుగ్గువెట్టు మనుటయు నావృద్ధ సంభ్రమాశ్చర్యానురుద్ధయై యచ్చిలుకఱేని నచ్చట నునిచి తదుక్తప్రయోజనంబులకుం బోయిన. 60

క. ఆధూర్తచకోరము గరు
దాదృక్పటపటనినాద మడరం బరదు
స్సాధంబై వరమానా
బాధత్వర మెఱయఁగా నభంబున కెగిరెన్. 61

తే. ఎగిరి చెంగట నీశానగృహములోన
గూళ్లు పెట్టిన చిలుకలఁ గూడుకొనియె
దానిఁ గానక భయమంది బోనకత్తె
కార్కవాకవపాకపాకం బొనర్చె. 62

క. ఆకామసేన మదిఁ జిం
తాకలుషత మాని సోమదత్తునితో నే
లేకున్నతఱి బిడాలం
బాకీరముఁ బట్టి చంపె ననుచుం బొంకెన్. 63

క. అటుకనుక నేర్పుగలిగినఁ
గుటిలాలక నేఁడు నీవు కోరినపనికే
గుట తగు లేకుండినచో
నిటనుండియె మరలు మని శుకేంద్రుడు పలికెన్. 64

తే. అంతలోనన యరుణోదయంబు మించ
నాప్రభావతి యంతఃపురాంతరమున
కరిగి యానాఁటి రేయి భూవరునిఁ జేర
నేగుచోఁ జిల్క యక్కల్కి కిట్టు లనియె. 65

తే. అతివ ధూర్తచకోరశుకావతంస
మంత చేసిన గామసేనాంబుజాత
గంధిఁ జెఱితు నటంచుఁ గంకణము గట్టె
నెట్లు చెఱపంగవలయు నీ వెఱుఁగఁ జెపుమ. 66

క. అని పలికి తెలియ నేరని
వనితామణిఁ జూచు కీరవల్లభుఁ డదిదా
వినిపింపఁ దొడఁగె ననితర
జనితర సంస్తవ్యవచనసంభావ్యముగన్. 67

క. ఆరీతిఁ దలఁచి ధూర్తచ
కోరము తత్క్రియకు వేళఁ గోరుచు నుండన్
మారునిచెలిఁ జెనకెడు నొ
య్యారముగల కామసేన యంతటిభక్తిన్. 68

క. ఒకనాఁడు కోవెలకు నే
గి కపర్దికి మ్రొక్క గర్భగృహమునఁ దన్మ్మా
రికి వెనుక డాగికొని యా

శుక మిట్లని పలికెఁ దద్వచోగతిగాఁగన్. 69

ఉ. మెచ్చితి నీదు భక్తికి సమిద్ధవిశుద్ధకళాభివృద్ధికిన్
దచ్చనగాదు నాపలుకు దప్పదు చొప్పడుఁ గాయసిద్ధి యే
నిచ్చెద నీవుఁ దల్లియు మఱెవ్వరితో నెఱిఁగింపఁ బోక యీ
వచ్చుసరోజశాత్రవుని వారమునాఁ డిటు రండు వేడుకన్. 70

క. తొలునాఁడు బోడలై ని
శ్చలభక్తిం జోగులకును జంగాలకు మీ
యిలు చూఱవిడిచి యిటురా
వలయున్ వైష్ణవుల కొసఁగవల దేమైనన్. 71

క. వారు శివద్రోహులు గద
యీరసమున శైవమతము హెచ్చఁగరా దం
చేరీతినైనఁ జెఱుతురు
నారీమణి వారిమాట నమ్మకు మింకన్. 72

క. అని పల్క నాల్గుదిక్కులు
గనుఁగొని శంకరునిమాటగా నమ్మి కృపా
వననిధి హర త్రిభువనపా
వన ధీరస్వాంత యనుచు వర్ణించి వెసన్. 73

క. గుడివెడలి వైష్ణవులు గను
పడకుండఁగఁ జెలుల నరిగ పట్టుమటంచుం
బడఁతి తన యింటికడకున్
పడిఁ జని నిజజననిఁ బిలిచి నగుమొగ మలరన్. 74

క. హరుఁ డానతిచ్చినాఁ డె
వ్వరితోఁ జెప్పకుము సోమవారమునాఁ డి
ర్వురకు నెలప్రాయ మిచ్చుం
జరయు న్మృతి లేదు సంతసం బయ్యెఁ గదా. 75

చ. ఆన విని వృద్ధవైశ్య పులకాన్వితయై నవయావనంబు నే
నెనసితినేని యీపడుకటిల్లు మదీయము నీవు వేఱె యిం
టను బవళింపుమన్న జగడాలకు రాకుమె యూర నీవు నే
నును గడియింపఁ జొచ్చినఁ దనూభవ గోడలు పైఁడిసేయమే. 76

సీ. ఇప్పుడే తెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని యీ
తళుకుఁగమ్మలు నేనె తాల్చికొందు
నృపులచేఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని నీ
పెద్దముక్కఱ నేనె పెట్టికొందు
నృపునిచేఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని నీ
బొగడలజోడు నేఁ బూన్చికొందు
నెటులైనఁ దెచ్చి నీ కిచ్చెదఁ గాని నీ
మట్టెలు నేఁ గాళ్లఁ బెట్టికొందు

తే. నౌర నీవు గడించిన వనుచు నా కొ
సంగకుండిన మఱి నేను సంతరించు

సొమ్ము మీఁదట నీ కీయఁ జూడు నాప్ర
తాప మని పల్కి యుత్సాహచాపలమున. 77

సీ. కుఱుచనెరు ల్దువ్వికొని కొప్పు సవరించుఁ
బరువెత్తి కాటుకబరిణ వెదకు
సొంపుతో నద్దంబుఁ జూచి పండ్లిగిలించుఁ
బడఁబోవుచును ముద్దునడలు నడచు
గోరంబుగా సారె గుంటకన్నులు ద్రిప్పుఁ
జూపఱ నగు నోరచూపుఁ జూచు
గరిడి కేగెదనంచుఁ గాసె దాల్పఁగఁ బోవు
బాకినో రెగనెత్తి పాటపాడు

తే. నింటి కెవ్వారు వచ్చిన నెనయుఁ దనకు
నదిగొ౯ బైఁడీయ వచ్చి రటంచు లేని
బింక మెక్కించుకొని సారె బిగియునపుడె
ప్రాయ మేతెంచె నంచు నప్పుణ్యవృద్ధ. 78

తే. ఇప్పు డెట్లున్న దాన మీ రేల చెప్ప
రౌర లెస్సాయె నని యొద్దివారిఁ దిట్టు
గుంపుగొని చూచువారలఁ గొట్టఁబూను
వెరఁగుపడి యింటిబిడ్డల వెక్కిరించు. 79

వ. ఇవ్విధంబున బహుప్రకారదుర్వికారంబులు మీఱఁ గుమారిం జేరి. 80

క. ఏమో తెలుపఁగ వచ్చితి
భామా యీలోన మఱపుపాటిల్లెఁ గదే
యేమీ మఱవక తనకు
న్నేమంబును బ్రాయమిచ్చు శివుఁ డుండంగన్. 81

క. గడువీలో మన మేగతి
నడువన్వలె నేమి చెప్పినాఁడు శివుఁడు నీ
వడిగితివో లేదో తెలియం
బడుచువుగద నీకుఁ దెలియఁబడ దింతైనన్. 82

తే. పడుచవే గాకయుండినఁ బ్రాయ మిపుడె
యిమ్మనఁగరాదె సోమవార మ్మటంచు
గడు వొడటియేల యింతలోఁ గాలమేమొ
దేశమేమొ కదా యంచుఁ దెలియునటవె. 83

క. అనిన విని కామసేనా
వనజానన విన్నయట్టి వచనము లెల్లన్
వినిపించిన నేమేమీ
యని యమ్ముదిజంత చింత యాకులపఱపన్. 84

క. బ్రదు కెల్లఁ జక్కనగునని
మది నమ్మితిఁ గూఁతురా ప్రమాదము రాదే
తుది నిల్లు చూఱవిడిచిన
నిదియేమో మీఁది కార్య మెవ్వఁ డెఱుంగున్. 85

తే. ఆశపడి బోడనైన నేనగుదుఁగాని
యింటిసొమ్మొక్కకాసైన నీయ నొకని
కొల్ల నే జవ్వనంబు మొట్టోయి దెట్లు
తగదు నీమాట నే వినుదానఁ గాను. 86

క. అనఁ గామసేన యంతటి
పని రారాదమ్మ కుముదబాంధవధరుఁ డా
డినమాటకుఁ దప్పటవే
యని సమ్మతిపఱిచి నిర్భరాహ్లాదమునన్. 87

క. త్యాగధ్వజ మెత్తించి స
మాగతయాచకుల కీశ్వరార్పణ మనుచున్
బోగముచెలి ధనమెల్లం
బ్రోగులుగా నొసఁగె సకలము న్వినుతింపన్. 88

సీ. పట్టెనామంబుఁ గీడ్పఱిచి నూతనవిభూ
తిని ద్రిపుండ్రంబులు దీర్పవచ్చు
ద్వయము పోఁబెట్టి శైవపురాణపద్యపా
ఠికల వేమాఱుఁ బఠింపవచ్చు

వనమాలికలు పాఱవైచి రుద్రాక్షపూ
సలపేరు లఱుత నెక్కొలుపవచ్చు
విష్ణుసుకీర్తన విడిచి శంకర హర
శబ్దము లుచ్చరించంగవచ్చు.

తే. గాని భుజములు కాయలు గాచి యున్న
తప్తముద్రలు మఱుపెట్టఁదరమె యనుచు
వైష్ణవు లభావవైరాగ్యవైభవంబుఁ
బొంద నది శైవుల కొసంగె భూరిధనము. 89

వ. ఇవ్విధంబుగా నిజాంశుకావశిష్టంబుగా గృహప్రముఖంబు లగుధనంబులు సకలభూషణంబులును ద్యాగంబు గావించి యమ్మింంచుఁబోఁడి జననీయుతంబుగాఁ బ్రతీక్షించుచు నయ్యిందువాసరంబు ప్రసన్నం బగుటయు. 90

చ. తిరుపతి కొప్పు లందముగఁ దీర్చిన బూడిదబొట్లు మంచి వే
ర్వఱచిన మించునట్టి రుదురక్కలపేరులుఁ గావికోకలున్
హరశివశబ్దము ల్దగ మృగాంకకళాధరుగేహసీమ కే
గిరి గుడిమేళము ల్పొదలఁ గిన్నరకంఠియుఁ దానితల్లియున్. 91

క. చని భావజారి సేవిం
చి నిజంబగుభక్తి నొంది చెంత వసింపం
గనుఁగొన వచ్చిరి బహుయో
జనదూరమునందుఁ గల్గు జనసంఘంబుల్. 92

తే. ఇవ్విధంబున భూజను లెల్లఁ జూడఁ
బ్రొద్దుకైవ్రాలుదాఁక నప్పొలతు లుండి
యేమొ సర్వేశ్వరుం డిట్లు తామసించె
ననుచుఁ జింతించుచున్న యయ్యవసరమున. 93

తే. గోపురముమీఁద ధూర్తచకోరకీర
మెక్కి ప్రజలార మీకేల తిక్కపట్టె
వీరిబగిసికి మఱి గారవించి హరుఁడు
కాయసిద్ధి యొసుగునే కల్లగాక. 94

క. అని వారు తన్నుఁ దునుమం
బనుచుటయును వారికొంప చెఱచుటకై దే
వుని వెనుకనుండి తా నా
డినమాటకు వార లచ్చుటికి వచ్చుటయున్. 95

క. వినిపించిన నింతేనా
యని యందఱు నవ్వ లజ్జ నానతముఖులై
చని రవ్వేశ్యలు తచ్ఛుక
మునకుం గలనేర్పు నీకుఁ బొసఁగ న్వలయున్. 96

క. అనినఁ బ్రభావతి మది మిం
చిన వెఱఁగున నిన్నువంటి చిలుకలనేర్పు
ల్గననగునె యనుచు వేగుట
గనుఁగొని వెసం జనియెఁ గేళికాగృహమునకున్. 97

క. ఆనాఁటిరేయి బాళి
న్భూనాయకమౌళిఁ జేరఁబోయెడుతఱి న
మ్మీనాయతాక్షి జూచి ప్ర
సూనాంబకతురగ మతులసూక్తిస్ఫురణన్. 98

క. వేసారక మద్వచనసు
ధాసారము మెచ్చ నీకె తగుఁగావున నీ
వీసారి యొక్కకథ విను
మాసారిజయస్తనద్వయా యని పలికెన్. 99

పదునెనిమిదవకథ

క. కల దభ్రంకషకేతన
చలదభ్రంబైన నైమిశం బనుపుర ము
జ్జ్వలవిభ్రమపరిపూరిత
కలశుభ్రకరాననానికాయం బగుచున్. 100

క. రజకుఁ డొకఁ డప్పురంబున
బ్రజ మెచ్చఁ దనర్చు వీరబంధు డనఁగా
నిజవంశోచితధర్మ
ధ్వజమై తగుపాటివైభవం బలరంగన్. 101

మ. బహిరభ్యంచితరాసభోత్కరము భౌభౌరావభాక్కుర్కురం
బహరీశోదయకాలధౌతవసనాయాతాచ్యుతాశీర్వచో
బహుళం బాయతకుంభకంబు గిరికాబాథార్థమార్జాలమై
గృహ మొప్పు ప్రజకాగ్రగణ్యునకు దూరీభూతదారిద్ర్యమై. 102

ఉ. వేళమె కోడికూఁత యగువేళలఁ జల్ది భుజించి బండ్లు గం
గాళము కూడునీరుచవుకారముఁదే విడియంపుఁ జొక్కుతో
మైలల మోపు వీఁపున నమర్చిన రేవుగుఱాని నెక్కి వ
య్యాళిగఁ బోవు వాఁడు విమలాపతటాకసమీపభూమికిన్. 103

క. ఆవీరబంధువునకు
న్బావజభుజవిజయసాధనం బగునిల్లా
లై వెలయు నొక్కకోమలి
లావణ్యవరేణ్య యై కళావతి యనఁగన్. 104

చ. మినమిన లీను మేను నెఱమించుల కొంచెపుటంచుఁగమ్మలుం
గొనఁబగుముద్దుమోము సమకొన్న మెఱుంగులకట్లదండయుం
గనుఁగవఁ గల్గుతేఁటి యొడికంబును సందికడెంబు మించ న
వ్వనిత యువాంతరంగమృగవాగురయై మెలఁగుం గృహంబునన్. 105

తే. ఆకళావతి నిజనాయకాల్పరతుల
నీగి మారవికారంబు హృదయ మన్య
పురుషసంభోగవాంఛతోఁ బొందుఁజేయఁ
దద్వశంవదయై నితాంతంబు మెలఁగు. 106

క. వెలవెట్టి వేఱుకైకొన
వలదే కద యింట జారవనితలచీర
ల్గలుగఁగ నందులలోపల
వలసిన యటువంటి వింతవన్నెలు చూపున్. 107

మ. వటసమ్మార్జనగీతరాసభచయప్రహ్లానశబ్దంబు లో
క్కట నోర న్వెడలం బరున్న సతిసింగారంబు వీక్షించి నీ
విటు నిద్రింపు మటంచు లేచి చన నయ్యబ్జాక్షి యవ్వేళ నూ
రట చేయు న్మదనాస్త్రకోటులకు జారక్రీడలం బ్రోడయై. 108

చ. తన సరిచాకెత ల్తనకు దాపుగ వారలకెల్లఁ దాను గుం
టెనలు వహించుకొంచు నెఱటెక్కులు నిండు విడెంపుచొక్కులు
న్మనసుఁ గరంచు నేర్పువగమాటలు నేరని తప్పుపాటలుం
గనఁబడ నవ్వధూటి పతికన్నులు మూసి చరించు నిచ్చలున్. 109

క. సొగసుఁ గని దాని పెనిమిటి
మగటిమి యెఱిఁగియును మాటిమాటికి నకటా
సిగవోయినఁ బోనిమ్మని
తగులుదు రుపనాథు లాసుధాకరవదనన్. 110

సీ. మిహిరావలోకన మేటికి వీక్షణా
యాసదుర్దమదోష మడఁపకున్న
మృత్తికాస్నాన మేమిటికిఁ దదీయదే
హస్పృష్టికలుషాల నడఁపకున్నఁ
బమిపంచగవ్య మేపనికిఁ దదీయాధ
రాస్వాదనైర్మల్య మడఁపకున్న
వేలిమి యది యేల వింతఁగా దీనితో

భోగించు పాపంబు పోకయున్నఁ

తే. జటులగాయత్రి యేల తత్సంగమాది
నాంతదుష్కృతదోషంబు నడఁపకున్న
నిన్నియును నేటికని రజకేందువదన
వేదవిప్రులు తలఁతురు విదితముగను. 111

క. ఈరీతి మెలఁగుదాని యి
యారముఁ గని యొ శూద్రుఁ డధ్వగుఁడు మహో
దారుఁడు చారణుఁ డనియెడు
పేరునఁ దగువాఁడు మదనభీతాత్మకుఁడై. 112

క. చోరుని బుద్ధిది యైన
న్నారం బింటికడఁ దెలియఁ జని చూచెదఁగా
కీరమణి దారి యని యా
చారణుఁ డరిగెం దదీయసదనంబునకున్. 113

మ. చని కాంచెం గుసుమాక్షతంబు సదనాంచత్పానపాత్రంబు భా
సి నిజాసన్నసమున్నతాసనతదాసీనైకవృద్ధాక మ
ర్థినరాహ్లాదకరాతిసౌరభము మధ్యేకుండవిన్యస్త మ
గ్రనిచోచత్పరిమాణభాజనము నౌ కాదంబరీకుంభమున్. 114

వ. కనుఁగొని నితాంతోదకంబును నిస్తుములంబు నగుట శాక్తేయమతంబువారును బెద్దలమఱుఁగున మెలుగు కురంగనయన లరుగుదేఱం దగిన మదిరామందిరం బని డెందంబునం దలంచి నిజమనోవంచనాచుంచుచంచలలోచనాగమనంబుఁ గోరుచు నతఁడందుఁ బ్రచ్ఛన్నవేషంబున నుండె. 115

క. సివసత్తులును దలారులు
బవనీలు స్మఱియు నాటపాటలవారుం
జవులు నుతించుచు మదిరా
సవముం గొని యొక్కఁ డొకఁడె జరగినపిదపన్. 116

సీ. ఇంటివా రెవ్వరో యెందు గాన మటంచు
నదిగొ కూర్చున్న దాయమ్మ యనుచు
నమ్మిక తాను గానక వచ్చితి నటంచు
నిది యెవ్వరుండెడి యిల్లటంచు
నంగడి కరుగుచో ననుదెంచితి నటంచు
వచ్చి జామయ్యెఁ బోవలయునంచు
నరిది బిడ్డలకు మందడుగవచ్చితి నంచు
నే నందులకు వచ్చినా నటంచుఁ

తే. జేరి రవ్వేళఁ దమమునిచెఱఁగులందుఁ
గాసు దుడ్డును బంగారుపూస వెండి
తునక మొదలింటి చిఱువాఁడు గొనినదెల్లఁ
గొనుచు మగనాండ్రు తమకెల్ల గుట్టు మెఱియ. 117

తే. అట్టు లరుదెంచి తక్కువ యనుటగాని
దోసమాడుదురా యని యాసవంబు

మంచి దని యల్లవృద్ధ వర్ణించి లేఖ
లొసఁగి క్రోలిరి మైరేయ మోపినట్లు. 118

చ. కనుఁగవదోరగల్లులు వికారపుఁజూపుల కోపు లాసుతో
డనె దళమెక్కు నాలుక తడంబడుమాటల పచ్చితేఱ మో
మునఁ బనిలేనినవ్వుల సముజ్జ్వలచంద్రిక లామతింప న
వ్వనరుహలోచన ల్సివము వచ్చినయందముఁ జూపి రందఱున్. 119

తే. ఒకతె వృద్ధకు మధుమూల్య మొసఁగు టరయ
లేక కొమ్మని మఱియొక్కరూక యొసఁగె
నొకతె గ్రోలియు మైరేయ మొల్ల లెక్క
మరల నిమ్మని దాని వేమరునుగనలె. 120

సీ. కసినికోతలు గోసి గారింతు రని బూతు
తెలియఁగా వదినెలఁ దిట్టువారు
బురఁ బాసి వేఱు కాఁపురము సేయుద మన్న
వినఁ డని పతి దూఱి వనరువారుఁ
గడుపార మగనికే గంజిపోయ దటంచు
నత్త దుర్గుణ మెంచి యలరువారుఁ
దా నెవ్వతెయొ నన్నుఁ దఱిమి యాడ్వ నటంచుఁ
దోడికోడలిఁ జెడనాడువారుఁ

తే. గేరి యొకకొంద ఱాత్మల మీఱినట్టి
మాట లెల్లను మధుమదోన్మాదగరిమ
నలుక మెఱయంగ లక్ష్యసంప్రాప్తవీక్ష
ణాబ్జముల హాసవిన్యాస మమర మఱియు. 121

సీ. మగని నిద్దురపుచ్చి మఱివచ్చెద విచార
మడఁచి యింటికి నేగు మనియె నొకతె
నిను జూడఁగా నిఁకే నిలువలే నొకసారి
యటుచేరి నిల్వరా యనియె నొకతె
యమ్మ నేఁజెల్ల సయ్యాట మెందాఁక నే
నరిగెద విడువరా యనియె నొకతె
బతిమాలి నేనె పైఁబడు టింతియె కాని
యాలిపై దయచూడవనియె నొకతె

తే. యత్తవాకట్టుమంత్రంబు లడిగె నొకతె
విభుని జోకొట్టుమందులు వేడె నొకతె
మధువుచొక్కునఁ దేలి యామగువలందు
జారసాన్నిధ్య మపుడు సాక్షాత్కరింప. 122

క. ఈలాగున నాలాగున
లీలాలోలలగు నచటి లేమలతోఁ ద
త్కేళిం దగిలిన రజక వి
శాలేక్షణ వగలు గాంచి చారణుఁ డాత్మన్. 123

క. ఇది దాట్లమారి యగునని

పదపడి మఱునాఁడె యొంటిపాటున మేకో
లొదవింపఁ దాపి యింటం
దుదగానని ప్రేమ దానితో రమియించెన్. 124

క. వింత లగు లాలనమ్ముల
సంతస మెసఁగించి మించు చారణరజనీ
కాంతునిసన్నిధి నపుడ
క్కాంతామణి మనసు చంద్రకాంతం బయ్యెన్. 125

తే. అంత నయ్యింతి తప్పక యతనిఁ జూచి
యెంతనెఱజాణయో కాన నిట్టివాని
వీనిఁ బోనీయరా దని మేనుమేను
నెనయఁ గూర్చుండి వానితో నిట్టు లనియె. 126

క. మగవాని నమ్మవచ్చునె
యగపడి తన కార్య మైనయందాఁక విరా
ళిగదింతు రంత నెక్కడి
జగజోలి యటంచు నెరసి చనఁ జూతురుగా. 127

క. ఆఁటది వలచుట యరుదే
నాఁట న్మఱి వలచెనేని నాథుని బెనుపో
రాట మొనర్చినఁ గోసిన
గాటం బగుఁగాని యెడయఁగా లేదు చుమీ. 128

ఉ. అంత యెఱుంగ నేర్చిన విటాగ్రణివౌ దటుగాకయున్న నా
యంతటిదానిఁ బూని వెలయాలివలెం బతిమాలఁ జేయదే
యింతటిలోనె మీపురికి నేగక యిచ్చటఁ గొన్నినాళ్లు నా
చెంతనె యుండి నీవలపు చెల్లుఁబడిం గడతేర్పరా యిఁకన్. 129

క. వెచ్చమునకు లేకుండిన
నిచ్చెద దిన మొక్కమాడ యిచ్చటి మఱినా
ముచ్చటలీ వీడేర్చినఁ
దచ్చనగా దేలమూలధనముం గరమున్. 130

తే. అనుచు మేకోలుగావించి యపుడెపోయి
తనగృహంబున గూటిలోఁదలుపుమూలఁ
బిడతలో నాయకుఁడు దాఁచిపెట్టినట్టి
మాడ లర్పించి వానితోఁ గూడి మెలఁగె. 131

క. ఆవీరబంధుఁ డంతట
భూవరు వెనువెంట దండు పోవుటయు నిజే
చ్ఛావిధిఁ జారుఁ గూడి క
ళావతి బహుభోగలీలలం దేలంగన్. 132

క. త్రోవనిటు వచ్చి వచ్చియు
నీవెలఁది న్రతులయందు నెనసినవాఁడం
బోవలయు నూరి కనుచుఁ గ
ళావతితోఁ జారణుం డలంఘ్యప్రేమన్. 133

తే. వచ్చి బహుకాల మయ్యె మావారిఁ జూడ
నూరు సేరంగవలయు నీయొద్దవాసి
పోవఁ గాళ్ళాడ విఁక నేమి బుద్ధి యాన
తీయవే యన్న బెగడి యయ్యిందువదన. 134

క. ఏమంటి వూరి కేగెద
వా మంచిది పోక నిలువవచ్చునె పొమ్మా
నామాటకు నౌ ననఁ గా
దీమిక్కిలిమాట లేల తెలిపెద వదియున్. 135

క. కాక నామీఁది తమి నీకుఁ గలిగెనేని
నీదువెంటనె పెట్టుకపోదు గరిత
నాత్మఁ గొంకుదువేని నీవరుగు మూరు
నెనసి నీవు సుఖంబుండు మింతెచాలు. 136

చ. అనుడు నతండు మోదమున కాడెద వింతియకాక నీవె వ
చ్చినఁ గనుసన్న నీపలుకునేయుచునుందు జనంబు మెచ్చఁగా
నిను నఱచేత నుంచుకొని నేఁ బదిమాళ్లకుఁ గొన్నతొత్తు మ
ద్వనిత కలంచెనేని పెడవాడనె వైవనె యింత యేటికిన్. 137

తే. అనిన నంగీకరించి యయ్యంబుజాక్షి
యపుడె పైనంబు సంజోక లమరఁ జేసి
చారణుని వెంట నింటి విచార ముడిగి
చనియెఁ దొలికోడికూఁత ప్రొద్దుననె లేచి. 138

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూమణి యుపనాథాదీనయై యరుగునెడఁ
దృతీయదినప్రయాణంబున. 139

సీ. పరికరోత్తరయుక్తపాథేయమును సజం
బీరమై యొకనాఁటి బియ్యమున్న
యసిమిలోఁ జలువ మాయక యుండ మడఁతవె
ట్టిన చల్లడము దుప్పటీరుమాలు
నొరపుగాఁ బొలుపొందు నురగవల్లి దళంబు
పూగపూరితమైన పొరలతిత్తి
వ్రేలఁ బ్రతిక్షణార్ద్రీకృతశంఖచూ
ర్ణంబైన లోహకరండకంబుఁ

తే. గాళ్ల బిడివాళ్లు నికటమార్గప్రపాన్న
రసనము నేషజనితమౌ రాగ మమర
నృపతిచే నంపకము గాంచి యిల్లు సేర
వచ్చె నాదారిఁ దన్మనోవల్లభుండు. 140

క. అపు డారజకాంగన యే
నెపమున బొంకంగవలయు నీమదిలోన
న్నుపమగని చూచి తెలియఁగ
జెపుమా చూచెదము నీదు శేముషిబలమున్. 141

క. అనినఁ బ్రభావతి శుకపతిఁ

గనుఁగొని యపు డెట్లు బొంకఁగావలె నంచు
న్నను నడిగితి వింతేకద
వినిపింపుము తెలియ నట్టివిధమని పలికెన్. 142

క. ఈథ తెలియ నెఱుంగుదు
నాకొక పెద్దటిక మిచ్చినం గాదనరా
దేకద యైనను వినుమని
యాకీరం బనియె ననియతాదరగరిమన్. 143

శా. ఆరీతిం బతి చేరవచ్చుటయు నయ్యబ్జాక్షి వీక్షించి చిం
తారూపం బగుభీతి దోఁచి దృఢధైర్యస్థైర్య యై వానికి
న్నోరాడింప నశక్య మౌకరణిఁ గందోయిం జలం బుబ్బిము
న్నీరై పాఱఁగ నేడ్చెఁ గమ్రకలకంఠీనాదభేదంబుగన్. 144

తే. ఏడ్వ నింతటి యపకార్య మేమి యనుచు
దిగులుపడి నిల్చుమగని నెమ్మొగముఁ జూచి
లెస్సవచ్చితి నినుఁ బాయలేను వేగ
వచ్చెద నటంచుఁ బల్కినవాఁడవయ్య. 145

క. మఱచితివె సుమ్ము శీఘ్రము
పఱతెంచెద ననుట యడుగువాసినచో న
క్కఱవాయు ననుట నిజమని
యెఱుఁగరుగా పతులనమ్ము నిందునిభాస్యల్. 146

చ. పతి పరభూమి కేగిన సపారమనోవ్యథఁ గుంది ధైర్యవి
చ్యుతి దివసంబు లెన్నుకొనుచు న్నతులుందు రెఱుంగలేఁ డెకా
యతఁ డొకవన్నెలాడి మొగమంటి కనుంగొనుచు న్విరాళి చే
సతమని నమ్మియుందు రిది సాజమెకా మగవారి కారయన్. 147

తే. మన్న పురుషుని చెడనాడు మగువ మీఁదఁ
బోయి పులుగాసిపురుపయి పుట్టుననుచు
బాఁపనమ్మలు చెప్పినపాట మేలె
యనుచు నేనుందు నిను దూఱుకొనఁగ వెఱచి. 148

తే. ఇవ్విధంబున నుండి యింకేమియందుఁ
గానికలఁ గంటి యటుమొన్నఁ గన్నియపుడె
యుగము గ్రుంగినయట్లైన నొల్లఁబోయి
నిలువఁగూడకయెన్నియెన్నికలో పొడమె. 149

ఉ. ఆయన యొంటిగాఁడు వెలయాండ్రతగు ల్గలవాఁడు వాఁడిమిం
బోయినచోట మాట పొఱపొచ్చెము సైఁపని రోసగాఁడు గా
యీ యెడ నేమిపుట్టునొ సహింపఁగరాదు విచార మంచు నా
థా యిఁక నేమి యేనగరి యైనను బోయెదనంచుఁ గ్రక్కునన్. 150

శా. చూపట్టంగలదాన నొంటిమెయి నిచ్చోఁ బోవరాదంచు నే
నీపుణ్యాత్మునితో డమర్చుకొని యిట్లేతేరఁగాఁ ద్రోవనే
నాపాలం గలదేవుఁ డీకరణిఁ జెంత న్నిల్పెఁగా నిన్నుఁ బే
ర్చే పెక్కేండ్లు సుఖమున న్మనుము నాచిత్తంబు రంజిల్లఁగన్. 151

తే. ప్రాణనాయక మదిదోపఁ బాపమునకు
మగడ వింతియకాక నామదికిఁ జూడఁ
దండ్రివైనను నీవీవ తమ్ముఁడయిన
నింక నెన్నఁటికిని నిన్ను నెడయవెఱతు. 152

మ. అను నిల్లాలిని గౌఁగిటం బొదివి నెయ్యం బార నూరార్చి య
వ్వనితం దోడ్కొని వచ్చి యందఱి నెగు ల్వారించితంచుం బ్రియం
బున నాచారణు వీడుకొల్పి తనగేముం జేరె నాతండు కా
మినియుం దానును నిట్టి నేర్పువలెఁ జుమా నీకుఁ గోకస్తనీ. 153

తే. అనుచుఁ గీరంబు వల్కఁ వైశ్యాంబుజాత
గంధి నివ్వెఱపడి యదిగాక జంత
యని ప్రమోదించి యరుణోదయంబుఁ గాంచి
యరిగే శశికాంత బద్ధశుద్ధాంతమునకు. 154

క. ఆమాపు వలపుత్రోపున
భామాపుష్పాస్త్రు భూమిపతిఁ జేరుటకా
రామ యరుదేర శుకము సు
ధామయమధురోక్తి నద్భుతంబుగఁ బలికెన్. 155

పందొమ్మిదవకథ

క. కనకాంబరి కనకాంబరి
యనఁగా నొకపురము గలదు హర్మ్యాగ్రవినూ
తనహరిమణిఘృణితిమిరో
జ్జనితరహఃకేళిసౌధజాలం బగుచున్. 156

తే. ఆపురం బేలు నీలవాహనుఁ డనంగ
రిపుతమోహేళి యగు నొక్కనృపతిమౌళి
యతని చెంగట ధీరుఁ డనంగ బిరుదు
నిండు మాస్టీఁడు నెగఁడు మన్నీలు వొగడ. 157

సీ. తలపాగపొరమీఁద జెలఁగెడునాయుధా
ర్చనసల్పినట్టి దాసనపుఁబూవు
నెడమచే గొలుసును దొడపుఁగత్తియుఁ బూల
బిరు దొంది కుడికేలఁ బెద్దకత్తి
దట్టితోఁజెక్కు నిద్దాపంకి కుసుమ పూ
వన్నియ దుప్పటివల్లెవాటు
భుజములు విరులచేఁ బూజించు బోడిక
ల్మురువైన ముందరి బిరుదుడవిణ

తే. దండహంవీరతలగుండు గండ యనుచు
బద్యము పఠించు జీతంబు బంట్లుఁ జూడ
మూఁగికొను పౌరజనులగుంపులుఁ జెలంగ
నతఁడు దొరకొల్వు చేసి గేహమున కరుగు. 158

క. ఇల్లీల నడచు నాతని

యిల్లాలు దనర్చు నొకతె హేమాంగి యన
న్వల్లభుని కన్న దీనికి
జిల్లరవిద్యలకు బిరుదు చెల్లు ననంగన్. 159

తే. పరభయంకరబిరుదవిస్ఫురితుఁ డైన
కాంతు నయ్యిందుముఖి తనకాలిక్రింది
కసవుగా నెచు వెడమాయగప్పి జార
ధవులమాటలు వడఁకి యౌదలధరించు. 160

చ. పతి యతిశౌర్య మెంచి యుపభర్త రతాప్తికిఁ జేరకున్న న
చ్యుతమగు ధైర్య మిచ్చుచు నయో మగవాఁడ వటంచు నెట్లు పు
ట్టితి వికఁ నేమి తద్భుజపటిష్ఠతలోన లొటార మింతె నీ
వతనికిఁ గొంక నేలని భయఃస్థితిమాంచి రమించుఁ దద్రతిన్. 161

క. ధవునకు నుపభర్తకు బాం
ధవము ఘటియించు జారుదండనె యాత్మీ
యవివేకవర్తనంబులు
చెవికింపులు గాఁగ మగనిచేఁ బొగడించున్. 162

తే. ఇవ్విధంబునఁ దనపోక లెఱుఁగనీక
మగని జోకొట్టి నెరివచ్చి సొగసుజెట్టి
వాడలోఁ గూడు జారులవల్లెత్రాఁడు
చెలువున మెలంగు నక్కొమ్మ సొలపుగ్రమ్మ. 163

క. అంతటఁ బెఱరాణువ హను
మంతుం డను పేరఁ బరఁగు మాస్టీని మదా
క్రాంతుని గెలిచెద నని నిజ
కాంతుఁడు చనఁ దొడుసు మాలెఁగద యిపు డనుచున్. 164

తే. అలరి హేమాంగి పతి వచ్చునంతలోన
వలచి వలపింప నేర్చు జవ్వనపు వన్నె
కానితోఁ గూడి కడలేనికాంక్ష దీర్చి
కొనియెద నటంచు మది నెంచుకొనుచునుండ. 165

ఉ. ఆపురి నొక్కజెట్టి గలఁ డన్యవధూమధురాధరామృతే
చ్ఛాపరతంత్రుఁ డొక్కదివసంబున వీథిఁ జరించువేళ వాఁ
డాపువుఁబోఁడిఁ జూచి విరహాతురుఁడై తన సర్వశక్తులుం
జూపియు దానిగర్వఁపునుచుక్కలు గాంచిరిరంసమించఁగన్. 166

తే. అర్కవాసరమందు నయ్యంబుజాక్షి
నడచుతఱి వామపద ముంచు పుడమిమీఁది
యిసుము గైకొని తనయింటికేగి ప్రొద్దు
గ్రుంకునందాఁక వేగి నెక్కొన్నబాళి. 167

క. తనపడుకటిల్లు గోమయ
మున నించుక యలికి మీద ముచుదాఁ గొని తె
చ్చినయిసుము నించి పయిన
వ్వనితామణి రూప మొనర వ్రాసినవాఁడై. 168

తే. చుట్టు యంత్రంబు లిఖియించి శుద్ధహృదయ
పద్మఁడు దిగంబరుండు దిగ్బంధనిపుణుఁ
డగుచు నర్చించి ధూపదీపాదు లొసంగి
కోడి బలియిచ్చి కూర్చుండి గురుని దలఁచి. 169

క. మన మేకాగ్రముగా మో
హనమంత్ర జపం బొనర్చి యర్ఘ్యము లొసఁగన్
గనఁబడియె నప్పుడే మో
హిని నవ్యప్రథమరసవిజృంభణవృత్తిన్. 170

చ. కనఁబడి కొప్పువీడ వలిగబ్బిచనుంగవ పైఁట జాఱ బూ
సిననెఱతావి గందవొడి చిందఁగ నందెలు మ్రోయ దీర్ఘలో
చనరుచితోడ వీరమణి జగ్గన వేఁడుచు ముద్దువెట్టుకో
జనుటయు నిర్వికారమతిఁ జాగిలి మ్రొక్కి యతండు నిల్చినన్. 171

క. మెచ్చితి నీకోరిన సతిఁ
దెచ్చెదఁ దంత్రంబు కడమ దీర్చుము వెస నీ
విచ్చట నని మోహిని చన
హెచ్చిన మోహమున మల్లుఁ డింపుజనింపన్. 172

క. మకరాంక పంకజాతాం
బక యని యంత్రంబుఁ దుడిచి భక్తి మెయిం ద
ల్సికతోత్కరంబు నవఘట
శకలంబున నునిచి లేచు సమయము నందున్. 173

మ. ఎనసెం దాప మిదేమొ యంచుఁ బొగులన్ హేమాంగిపై నంత మో
హిని యావేశ మొనర్చి తెచ్చి నిలుపన్ హేరాళ మౌబాళి న
వ్వనితం జూచి యతండు తద్రతి ననిర్వాచ్యైకసౌఖ్యంబుఁ జెం
దిన యాపిమ్మట నమ్మిటారి మదినెంతే తెల్విసంధిల్లఁగన్. 174

ఉ. ఎన్నఁడు వీని పొం దెఱుఁగ నేగతి వచ్చితి వచ్చుమాత్రమా
కొన్నవింటివాని యెలగోలు దురం బొనరించి డస్సిన
ట్లున్నది మే నిదేమిగతమో యెటులైన నిఁకేమి వీనిఁ బైఁ
కొన్న మనంబుఁ ద్రిప్ప నొనఁగూడునె యున్నది చాలు నిత్తఱిన్. 175

క. తను ముంచినది సముద్రం
బన వినమే రూపవంతుఁ డైనం గాకుం
డిన నామదిగరఁచెన్నే
ర్చిన యప్పుడె యితఁడు నాకుఁ జిత్తజుఁ డరయన్. 176

తే. అని ప్రమోదించి తనహృదయంబుఁ దెలిపి
వాని డెందంబు దెలిసి యవ్వనితతలఁపు
లేమి సేకుఱుటకు బాసలిచ్చి వాని
మొగము వీక్షించి పలుకు నమ్ముద్దుగుమ్మ. 177

క. ఇచ్చటికే రారా దీ
వచ్చుటి కెపుడైనఁగాని యరుదెంచెదులే
వచ్చునపవాద యంతటఁ

బొచ్చెము లేనట్టి మోహమున కెడఁగలుగున్. 178

తే. కాన సిగ నొక్కచిఱుగంటఁ గట్టుకొన్న
వాఁడ వగుచును వాఁకిట వచ్చి నిలిచి
గంట మొరయింపు విని యేను గదియవచ్చి
తలుపుఁ దెఱచెద నీమాటఁ దప్పవలదు. 179

చ. అని సమయం బొనర్చి వికచాంబుజలోచన యింటి కేగ సా
యన దినముం దదీయవచనాదృతి నాగతిఁ జేరి తద్రతిం
దనరుచునుండు నంతనొకనాఁ డినబింబము పశ్చిమాంబుధిన్
మునిఁగినఁ జీఁకటు ల్నిజసముద్ధతిఁ జూపెడువేళ వేడుకన్. 180

క. ఆహేమాంగి నిజాలయ
దేహళి నిలుచున్నచో నలిక్షుద్బాధా
మోహితుఁ డొక తెఱువరి దృఢ
బాహుం డనువాఁడు భుక్తిపరతంత్రుండై. 181

తే. మాడ యిచ్చెద నన్నచోఁ గూడు వెట్ట
రింత పచనస్థలం బైన నీయ రిట్టి
మాలకొంపకు వచ్చితి మాఱులేక
గంజివోయుదురే యిందుఁ గలుగువారు. 182

క. ఇలు నెత్తిఁగట్టుకొని పో
గలుగుదురే దివికిఁ దాము గడపటఁ బొరుగూ
రులవెంటఁ జనరె యపుడీ
యలమట వాటిల్లదే దయాస్థితి వలదే. 183

క. మగవారు కఠినహృదయులు
మగువలు నాఁకొన్న వారి మాటలకు మనం
బు గరంగు నిందు రిచ్చటి
జగజంతలు మగలకన్నఁ జట్రాళ్లు సుమీ. 184

తే. మంచి దధికారి నగుచు నమ్మనుజవిభుని
గొలిచియైనను గొంపలు గూల్పకున్న
సడ్డసేయుదురే యంచుఁ జనెడువానిఁ
గాంచి హేమాంగి ప్రొద్దుపోకలకుఁ బిలిచి. 185

క. ఏమోయి యేల దూఱెద
వీమాడ్కిం బురమువారినెల్లను నీ పే
రే మెచ్చట నుండుదు వీ
గ్రామంబున కరుగుదేఱఁ గారణ మేమో. 186

వ. అన నప్పలుకులకుఁ జంద్రికాసక్తచకోరకంబునుంబోలెఁ దిరిగి తత్సమీపంబున కరిగి
యోపుణ్యాత్మురాల నీవైన నాదరించి మంచిమాటాడితివి గదా యిదియే నాకుం
బరమలాభంబు మధురాపుకంబు నాకాణయాచికాఁపురంబు తామరతంపర
మదీయగృహంబు శ్రీధాన్యకటకంబు మదన్వయంబున కాకరంబు
కంబుధరపాదాంబురుహంబు వేదలతాలవాలంబు నగు శేషశైలంబున కరిగి క్రమ్మఱి
వచ్చువాఁడఁ బ్రొద్దుగాని ప్రొద్దున నీయూరిం జేరి నెప్పెఱుంగమిం జేసి

యన్నవిక్రయపరాయణాయతనంబులుం గానక యాఁకటఁ గటకటంబడి గ్రాసంబు వేడినఁ జెడుపురువునుం బోలె విదలించువారలేగాని యాయాసం బెఱింగి రమ్మనువారు లేరు మాడలుండినంత గూడు గాదుగదా వలసినపదార్థంబుఁ దెచ్చియిచ్చెదఁ బాకం బొనర్చి పెట్టిన నీకులకోట్లకుఁ బుణ్యంబయ్యెడు నని నుడివి యెడనెడ నప్పడంతి యల్పస్వరంబున నిజవయఃప్రమాణాదు లడుగుట వలనను మందమందంబుగా భాషించుమనుటవలనను గొంతకొంత సందియంబు వొడమిన నడంచికొని తదానీతుండై గృహంబుఁ బ్రవేశించి దీపప్రభాధగద్ధగాయమానం బగు తదీయశరీరంబును ననన్యసంచారంబునుం గని దానియందు నిజభార్యానిర్విశేషంబు దోఁపఁ జూచుచున్న నక్కురంగనయన డెందంబు గరంగినదాని తెఱుగున మిడిసిపడు గోడెబేడిసల పసం గులుకు బెళుకుచూపులు కొన్ని వానినెమ్మేనం గ్రుమ్మరించి కల్పితక్రీడాభరంబు లీడుజో డాడ నతని కిట్లనియె. 187

తే. ఏమి యమరింతు వన్ని నాయింట నిండి
యున్న విప్పుడ యమరింతు నోపననక
వండిపెట్టెదఁ బొమ్మన్న వాఁడు వట్టి
వేడుక జనింపఁగాఁ బణ్యవీథి కరిగి. 188

ఉ. కూరలు సన్నబియ్యమును గ్రుడ్డులకోళ్లును జింతపండు సం
బారము లుప్పు నెయ్యి లుపుఁబప్పు మొదల్గొని తెచ్చి యన్నియు
న్వేఱుగ నింటిలో నులుపనించిన కైవడి నుంచె లేఁతన
వ్వారఁగ నవ్వధూమణి రయంబునఁ బాక మొనర్చి యంతటన్. 189

క. మామా యిన్నియుఁ దెచ్చితి
తేమానమీదేల వేగుదీపమువలదా
యాముదము దెము పొమ్మన
నామందవిచారుఁ డప్పు డంగడి కరిగెన్. 190

తే. అరుగ హేమాంగి యిది వీని కారగింపు
సేయఁగా నేమిగలదు మా జెట్టి కిడుట
కార్యమని యెంచి బోనంపుఁ గడవనించి
యంతలోవచ్చు దృఢబాహుచెంత కరిగి. 191

మ. అకటా యీయెడ నీకువండియిడఁ బుణ్యస్త్రీలు లేరైరె యే
టికి నాయింటికిఁ దెచ్చితన్నియుఁ జెనంటిం దోషి నేనంచు ని,
చుక శంకింపక హస్తము ల్పిసికికొంచు గించిదానమ్రమ
స్తకయై నిస్తులకైతవంబు పచరింప న్వాఁడు నిర్విణ్ణుఁడై. 192

క. ఇదియేమి బెడదవచ్చెనొ
గద యని పలుమాఱు వేఁడఁగాఁ గొదుకుచు న
మ్మదవతి యే నేమని చె
ప్పుదు నింతకుమున్ను పొరుగుపొలఁతుక నాతోన్. 193

క. తనమగనికిఁ దనకును నడ
చిన జగడముఁ జెప్పఁగా విచిత్రంబని యే
వినుచుంటి నంత వేఁపులు
దినియె న్నీమాఱు వండి దించినదెల్లన్. 194

తే. అనుడు నాతండు తత్సంగమాసఁ జేసి
యెంతలే దింతెకద దీనికేల వగవ
నని యవాగుజలంబుల నధికజాఠ
రాగ్ని వారించి తరల కట్టాడుటయును. 195

చ. కనుఁగొని వీఁడునిల్చె నిదిగాదని యెంచి యసహ్యరోషక
ల్పన మొనరించి యవ్వికచపంకజలోచన పాంథ యిందు ర
మ్మనుటయు నిల్లునేకొనెద వద్దిర మత్పతి వచ్చువేళ నీ
కినుకలు సాగనిచ్చుట జగేయన నాతఁడు భీతచిత్తుఁడై. 196

తే. లెస్స తెఱువాటుగొట్టితి లెమ్మటంచు
గ్రుడ్లకొలఁదిగఁ గన్నీరుఁ గ్రుక్కికొనుచుఁ
దగినమాటకు నోరేది దానియిల్లు
వెడలె రఘురాముతమ్ముని౯ బిలిచికొనుచు. 197

వ. అట్లు వెడలి యతండు.198

సీ. కంబళాక్రామితక్ష్మాభాగసవిధంబు
జేరువారలతోడఁ బోరువారు
నిజదేహబహువర్ణనీయవిచిత్రము
ల్చెవులొగ్గువారితో జెప్పువారు
నాగామిదివసగమ్యపురాధ్వపరిమాణ
మదనెఱింగినవారి నడుగువారు
క్షీరవిక్రయపరాభీరనారీకోటి
తోడ నవ్వులబేర మాడువారు

తే. నగ్గి గొనితెచ్చి రథ్యాతృణాళి వైచి
శీమతిమిరోద్ధతికిఁ బ్రతిష్ఠించువారు
నైన నానావససమాయాతపథికు
లమర గనుపట్టు రచ్చకొట్టమునకరిగె. 199

తే. ఏగి తత్తత్పథికుల నదెవ్వ రనుచుఁ
దెలిసికొన నేనయా పరదేశి ననుచు
నచట శయనించి తనమోస మాత్మనెంచి
యుసురుసు రటంచుఁ బొరలాడుచుండెనంత. 200

తే. తత్సమీపంబుననె ఘోరదారుయంత్ర
సక్తపదుఁ డొక్కఁ డారసి జార యెన్ని
కాఁపురంబులు గూల్చితో కద యటంచుఁ
బలుక నావంటివాఁ డిందుఁ గలిగె ననుచు. 201

ఉ. ఆదృఢబాహుఁ డొయ్యనఁ దదగ్రగతుండయి పిన్నవాఁడ నీ
కీదెస యేల వచ్చెఁ బురి నెవ్వరివాఁడవు తెల్పుమంచు న
త్యాదృతి వీడెమిచ్చిన నతం డిదె చెంగటిశూద్రవీథిలో
నైదువయంట యొక్క కులటాంగనయున్నది పాపమూర్తియై. 202

తే. దానితో నొక్కజగజెట్టి తగిలియుండు
వాని కుడిగంపువాఁడనై యేను గొలిచి

యుందు నది సైఁపలేక నేఁడొక్కమ్రుచ్చుఁ
దనము నామీఁద మోపినంతనె తలార్లు. 203

క. వినవచ్చి దొంగగా యని
యొనరఁగ నిట బొండకొయ్య నుంచిరి కన్వే
గినవెనుకఁ దెలిసికొని య
చ్చుని ననుబొమ్మందు రింతె యది యట్లుండెన్. 204

తే. అయ్య మీ రెవ్వ రన నాతఁ డాత్మవృత్త
మంతయును దెల్పఁ జేఁజేత నప్పళించి
నవ్వి యాపిల్లబంటు నానలినవదన
సుమ్ము నన్నింత చేసె నసూయచేత. 205

క. నీ వేల తగిలితయ్యో
బావా యిఁక నేమి యొకయుపాయము వినుమా
నీ వాంఛదీరు భోజన
మావనరుహగంధి రతియు నబ్బెడు నీకున్. 206

చ. ఇది సిగనంటఁ గట్టుకొని యేగి తదీయగృహంబు మ్రోల నీ
వెదభయ మింతలేక మొరయింపుము జెట్టియు నిట్లు సేయుఁ ద
త్సుదతియొనర్చు నిచ్చకముఁ జూడు మటం చొకగంట యిచ్చినం
బొదలి తదుక్తరీతి నటపోయి వెసన్ దృఢబాహుఁ డయ్యెడన్. 207

తే. గంట మొరయింప నవ్వాలుగంటి తలుపు
తెఱచి తోకొనిపోయి మందిరములోన
నునిచి నీకిడఁగోరి నేఁడొక్కపథికు
మన్నిగొంటి నటంచుఁ బ్రేమంబు నిగుడ. 208

క. అనఁటాకున నన్నము శా
కనికాయం బునుపఁ బాపి కట్టడికానా
యనుచు భుజియించి దీపం
బునుపమిఁ దనతెఱఁగు తెలియకుండఁగ నంతన్. 209

క. రమణీయశయ్యపైఁ ద
త్కమలేక్షణఁ గూడి మదనకదనక్రీడా
త్యమితానందముఁ జెందెం
దమిదీఱఁగ బంటువానిధర్మం బనుచున్. 210

ఉ. అంతట మల్లవర్యుఁడు లతాంతకృపాణనితాంతమర్దిత
స్వాంతతవచ్చి నిల్చి తలవాకట ఘంటిక మ్రోయఁజేయ న
య్యింతి యిదేమొ యంచు నొకయించుక చింతవహించి తద్విధం
బంతయుఁ గాంచి ని న్నెఱుఁగనా యనుచుం దృఢబాహుతో ననున్. 211

తే. మంచి దెవ్వనిచేతనో మర్మ మెఱిఁగి
వచ్చి తందుల కేమి నీవాంఛ దీఱె
జెట్టి యరుదెంచె వాని జోకొట్టి నిన్ను
బనుతు నందాఁక నట్టుకపై వసించు. 212

క. కడలకు మచ్చుట పాము
న్నది యందు రటంచు వాని నట్లుంచి రయం
బొదవ న్వాకిలి దెఱచిన
మదియలరం పెట్టి కేళిమందిర మెనసెన్. 213

తే. అంతలో నేమి చెప్పుదు నట్టియపుడె
వచ్చె హనుమంతగర్వదుర్వారశౌర్యుఁ
డైన రణధీరుఁ డేతెంచి యధికహర్ష
మెనయ వాకిలి దెఱవ నవ్వనితఁ బిలువ. 214

క. గుండె పటుక్కన వచ్చె వి
భుం డిఁక నెట్లనుచు మల్లపుంగవుఁ బధికుం
డుండెడునట్టుకపై వాఁ
రొండొరులం గానకుండ నునిచి వినీతిన్. 215

తే. గడియ సడలించి కన్నీటఁ గాళ్లుకడిగి
కొమ్మ కౌఁగిటఁ గదియించి కుస్తరించి
పడుకయింటికి నరిగి దీపంబుఁ బెట్టు
మని నిజోదంత మాద్యంతమును వచించి. 216

చ. తనభుజశక్తి మెచ్చి సముదారత నచ్చటి భూమిభర్త యి
చ్చినధన మెల్లఁ జూపి యిది చేరుటఁ జూడఁగ దీనివంకఁ జు
మ్మని వివరించి దెల్పుటకు నయ్యెఁబఱడుస్సీ కృపాణిఁ గేలఁగై
కొని ఝళిపించినం గడు దిగుల్పడి యాతనిదిక్కుఁ జూచుచున్. 217

క. ఆట్టుకపైఁ దగు తెఱువరి
జెట్టియుఁ దముఁ జూచెనేమొ చేతం గరవా
ల్పట్టెనని తలఁచి తత్తఱ
ముట్టిపడం డిగ్గనుఱికి యురువడిఁ బఱవన్. 218

తే. అపుడు సందియమంది రోషార్తుఁడైన
పురుషుతో నది యేలీలఁ బొంక వలయుఁ
బలుకుమనినఁ బ్రభావతీపంకజాక్షి
తేటపడ నీవ యిదియును దెలుపుమనిన. 219

తే. చిలుక యిట్లను నప్పు డచ్చెలువ మోస
కారిపెనిమిటి యోవన్నెకారిమగడ
యేల చూపితి విప్పుడ యాధనంబు
ధనపిశాచంబులివి యథార్థమ్ము సుమ్ము. 220

క. ధనముపిశాచులు ఘంటా
ధ్వనితోఁ గాచుకొని యుండు ధనమన వినమే
కనుగొంటిమి గద గంటలు
చను నే బలివెట్ట కర్ణచయ మిలు చేర్పన్. 221

తే. ఇంకనైనను బలి దెచ్చి యీయకున్నఁ
బొసఁగదని పల్క నతఁడు కాబోలుననుచుఁ
గాళ్లునొప్పియుఁ జూడక కాఁపుటింటఁ

గోడిఁ గొనితెచ్చి బలిపెట్టి కోర్కెఁ జెందె. 222

చ. అని తెలుపం బ్రభావతి యయారె కథాస్థితియంచు మెచ్చి య
య్యినుఁడు సురేంద్రదిక్కుధర మెక్కుట కేళినిశాంతసీమకుం
జని తమినాఁటిరేయి నృపచంద్రుని జేరఁగఁగోరి యేగుదెం
చినఁ గని దానితోఁ బలుకుఁ జిల్క మరందరసంబు చిల్కఁగన్. 223

వ. ప్రభావతీ నిజవదనవక్తవ్యవార్తావిశేషంబు పరులచేతం బలికించి తనయందు
నీషద్దోషంబు లేకుండం జేసిన బాలసరస్వతీనామధేయ యగునమాత్యనందనకుం
గలయనివార్యప్రభావంబు నీకుం గలిగినంగాని యొప్పని యిప్పనికిం బోవుట
ముప్పువుఁగదా యనిన నప్పడంతి తప్పక కనుంగొన నప్పతత్రిగోత్రారి యిట్లని
చెప్పందొడంగె. 224

ఇరువదియవకథ

ఉ. ఉజ్జయినీపురంబు మెఱయు న్మణిహర్మ్యశిఖావిహారియో
షిజ్జన మొక్కచో జలము చేఁదికొనం దలవాంచఁ దన్ముఖో
ద్యజ్జలజాభియాతికి భయంపడి దేవనదీరథాంగముల్
పజ్జ ముడుంగఁ బాఱుఁ బృథుపద్మకుడుంగములం దడంగగన్. 225

ఉ. ఆపుర మేలు పూర్ణకరుణాభరణుం డగువిక్రమార్కుఁడు
దీపితమంత్రశక్తి గడిదేఱిన భట్టి యుపాయ మాత్మబా
హాపరిపాలితం బటుసమగ్రశుభప్రతిపాదిగా బుధ
స్థాపకదానలక్ష్మి యను దాది యశోరుచికన్య బ్రోవఁగన్. 226

ఉ. ఆతని కొక్కమంత్రి గలఁ డద్భుతశీలుఁడు పుష్పహాసవి
ఖ్యాతుఁ డతండు నవ్విన లతాంతపువాన యెసంగు నిస్తులా
స్తోత్రకరాద్భుతక్రియలు చూచినయప్పుడు మానసైకశో
కాతిశయంబు బల్మిని దదాస్యము హాస్యము గాన దెన్నఁడున్. 227

తే. అంత నొకనాఁడు విక్రమార్కావనీంద్రుఁ
డంతిపురమునఁ గదళిక యనేడు పేరఁ
దనరు మోహపురాణియుఁ దానుఁ గూడి
పొత్తుల భుజింపఁగా నొక్కబోనకత్తె. 228

తే. ఒఱపు దనరారఁ జేఁపలయూర్పుఁగూర
యిడినఁ గదళిక చే యెగనెత్తి యాస్య
మవలగాఁ ద్రిప్పి యిదియేమి యారగింప
వనెడు పతిఁజూచి రానిజంకెనలు నిగుడ. 229

ఉ. ఎన్నఁడు నిన్నెఁ గాని పరునెన్నఁడుఁ గన్గొన గండుమీల ని
ట్లెన్నిక లేక యంటి భుజియింపఁగవచ్చెఁ బతివ్రతాత్వసం
పన్నిధినైన నాకనుచుఁ బల్కిన పల్కొరమందు ద్రుల్లియ
క్కన్నులకల్కిమాటకుఁ బకాపక నవ్వే విపక్వమీనముల్. 230

క. నవ్వినఁ గనుఁగొని పొదివిన
నివ్వెరచేతులను వార్చి నృపవరుఁ డంత

నివ్వటిలు సందియంబున
జవ్వాడుమనంబుతో హజారముఁ జేరెన్.231

తే. చేరి మంత్రుల రావించి చిన్నఁబోవు
మొగముతోడుత నద్భుతంబును వచింప
నేల నవ్వెనో యుడికినమీలు తెల్పు
డనుచు గద్దించి యడుగ నయ్యలఘుమతులు. 232

క. ఇదియేమొ యిపుడు తెలియదు
గద తగ వివరించి చూడఁగాఁ దోఁచినచోఁ
బదపడి చనుదెంచియు విని
చెదమన వారలకు నృపతి సెలవిచ్చుటయున్. 233

క. పనిచినఁ జనువారలలో
ఘనబుద్ధి యనంగఁ బేరుగలమంత్రి గృహం
బున కరిగి హాస్యహేతువుఁ
గననేరక వగలఁబొగులగా నట్టియెడన్. 234

క. బాలసరస్వతి యతిమతి
శాలినియగు మంత్రితనయ చనుదెంచి యిదే
మాలోచన యని యడిగి త
దాలాపములెల్ల విని మహాద్భుతమతియై. 235

వ. తన్మత్స్యహాసంబునకుం బూర్వంబునం బ్రవర్తిలిన కదళికావిక్రమార్కులవాక్యంబు
లామ్రేడితంబుగా విని యంజనముఖంబున నిక్షేపంబునుంబోలె మనీషాబలంబునం
దత్కారణం బెఱింగి యయ్యా యీయాశ్చర్యంబు వధూశాంబరీవిడంబనంబునం
బొడమినయది పాముజాడ పామునకుంగాని పరులకుం దెలియఁబడని తెఱంగున
నంగనలకుంగాని యిత్తెఱంగుఁ గనుంగొన మీకుఁ గొలఁదిగా దీగుట్టు బట్టబయలు
గావించినం బాపంబు ప్రాపించుఁ గావున విజనాంతరంబున నుపాయంబున
భూనాయకున కేఁ దెలిపెద నని యజ్జనకునివెంట వసనాచ్ఛాదితాందోళికారోహణంబునం
దెరమఱుంగునం గూర్చుండి యక్కురంగనయన యనుప్రసంగంబు దిగిచి
రాజపుంగవుతో నిట్లనియె. 236

తే. విక్రమార్కేంద్ర సర్వజ్ఞ చక్రనర్తి
వయ్యు నిక్కార్య మనయుల నడుగఁదగునె
యడిగితేని నిజోదంత మవల నొడివి
యడలు పద్మినిఁ బోల్పఁ బట్టగుదువీవు. 237

వ. అనుచుం బల్కెఁ దదనంతరంబు ప్రభావతీరమణీమణి యరుణోదయంబుఁ గాంచి
కేళీనిశాంతంబున కరిగి యానాఁటిరేయి భూనాయకుపొందు డెందంబునం దలంచి
యానందంబునఁ గందర్పశాంబరీమత్తవేదండంబు చందంబున
మందమందగమనంబునం జనుదేర మన్మథతురంగంబు గనుంగొని యంతరంగం
బుప్పొంగ నయ్యంగనామణి కిట్లను న ట్లాబాలసరస్వతియు నావైసారిణహాస్యంబు
నాకారరేఖాపరాభూతకుసుమశరాసనుం డగునారాజన్య మూర్ధన్యుతో నుపమానంబుగా
యవనికాభ్యంతరంబున నుండి చెప్పందొడంగె నీవు నాకథ వినుము మఱి పోదువు గాక
యని యప్పుతంగపుంగవం బిట్లని చెప్పందొడంగె. 238

ఉపకథ

క. ఆకథ యేలాగనినఁ బ
రాకు విశాలం బనాపురం బోకటి తగుం
గాకోదరయువసౌధా
నీకాయతకమలఖేయనిరుపమ మగుచున్. 239

క. అందొక శూద్రుఁడు సుమతి య
నం దగుఁ బద్మిని యనం దనర్చిన పరిపూ
ర్ణేందువదన యిల్లాలుగఁ
బెందెవులుం బోని లేమి పెటపెటఁ బేల్పన్. 240

సీ. చేయప్పు లనుచు నిచ్చినవారు కటువుగా
నడుగ నుంకించి నోరాడ కరుగ
నెనరైనజుట్టాలమనుచు వచ్చినవారు
బడలిక చేతఁ జెప్పకయె చనఁగ
నాయవారంబున కనుచుఁ జేరినవారు
పరిహసింపక మున్నె తిరిగిపోవ
నెక్కలె జోగంచు నేతెంచువారు మా
టాడి చూడక వేగ మవలికేగ

తే. శిశువు లెల్లను గలవారి చిన్నవాండ్రు
తినెడి చిఱుతిండి గని యది తెమ్మటంచు
గీజుపోరుట కెదఁ బెల్లగిల్లఁ బొగిలి
పొలఁతి యూరార్ప నతఁడు కాఁపురము సేయు. 241

తే. కొఱుకునకు లేక మూషికకోటి చేర
కునికి మార్జాలజాల మాతనినికాయ
సీమ వీక్షింపఁగా మరుభూమి యయ్యె
నౌర దారిద్ర్యమహిమ యేమనఁగవచ్చు. 212

క. ఈజూడ లేమిచేఁ గడుఁ
దేజము చెడి వంటచెఱకుఁ దెచ్చుచుఁ బరనా
రీజనుల కమ్మి యాతఁడు
గాజు గడపినట్లు దినము గడపుచు నుండెన్. 243

వ. ఇట్లుండి యతం డొక్కనాఁడు. 244

చ. వలనగు పుట్టగోచి బిగువాళ్లును సుంకపుకాసులు న్విభా
సిలు కరసానగొడ్డలియుఁ జిక్కమున న్సొరకాయబుఱ్ఱలో
జలిదియు నుంచి బంధుజనసంతతిదర్శనభీతి లోఁగుచుం
గెళవులఁ జూచికొంచు నరిగె న్గహనంబునకై రయంబునన్. 245

మ. అపు డొక్కించుక మబ్బుగానఁబడి యింతై యంతయై మించి వి
ష్ణుపదంబంతయు నాక్రమించి జనసందోహేక్షణాంధత్వకృ
చ్చపలంబై కడుగర్జితప్రబలమై సంజూతఝుంఝూమరు
ద్విపులంబై యొకవానవట్టె వసుధావిర్భూతపంకంబుగన్. 246

తే. అప్పు డాశూద్రుఁ డిదె వర్ష మరుగుదెంచె
నింక నెట్లని భీతితో నేగి యొక్క
దారుకల్పితహేరంబధామసీమఁ
గాంచి యందుండె బ్రతికితిగా యటంచు. 247

క. దళమయ్యె వర్ష మంబుధిఁ
దలక్రిందుగఁ బట్టినట్లు ధారాశ్రేణీ
ఝుళఝుళలు న్మెఱపుల బ
ల్ఢళఢళలున్ స్తనితఫెళఫెళ ల్విలసిల్లన్. 248

సీ. పక్షపుటాంతరప్రాపితముఖపాళి
శాఖాగ్రవసదండజవ్రజంబు
బర్హివిభ్రమజాతభయపూర్ణబిలముఖో
గమనాసమర్థాహిసముదయంబుఁ
గేదారకృతతటాకోదారప్రతిరతా
బ్జాలోలసంచరద్ధలికనికర
మర్ధముహూర్తసాప్యాయితసికతావ
శిష్టాంబురాశి యాశీచయంబు

తే. గిరిదరీసుప్తగర్జితోత్కరహఠాత్ప్ర
బుద్ధసంక్రుద్ధశార్దూలభూరినఖశి
ఖోరునిహతసమీపగండోపలంబు
వర్ణన మొనర్పఁదగియె నవ్వర్ష మపుడు. 249

ఉ. అంతట నాత్మలో సుమతి యంబుజబాంధవుఁ డస్తమింపఁగా
నంతలు నింతలుం గల మదాత్మజు లాఁకట నేమియైరొ మ
క్కాంతవిభుండు తెచ్చుఁ గద గ్రాస మటంచుఁ దలంచుచుండఁగా
వంత యొనర్చెఁ జల్లనగు వానలు నెండలు ఱిత్త యిత్తఱిన్. 250

క. దినదినము ననక యేవన
మున కేగక యున్న నింటఁ బ్రోయి రాఁజదుగా
పెనువాన యింతట న్వెలి
సిన నేగతిఁ బోదు ఱిత్తచేతులతోడన్. 251

క. నేటి కొకపూఁట కేనియుఁ
గూటికి లేకున్న ఱేపు గొడ్డలియెత్తం
బాటిల్లదు బలిమి నిరా
ఘాటత్వర నడవి కరుగఁగాఁ దరమగునే. 252

క. అని తలఁచి నాల్గుదిక్కులు
గనుఁగొని సముదారదారుకల్పితగణనా
థునిఁ జూచి దొరకెఁ గదరా
యనుచు న్వెసఁ జేరి యాతఁ డతికుతుకమునన్. 253

తే. చేరి యాచేవమ్రానిపిళ్లారి నఱికి
చెక్క లొనరించి యంగడిఁ జేర్చి యమ్మి
యింటి కేగుట కార్య మింకేటి దేవుఁ

డేను గూటికి వగవఁగా నేమి కలదు. 254

తే. ఊరివారెల్ల నేఁటేఁట నొప్పగింపఁ
గడుపు విరియంగఁ దినీ పండ్లు గుడుములెల్ల
వారికొంపలలోఁ దప్పిదారి యున్న
వెల్ల దినుమని తనతేజి కిచ్చు సెలవు. 255

క. కావున మఱి వీఁ డెక్కడి
దేవుండొకొ దేవుఁడైన దృఢతరకరుణా
శ్రీ వెలయ సిరు లొసంగఁడె
యీవేళం దనకటంచుఁ గృతనిశ్చయుఁడై. 256

తే. పొడవుగా నెత్తి గొడ్డలి పూనిపట్టి
నఱకఁబోయిన నవ్విఘ్ననాయకుండు
నిలునిలువు మింత యేటికి నేఁటినుండి
దినము నూటేసి మాడలు దెచ్చియిత్తు. 257

వ. అని పలికి యాశ్చర్యమగ్నుం డగు నతని చేతికి నిజమాయాప్రభావసంపన్నం బగు
మాడలముడుపు తుండాగ్రంబున నొసంగి ప్రతిదినంబు
నంబురుహబంధుబింబోదయంబున నరుగుదె మ్మెవ్వరితో నేనియు నివ్విధంబునుం
జెప్పిన నీకు నాకుం బనీలే దని యనుచున్నంతలో నొట్టుపెట్టినగతి వాన దొట్టున వెలిసిన
నదియును లంబోదరమహాదరంబుగా నెంచి యింటికిం జని తనవాలుగంటికిం
ధనంబొసంగిన నొయ్యన వలయు వస్తువు లస్తోకంబుగాఁ దెచ్చికొని కృతకృత్యయయ్యె
నది మొదలుగా నతండునుం బూర్వోక్తసువర్ణప్రదాయకుం డగువినాయకువలనం దినదిన
ప్రవర్ధమానమహావైభవుండై యుండె నంత. 258

క. పొరుగింటి యువతి మండో
దరి యనునది పద్మినీసుధాకరవదనా
గురువిభవముఁ జూచి నిరం
తరతాప మసూయకతనఁ దను నలయింపన్. 259

మ. ఒకనాఁ డాయమయింటి కేగి కపటోద్యోగంబున న్లేనిమ
చ్చికతో ముచ్చటలాడి నీకు సరి యేసీమంతిను ల్లేరు సు
మ్మెకసక్కెంబులు గావు లేమిపడుచో నీకైవడి న్వైభవా
ధీకవై యుండెడువేళ నేకగుణసందీప్తస్థితిం గాంచుటన్. 260

క. ఒకమాటఁ దెలిసికొన వేఁ
డుకయై యుండు మఱి యెన్నఁడు న్నే రాఁగూ
డకయుండు పనులబడి నీ
వకుటిలహృదయాబ్జ వగుట నడిగెదఁ జెపుమా. 261

క. ఏనెఱిఁగిన బ్రతుకే గద
యీనడువడి యెట్లు కలిగె నింతటిలోఁ గాం
తా నిక్షేపముఁ గంటివొ
పోనీ యెట్లైన గూఢముగ వర్ధిలుమా. 262

చ. అనవిని పద్మినీసతి ముఖాబ్జమునం జిఱునవ్వుదోప నా
కును మది సందియంబె యెసఁగుం ధన మేగతిఁ జేరునంచు నే

వినినది లేదు మద్విభుని వేఁడెదఁ దెల్పెడివారెకారు చె
ప్పిన నదియెల్ల నీకు వినిపించెద నీయెడ దాఁచనేర్తునే. 263

తే. అనిన మందోదరీమందయాన పల్కు
లెన్ని నేర్చితి వమ్మ నీ వెఱుఁగకుండ
నడఁచుకొన్నాఁడె నీమనోనాథుఁ డకట
యిదియె నిజమైన నీమను వేటిమనువు. 264

మ. అకటా నీవిటు చేటుపాటులకు లోనైయున్నయిల్లాల విం
తెకదా పుట్టినయిల్లుఁ జేర్చు వగలేదే సొమ్ము నీతోడఁ దె
ల్పక నెవ్వారికిఁ దెల్పు నాస్త మది దాఁపం బల్కఁగాఁ బోలు నే
లిక యెన్నేనియు నేల చాలు పలుకు ల్వీన్నంతనే తోఁచెడిన్. 265

క. నామగనివంటివాఁ డీ
భూమిన్ లేఁడమ్మ యేనె పోరాడుదు గా
కేమాట యైన నాతో
దామునుపే తెలుపు నవ్విధం బట్లుండెన్. 266

తే. ఇది యెఱుంగక యున్న నా కేమి కొదవ
నీకుఁ దెలియక యుండుట నీతిగాదు
చేరి వరువేఁడు మిమ్మాటఁ జెప్పకున్న
జత్తు సరిపోదు ననుము నిస్సంశయముగ. 267

మ. అని మందోదరి యింటి కేగుటయు నయ్యాజాక్షి యారేయిఁ జ
ల్లని పూఁబాన్పున వీడె మిచ్చి పతి కుల్లాసంబుఁ గల్పించి యా
యనతో మిమ్మిఁక నమ్మరాదు గద నాథా యాసిరు ల్గల్గుటె
ల్లను నాకు న్వివరింపరైతిరని లీలాకోపముం జూపినన్. 268

క. సుమతి రతికేళి మీఁదం
దమకము గలవాఁడు గాన దాని నసంబం
ధమహోనునయోక్తుల వ
క్షమునం గదియించి కూర్మి గడలుకొనంగన్. 269

క. ఇది తెలిపిన నపుడే సం
పదవోవుంగాన నెఱుకపలుకక యుంటిం
గొదవా యిది నావలనన్
ముదితా మది తాప మేల మోవియ్యఁగదే. 270

తే. అని యతఁడు వెండియును వేఁడ నవ్వధూటి
యింతలోఁబోవుసంపద యెన్నినాళ్లు
నిలుచు నౌలెండ నాతోడఁ దెలుపఁదగదె
చాలు విడుమంచుఁ దరితీపు చలము నెఱప. 271

క. ఆసుమతి యపుడు కుసుమశ
రాసోన్మాదమున నాగణాధిపుకరుణా
శ్రీసముపలబ్ధిఁ గంటి మ
హాసంపద లంచుఁ దెలిపె నాద్యంతంబున్. 272

క. అంతట నది యప్పుడె చని
మంతనమున గోడఁ జేరి మందోదరితో
నంతయును దెలిపి క్రమ్మఱి
కాంతునికడనుండె గుట్టు గలయదివోలెన్. 273

శా. ఆమందోదరి చిట్టుబు స్సను చసూయాక్రాంతయై పోయి యే
మేమో వేఁడెడు బిడ్డలంగదిసి యే నిం కెచ్చటం దెత్తు న
య్యా మీతండ్రి గడింపలేదు గద వెయ్యా ర్లెన్నఁడుం జాలు మీ
మోము ల్దిందురుగాక యిం కనుచు వీఁపు ల్చిట్లిపో గొట్టుచున్. 274

తే. చట్టితోఁ జట్టి పగులంగఁ గొట్టి తనదు
పదరులకు నింటి బలుకుక్క లదరి కూయ
నడరు భయమున గుక్కుమిక్కనక వెనుక
వెనుక కొదిగెడు తనప్రాణవిభునిఁ జేరి. 275

క. మగవాఁడ ననుచు నున్నా
వగునగునే కడుపు గట్టి యప్పులు మిగులన్
దెగిచి యిటు వండిపెట్టినఁ
బొగులవు కుంభంబుమీఁది పొట్టేలుక్రియన్. 276

క. కిగ్గాడికాండ్రె యెపుడుం
దగ్గని సంపదలఁ బొదలఁ దామది యకటా
బగ్గున మండెడు నీకును
సిగ్గించుక లేదు డొక్క జేనెఁడు గాదే. 277

క. పొరిగింటి పద్మినీసతి
గిరుకుచు మట్టియలు గిలుకు గిలుకని నడువన్
మెరమెరలు పుట్టవే కాఁ
పుర మేటికి మగఁడు పొట్టపోయక యున్నన్. 278

క. అని శాంతి దెచ్చుకొని ప
ద్మినిచెప్పిన మాటలెల్లఁ దెలిపిన నతఁడే
నును జని పిల్లారిని నలు
కిన నతఁడే యిచ్చు సిరులు గెలిచితి ననుచున్. 279

తే. అంత నేగిన గణనాయకాలయమున
కరిగె నాతండు సుమతియు నపుడె చనియె
వారి నిద్దఱిఁ జూచి యవ్వారణాస్యుఁ
డధికకోపానుతాపదురాపుఁ డగుచు. 280

తే. ఒరుల కేటికిఁ దెలిపితి వోరి యనుచు
సుమతిఁ గొట్టించెఁ బ్రమథయూథములచేత
నేర నీ వేలవచ్చితీ వోరి యనుచు
నట్లు సేయించె నాఁడేగినట్టివాని. 281

తే. ఆసుమతి యట్లు నొగిలి గేహంబుఁ జేరి
యంతయును దెల్పఁ బద్మిని యడరు వగలం
దూలి మందోదరీకాంత తోడనేల

దెలిపితి నటంచు మిగులఁ జింతిలఁదొడంగె. 282

ఉ. కావున విక్రమార్క వెనుకన్మదిలో నిటువంటికార్య మే
లా వినిపింపు మంటి నని లాఘవవృత్తికి లోనుగాక నీ
వే విశదంబుగా నరయు మీ దినమెల్లను దోపకున్న నే
నీవిధమంచు జెపు వచియించెద నేఁడటు పోయివచ్చెదన్. 283

క. అని బాలసరస్వతి య
జ్జనపతికిని దెలిపె నని రసస్థితి మిగుల
న్వనిత కలశుకము దెలుపం
దినకరుఁ డుదయాద్రికరుగుదేఁ దటి యయ్యెన్. 284

క. అంతఁ బ్రభావతి కేళిని
శాంతమునకు నేగి నాఁటి సంధ్యావేళన్
గంతునిభుఁ డైన ధరణీ
కాంతునికడ కరుగుచో శుకం బిట్లనియెన్. 235

తే. అమ్మ యమ్మంత్రిసుతప్రభావమ్ము వినుము
విక్రమార్కవసుంధరావిభుఁ డొకింత
తెలిసికొనలేక మఱునాఁడు పిలువఁబనుప
జనియె నమ్మీననయన యాస్థానమునకు. 286

వ. చని యవనీకాంతసమాసీన యగుటయు నమ్మానవేశ్వరుం డితరప్రసంగంబున నవకాశం బొసంగక యంబుచరహాసంబునకుఁ గారణంబుఁ దెలుపుమనిన నచ్చెలువ కలకల నవ్వి పరుల నడుగందగని కార్యం బడిగెద విట్లయిన ననాచరణీయం బగుప్రయోజనం బొనర్చి యాపిమ్మట వనటకుంబాలైన పాలికయను బాలికతోడి పోలికగలవాఁడ వగుదు వది యెట్లనిన నవధానంబుతో వినుమని యిట్లనియె. 287

రెండవయుపకథ

క. ధరపై రత్నావళి యను
పుర మొక్కటి కలదు గగనపూరితమణిగో
పురమై పరమేశ్వర్యా
కరమై సరమై కలనదగారోత్కరమై. 288

క. ఆవీట రత్నవిదుఁ డనఁ
గా వైశ్యాగ్రణి యొకండు కలఁ డాతనికిన్
దేవేరి యొకతె మన్మథ
దైవతమై పాలికాభిదాన తనర్చున్. 239

క. ఆపాలిక శశిరేఖా
రూపాలిక జారజనశిరోమణి సురత
వ్యాపారమునం దన్న
వ్యాపారప్రేమఁ జెందు టరయుట కతనన్. 290

సీ. [1]ఓపరిపైన నీ కునికిఁ గావించిరే
బజగెడి యని దూఱు బావగారు

పొరిగింటిగోడచొప్పున గట్టివైచిరే
యవునె నిన్ననిదూఱు నత్తగారు
వాకటిచెంతఁ గావలియుంచిరే నిన్ను
గామిడి యని దూఱు మామగారు
పెరటిలోపలఁ బాతిపెట్టిరేమే నిన్ను
వగలాడి యని దూఱు వదినెగారు

తే. తోడికోడలు పగచాటి వీడనాఁడు
నాగడ మొనర్తు రెపుడు వియ్యములవారు
నేరముల నెంచఁ దొడఁగు బానిసెలగుంపు
పతి పృథక్తల్పశయనుఁడై భయముఁ జూపు. 291

క. ఈరీతి నింటివారలు
కారియ యొనరించుకతనఁ గార్కొని యుండన్
నీరజలోచన నెమ్మది
జారజనియోగవాయుసఖు కున్ముఖయై. 292

తే. అంత నయ్యింతి యారుదూరైనదాన
నైతినేకద తగువాని హత్తుకొన్న
నింతకన్నను నన్ను వీరేమి సేయ
నేర్తురని నెమ్మనంబున నిశ్చయించి. 293

తే. తనకు ననుకూలయగు నొక్కదాసితోడ
మాలిమి యొనర్చుకొని యుంచి మంచివెట్టి
దానితో నొక్కనాఁడు మంతనమునందు
నింటివారలకసినికో లెల్ల నుడివి. 294

చ. పరపురుషాభిలాష మదిఁ బాటిలు టంతయుఁ దెల్పి తత్పురీ
పరిసరభూమినున్న చలిపందిరి నొక్కనిఁ దెచ్చి కూర్చినం
గరివరగామినీ సురతకాలమునందు నినుందలంతు దు
ష్కరమని చూడ కింతయుపకార మొనర్పుమటంచు మ్రొక్కినన్. 295

తే. అది దిగుల్పడి నీ వెట్టు లరుగుదెంతు
వెన్నికౌ నటుమీఁద నీకేమి కాక
ముక్కఱయుఁ గమలును దాల్చి మురియు నన్నుఁ
జూడఁజాలక యిమ్మాట లాడె దేమొ. 296

క. అని వీడనాడ దాని
న్మనమున జడుపుడుపు తేటమాటలచే న
వ్వనిత పొసఁగించి పనుపం
జని కమ్మరవచ్చి యది నిశాముఖవేళన్. 297

తే. అమ్మ నీమాట మీఱరా దనుచు నదిగొ
నిలిపివచ్చితి నొకనిండుసీటుకానిఁ
బురబహిర్నిర్జనప్రపాభూమి నచటి
కెట్లు పోయెదు పొమ్మని యేగుటయును. 298

తే. అందఱును నిద్రపోయెడు నంతతడవుఁ

జింతచేసియు సంకేతసీమఁ జేర
వెరవు గానక పాలికాతరళనయన
యాత్మలోనన యొకయుపాయంబు నెంచి. 299

క. ఇది సేయరా దటంచు
న్మది నెఱిఁగియుఁ దహతహన్ రమాతనయు వశం
వదయగుటం బానుపు డిగి
పదయుగళము సద్దడంచి భయవిరహితయై. 300

తే. చని యధిశ్రయణిని వహ్ని సంగ్రహించి
యింటి నడికొప్పుతగిలించి యెఱుఁగనట్లు
ముంగిటికిఁబోయి రొదగాఁగ మొఱలువెట్ట
నదరిపడి లేచి గృహదహ మనుచు బెదరి. 301

వ. శిశురక్షణంబునకుం బశురజ్జుమోక్షణంబునకుం గృహోపకరణసంగ్రహంబునకు,
దస్కరనిగ్రహంబునకుం బాల్పడి గురుజనంబు లేమఱిన సందడిం బడి యప్పడంతి
బుడిబుడినడలతో నగరరక్షకాధిక్షేపదక్షంబగు సాహసంబు సహాయంబుగా
సమయస్థలసరణిం గైకొని చన నంతఁ బావకుండునుం బవమానప్రవర్ధమానుండై
నిలయాధారవేణువిదళజనితచిటచిటధ్వానంబు లాపోశనమంత్రోచ్చారణంబుగాఁ
దైలఘృతాదికంబు లెడనెడం బానీయంబులుగా నయ్యగారం బాహారంబుగాఁ గొనియుం
దనివిసనక పూర్వకృతఖాండవదాహం బుదాహరించు తెఱంగునం
బ్రతివిశాఖాతిప్రతాపంబుఁ జూపుటవలన ధనంజయాభిధానంబునుం
బుష్కరోజ్జృంభణవిధానంబు వలనం బృహద్భానునామంబును గృతార్థత్వంబుగా
విహరింపఁ దొడంగె నంతకమున్న పౌరజనకోలాహలంబులతో జంటయై మింటి కెగయు
నెఱమంటలం గనుంగొని దూతికావచనంబునం బానీయశాలాగతుండైన జారుండును
నిజమందిరావనపరుండై క్రమ్మఱియె నంత. 302

ఉ. పాలికనిర్జనాదిభయభావము దూరము చేసి వాసియౌ
బాళి జనింప నేగి చలిపందిటి ముందట నన్యభీతిచే
నాలుగుదిక్కు లారసి ఘనంబగుచీఁకటి కందరంబునుం
బోలు తదంతరాళతలము న్వడిఁ జేరి మహోరిరంసయై. 303

క. అచ్చట జారుని గానక
య చ్చెలి యుచ్చలితమానసాంభోరుహయై
ఱిచ్చవడి తెచ్చుకోలగు
హెచ్చరిక న్మఱియు వాని నెల్లెడ నెమకన్. 304

తే. వెదకి కానక వాఁడు నాహృదయ మెఱుఁగ
వేడి దాఁగెనొ యని బహిర్వేదిఁ జూచి
యెచట లే డెందొ యరిగినాఁ డేమొ యనుచు
నరిగి పందిటిలో నెల్ల నరసి పొగిలి. 305

శా. ఏరా మారునిబారికారియనున న్నిట్లేతురాతాళఁగాఁ
లేరా నేరము లేటి దూఱక దయాలీలం గటాక్షింపరా
మేరా గారవ మారఁగా రతిసమున్మేషంబు లీకుండుటల్
రారా కూరిమిమీఱఁ జేరి కయికోరా జారవీరాగ్రణీ. 306

తే. ఇప్పు డాయిందువచ్చు టిదేమి యనుచుఁ
గోపమున డాఁగితేమొ మద్గురుజనంబు
కనుమొఱంగుట కొకనేర్పుఁ గాంచఁగోరి
యుంటి నేరంబు సైరించు టుచిత మిపుడు. 307

క. అని బతిమాలియు జారుం
గనుఁగొనఁగా లేక దూతికం దిట్టుచు న
వ్వనిత నిరాళం బగునె
మ్మనము రతికిఁ దఱుమఁగా నమందవ్యథయై. 308

చ. వెలువడి చక్కఁజూడ కవివేకముగాంచితి నేమొ యంచుఁబం
దిలికయిపోయి యందరసి నిక్కముగా నతఁ డిందువచ్చుటే
కలుగ దటంచు నిర్ణయముగాఁ దలపోయుచు నింక నేఁటితో
బొలిసితి జారవాంఛ ననిపోయె నిజాలయసీమ డాయఁగన్. 309

క. చని యగ్నిభయముఁ జెందిన
తనవారిం గదిసి బహువిధంబులఁ దాను
న్వనరుచు నుండెను వింటివె
జనవర యేతత్కథాప్రపంచం బెల్లన్. 310

తే. అవ్వధూమణి యిది యకార్యం బటంచు
యెంచ కి ల్లగ్నికై యప్పగించి జారు
గలయకడలినయ ట్లగుఁ దెలిసిచూడ
నడుగరానిది నీవు న న్నడుగుటెల్లఁ. 311

తే. కాన నేఁడెల్లఁ దెలియఁగాఁ గానకున్న
నెల్లి తెలిపెద నీ కిది యెల్ల ననుచు
నరిగే బాలసరస్వతి యనుచుఁ జిలుక
పలుక నంతటిలోనఁ బ్రభాతమైన. 312

తే. ఆప్రభావతి యంతఃపురాంతరమున
కరిగి యారేయి మేదినీవరునిఁ జేరఁ
బోవుచోఁ గీర మనియె నంభోజవదన '
వినుము బాలసరస్వతీవిమలమహిమ. 313

క. అంత మఱునాఁడు ధరణీ
కాంతుఁడు పిలిపింప నజ్జగన్మోహిని య
త్యంతవిభాసితమణి ఖచి
తాంతరపల్యంకికాసమారోహణయై. 314

సీ. నేల జీరక యుండఁ గేలఁ గుచ్చెలఁ బూను
కొని యూడిగపుఁ జెలు ల్గునిసి నడువ
మడిమెత్తు పరువుతో మంత్రాక్షతము లీయఁ
బొల్పుడి భూసురభామ లెదుర
నొక్కకే లొఱగుపై నుంచి యేకాంతంబు
దెలుపుచుఁ గూరి నెచ్చెలులు సనఁగ
నెదురుగాఁ బఱతెంచి నృపమౌళి సమయంబు

హెగ్గడికత్తియ లెచ్చరింప

తే. కోరి పురివారిజాక్షులు గుంపుగూడి
యమ్మ యిదిగాక యైశ్వర్య మౌర యనుచుఁ
బలుకఁ గోయిలపరిభాష లలతి నగవు
మీఱ నన్నారి యరిగె హజారమునకు. 315

క. అరిగిన ప్రతిసీరాం
తరమునఁ గూర్చుండి యద్భుతముగాఁ బాథ
శ్చరహాస మని ప్రసంగాం
కుర మెత్తిన విక్రమార్కకువలయపతితోన్. 316

తే. అవ్వరారోహ పలుకు నన్నడుగ వలవ
దన్న నడిగెద విట్లేని యధిప మున్ను
పలుకవల దన్నఁ బలికి యాపైవిచార
మందు నలదండశూళ మట్లగుదు వీవు. 317

వ. తత్పురావృత్తాంతం బవధానాయత్తంబగు చిత్తంబుతో నవధరింపుము. 318

మూఁడవ యుపకథ

సీ. సహ్యశైలానీత జపతపస్సంజాత
యఖిలజగత్పూత యైనమాత
జడధినాయకు నేలుబడి గన్న యిల్లాలు
నిఖిలపుణ్యపుఁజాలు నిలుచుప్రోలు
అభ్రఘట్టనఖేలనాభీలకల్లోల
యఘతూలికాజాల మడఁచుకీల
ఫణిలోకవిజ్ఞానపాటవాంతర్మీన
వినుతసస్యవితానమునకు వాన

తే. యధిపతి సమాగమార్థప్రయాణసమయ
సముచితాంబుజనాళభక్షణవిలోల
ఘనగరుధ్వానపటపటాత్కారచారు
భూరిసితవక్షభేరి కావేరి వెలయు. 319

సీ. జలమానవులు చిమ్ము జముదాళి చాలునా
మిసిమివాలుగ మీలు మిట్టి పడఁగ
వరుణుండు వైచు మవ్వపు బిల్లగోలనాఁ
దరగతూరుపు గట్టుదాఁక నిగుడ
వళులపరంగుల హరిగోలుగుంపునా
వనజంబులలఁతిగాడ్పునఁ జలింప
సలిలాబ్దపాణి యచ్చపు మేలుముసుఁగునా
ఫేనపంక్తులుదరినాని యెసఁగ

తే. నలరు మాతృమనీషాసమాగతేందు
కేళిదృఢబింబపాళికాకృతికదంబ
ఖేలనాలోలమదమిళచ్ఛోళబాలి

కాముఖస్తోమ యయ్యాపగాలలామ. 320

ఉ. ఇవ్వలి రేవులం దుమికి యీఁది తటాలున నీటివాలుగా
నవ్వలిగట్టుఁ జేరు ద్రవిడాంగన లంబురుహోత్పలంబులన్
దవ్వఁగఁ ద్రోచు జడతగుఁ దన్నది జందెపువాటు గాఁగ మై
మవ్వపు నీలపు న్సరు లమర్చిన టెక్కున నక్కడక్కడన్. 321

క. అసమలసమానబిసరుహ
విసరలసద్ధూళి కలితవిభ్రమదావ
ర్తసముదయం బానదిలోఁ
బొసఁగుం జలనరుల గొడుగుబొమ్మరములనన్. 322

వ. వెండియు నఖండతరతీరాగ్రహారయాయుజూక నిరంతరప్రతిష్ఠిత సవనపవనసఖ
ధూమస్తోమంబు లంబుధిభ్రమావలమాన జలపానవిలోలవలాహకంబులయందంబుఁ
బొందు పఱప, నిరుపమానతపస్స్థైర్యస్థాపిత కాశాతిప్రకాశకుసుమంబులు
పుణ్యనదీశ్రేష్ఠతాప్రతిపాద బిరుదచామరంబుల సింగారంబులం బొంగింప సముత్తుంగ
చటచ్ఛటారావగౌరవాతిభీత నిజవధూజనసమాశ్వాసవచనముఖరపథికతరుణినికరంబు
లుల్లసితవల్లభచర్యాస కాశాత్మ చర్యాత్మ దృతద్వీపకలాపంబుల విధంబునం జెలంగ
నభంగ బాహాప్లవనపరాయణజనోత్తమాంగ వలయితధవళవసనంబులు
విహారసమాయాతస్రోతవ్యాళకంచుక సమంచితకుండలీకృత భోగంబుల సోయగంబునం
గనుపట్ట నీరుగట్టున నెట్టుకొను తియ్య మామిడిచెట్టులం దొరంగు ఫలరసంబునం
బదనైన తావునం బొదలి పాఱు పచేళిమభిదేళిమేక్షురసంబునకుఁ దోడు చూపు
వేరుపనసపంటిరసంబుల కాలువలకు వింతలు గల్పించు నానాప్రసూనరసంబుల
నిర్ఝరంబు లుభయపార్శ్వంబులం బొలుచు నితరనదీకదంబంబుల చక్కఁదనంబు
నెక్కొలుప నిక్కువం బిక్కటిల్లు తమ నిబ్బరపు గుబ్బలకు సురాలింపఁబూనుకరణిం
దాల్చు కనకకుంభంబులతో రంభాస్తంభంబులనడుమ వెడలి పోఁకమ్రాఁకుల నొరసికొని
యాకుఁదోటలకుం గేడించి లికుచవనాంతరంబు ముందఱం గనం జెలువు మీఱ
సప్తసముద్రంబు లేకీభవించిన తెఱంగున నంబుతత్త్వంబు సాక్షాత్కరించినవిధంబునఁ
బ్రవాహవిజృంభణంబు చూచుచుండ నొక్కనాఁడు. 323

తే. మణిధరనామకుఁ డగు నొక
ఫణివరుఁ డవగడము కతనఁ బడి యన్నదిలో
గణనాతీతభయంబునం
దృణముం బలె ఝురమువెంటఁ దేలుచువచ్చెన్. 324

తే. వచ్చు నతనిఁ జూచి వఱద వెంబడినట్లు
భీతి నరుగు నొక్క భేకవిభుఁడు
కాష్ఠబుద్ధిమణివికాసితతత్ఫణా
గ్రంబు నెక్కి బ్రదుకఁ గంటి ననుచు. 325

క. ఘనతరతరంగఘట్టన
జనితవ్యథనిజఫణాగ్రసక్తుం డగునా
తని నెఱుఁగఁ డురగవరుఁడుం
జనియెం దరిఁ జేరలేక ఝురవేగమునన్. 326

క. చనువేళఁ దద్విధంబుం
గనుఁగొని తత్తీరశాఖి గాలూఁదిన ఖం

జనవరుఁ డొకఁ డిది యౌరా
యని నవ్వుచు మఱియు నమ్మహాహికి ననియెన్. 327

తే. అకట ఫణిరాజ నీకు నాహారమైన
కప్ప తలమీఁద నుండుట గానవేమొ
తెలియ కేమయ్యె దరిఁజేర నలఁతదీఱి
దీని గబళింతునని యుంటివేని వినుము. 328

క. ఇది మంచిబుద్ధి యింకం
బదటముచే నించుకేని భాషింపకు ప
ల్కెద వేని నోరు నిలువక
వదరిన భూసురుని పగిది వగతువు సుమ్మీ. 329

క. అనుచుఁ బాలసరస్వతి
జనవరఖంజనము నపుడు సర్పముతోడన్
వినిపించిన యాకథ నే
వినిపించెద నేఁటిప్రొద్దు వేగం జనియెన్. 330

తే. కాన నేఁడెల్ల మదిలోనఁ గార్యసరణిఁ
జూచి యూహించి తలపోసి చూచికొనుము
యెల్లి తెలియంగలేకున్న నేనె వచ్చి
తెలిపెద నటంచుఁ బలికి యక్కలికి యపుడు. 331

క. జననాథుఁ డంప నేగెను
దనయింటి కటంచుఁ బలికి తద్దయుఁ బ్రేమం
బునఁ బల్కె వైశ్యభామిని
విని వేగుట గాంచి మదనవేదనమతితోన్. 332

తే. అంతిపురమున కేగి యయ్యబ్జనయన
నాఁటిరాతిరి భూనాథు నరయఁ దలఁచి
దూతికాయుక్త యగుచు నే తెంచినట్టి
సెట్టిసానిఁ గనుంగొని చిలుక వలికె. 333

తే. సకలశుభమస్తుతే వైశ్యసారసాక్షి
యక్కడికి దెల్పి నిల్పితినమ్మ కథయు
మది దలఁపువచ్చె నటుల నమ్మంత్రితనయ
వేగమఱునాఁడె భూమాశు వెఱ్ఱిబుద్ధి
మాన్ప మదిలోఁ దలంచి సంభ్రమముతోడ. 334

వ. నవరత్నఖచితచతురంతయానాధిరూఢయై యవ్వరారోహహజారంబుఁ జేరం జని యవనికాభ్యంతరంబునఁ గూర్చుండి మీనహాసకారణాధీనాజ్ఞానపరుండై యున్నయన్నరేంద్రచంద్రుం గని దత్కథాప్రసంగంబు వినుమని యిట్లను నట్లు మహాప్రవాహముఖంబునం బడి తెప్పిరిల శక్తి చాలక మండూకధృతమస్తకంబై పోవు నమ్మహాభుజంగంబుతో నాఖంజనం బిట్లనియె. 335

క. ఆకథ వినుమని తద్గా
థాకథనకుతూహలంబు దఱుమఁగ వెంటన్
నాకపథంబునఁ బోవుచు

నాకుండలివిభునితోడ నతఁ డిట్లనియెన్. 336

ఉపకథలో నుపకథ

సీ. తామ్రపర్ణీతీరధరణిపై నొకయగ్ర
హారంబు కోశాంబి యనఁగఁ బరఁగు
నచ్చోట విష్ణుశర్మాఖ్యకుం డై యొక్క
భూసురుం డలరు నద్భుతచరిత్రుఁ
డాతండు సుకుమారి యనుభార్యతోఁ గూడి
యఖిలసౌఖ్యంబుల ననుభవించు
నంతట నయ్యింతి యాత్మజాతులఁ గొంచి
కడియంపుఁజే మీఁదు గాఁగ దివము

తే. సేరుటయు వార్ధకమ్మున ఘోరతరవి
చారగరిమను నతఁ డర్థసంగ్రహమున
కిచ్చగింపని యాతనివృత్త మెఱిఁగి
తల్లియు సహోదరీజను లెల్లఁ గదిసి. 337

తే. భార్య యుండిన వనమైనఁ బట్టనంబు
పత్ని లేకున్న గృహమైన బహుళగహన
మగుచుఁ గాన్పించు నరులకు నంతయేల
నాలు లేకున్న విధినైన నధముఁ డండ్రు. 338

క. యాగముల నయోగ్యుండగు
భోగములకు బాహ్యుఁడౌ సుపుత్రోదయలీ
లాగణ్యయైన భార్యా
యోగము లేకుంట నరుల కుచితమె చెపుమా. 339

ఆ. ఎంత దుఃఖమైన ఒంటికి వచ్చి యి
ల్లాలి మొగముఁ జూచినపుడె తలఁగు
నిది యెఱింగి కాదె ఋషులు వసిష్ఠాదు
లును సభార్యు లగుచు వినుతిఁ గనిరి. 340

క. ఒడలంటం గాళ్లు పిసుకం
గడివెఁడు వేన్నీళ్ల నీయఁ గంచము వెట్టన్
బడక యమప్పఁగఁ జేతికి
విడెమియఁగ భార్య కాక వేఱొక తగునే. 341

తే. తిథులయందైన మఱి యపత్నీకుఁ డనుచు
బ్రాహ్మణార్థంబుఁ జెప్ప రేపాటివారు
నొకతె రూపసి గాకున్న నోసియన్న
నోయనెడు మాత్రమునకైన నుండవలయు. 342

క. కావునఁ బునర్వివాహము
గావలయు నటంచుఁ దెలుపఁగా నాతఁడు మే
ధావిని యను భూసురసుతఁ
బావనతరవంశజాతఁ బరిణయమయ్యెన్. 343

క. ఇలునించికొనుట మొదలుగఁ
జలమున మెం డొడ్డి మిగులఁ జండించుచుఁ ద
త్కలకంఠి గురుజనంబుల
కులధర్మం బెంచ కేలుకొంచుం దిరుగున్. 344

సీ. తండులమాషముద్గముల గాదెల నించి
మీఁద బిళ్ల లమర్చి మెత్తు వెట్టు
బక్వశాకం బెల్లఁ బతికంచమున నుంచి
యొడికంబుగాఁ బట్టి యూర్చివైచు
నాజ్యతైలఘటంబు లన్నియు వాసెన
ల్గట్టి యందనిచోట సుట్టై నుంచు
దధిపయోముఖరసద్రవ్యంబు లెల్ల దొం
తుల సందు మూలమూలల సడంచుఁ

తే. జిక్కుఁజిలువాన మొకయింటఁ జేర్చి తలుపు
చిలుకు ముద్రించి బీగముచేయిరొండిఁ
జెక్కికొనుఁ గ్రొత్తవలపులఁ జిమ్మిరేఁగి
వల్లభుం డెల్లయెడఁ దన్ను జెల్లవిడువ. 345

తే. ఇంట నెవ్వారయిన భిక్షమిడిన ముష్టి
పెట్టినఁ గరాళితేజి యొప్పిదము దోప
నెగిరిపడి యిందులకు మీర లెవ్వరనుచుఁ
బెద్దపులిఁ బోలె రొప్పు నాబిసరుహాక్షి. 346

క. నాయి ల్లిది నాకాఁపుర
మీయెడ నాసొమ్ము దినుట కెవ్వరు మీరౌ
రాయంచు నత్తవదినెల
వాయోడక కసరుఁ బోరు వారలతోడన్. 347

తే. ఇవ్విధంబున మెలఁగు నయ్యింతి యొంటి
తిండికతమున నినుమడి కండపట్టి
నీరుపోసిన మేనితో నిలుపరాని
మనసుచే జారభోగ మేమఱక తిరిగె. 348

సీ. కలికిమాటలు కిలకిల నవ్వు లోరచూ
పులు మోవివిఱుపులుఁ గులుకు నడలుఁ
బై ఁటజార్పులును సోబానపాటలు కొప్పు
సవరించు నీటు చేసన్న వగలు
గోటిచిమ్ములు తెచ్చికోలు నెవ్వగ లేని
వెఱపులు నెచ్చెలి వెన్ను చఱపు
మోముద్రిప్పులు బొమముడి ఱొమ్ముతాటింపు
రాని జంకెన కావరంపుఁబొగరు

తే. మొలకసిగ్గులు వట్టికొంకులును దలుపు
చాటునిలుకడ లలతివేసటలు చూపు
గడియలో వింతవగకానిఁ గాంచెనేని
కొమ్మ మారుని జంత్రంపుబొమ్మకరణి. 349

తే. ఇవ్విధంబునఁ జలిదీఱి యింటిపనులు
నూఱునటు వెట్టి వల్లభునోరుఁ గొట్టి
యెల్లసొమ్ములు జారుల కెదురువెట్ట
సాగె నిచ్ఛావిహారనిశ్చలత మీఱ. 350

సీ. పొంకంబుగా నూనె పంకించి సవరంబు
కుప్పె గన్పడఁ గొప్ప కొప్పువెట్టు
నీటికాఁగులలోన నీడ చూచి రువార
మిట్టార యనఁ జాదుబొ ట్టమర్చుఁ
జనుదోయి జిగిమించుకొనఁగఁ బూసినమాడ్కి
రహిమించు గుత్తంపుఱవికఁ దొడుగు
సురటి విచ్చినరీతిఁ దొరయు కుచ్చెల నేల
జీరాడఁగాఁ జల్వచీరఁగట్టు

తే. జాఱుపైఁటచెఱంగు బంగారుపూల
గాజులబెడంగు జారశృంగారములకు
జొక్కుచూపు మెఱుంగు తళుకుక్క మనఁగ
వీథి నేవేళ మెలఁగు నవ్విప్రవనిత. 351

క. అంతట మగనికి నన్నం
బింతయిడక వండినట్టి దెల్లను జారో
పాంతములఁ జేర్ప నాతఁ డ
నంతవ్యథఁ గూటిబీదయై నెవ్వగలన్. 352

క. నీనడకలు గంటి గదే
కానీవే నగరఁ జెప్పి కారించెద ని
న్నే నంచుఁ గుంటిసుంకరి
ఘూనిక బెదరించుఁ బొలఁతి బొమముడి వెట్టన్. 353

తే. అంత నయ్యింతి యొక్కింత యళికియాడి
ప్రేగులోపలితీఁట నీబీదముసలి
కన్ను లుండంగఁగద నన్ను గదుమసాగె
ననుచు జింతించి యొకయుపాయంబుఁ గాంచి. 354

తే. గ్రామదేవతయగు నమ్మగారి గుడికి
దినదినంబును జని మహాదేవి మగని
గ్రుడ్డి గావింపు మేఁటేఁటఁ గోడిబలియుఁ
బొంగలి ఘటింతు నని మ్రొక్కి పోవు మగిడి. 355

ఉ. అంతట విష్ణుశర్మ జఠరానల తాపము పర్వ నెంతయుం
జింతవహించి యించుకయు శిక్ష యొనర్ప సదక్షుఁ డౌట నీ
యింతి నిజేచ్ఛమై మెలఁగని మ్మిఁక నన్నముఁ బెట్టెనేని నా
కంతియె చాలు దీనికి నుపాయము జూచెదనంచు నెంచుచున్. 356

తే. ఊరి వెలుపలఁ దగు నమ్మవారిగుడికి
దినదినము భార్య చనియెడు తెఱఁగుఁ దెలిసి
యచటి కొకనాఁడు మున్నుగా నరిగి శక్తి

వెనుకఁ గూర్చుండు నంత నవ్వనిత వచ్చి. 357

క. అమ్మా ప్రతిదినమును నే
నిమ్మాడ్కి న్వేఁడుకొనఁగ నెన్నటి కీఁక నీ
వమ్మగని గ్రుడ్డి చేసెదు
నమ్మిన నాకోర్కి నీకొనర్చుట గాదే. 358

క. అని మ్రొక్కిన నప్పలుకు
ల్విని ధరణీదేవుఁ డెలుఁగు వేఱొకభంగిం
దనరఁగ నద్దేవత ప
ల్కినగతి నిట్లనియె సుమ్మలిక మెల్లఁజనన్. 359

క. నీమగని నంధుఁ జేసెద
నామాట ల్విను మతండు నలుగుడుపడరా
దోమగువ యతని కన్నము
ప్రేమంబునఁ గంచ మరసి పెట్టుము దినమున్. 360

మ. అన మేధావిని శాంకరీవచనమే యంచు న్వితర్కించి యం
త నిశాంతంబున కేగి వల్లభునకు న్వడ్డింప నన్నంబు శా
కనికాయంబును సంఘటించిన నిజాగారంబుఁ జేరంగ వ
చ్చినవాఁడై యతఁ డూరకుండక మదశ్రీ నిట్లను న్భార్యతోన్. 361

క. తరుణీ యేమో తెలియదు
తెరగట్టినయట్టు లున్నదే కన్నులకుం
దెరువడుగుచు వచ్చితి మం
దిరమున కిఁక నేమి యనుచుఁ దెలుపుదు నీకున్. 362

క. ఇన్నాళ్లకరణి నేరము
లెన్నక నీయిచ్చుఁ దిరుగు మిదియు మొదలుగా
నన్నము వస్త్రం బిడుచున్
నన్నుం బోషించు మింక నలినదళాక్షీ. 368

వ. అను నప్పలుకుల కప్పడతి యతనిం దప్పక కనుంగొని యతండు నిజాగమనసమయమున నింటిలోన లేఁడనియు నింతలోన నిప్పాపి కంధత్వంబు ప్రాప్తించెనే యనియును మదీయభ్రమావిభ్రమం బింతియె కాక లోకంబులో నుపలంబులు పలుకంజాలునే యనియును జల్పపరాయణుండై యితం డద్దేవిమఱుఁగున గూర్చుండి పలికెం గావలయు నని సిద్ధాంతీకరించి వంచనాపరుం డగునితనిం బోషించిన మంచిదాన నగుదునే యని యెంచి కావించినసమంచితాన్నశాకానీకంబులు జారలోకంబున కల్పించిన నవ్విష్ణుశర్మయు నెఱుంగక నిత్తెఱంగున మాటలాడి నోటికూటికిఁ జేటు దెచ్చుకొంటిఁగదా యని డెందంబునం గుంది వినిందితరసనుండై కృశించెం గావున మౌనంబున నుండుమని ఖంజరీటంబు తెల్పిన సానుభవంబున మేను మఱచి యయ్యురగవరుం డేతత్కథావిశేషం బింతయొప్పునే యని యుచ్చైస్స్వనంబునం బలికిన నులికిపడి యవ్వతికిం జనిన మండూకమండలేశ్వరుం గనుంగొని యిప్పాట నోటికడి పోఁగొట్టుకొంటివే యని ఖంజరీటం బరిగెఁ గావున. 364

ఆ. పరుల నడుగరాని పరమరహస్యంబు
లడుగఁ దగునె విక్రమార్కభూప

నీవె తెలిసికొనుము నేఁడెల్ల లేకున్న
ఱేపు తెలియ నేర్పఱింతు నీకు. 365

తే. అని యమాత్యతనూజ యయ్యధిపుచేత
నంపకము గాంచి యింటికి నరిగె ననుచు
జిలుక వచియింప నంతలో జలజబంధుఁ
డుదయగిరిసౌధవీథిపైఁ బొదలుటయును. 366

చ. కనుఁగొని యాప్రభావతి జగజ్జనరంజనరాజభాషణం
బెనయక చిల్క పల్కులకు నేమఱియెన్ హృదయం బటంచు మో
హనగృహసీమఁ జేరి మఱి యంబుజము ల్మకుళించు వేళఁ బూ
నినపని కేగుచోఁ గలువనేజపురాయనితేజి యింపునన్. 367

తే. కప్పురపుబొట్టు చెమటచేఁ గరఁగి జాఱెఁ
జక్క దిద్దుము పూర్ణిమాచంద్రవదన
యింతలో నొక్కకథ వినిపింతు ననుచుఁ
బలుకఁదొడఁగెను బులకండ మొలుకుచుండ. 368

క. మఱునాఁడు విక్రమార్కు
డరసియుఁ దెలిసికొనలేక యమ్మంత్రిసుతం
బరిచారకయువతి పరం
పరచే బిలిపించికొని సమాదరణమునన్. 369

తే. తెరమఱుంగున నిలుప నత్తెఱవ పరుల
నడుగఁగూడని యిక్కార్య మడిగినపుడె
ప్రబలతరమైన జాతిస్వరంబుఁ జూపి
యడలు తురగంబుతోడ జోడగుదు వీవు. 370

అయిదవ యుపకథ

ఉ. ఆకథఁ జిత్తగింపుము ధరాధిప సాధువనం బనంగ న
స్తోకతరప్రసిద్ధిఁ బొలుచుం బుర మొక్కటి యందు మందరా
ఖ్యాకలితుండు శూద్రుఁడు నయాన్వితుఁడై తగునాతఁ డిందిరా
లోకన మేమి లేమి నతిలోకదరిద్రతఁ జెంది కుందుచున్. 371

సీ. కొలుచువారల నోరుగొట్టి లెక్కలు వ్రాసి
హరువు మీఱఁగ మణియములు చేసి
బ్రమసి యాసాసలరసవాదము లొనర్చి
ప్రకటించి రాజపట్టికలు దీర్చి
ప్రతివాసరంబు లేర్పడఁగఁ జేరువగట్టి
వాటంబుగాఁ దెరువాటు గొట్టి
వేళ్లమందు లమర్చి విషవైద్యతవహించి
తఱుఁగుబేరముల నెంతయును మించి

తే. మ్రుచ్చువగయును గని చూచి మూటమోసి
సుంకరులతోడ నొనగూడి జూదమాడి
యిట్లు వర్తించియును నాతఁ డేమి యందు

గళవళముఁ జెందెఁ గూడుఁ గోకయును లేక. 372

తే. అంత నమ్మందఱుం డమందార్తి నుదర
పోషణంబునకై యూరిపొంత దోస
తోటఁ గావించెఁ గావడిపాటుపడుచు
నదియు నధ్వన్యదృక్పరం బై తనర్చె. 373

ఉ. అంతట నొక్కనక్కదొర యంబుజబాంధవుఁ డస్తపర్వతో
పాంతముఁ జేరుదాక బొరియం జఠరానలకీల నెంతయుం
జింతిలుచుండి రేలు తన జీతపుబంటులు దాను భీతియొ
క్కింతయు లేకయే మెసవి యేగుఁ దదీయఫలంబు లన్నియున్. 374

తే. ఆసృగాలాగ్రణికి ఘటకాఖ్య వెలయు
నాతఁ డీరీతిఁ గర్కరికాతిపక్వ
ఫలపరంపర నుదరసంభరణవృత్తి
నడుపుచుండఁగ మందరుం డలుకవొడమి. 375

ఉ. అక్కట దోసతోట యిదియైనఁ దదీయఫలంబు లమ్మి యా
డొక్కను సాకగోరితిఁ గడు న్నడురేలున వచ్చి యెవ్వరో
మక్కువ లేక నాకడుపుమంటయుఁ బుచ్చికొనంగఁ బూని యా
చక్కెరవంటి పండ్లు తినసాగి రటంచుఁ గృశించు నెంతయున్. 376

చ. ఒకమృగధూర్తరాజవరుఁ డుజ్జ్వలనీతివిదుండు ధీరనా
మకుఁ డతిదూరఘోరవనమధ్యవిహారుఁడు విద్విషద్విదా
రకుఁ డొకనాఁడు వేడుక సరాళముగా భటకోటితోడ నో
డక యరుదెంచె నచ్చటి కటత్తటిదీక్షణవీక్షితాస్యుఁడై. 377

తే. వచ్చి బడలిక దీర్చు దుర్వారకర్మ
రీఫలామోదధౌరంధరీవరిష్ఠ
పవనములచేత నాహారభాగ్య మిచట
నబ్బు నని యెంచి కెలని బిట్టడవి విడిసె. 378

క. తనమంత్రి వరులతో మం
తనమున నీదోసతోట తనరెడుచోటన్
మనజాతివార లుండరె
యని యాలోచన మొనర్పు నాసమయమునన్. 379

మ. ఘటకుండంతట వేగువారు నుడువంగా ధీరుఁ డారీతి వ
చ్చుట లెల్ల న్విని మంత్రులం బిలిచి యిచ్చోఁ బోయి సంధించి యు
త్కటమద్వైభవ మెల్లఁ జూపుటనువో కాదో విచారింపుఁ డే
మిటికన్న న్మన కొక్కవేళకగు తన్మిత్రత్వమం చెన్నెదన్. 380

చ. అది యటులుండె నంతటి మహామహుఁ డిచ్చటి కేగుదెంచినం
దుది మొద లే నెఱింగియు నెదుర్కొని పూజయొనర్పకున్కి యొ
ప్పదు మనమ ట్లొనర్చినను బ్రాభవహానియె గౌరవంబు సొం
పుదనర మున్ను మ్రొక్కి గద మ్రొక్కు గొనన్వలయుం జగంబునన్. 381

క. అనిన విని సచివులందఱు

నసఘా మఱి యాతఁ డింత యధికుం డైనం
గొనివచ్చి పూజలిచ్చిన
మనకుం దప్పేమి యది సమంచిత మనినన్. 382

తే. బుద్ధిసారాఖ్యసచివుండు పూని పలుకు
దొరను మంత్రులఁ జూచి సంతోషమయ్యె
మొదల నెందైనఁ జన నాకు ముదలయిచ్చి
ధీరజంబుకవరుని సంధింపఁజనుఁడు. 383

వ. అనినం దదీయసంధానసముత్సాహభంగకారణం బగు నతని ప్రతికారవచనంబులకుఁ జిడిముడిపడి యితం డేమి యెఱుంగు విచ్చేయుం డనుచు సంధానపరకృత్యులైన యమాత్యులం గూర్చుండ నియమించి యామృగధూర్తచక్రవర్తి యిట్లనియె. 384

క. ఒకనికిఁ దెలియు న్వేఱొక
నికిఁ దెలియక యుండుఁ గార్యనిర్ణయ మితఁడే
టికి నడ్డుగాళ్లు వైచెనొ
యకటా యది యెల్లఁ దెలియ నడుగన్వలయున్. 385

క. అని బుద్ధిసారు నెమ్మొగ
మునఁ జూపులు నిలువఁ గేలు మొగిచి యతం డో
యనఘాత్మ వీరికన్నం
ఘనుఁడంగా నైన నొక్కకార్యము వినుమా. 386

చ. మును వినియుందు ధీరుని సమున్నతగర్వవిహారుఁ డంచు నా
తని మదికి న్భవద్బలవితానము చీమలచాలుఁ బోలె నై
కనఁబడు నీవు పల్కు నుడికారపుమాటల కెల్ల నాతఁ డా.
డును విరసంపుఁబల్కులు గడు న్మఱి మోసము వచ్చు నత్తఱిన్. 387

క. మోసము వచ్చుట యరుదే
యీసునం దద్గర్వభాష లిచటి సృగాలా
గ్రేసరులు సైతురే విను
మాసమయము సుమ్ము దొరల కవగడ మరయన్. 388

ఆ. అతఁడు గర్వయుక్తుఁ డౌటయుఁ గాకున్న
నొక నిదర్శనము మహోగ్రశౌర్య
ప్రభుగుణంబు విడిచి పరభూమి కింత దూ
రంబు వచ్చునే సరాళ మనుచు. 389

క. కావున గర్వాతురుఁడై
కావలెఁ గాదేని యిచటి కర్కరికాళిం
దావిని తదాశ వచ్చెం
గావలె నెట్లైన మనకుఁ గావలెఁ జుమ్మీ. 390

మ. మనకీకర్కరికాఫలాళిగద సామ్రాజ్యంబు గల్పింపఁ జా
లినయాహారము దానికై యితఁడు దోర్లీలాసముల్లాసతం
జనుదేర న్మనమేగి విందులగతి స్సంధించు టేకార్య మి
ప్పని నాకు న్సరిపోదు మీకు రుచియింపం బోలు నిప్పట్టునన్. 391

వ. అకార్యమాత్సర్యకృతానురాగు లగు నీనియోగుల మాటలకుం గోపాటోపంబు నామదిం
బాటిల్లదు దుష్టనిరసనశుభానయనిష్ఠాగరిష్ఠులు కాక
కాలోచితప్రభంజనమాత్రకృత్యులగువార లమాత్యులే యది యట్లుండె నతనిం గని
తోడితెచ్చితేనియుం దదీయశ్రమాపనోదారం బగు నాహారం బిడవలయుం గదా
యీకర్కరీవనంబు కొంచెంబగుటం బరాక్రమంబుఁ జూపకుండునే యంటివేని దానికిం
బ్రతికార్యం బీయుపాయంబునఁ బన్ని వచ్చెద నని కర్ణోపాంతంబునం గొన్ని మాటలు
నొడివి నిజాధినాథు దెస దరహాసంబగు నంగీకారంబుఁ గైకొని బుద్ధిసారుండు
తదాస్థానంబు వెలువడి. 392

క. తటచలితచలదళచ్యుత
తొటతొటరవశాలిఫలమిథోరణకేళీ
పటుతరజలచరనికరో
త్కటమై తనరారు చెఱువు కాలువఁ జేరెన్. 393

తే. చేరి పనిపూని యిటకు నచ్చితి మదుక్తి
కొదవపడకుండ నెట్లొనఁగూడు నొక్క-
కార్యమని నాల్గుదిక్కులు గనుచునుండ
దైవవశమున నత్యద్భుతంబుగాఁగ. 394

సీ. క్రవ్యాగతోగ్రకాకవిధూతమక్షికా
పుంజమై తగు వెన్నుపుంటితోడ
బాలకక్రీడావిపాటితరోమజా
లంబైనయట్టి వాలంబు తోడ
నగ్రిమపాదబంధాతికృధాసముం
దనములౌ వెడవెడ దాట్లతోడఁ
గఠిననిజస్వామికరకాష్ఠనిహతజా
తంబునై తొరఁగు రక్తంబుతోడఁ

తే. గర్ణకంఠోదరాభారకంబు లగుచు
నమరు ముయ్యూరుపిడుఁదుతండములతోడ
నచ్చటికి వచ్చె నొకయశ్వ మల్పహేష
జాతి దెల్పఁగ జలపానసంభ్రమమున. 395

ఉ. వచ్చి జలంబు గ్రోల నిలువంబడఁ గల్గొని బుద్ధిసారుఁ డు
ద్యచ్చతురత్వ మొప్ప వినయంబునఁ జేరి నమస్కరించి యే
నిచ్చట నిన్నుఁ జూచి చనియెన్ బహుకాలము నేఁడుగంటినా
ముచ్చట లెల్లఁ దీఱ మన మున్నటి నెయ్యము లెంచుకొందువే. 396

చ. అది యటు లుండె తను వసంతబలాఢ్యము బక్కచిక్కియు
న్నది యిది మాఱురూపువడి యద్దిగ యిద్దురవస్థ యేక్రియం
గదిసనొ నన్నువంటి చెలికాఁ డొకఁ డుండఁగ నిమ్మనోవ్యథా
భ్యుదయము వొందనేటికి నయో నను వింతఁగఁ జూడఁ బాడియే. 397

క. అనిన విని యత్తురంగం
బనఘా నిను మఱవనేర్తునా బహుకాలం
బునకైన బుద్ధిసారుం
డనుసుకృతివి గావె నెయ్య మలఁతియె మనకున్. 398

క. మామా యల్లుఁడ వని మన
మామాడ్కిన్ వావి యొకటి యమరించి నయ
శ్రీమించఁ బ్రవరిల్లుట
యేమైన నృఱచువాఁడనే గుణహారా. 399

చ. ప్రకటవిషాదవేదనవరస్పరవృత్తి నినుం గనంగఁ దా
వకవిహితప్రవృత్తికి నవజ్ఞత యెంచక పల్కరించి నీ
వకుటిలవృత్తివైతి వినయాభరణా మదిఁగోరి యుందు మా
మకహృదయవ్యథాకథ సమస్తము నీ కెఱిఁగింప నెప్పుడున్. 400

ఉ. ఈపురి నొక్కరెడ్డి వెలయిచ్చి ననుం గొని తెచ్చి పోషణ
శ్రీపరివర్ధమానునిఁగఁ జేయుట నీవు నెఱుంగుదే కదా
యాపయి నాతఁ డొక్కయెడరైన నను న్వెలకిచ్చె నన్యవి
త్తాపహృతిప్రణీతమతిహారికి వేఱొక బేరివానికిన్. 401

క. అతఁ డింక నేమి సెప్పుదు
సతతము నూరూరిసంతసంతల కత్యు
ద్ధతిఁ బెఱికల లెత్తి తఱుము
స్మృతినరయం డింతయైన మత్తనుబాధన్. 402

తే. పెఱికయేచాలు నానడ్డి విఱుగఁ జేయ
దానిపైఁ దాను నెక్కు నింతయునుగాక
యకట వయ్యాళిగాఁగఁ బొమ్మనుచుఁ గొట్టు
నతనిచేతులలోఁ జెంగలమ్మ గొట్ట. 403

మ. పొరుగూళ్ళం దిరునాళ్లు సాగిసభరంపున్మానిసి న్మోయ ని
ష్ఠురవృత్తి న్ననుఁ జూపి సుంకము లటంచుం గూలియించు న్వరా
లురయం బారఁగ మోచి నన్నుఁ దఱుము న్లోభాప్తిమైఁ దా నిరా
దరుఁడై మేఁపఁడు కాళ్ళు గట్టి విడుచుం దత్తత్ప్రదేశంబులన్. 404

తే. గొఱపమా లేదు నీ రార్చుగొడవ యెఱుఁగ
గడ్డి వేయఁడు కవణంబు గానివాని
జంబుకాధీశ చూడు మీచాయ నేను
గుజ్జమై పుట్టి యీగోడు గుడుపవలసె. 405

క. త్రిమ్మరి మాపటికై తన
యిమ్మున కేతేర దుక్కి యెనుపోతులు రెం
డిమ్ములఁ గొమ్ములఁ జిమ్ముం
గ్రమ్మిన నిర్దయతఁ బసులగాడింగట్టన్. 406

ఉ. అక్కఱినాత్మకుండు కసవారసి తెమ్మని కూఁతుచేతికిం
జెక్కుడుఁబాఱ యీయ వడి నెట్టది వెల్వడి చేనిమంచెపై
నెక్కినజారుఁగూడి రమియించి దినాంతమునందు వచ్చి బ
ల్త్రొక్కులు నా మొగంబున విదుర్చును గొన్నితృణాగ్రఖండముల్. 407

క. తొంటిజని వానియు ప్పటు
తింటిఁ జుమా యింతపాటుఁ దెచ్చుకొనుటకై
కంటికిఁ గూరుకురా దాఁ

కంటికిఁ దుది లేదు చిక్కకయె యెట్లుందున్. 408

క. ఇటువలె నున్నది నాకథ
ఘటకసృగాలేంద్రుఁ గొలిచికద యుండుదు వ
ప్పటుమతికి సేమమే యి
చ్చటి కేటికి వచ్చి తనిన జంబుక మనియెన్. 409

తే. అకట నీయట్టి సుగుణరత్నాకరునకు
నిట్టిదురవస్థ వచ్చెనే యింకమీఁద
నంతయును జక్కనయ్యెడు నస్మదాగ
మనము వినిపింతు వినుమాసమానమాన. 410

క. ఘటకున కహిభయ మొదవె
న్పటుగతి నీకుఁగల పక్షపాత మతనిపై
నటియింపఁ జేసి మెలఁగుము
దిట మలరం దార్క్ష్యనామధేయుఁడ వగుటన్. 411

వ. అని ధీరాగమనంబు సవిస్తరంబుగాఁ దెలిపి వెండియు. 412

తే. నీవు మాకెల్ల దొరవోలె నేఁడు మొదలు
కొన్నినాళ్లుండు భవదీయఘోరమూర్తిఁ
గాంచి ధీరుం డపూర్వమృగం బటంచుఁ
దలగు నది మాకు శుభము గంధర్వరాజ. 413

క. ఈరేయి దోసపం డ్ల
వ్వారిగఁ దిను మర్కు డపరవసుధాధరముం
జేరిన పిమ్మట నిలుమీ
చేరువ నే నపుడు వచ్చి చేర్చెదఁ దోఁటన్. 414

క. అనిపల్కి బుద్ధిసారుఁడు
చని యంతయుఁ దెలిపె ఘటకజంబుకకులనా
థున కంతటఁ జారులు దె
ల్పిన నది విని ధీరుఁడొక్క లేనగవలరన్. 415

క. తనమంత్రి సుముఖనామకుఁ
గనుఁగొనుటయు నతఁడు లేచి కార్యముమీఁద
న్ననుఁ జిత్తగింపు మనుచుం
జనియెం దత్తురగమున్న చక్కటి కెలమిన్. 416

చ. చని కరము ల్మొగిడ్చి బుధసన్నుత జంబుకజాతివాఁడ న
త్యనఘుఁడ నే నతీతము ననాగతము న్మటివర్తమానముం
గని వివరింతు నిప్పు డొకకాఱియచే వెతఁ జెందినాఁడ వి
ధ్ధినమున నీకుఁ గల్గువడదేఱఁగ గర్కరికాఫలావళుల్. 417

చ. ఇది నిజమైన ఱేపు వచియించెదఁ దక్కినకార్యమంతయుం
దుదినొక విన్నపంబు దయతో విను మాఁకటఁ గుందినాఁడ నేఁ
డదనున దోసపండ్లు తినునత్తఱి నన్నొకసారి పిల్వు నేఁ
జెదరని ప్రీతి నివ్వెలుఁగుచెంగట నివ్వలఁ బొంచియుండెదన్. 418

క. [2]అనిపూన్చి ధీరుతో న
త్యనుపమగతి సుముఖనాముఁ డవగడమగున
ట్లొనరించి వేగవచ్చితి
నని తెలిపె న్రవియుఁ బశ్చిమాంబుధి గ్రుంకెన్. 419

వ. అంత. 420

మ. రవి రాక న్మదిఁగోరు పద్మినులు చక్రస్త్రీలు మోము ల్మడుం
ప వియోగవ్యథఁ గుందఁ బాల్పడియెమామాడ్కి న్మముం గోరుకై
రవణీలోకము చెంగలించె నది చంద్రప్రేమ మస్మద్విలో
కవిసృష్టం బనిజారలాడ నడరెం గాఢాంధకారచ్ఛటల్. 421

శా. ఆవేళ న్నిజకామినీకరగృహీతాభీలదండావనీ
జావాలీకృతబాహుమూలుఁడు మహీయఃకంబళాచ్ఛాదితుం
డావిర్భూతకఠోరరోషుఁ డయి యాతాకల్పితోర్వారువ
న్యావీరుజ్జనితోత్ఫలాననపరుం డమ్మందరుం డుండఁగాన్. 422

చ. ఘటకుఁడు పంపఁగా నరిగి కంపవెలుంగు తలంగఁద్రోచి యు
ద్భటగతి బుద్ధిసారుఁ డటు తారునఁ గర్కరికాఫలాళిఁ జూ
పుటయుఁ దురంగము న్మెసవెఁబో లతిక ల్తెగిపోవఁ బత్రముల్
త్రుటితములై పడం బృథులతుండము భూస్థలి సోఁకునట్లుగన్. 423

తే. అంత సుముఖుని దలఁచి యయ్యశ్వరత్న
మలఘుహేషారవంబునఁ బిలుచుటయును
నిదియె పండ్రెల్ల దినిపోయె నేమొ యనుచు
మందరుఁడు కోలచేఁ బరిమార్చెదాని. 424

క. ఇటువలె నొగిలి తురంగం
బటునిటు వడి పాఱిపోయి యస్మద్ధ్వనియే
మిటికిం జూపితకట యని
చటులవ్యథఁ గుందె మహిభుజా వింటికదా. 425

క. కావున నేఁడెల్లను నీ
భావంబున నరయు మెఱుకపడకుండినచో
నీవిధ మని జలచరహా
ऽసావిర్భూతికిని హేతు వమరవచింతున్. 426

తే. అని నియోగితనూజ యయ్యధిపుఁ డనుప
నిలయమున కేగె నని చిల్కపలుకఁ గమ్మ
తమ్మినెత్తావి తెమ్మెర ల్గ్రమ్ముటయును
నల ప్రభావతి కేళిగృహంబుఁ జేరు. 427

ఉ. అంతఁ గ్రమక్రమంబున నహస్కరబింబము పూర్వశైలసా
ధాంతహిరణ్యకుంభము విహాయసమండలనామఖేటకా
భ్యంతరధాతురాగ మపరాద్రివిమానవితానితాతిదు
రదాంతవిభావిభావ్యముకురంబును నై జలరాశిఁ గ్రుంకినన్. 428

సీ. అద్దంబులోఁ దోఁచు నబ్జరేఖ యనంగ

మోముపైఁ దెలినాభినామ మమరఁ
దలిరాకుపై మొగ్గు నలరుమొగ్గ యనంగ
మోవిపై ముక్కఱముత్తె మమర
వలమురిపై నంటు జలధిపంక మనంగ
గళము పైఁ గస్తురి కప్పు మెఱయఁ
గాలాహిపై మించు కంచుకంబొ యనంగ
జడమీఁద ముడి పూవుసరము లొరయ

తే. లతనుదోహదధూమము ల్గప్పుకరణి
నంగయష్టిక నీలసంవ్యాన మెసఁగఁ
గదలి యేతెంచె రాజసంగమసుఖైక
పరతఁ జెంది ప్రభావతీపద్మగంధి. 429

ఉ. వచ్చినఁ జూచి కీర మనివారితచాతురి మీఱ నారి నీ
యిచ్చ గణాధినాథు గణియింపు తదాదృతి లేకయున్న నీ
వచ్చుటి కేగుకార్యము రయంబునఁ గూడదు చిత్తగింపుమా
తచ్చరితం బటంచు నుచితంబుగ నెచ్చెలి నిల్పి యిట్లనున్. 430

తే. అంత మఱునాఁడు విక్రమార్కావనీశు
డలయమాత్యతనూజాతఁ బిలువఁ బనిచి
చనపరులు చెంతఁ గొలువ నాస్థానసీమఁ
జేరి సింగఁపుగద్దె నాసీనుఁ డగుచు. 431

తే. తెరమఱుంగునఁ గూర్చుండి తేనెవాన
ప్రబలఁ గథఁ జెప్ప నేర్చిన బాఁపనమ్మ
యిప్పుడైనను దెల్పుమా యేలనవ్వెఁ
బక్వమీనము లనుఁడు నప్పడఁతి పలికె. 432

క. అడుగం గూడని కార్యం
బడిగెద వట్లేని మును గజాస్యునితో వా
దుడుగక యొనర్చి పిమ్మట
యడలిన వటమునకు సుద్ది యగుదువు సుమ్మా. 433

ఆఱవ యుపకథ

చ. అది యెటులంటివేని వినుమా హరిశాహరినుండిపన్నగాం
గదుని నివాసమై యలరు కాశికిఁ బోయెడుత్రోవ నీడపు
ట్టదు గద నాఁగమించినయెడ న్నొకచో నొకలేఁతమఱ్ఱి య
భ్యుదయము నొందసాగెఁ దఱినొందినవానలచేత నంతటన్. 434

తే. అధ్వగులు కోడిగములకై యాకులెల్ల
ద్రెంచి శాఖావితానము ద్రుంచివైవ
మోడుపడియుండె నది నిల్వనీడపట్టు
గొమ్మయును లేమి తనయందుఁ గుదురుకొనఁగ. 435

తే. అంత నొక శైవుఁ డాత్రోవ నరుగువాఁడు
కెలని కొలనున నాహ్నికక్రియలు దీర్చి

చెంతఁబడియున్నఱాయి యాచెట్టుమొదటఁ
జేర్చి విఘ్నేశుఁ డనుచుఁ బూజించి చనిన. 436

క. అది మొదలుగఁ దెరువరులిం
పు దలిర్పఁగఁ దెచ్చి తెచ్చి పుడిసెఁడు నీళ్లుం
బదియైదు గఱికిపోచలు
గదియించి చనంగ నచట గణపతి నిలిచెన్. 437

సీ. పాల్పొంగి వఱదలై పాఱఁ జెంగటి యూళ్ల
కాఁపుగుబ్బెతలు పొంగళ్లువెట్ట
నీళ్లు వెల్లువగట్ట నికటాగ్రహారథ
రాసురు ల్నారికేరములు గొట్ట
యుండిగల్పిండఁ బొన్నూళ్ల కేగెడు బేరు
లకలంకభక్తి గానుకలు వైవఁ
గుప్పగాఁ దెరువాట్లు గొట్టెడు పెనుదొంగ
బంటు లాదాయంబు పంచి యొసఁగ

తే. నీడపందిరి చెంత గన్నేరుతోఁట
నమ్మి పూజించుఁ గ్రొత్తకాణాచినంబి
పొంతనిచ్చిన దారువిభూతిపాత్ర
మమరఁ గనుపట్టె నచట విఘ్నాధినేత. 438

సీ. తను దలంచినవేళ ధరణీధరకుమారి
పాలిండ్ల బోరునఁ బాలు గురియఁ
బొడఁగనవచ్చు వేల్పులఱేని కరిఁ జూచి
దాక్షాయణీభర్త తన్నుఁ దలఁప
మనసునిల్వమి నెమ్మి మాపుపై వయ్యాళి
మన్నీఁడు తనుఁజూచి మరలిపోవ
మముఁ బిల్వఁ బంపుకొమ్మా యని ప్రమథసం
ఘమ్ములు తనపేరఁ గమ్మలనుప

తే. నతుల కైలాసలీలాగృహాంతరాళ
కేళికాపాలికలును గపోల మరిచ
కాయమానమహచ్ఛాయజాయమాన
మేదురామోదుఁ డయ్యె లంబోదరుండు. 439

క. ఆతనికి వెఱచి పథిక
వ్రాతము తనుఁ జెనకకునికి వటభూరుహ మ
త్యాతతశాఖాగ్రవస
ద్యోతటినీహంసికాసముత్కర మయ్యెన్. 440

వ. ఆసమయంబున. 441

సీ. పాటలావనిజాతపటలదోహదము కా
సారార్థజలకుంభజన్మమూర్తి
సహకారశుకభారసాధారకరణి వ
న్యానంగశూలిఫాలాక్షవీక్ష

శాల్మలీఫలదండసంఘట్టనంబు ద
క్షిణమరున్మదహస్తిసింహరుతము
పథికప్రపాంగణప్రాపణాంకణము మ
రీచికానిమ్నగాస్వఘటపటిమ

తే. మహితశైత్యవధూస్తనమార్గదర్శి
చటులజంఘాలవాత్యాళిజననవేళ
తాలవృంతాదిమూల్యప్రదాయకంబు
దనరు సంతప్తజనము నిదాఘదినము. 442

మ. తురగాస్యోత్క్రమకృద్ధవోద్గతమహాధూమాంబువాహంబు వే
చరమాశాగతమైన గాలి కెదురై సారోజ్జ్వలస్యందనం
బు రహిం గ్రాలఁ గుమారు గాలిపటముం బోలెందివి న్మెల్లనే
తిరుగంగా నిటులయ్యె నాఁగదినము ల్దీర్ఘంబు లయ్యెం గడున్. 443

చ. పడమటిగాలి వెట్ట నొకపారియుఁ గ్రోలమి నీరసంబులై
జడిసిన చిల్వగుంపు నొకపారియు మ్రింగమి సొమ్మసిల్లి మ్రా
న్పడినగుఱాని నొల్లని ధణాయునికిం దనవాహనంబులం
బడిబడియంపెనో యమరభర్త యనందగెదావధూమముల్. 444

మ. జలజాప్తోగ్రమయూఖపుం జెకుముకి న్సప్తాశ్వకాంతోపల
మ్ముల సోఁకించి తదుద్గతాగ్నిలవముం బోధించి వాత్యాననా
నిలవేగంబునఁ గాలుకొల్పి పతగానీకంబు పాకంబుగా
నలరించె న్సమయాఖ్యపాచకుఁడు భూతాహారసంప్రాప్తికిన్. 445

మ. జలమింక న్నయనంబు లాతపభయభ్రాంతంబులై మధ్యసం
ధ్యలనుం దోఁచని యంబుకేళికయి ప్రాతర్వాసరాపోదయం
బులఁ గాన్పించె ననంగఁ దీరనగరాంభోజాతనీరాకరం
బులు నీరార్చుటకైన బల్చెలమల న్బొల్పొందె నవ్వేసవిన్. 446

తే. దారుణారుణకిరణసంతాపదిశల
ననుభవింపఁగఁ జాలక యంబుదములు
మెఱుపు లుఱుములు దొరఁగి భూమిపనికాయ్య
దేశముల నిల్చె ధూమంపుఁదిత్తు లగుచు. 447

క. ఆవేసవి నిష్కాసితుఁ
డై వసుధాదేవుఁ డొక్కఁ డాత్మపురీయా
శ్రావేశితకుతుకంబున
నావట మున్నట్టిత్రోవ నరుదెంచె వెసన్. 448

సీ. గమనవేగంబునం గావిడి వెదురు వె
క్కసపు మ్రోఁతలఁ గిఱ్ఱుకఱ్ఱు మనఁగ
సగళకరోటిపై బిగియఁ జుట్టిన పటాం
చల మింత గాలిచే సంచలింప
సరకులుంచిన మాత్రసంచిలో నంటగ
ట్టిన యట్టి నేతిలడ్డిగ దనర్పఁ
గొనలెత్తి కదియఁజెక్కిన కావిధోవతి

పైఁ గట్టుకొన్న కంబళీ యెసంగ

తే. నాతపగ్లానిచే నీడ లరయఁబాఱి
గాఢవీక్ష నిరాశచే గ్రమ్మఱంగ
వచ్చివచ్చి యతండు దుర్వారపుణ్య
వత్కృతప్రపమైన యవ్వటముఁ జేరె. 449

వ. చేరి తద్విశాలపానీయశాలాంతరంబునం బరికీర్ణోశీరతాశీతలం బగుభూతలంబున విశ్వనాథేతివచనముఖరుం డగుచు విపథం డించినవిధంబునం గంబడి పఱచి సుఖాసీనుండై యచ్చెంగటం గూడిన యధ్వనీనులవలన యాచితోపలబ్ధం బగుతాంబూలంబునం బరితుష్టుండై యందు నందంబగు పందిటం దోరణంబుగా హత్తించిన పసుపుటాకులగుత్తుల కత్తమిల్లు నెత్తావుల మొత్తంబులు తాలవృంతంబులై దిశాభిత్తికల నొత్తుకొనుటకుం బ్రమోదాయత్తచిత్తుం డగుచు దట్టంబుగా నుట్టులం బెట్టినసారంబు లగుఘృతక్షీరపూరంబుల నుగ్గులిడి యగ్గలపునిగ్గులు గలపాలబుగ్గలు ముద్దాడి నిద్దంబులై వ్రేలు వైణవడోలికల బాలకుల నునిచి జోలలు వాడుచు నిజమందిరాంగణంబునం బోలె మెలంగు పథికాంగనలఁ గనుంగొని యాశ్చర్యధుర్యుం డగుచుఁ జెంగటం జెలంగు నికుంజపుంజంబులం బరిచారికలు సూపాన్నశాకంబులు పాకంబులు సేయునంతకు నిద్రాముద్రితులై సమయంబగుటయుఁ గెలంకునం బొంకంబగు కొలంకున నకలంకంబు లగు జలంబులం దోఁగి సుస్నాతులై వచ్చి యచ్చటి కాయమానంబుల నాలంబమానంబు లగు గోపీచందనశ్వేతమృత్తికాదులు మతానుసారంబుగాఁ దాల్చి చను నధ్వన్యమాన్యుల నాహారంబు లడుగు తెరువరుల దీనాలాపంబులకు దుర్వారనిర్వేదంబు నొందుచు నపారపిపాసాయాసులై చేరి తదీయాధికారి దత్తామలకపూర్వకంబుగా శీతలోష్ణోదకంబుల యథాభిలాషంబుగఁ గొని ప్రసంగవశజనితంబు లగు రాజకార్యంబులం బక్షాపరపక్షంబులు వహించి పోరాడుగ్రామీణుల నిరర్థప్రయాసంబునకుం దరహాసంబు సేయుచు దధితక్రవిక్రయంబు లుపదేశమాత్రంబులుగా జారాన్వేషణంబులు ప్రధానకార్యంబులుగా సమీపజనపదంబులనుండి వచ్చియున్న యాభీరభీరువులపరిభాషలభావం బెఱింగి యంతరంగంబులుం గరంగి మార్గశ్రమంబును దినావసానప్రాప్తస్థలదూరంబులును విచారింపక తదానీతులై సంకేతలతాగృహంబుల కరుగుకుమారపాంథుల వయోమదాంధత్వంబుఁ దిలకించి యించువిలుకాని యకాలశౌర్యనిర్వహణంబునకు మెచ్చుచు నత్తైర్థికుండు పూర్వరాత్రంబునఁ బ్రయోజనవశంబున జాగరూకుండై యుండుటం జేసి శయనించి నిద్రాముద్రితనేత్రుండై యుండునంత. 450

తే. తత్ప్రపాంతరజనుల సంతాపదశల
పాలుపఱుపని తనప్రతాపంబు రోసి
కొంచెపఱిచెనొ రవినాఁగఁ గోష్ణమయ్యె
నతులయామశయానాంతరాతపములు. 451

తే, అప్పుడచ్చటఁ గూడిన యధ్వగాళి
చనియె నిర్దిష్టనగరవిశ్రాంతి నొంద
బ్రొద్దు గ్రుంకినఁ బిల్లారిపూజ సేయు
బ్రాహ్మణుండును జెంగటిపల్లె కరిగె. 452

ఉ. అంతట మేలుకాంచి వసుధామరవర్యుఁ డనార్యనిర్గత
ధ్వాంతము నధ్వనీనరహితత్వముఁ జూచి దిగు ల్జనింప లో
నెంతయుఁ జింతనొంది తెరు వెక్కడనో కనఁగూడ దీడనే

కాంతము గాఁగ నిల్వఁగ భయం బగుచున్న దటంచు ఖిన్నుఁడై. 453

క. అంత విచారించియు మన
సంతమసము కతన వెడలి చనరామి నతం
డంతికతటాకమున సా
యంతన విధిఁ దీర్చి వచ్చి యతిభయ మెనయన్. 454

శా. గంగే! డుంఠి గణేశ! భైరవ! మహాగౌరీపతే! పాహి! యం
చుం కాశీపురి వేల్పులం దలఁచికొంచు బవ్వళించెం దటో
త్తుంగాత్యాతతశాఖి క్రిందఁ దనకుం దోడేమియు న్లేమి నా
నంగాఁ జోరభయంబు చీమ చిటుకన్నం గావడిం జూచుచున్. 455

తే. ఇట్లు శయనించి నిద్దుర యెనయకునికి
నమ్మహీజమ్ముఁ జూచి వృక్షాగ్రగణ్య!
యల గయావటమైన నీయంత గలదె?
నిన్ను మావంటివారు వర్ణింపఁ గలరె? 456

తే. సద్ద్విజాశ్రయములు భవచ్ఛాఖ లెల్ల
నిబిడవర్ణాత్మకంబులు నీదు జడలు
హరిగతిప్రతిపాది నీ యగ్ర మరయ
నీ మహాగమవిఖ్యాతి నెఱయ మెఱసె. 457

క. నీ నీడఁ జేరు కతన న
హీనతరఖ్యాతిఁ జెంది యీ సుమపూజల్
బోనములు నడపఁగా నీ
యేనుఁగు మొగమయ్య వెలసె నిచ్చట ననినన్. 458

చ. అలరి మహీరుహాగ్రణి నిజాగ్రపతత్రిభయంకరంబుగాఁ
గలకల నవ్వి యోబుధశిఖామణి నీఫణితంబు విన్న వే
చెలఁగితి నీదునీడ వెలసెం గణనాయకుఁ డన్నమాటకున్
భళిభళి నిశ్చితార్థ మతిభంగికి మెచ్చుమి దోష మొందదే. 459

క. అనుమాటకు శైలసుతా
తనయుఁడు కోపించి మంచి తగవౌ నేనిం
దునికి న్నీ విటు ప్రబలితి
నిను జేరుట వెలసినాఁడనే మహిరుహమా. 460

క. మునుపున్న యునికిఁ దలఁపక
ననుఁజేరుటకతన వెలసినాఁ డీగణరా
జని పలుక న్నీ రెటు లా
డెను సిగ్గు జనింపదేమొ డెందములోనన్. 461

తే. అనిన జలపాదియై పాదపాగ్రగణ్యుం
డిట్లనియెఁ దైర్థికుండౌర యిట్టివేళ
వీరికలహంబుకతమున వెఱపులేక
యుండఁగల్గెఁగదా యని యూకొనంగ. 462

మ. జలరాశిం బవళించు శౌరి నుదరాంచల్లోకచాతుర్దశీ

కలితు న్మృగ్గకయుండఁ బత్రమున విఖ్యాతంబుగాఁ దాల్చి ప్రాఁ
కులలో నగ్రగణ్యతం దనరు నాకు న్నీవు ప్రాపన్న సి
గ్గులచే టింత యెఱుంగ కాడితివి నీకుం బ్రాపునై యుండఁగన్. 469

క. నానీడ నిలుచుపథికులు
కానుకగాఁ గొన్ని యొసఁగ గాదే మఱినీ
కీనడవడి గలిగె న్మదిఁ
గావున మత్కృతమహోపకారము సుమతీ. 464

మ. అని లంబోదరుతో వటం బతికుతర్కాలంబమై యున్నచో
నినబింబంబుదయంబుఁ గాంచుతటి నాపృథ్వీసుపర్వార్యుఁ డా
త్మనగర్యాదరధుర్యుఁడై యరిగె నంతం దద్రుమాఖర్వగ
ర్వనిరాసంబున కంబికాసుతుఁడు దుర్వారప్రభావమ్మునన్. 465

మ. హితపూజాపరుఁడైన భూసురునితో నే నిచ్చట న్నిల్వ నేఁ
డతిసమ్మోదముతో స్థలాంతరసపర్యాలోలతం బోయెదన్
మతిఁజింతింపకు మంచుఁ బల్కి తలఁగెం బానీయశాలం బడెం
బ్రతివేళాగతపాంథవేధవటముం బ్రాగ్రూప మొందె న్వెసన్. 466

క. ఆవెనుక నేలతొడరితి
దేవునితో ననుచు వట మతివ్యథఁ జెందెన్
భూవల్లభ వింటివికద
యావగ యగుదీవు నన్ను నడిగితివేనిన్. 467

క. అటు గనుక నీవె తెలియుము
పటుగతి నేఁ డెల్లఁ గానఁబడకుండిన ని
చ్చటి కెల్లి వచ్చి తెలిపెద
ఘటియింపు మనుజ్ఞ మన్నికాయంబునకున్. 468

తే. అని ప్రధానతనూజ గేహమున కరిగె
ననుచుఁ గీరంబు వల్కఁ సుధాంశుకాంత
నికరములనీరు జాఱక నిలువఁజూచి
యా ప్రభావతి క్రీడాగృహంబుఁ జేరె. 469

క. క్రమమున భాస్కరుఁ డంతటఁ
గమలాసీనుఁడయి కమలకరుఁడై కమలా
రమణీయుఁ డగుచుఁ గ్రుంకినఁ
బ్రమదాంబుధి దేలి యాప్రభావతి బాళిన్. 470

తే. రాజవిరహప్రభావతిరస్కృతంబు
కృతసఖిప్రార్థనాశతాంగీకృతంబు
నైనభూషణచయము నేమైనదనినఁ
జేరఁ జనుదేరఁజూచి యక్కీరవరుఁడు. 471

తే. అమ్మ నీనుఁ జూచినపుడెల్ల నయ్యమాత్య
తనయ తలఁపునఁ బాఱెఁడు దానినైపు
ణీవిశేషంబు వినుమంచు నిలువఁబట్టి
గట్టిచల ముట్టిపడ సెట్టిపట్టి కనియె. 472

క. తనుమదిగనఁజాలక య
త్యనుపమ మగుచింత విక్రమార్కుఁడు పిలువం
బనిచిన యమ్మఱునాఁడుం
జనియె న్ఘనబుద్ధితనయ సవినయుగరిమన్. 473

వ. అని యథాపూర్వంబుగా నాసీనయై మీనహాసకారణాజ్ఞానాధీనుండైన యమ్మానవాధీశ్వరుఁగుఱించి యాస్థానంబునం గలజనంబులు నిజమధురవచనసుధాసారంబునకుఁ గర్ణాంజలిపుటంబు లొగ్గ నక్కంజనయన యిట్లనియె. 474

తే. పరులు దెలియంగరాని యీపరమగోప్య
మైనకార్యంబు నీవు న న్నడిగితేని
స్వపతి జారుల కెడసినచపల యనెడి
కాంతతో జంట యగుదు వాగాధ వినుము. 475

ఏడవ యుపకథ

క. సౌరాష్ట్రభూమిలో గుణ
గౌరవుఁ డనునృపతి యేలఁగాఁ దగు విభవా
ధారంబను పురిఁ గథకా
ఖ్యారాముం డొక్కభూసురాగ్రణి వెలయున్. 476

సీ. అలికి ముగ్గులు వెట్టినట్టి తిన్నెలు కంచు
బోరుతల్పులు పాలువోసి చాల
యూర్చవచ్చు ననంగ నొనరు చావడి తాళు
వారంబు చిన్నగవాక్ష లమరు
వంటకొట్టము చిలువాన మించిన మిద్దె
పట్టెమంచముతోడి పడుక యిల్లు
పడసాలముంగిలి పందిరి పసిగాడి
కాయధాన్యములున్న కణజములును

తే. బెరటిలో నారికేళజంబీరముఖ్య
నిఖలఫలవృక్షములు మంచినీళ్లబావి
నమర నయ్యింట నిత్యకల్యాణములును
బచ్చతోరణములు మించఁ బరఁగు నతఁడు. 477

తే. అతని ప్రియపుత్రి యగుచపలాఖ్య యొకతె
పేర్మిఁబోషింప నానాఁటఁ బెండ్లి కెదిగె
మరుఁడు మఱచినసాము వేమఱునుజేయఁ
దలఁచి సాదనగరడిలో దట్టిఁ గట్టె. 478

క. అంతట నక్కన్నియ నొక
యంతర్వాణికి నొసంగి యక్కథకుఁడు గే
హాంతమున నిలిపికొని యు
న్నంతట మోదము జనింప నాదంపతులున్. 479

క. ఆరీతినుండు నంతట

నారమణీమణికి యౌవనాగమ మొదవం
గూరిచిరి వరునితో ముద
మూరఁగఁ దలిదండ్రు లొక మహూర్తమునందున్. 480

క. ఆరేయి చపలమగనిం
జేరుటయే కాని యేమి చెప్పుదు లోకా
చార మెఱుంగని యాతని
గారా మొక్కింతయైనఁ గానక చనియెన్. 481

క. దినదినము నిట్టులూరక
చనిచని యామీఁద సిగ్గు చాలించి ముదం
బెనయం బైకొని చూచియుఁ
గనదయ్యె న్వాని సురతకాంక్షాగుణమున్. 482

సీ. తలుపుచెంగటఁ గొంత నిలిచి యాకర్షణ
శ్రీలేమిఁ దనుదాన చేర నరిగి
క్రముకఖండము లీయఁగాఁబోయి సంగ్రహో
న్మేష లేమిని శయ్యమీఁద నునిచి
కదిసి పాదము లొత్తఁగాఁ బూని యంగీకృ
తిస్ఫూర్తిఁ గనమి భీతిల్లి లేచి
ప్రేమగన్పడఁ బల్కరించి ప్రత్యుత్తర
స్థితి గానఁబడకున్న జిన్నఁబోయి

తే. శాస్త్రపాఠక్రమానంతజాడ్యుఁడై న
ధవుని గని యుస్సురంచును దలుపుమూసి
గుబ్బకవమీఁది పయ్యెదకొంగు పఱచి
నేలఁ బవళించు మగువ కన్నీరు దొరఁగ. 483

సీ. కవగూడి యెడఁబాయఁగా లేని మిథునంబు
కాంక్ష వీక్షించి యేకారఁ దొడఁగు
నన్యోన్యమైత్రి సయ్యాట లాడెడు వధూ
వరుల వేడుకకు భావమున నుడుకు
భాగ్యంబు గల సతీపతుల నిర్భయరహః
క్రీడల కెల్ల గ్రుక్కిళ్ళు మ్రింగు
మదనకేళీపరిమ్లానాంగులగు దంప
తుల యందమునకుఁ గొందలముఁ జెందు

తే. నుర్వి నిర్వక్రతరుణవయోమదాంధ
గంధసింధురగమన లఖండసౌఖ్య
మెంత గల్గియు సంభోగహీనమైన
నెట్లు భరియింపఁగలరు మహి న్మహీంద్ర! 484

క. పగలెల్ల నింటిపనులకు
నగపడ నొకరీతి మఱచియైనను నుండున్
మగువ నిశాముఖమైన
న్దిగులుపడు న్మగని వగ గణించుచు మదిలోన్. 485

సీ. పట్టి కాఁపుర మింత రట్టాయెఁగా యంచుఁ
దల్లి పెల్లగు వంతఁ దల్లడిల్లు
జాయాబహుజ్ఞప్తజామాతృజాడ్యుఁడై
తండ్రి యందంద డెందమునఁ గుందుఁ
గ్రోధ మొందిననైనఁ గొడుకు దుర్గుణ మెంచి
యత్త మాడెత్తు మాటాడ వెఱచుఁ
దాఁజెప్పు చదువు లింతకుఁ దెచ్చెఁగా యంచు
మామ యే మన లేక మోమువాంచు

తే. మర్మ మెఱుఁగని వార లిమ్మగువ కేమి
యొచ్చమున్నదొకో మగఁ డొల్లఁ డనుచు
నాడుకొనఁ జొత్తు రక్కటా యాఁడుఁబుట్టు
పుట్టరాదుసుమా లోకమున నరేంద్ర. 486

తే. ఇట్లు వర్తింప నొక్కనాఁ డిరులుగవియు
వేళఁ గార్యాంతరాపేక్ష వెంటఁబడఁగ
నింటివారికిఁ జెప్పక నేగెఁ జపల
మగఁడు పొరుగూరికై బుద్ధిమంతుఁ డగుట. 487

క. ఆరేయి వానిచెలికాఁ
డారాధ్యుఁ డనంగఁ బరఁగు నాతండు తదా
గారమునఁ బడుకయింట ను
దారతదాగమనకాంక్షియై పవళించెన్. 488

తే. అంతఁ జపలావధూటి నేఁడైన మంచి
బుద్ధిపుట్టదె మగని కాపూర్ణదైవ
కరుణ నని కేళిగేహంబు గదిసి యచట
వాని నిజనాథుఁ డని మదిలోన నెంచి. 489

శా. చేరంగాఁ జని యక్కటా యధిప మీచిత్తంబు రాకున్న నీ
వీరీతిం బదసేవసేయు మని మీరే నన్ను శిక్షించి యే
నేరం బైన సహింప భాగ్యముగదా నిష్కారణం బిట్లు నా
పేరన్న మ్మదిఁ గంటగించెదరు పెంపే మీకు నన్నేఁచుటల్. 490

క. అని దైన్యముతోఁ బలికిన
విని యాతఁడు మదనవిశిఖవివశుం డగుచున్
మునుదాని తెఱఁ గెఱుంగుట
నెనసినతమి సురతకేళి నింపుఘటింపన్. 491

క. ఆవెనుక మగఁడు గాఁడని
భావంబునఁ దెలిసి సిగ్గువడి యంతటిలో
దైవాధీనం బిది యని
భావించుచుఁ జపల మృదులభాషల ననియెన్. 492

తే. ఇంత మోసంబుఁ జేసి నాయీలువెల్ల
నపహరించితి విఁక నేమి యైనకార్య
మయ్యెనేకద యీరీతి ననుదినంబు

నన్ను మన్నింపుకున్నఁ బ్రాణములు విడుతు. 493

క. అని పలికె నదియు మొదలుగ
వెనుదీయక యజ్జయైన వేళల నెల్లం
జనుదెంచు వానిరతి న
వ్వనితామణి తనివిలేక వర్తిలఁ దొడఁగెన్. 494

సీ. భర్తకుఁ బ్రాతరౌపాసనాగ్ని యొసంగి
దుడుకుఁగా ముంగిటఁ దొంగి చూచు
నాయకునకు మజ్జనజలంబు ఘటియించి
తాపియింటికి నేగి తడవుచూచు
ధవునిచెంగట నిష్టదైవపూజ కమర్చి
తలవాఁకిటికిఁ బోయి నిలిచిచూచుఁ
బతికంచమున శాకవితతులు వడ్డించి
నిలువఁగూడక గోడ నిక్కిచూచు

తే. నెంతబాళియొ కాక యయ్యిందుముఖికి
గూర్మినారాధ్యురాకలు గోరు టొకటె
కాని ప్రాణేశు పరిచర్య కానివావి
యయ్యొ నేమందునయ్యొ యయ్యతనుమహిమ. 495

సీ. తీవితో నేటినీటికిఁ బోవుచో వెంట
వెంటవచ్చితిఁజుమా విద్రుమోష్ఠి
పొరుగింటి చెలిఁ గూడి సరసము ల్పలుకుచో
జెంత నిల్చితిఁజుమా దంతిగమన
ముంగిట జననితో ముచ్చటలాడంగ
నిక్కిచూచితిఁజుమా టెక్కులాఁడి
పడుకటింటికిఁ జెలు ల్ప్రార్థించి యనుపుచోఁ
దలుపుమీటితిఁజుమా తతనితంబ

తే. యనుచు నారాధ్యుఁ డొంటిపాటైన వేళ
నవ్వధూమణితోడ మోహంబుఁ దెలుప
నప్పడంతియు నవి నీవు చెప్ప నేల
వినర నాకన్ను లెందున్న వనుచుఁ బలుకు. 496

క. ఈరీతి నుండు నంతట
వారల యందములు సవసవలుగా వినియ
య్యూరెల్ల గుజగుజలఁబో
జారునితోఁ జపల తెలుపుఁ జాంచల్యముగాన్. 497

క. వచ్చెఁగద బెడఁద మన కిఁక
నిచ్చట నడయాడఁ గూడ దెటకేనియు నే
వచ్చెద రమ్మటులైన
న్విచ్చలవిడి నడువవచ్చు వెఱువకు మదిలోన్. 498

తే. అనిన భయమంది యాతఁ డోయబల యింత
సాహసక్రియ చేయంగఁ జనునె మనకు

ననుచు వారింప విన కది యతనిఁ గూడి
యరిగెఁ దెగియించి నిర్భరసురతవాంఛ. 499

శా. ఆరీతిం బహుదేశము ల్గడచిపో నారాధ్యుఁ డాత్మాంగనం
గారాము ల్దలపోసి యొక్కయెడ నిక్కట్టైనచో దానినా
నారత్నోజ్జ్వలభూష లూడ్చికొని యానందంబుతోడం బురిం
జేరెం దచ్చపలాక్షియు న్వగవఁజొచ్చెం గార్య మిట్లౌటకున్. 500

తే. వింటివా విక్రమార్క యవ్వేలఁది సేయఁ
దగనికార్యం బొనర్చి దుర్దశఁ గృశించె
గాన నన్యుల నడుగఁగా రానిమీన
హాసహేతువు మఱినీవె యరసికొనుము. 501

చ. తెలియఁగ జాలకున్న వచియించెద ఱేపని యింటికేగె న
చ్చెలువ యటంచుఁ దేనియలు చిల్కఁగఁ జిల్క వచింప నంతలో
బలబల వేగవచ్చినఁ బ్రభావతి కేళిగృహంబుఁ చేరి చం
చలమతి నాఁటిరేయి నృపచంద్రుని పొందిక గోరి చేరినన్. 502

తే. చిలుక వీక్షించి కలదు విచిత్రగాథ
యది యగాధసరోజరాగాధరోష్ఠి
యనుచు వచియింపఁ దొడఁగె భాష్యార్థమాన
మాధురీమాధురీణత సాధురీతి. 503

తే. చేరి యెన్నికథలు చెప్పినఁ గనలేక
విక్రమార్కధరణివిభుఁడు పిలువఁ
బనుపనేగి మంత్రితనుజాత తత్సభా
ప్రాంగణమునఁ దెరమఱుంగుఁ జెంది. 504

తే. తనదు కథలకుఁ దరళికాతరళనయన
యాదిగాఁగల్గు నంతఃపురాబ్జముఖులు
పుష్పహాసప్రముఖమంత్రిపుంగవులును
వచ్చి యుండుటఁ దెలిసి యవ్వామనయన. 505

మ. సభవారెల్లను సద్దుమాని వినుఁడీ సర్వంసహామండల
ప్రభుతోఁ దెల్పెద విక్రమార్కనృపచంద్రా సావధానంబుగా
శుభదం బీకథఁ జిత్తగింపవలె నంచుం దెల్పఁ జొచ్చె న్సుర
ర్షభకేళీవనికామరందరసవాచాప్రాచురీచాతురిన్. 506

ఎనిమిదవ యుపకథ

క. గంధవతీ నామకము వ
సుంధర నొకపురము కరము శోభిలు భాస్వ
త్సైంధవచయాతిపత్రిత
బంధురమణిసౌధకేతుపటపటలం బై. 507

క. ఆనగరరత్న మేలు
న్మానధనుం డనఁగఁ బరఁగు మానవపతిత

త్సానుం డభిమానధనా
ఖ్యానవనీయుండు వెలయు నధికప్రజ్ఞన్. 508

తే. అతఁడు జనకుని వెనుకఁ బట్టాభిషేక
మవధరించి నిజామాత్యులాప్తకోటి
యనుదినంబును విన్నవించిన వివాహ
మొల్ల నని నిస్పృహుండయి యుండె నంత. 509

క. చనవరు లందఱు నొకనాఁ
డనఘా కల్యాణ మొల్ల ననుకారణమే
మని యడిగిన వారలదెసఁ
గనుఁగొని యభిమానధనుఁ డకల్మషఫణితిన్. 510

క. ఇట్టిది యడుగనె తగదీ
పట్టున మీ కెఱుక లేక పలుమాటు మొఱల్
వెట్టెదరు గానఁ దెలిపెద
గట్టిగఁ గామినుల నమ్మఁగారాదు మదిన్. 511

క. పురుషజనవంచనార్థము
సరసిజసంభవుఁడు తనదుసామర్థ్యముచే
నిరుపమముగ నిర్మించెను
దరుణుల మాయోపజీవితాచణగతులన్. 512

తే. జవ్వనము రాకమునుపె విశ్వప్రపంచ
మంతయును హృద్గత మొనర్చి యడఁచికొందు
రేమి యెఱుఁగని కరణి నహీనబాల్య
చేష్టఁ బ్రకటింతు రవనీరాజీవముఖులు. 513

సీ. చిన్నారిచన్నుల కన్న మున్నుగఁ దోఁచు
లోకప్రమోషణలోలచింత
కలికి చూపులవాఁడికన్న మున్నుగ మించు
గురుజనోజ్జ్వలతృణీకరణపటిమ
కటితటీచక్రంబు కన్న మున్నుగఁ దీఱు
ననృతవాక్యస్థాపనాత్మశక్తి
చెన్నారు మైమిన్న కన్న మున్నుగఁ బొల్చు
జనవిస్మయప్రదసాహసంబు

తే. గాఢచాతుర్యధుర్యతకన్న మున్న
పొడముఁ గంభీరజారసంభోగవాంఛ
కమలముఖులకు యౌవనాగమము కన్న
మున్ను గాఁగల్గు పాపసమూహమెల్ల. 514

క. టెక్కులు గలవాఁడైనం
జక్కనివాఁడైన రతులఁ జతురుం డైనం
దక్కరు మగనికి నిక్కం
బక్కట జారునికిఁ దక్కినటువలె యువతుల్. 515

క. మగువలు గరగరనై తగు

మగవానిం జూచి వీఁడు మగఁడైనఁ గదా
తెగుదుఃఖం బనుకొంచుం
దిగఁగాఱుదు రెపుడు నెమ్మది న్వగమిగులన్. 516

సీ. గజకర్ణముల కింత గల్గినఁ గల్గనీ
కలికినెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
కమలచూపున కింత గల్గినఁ గల్గనీ
కాంతనెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
చలదళంబుల కింత గలిగినఁ గల్గనీ
లలననెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు
కారుమించున కింత గల్గినఁ గల్గనీ
పడఁతినెమ్మదికి నిల్కడలు లేవు

తే. జలదముల కింత గలిగినఁ గలుగనిమ్ము
కమలనేత్రలమదికి నిల్కడలు లేవు
కావున వధూటికల యిచ్చకంబు లెల్ల
విశ్వసించిన మగవాఁడు వెఱ్ఱివాఁడు. 517

క. బిసరుహనయనలు మాయా
గ్రసరల్ మఱి వారిపొందు గారాదె కదా
యసమానమనీషాఢ్యులు
వసియింతురె యాఁడుప్రతిమ వ్రాసినయింటన్. 513

క. కావున వివాహవిచ్యుతి
గావించితి ననుచుఁ బలుకఁగా వార లయో
దేవా సర్వజ్ఞుఁడ విటు
లీవాక్యము లాడవచ్చునే యివ్వేళన్. 519

తే. ఎంచిచూచిన నూటవెయ్యింట నొకతె
గాక సతు లెల్ల జారసంగమసుఖైక
పరతఁ జెందిన వాన లేకరణిఁ గురియుఁ
బంట లేచందమునఁ బండుఁ బార్థివేంద్ర. 520

క. ఇలువరుసయు మానుషముం
గలరాజుల యిండ్ల గన్నెకలు పుట్టునెడం
దెలిసిన వరించి మఱివా
రల నగరికిఁ దెచ్చి పెనుపరాదా చాలన్. 521

వ. అని నిర్బంధించిన నయ్యభిమానధనుం డియ్యకొని సమన్వయమాన్యు లగు రాజన్యుల కన్యాజనంబులం బ్రతీక్షించుచుం బుట్టినయప్పుడ సూతికాగృహంబులు సొచ్చి బాలికాచతుష్టయంబుం బరిగ్రహించి నిజగేహంబునకుం దెచ్చి వియచ్చరపథావరోధిసాలనికరం బగునంతఃపురంబున వేఱువేఱ గృహంబుల నునిచి క్రమక్రమంబున మదసేనయు మంజువాణియు మణిమంజరియు మకరందయు నను నామంబు లిడి పోషింప నొక్కదాదిం గట్టడి సేసి కొండొకకాలంబునకు జవ్వనంబు నివ్వటిల్లిన నవ్వేలందులకు వరుసక్రమంబున ననుదినంబునుం గామోపభోగంబులం బ్రమోదం బావహిలంజేయుచు నప్రమత్తుండై యుండె నంత. 522

క. ఆకామిను లధిపతిరతి
నేకట దీఱమి మనోభవేషువితానం
బేకత నొందఁగఁ బరసుర
తాకాంక్షాయత్తచిత్తలై నెవ్వగలన్. 523

సీ. మగవారిఁ జేయక మము నాఁడువారిఁగా
నీరీతిఁ బుట్టింప నేల యనుచుఁ
బుట్టించెఁబో సాధుపురుషుతోడుతఁ గూర్ప
కీక్రూరుతోఁ గూర్ప నేల యనుచుఁ
గూర్చెఁబో పరిపాటి కొంపలోఁ గూల్పక
నీదుర్గమునఁ ద్రోయ నేల యనుచుఁ
ద్రోచెఁబో దయఁజూచి ఖేచరత్వ మొసంగ
కీమానుషం బీయ నేల యనుచు

తే. వారు రేలుఁ బవళ్లు దుర్వారఘోర
కోపమునఁ బల్కెడు దురాపశాపములఁ బ
యోరుహాసనుఁ డేమిగాకునికి పలుకు
టువిద తాటంకకరణముహూర్తమహిమ. 524

తే. వార లీరీతి నుండ దుర్వారచోర
గతులఁ బ్రతిగన్నవాఁ డొక్కకన్నగాఁడు
కార్యసాధకుఁ డనుపేరు గలుగువాఁడు
నాఁడు తత్పురికాళికావసతిఁ జేరి. 525

క. ఈ రాజు నగరికలిమి కు
బేరునిబొక్కసముకన్న పెట్టినధన మ
వ్వారిగ దొరకు న్మద్గృహ
దారిద్ర్యం బపుడు గాని తలఁగ దటంచున్. 526

క. రే లెవ్వరు గనకుండఁగఁ
గాళీదేవిం బెకల్చి కడ నుంచి తదా
లీలస్థానము మొదలుగఁ
దాలిమితో నేల మాలెఁ ద్రవ్వఁగఁ దొడఁగెన్. 527

క. పగలెల్లఁ గాళిక న్మె
చ్చుగ బిలముఖమున నమర్చుచు న్వాఁ డొకనా
లుగు దినములలో నరపతి
నగ రంటఁగఁ ద్రవ్వెఁ దెగువ నాటుకొనంగన్. 528

తే. ఇదియె ధనమున్న గృహమని యెంచి యచట
నిర్గమద్వార మెడలించి నెమ్మి వెడలి
దైవవశమున మదనసేనావధూటి
పడుకయిల్లొట నిలిచి విభ్రాంతుఁ డగుచు. 529

ఉ. పానుపుమీఁదఁ గెందలిరుబాకువజీరుని బాహువైభవ
శ్రీనిధియైన యమ్మదనసేనఁ గనుంగొని పొంగి నాకుఁ జే
కానుక చేసె నీ నృపతికొమిని నాదగు భాగ్య మెంత సొ

మ్మైన నదేల దీని బిగువారెడు కౌఁగిటఁ జేరఁ గల్గినన్. 530

చ. అని తలపోయ వాని పొలు పద్దిరపాటునఁ జూచి విస్మయం
బనుపమలీల దొట్టిన భయంబును జిల్లరసేయ వాని నె
ల్లను గడఁ ద్రోచి యాపురుషలాభము దైవము గూర్చె నంచు మిం
చిన తమి యాన నమ్మదనసేన మనోభవదూయమానయై. 531

ఉ. గ్రక్కునఁ గౌఁగిలించి తలఁకన్వల దెవ్వఁడవైన నేమి నా
చిక్కని గబ్బిగుబ్బలకుఁ జిక్కితి వెక్కడఁ బోవ వచ్చు నా
యక్కఱ దీర్పవచ్చిన లతాంతకృపాణివి నీవె నీకు నే
డక్కితినంచుఁ బ్రేమనిగుడం బువుపాన్పునఁ జేర్చి యచ్చటన్. 532

క. అనిరోధచుంబితాధర
మనివార్యోపర్యధఃక్రియానిష్కరణం
బనితరపూర్ణానందం
బనఁదగు రతి నవ్వధూటి యతనిం గలసెన్. 533

తే. కలసి యిట్టు లలభ్యయోగంబు దొరకె
ననుచు వెఱఁగంది యిట కెట్టు లరుగుదెంచి
తెవ్వఁడవు నీవు నీకుఁ బే రేమి యనుచు
నడిగి యంతయుఁ దెలిసి నెయ్యమున మఱియు. 534

క. తనురాజు చెట్టఁబట్టిన
యనువుం జిరకాలకాంక్షితాన్యజనాలిం
గనతయును దెలిపి యది నేఁ
డొనఁగూడె న్నిన్నువంటి యొఱపఱి కతనన్. 535

తే. రాజకులవర్యుఁ డాత్మభార్యాచతుష్క
నిలయముల వర్సవెంబడి నిద్రసలుపు
నాతఁ డిటు రానిదినములయందు వచ్చి
యిచట సంభోగ మొసఁగి న న్నేలుకొనుము. 536

మ. అని ప్రార్థించినఁ గార్యసాధకుఁ డమందానందముం జెంది చం
దనగంధీ యనుబంధి నైతిఁగద నీతారుణ్యవిస్ఫూర్తికై
న నగమ్యం బిది యిందు రా వెఱతు నుండన్వచ్చుఁ గాలీనికే
తనసీమం దిన మీవు మత్కృతబిలద్వారంబున న్వచ్చినన్. 537

చ. అన విని పొంగి యామృదుతరాంగితరంగితసంభ్రమాప్తి నా
యన వెనువెంటఁ దత్కృతబిలాధ్వగతిన్ ఘనసాధ్వసప్రదం
బనఁజను కాళికాగృహగుహాంతరభాగముఁ జేరి చీఁకటుల్
పెనఁగొనఁ దూర్పుమూల రతిలీలలఁ జారుని గూడి వేడుకన్. 538

క. బిలమార్గంబునఁ గ్రమ్మఱ
నిలయము సేరంగఁ జని ఘనీకృతమోహా
కుల మొరు లెఱుఁగనికైవడి
నలచోరుని విడక యాలతాంగి మెలంగెన్. 539

క. అని యాబాలసరస్వతి

జనపతికిం దెలిపె నని రసస్థితి మిగులం
గనఁబడఁ గీరము నొడువఁగ
దినకరునిరథంబు తూర్పుదిక్తటి దోఁచెన్. 540

క. అంతఁ బ్రభావతి తనయ
భ్యంతరమందిరముఁ జెంది యారేయి ధరా
కాంతుని జేరుట కాత్మో
పాంతమునం గులుకఁ జిలుక యల్లనఁ బలుకున్. 541

క. వినవమ్మ విక్రమార్కుం
డనుపమవిస్మయముఁ జెంది యవ్వలికథ యే
యనువున నడ నొ చెపుమా
యన సచివునితనయ సవినయంబుగఁ బలికెన్. 542

తే. మహిప యంతట నయ్యభిమానధనుని
రెండవసుపాణి మకునికూరిమి పటాణి
మంజువాణి మనోవ్యథ మగకఱవునఁ
బడినగతినుండఁ దత్పురప్రాంతసీమ. 543

తే. ఏటిదరి నొక్కసన్న్యాసి యింపునింపు
మఠము గావించుకొని శాస్త్రమంత్ర తంత్ర
వేదవేదాంతవిద్బ్రహ్మవేత్రృగరిమ
నితని కెన లేదనఁగ వార్త కెక్కి వెలయు. 544

తే. త్రిషవణస్నానములు నిష్టదేవపూజ
గ్రంథపారాయణముఁ బరబ్రహ్మచింత
భైక్షభుక్తిహరీతకీభక్షణంబు
నజినశయనంబుఁ గల్గి యయ్యతి వొసంగు. 545

క. ఆసమయంబున భృగుఁడను
భూసురుఁ డొకఁ డొక్కకార్యమునకై తమితో
నాసన్న్యాసికి నంతే
వాసిత్వము మెఱయఁగా ధ్రువంబున మెలఁగున్. 546

సీ. ముదముతో యతికన్న మున్న మేల్కని గోమ
యంబున మఠ మెల్ల నలికివైచు
దపసి యేటికిఁ బోవుతఱి నంటి వెంటనె
నడచు నాతనికమండలువుఁ దాల్చి
సన్న్యాసి దేవపూజకుఁ బూనుచో నుప
కరణము ల్దొలిచి శీఘ్రమున నొసఁగు
సంయమీశ్వరుఁడు భిక్షకుఁ బోవునెడ గోచి
యును నార్ద్రపటఖండ మొనరఁదాల్చుఁ

తే. బారికాంక్షికి నజినంబుఁ బఱచి రాత్రి
పరమశుద్ధాంతరంగుఁడై పదము లొత్తు
నెలమి యమ్మౌనికలలోనఁ బిలిచె నేని
స్వామి పనియేమి యనుచు హస్తములు మొగుచు. 547

క. ఈరీతి నుండ నాతని
మేరకు నొకనాఁడు మిగుల మెచ్చి యతీంద్రుం
డోరీ యలరితి నిచ్చెద
గారవమున నడుగు మేమి కావలె ననినన్. 548

తే. ఆతఁడు ప్రణమిల్లి పల్కు సంయమివరేణ్య
విన్నప మొనర్ప వెఱతు నావెట్టితనము
ముద్దుగాఁ జూచు కరుణాసముద్రమూర్తి
వగుటఁ దెల్పెద నాకోర్కి యాదరింపు. 549

ఉ. మాపొరుగింటి శూద్రుని కుమారిక పిన్నటనాఁటనుండియు
న్నాపయిఁ బ్రేమఁగన్నది యనంతర మొక్కఁడు పెండ్లియాడి వాఁ
డీపురిలోన నిల్వెడలనీక పరుం డటు సేరకుండ సం
జ్ఞాపరుఁ డౌచు దాని ననిశంబును నేలెఁడు సంయమీశ్వరా. 550

సీ. ఉదుటుతో నారాక కెదురుచూచుచు ముద్దు
గాఱఁగా నది నిల్చుకడపఁ జూచి
ననుఁ జూడఁగోరి క్రొన్ననతీవనడియాడు
విధమున నది కుల్కు వీథిఁ జూచి
నీటికై వచ్చుట నెపముగ నాతోడఁ
బలుకుచు నది చెందు బావిఁ జూచి
తమవారి మొఱఁగి తత్తరము హత్తగ వచ్చి
యది నన్ను గలయు పూఁబొదలఁ జూచి

తే. యేను భరియింపలేక మీకృప సమాశ్ర
యించి యున్నాఁడ నన్ను నీ డేర్పవయ్య
యార్తరక్షణ మఖిలపుణ్యముగదయ్య
కూర్మి నెటులైన నను దానిఁ గూర్పవయ్య. 551

తే. అనినఁ జిఱునవ్వు నవ్వి యయ్యతికు లేంద్రుఁ
డౌర మన్మథు నిజమాయకడ్డ మెవ్వ
రంబుజాసనముఖులలో ననుచు నతని
జేరువకుఁ బిల్చి యొకవేరు చేతికిచ్చి. 552

క. ఇది త్రొక్కినఁ జనవచ్చు
న్మదిఁ దలచినచోటి కభ్రమార్గంబున న
మ్మదవతిఁ గలసెదు పోపొ
మ్మెద సందియ మెడలి రాత్రి కేగు మటన్నన్. 553

మ. భృగుఁ డారేయిఁ దదౌషధాప్తిమహీతాంఘ్రిద్వంద్వుఁడై పోయి య
భ్రగతిం దద్గృహసీమ డిగ్గి మరు బాబాఁబోలునాబాలతో
నగణేయాదృతిఁ గూడి క్రమ్మఱి యతం డాకైవడి న్రేలు త
న్మృగనేత్రామణిపొందుఁ బాయక యతిప్రీతాంతరంగంబునన్. 554

క. ఆమూలికపై దానివి
ధ మ్మదివ్రాసినపసిండి దగడుపొదివి ప్రా
ణమ్ముపలె దాఁచికొని మఱి

యెమ్మెయిఁ గర్జములదాని నేమఱకుండెన్. 555

క. అంత నొకనాఁ డతండు పు
రాంతిక నదిఁ జేర నరిగి యమ్మూలికఁ ద
త్ప్రాంతమున నుంచి దైవా
క్రాంతమతిం డిగ్గి యొడలు కడిగికొనంగన్. 556

తే. రాజశుద్ధాంతపుషితమరాళ మొకటి
యరుణపద్మదళభ్రాంతి నచటనున్న
మూలిక గ్రహించి యవరోధమునకుఁ జనియె
భృగుఁడు తదభావమునకు నెవ్వగలఁబొగిలె. 557

ఉ. అంతట నమ్మరాళము విహారమహారతి మంజువాణిగే
హాంతరసీమ వైచినఁ దదౌషధముం గొని యవ్వధూటి వి
భ్రాంతతఁ జెంది దానిపయి బంగరుఱేకున వ్రాసియున్న య
త్యంతపరిస్ఫుటాక్షరచయంబుఁ బఠించి ప్రమోదమగ్నయై. 558

క. ఇది త్రొక్కినఁ జనవచ్చు
న్మదిఁ దలఁచినచోటి కభ్రమార్గంబున నం
చొదవిన యాలిపియున్నది
గద దేవునికరుణ మెచ్చఁగావలె ననుచున్. 559

వ. తలంచి బహుకాలాభిలాషితం బగు పరపురుషసంగమం బనుభూతం బైన భంగింబొంగి
మనోరథపరంపరాక్రమితదినావసాననిశాసమయంబున రాజకుంజరుండు
మణిమంజరీమందిరగతుం డగుట యెఱింగి యక్కురంగనయన తనముంగిట నిల్చి
పదాంగుష్ఠంబులన నయ్యౌషధమూలం బవలంబించి కాళికాగృహంబున
కరుగవలయునని తలంచి నిరాధారంబగు గగనాంగణంబున కెగిరి దైవవశంబునం
గాళీనికేతనద్వారంబున మొగులుతగులు దిగనాడి యరుగుదెంచిన మెఱుంగుతెఱంగున
వ్రాలి కేళికాగతుల మెలంగు నవసరంబున. 560

క. పరనగరరాజసుతుఁ డొ
క్కరుఁ డప్పురమునకు నాత్మకార్యంబునకై
యరుదెంచి యునికి నిజ
తామరసేక్షణఁ దలఁచి యతఁడు మన్మథవశుఁడై. 561

తే. నిదురగానక యొకచోట నిలువలేక
వీథిఁ గ్రుమ్మరుచుండి యవ్వేళ నటకు
వచ్చి మరులచ్చివంటి యమ్మచ్చెకంటి
మెచ్చి మరు లెచ్చి యంటిన మెలఁతతోడ. 562

తే. పలుకరించి తదాకారభాషణాది
కముల శుద్ధాంతకామినిఁ గాఁగఁ దెలిసి
యళికి తలఁకిన నాతనితలఁ పెఱింగి
యానృపాంగన వేగ డాయంగనరిగి. 563

ఉ. ప్రేమగనంబడం బలుకరించినవాఁడవు పోదువా యయో
నామగవాఁడ లెస్స నిను నమ్మితి రమ్మని పిల్చి కాళికా
ధామమునం బ్రతీచికడఁ దాను నతండుఁ బ్రసూనబాణసం

గ్రామవినోదకేళి సరిగాఁగఁ బెనంగి యనంతరంబునన్. 564

తే. తనచరిత్రంబు నుడివి యాతనివిధంబుఁ
దెలిసి యిఁకమీఁద రాత్రులు దినదినంబు
నిచ్చటికి రమ్ము తఱియైన నేను వత్తు
ననుచు వొడఁబాటు చేసి యవ్వనిత సనియె. 565

క. చని నాఁడు మొదలుగాఁ బ
ర్వినతమితో నజ్జయైనవేళల నృపనం
దనుపొందు నడుపుచుండెన్
ఘనతరమునిదత్తమూలికామహిమమునన్. 566

చ. అని సచివేంద్రనందన ధరాధిపుతో వినిపించెనంచుఁ జెం
దిన నెఱినేర్పుతోఁ జిలుక తెల్పఁ బ్రభాతముగాఁ బ్రభావతీ
వనరుహగంధి యంతట నివాసముఁ జేరి దినావసానసం
జనితకుతూహలాప్తి నృపచంద్రునిదూతిక వెంటవచ్చినన్. 567

క. శుక మిట్లను వినవమ్మా
సకియా యలవిక్రమార్క జనవరుఁడు దద
గ్రకథావిధ మడుగ న్మం
త్రికుమారి మనంబు గొలుపఁ దెలుపందొడఁగెన్. 568

తే. దేవ యభిమానధనుని తృతీయభార్య
యైనమణిమంజరీహంసయాన తనదు
ప్రాయమెల్లను గోర్కులపాలు చేసి
యుపపతిక్రీడ కేకారుచున్న యంత. 569

క. ధరపై నిగమావతియను
పురమునఁ గ్రూరుఁడను నామమున నొకశూద్రుం
డరివరనికరభయంకర
కరకరవాలాంకుఁడై జగన్నుతిఁ గాంచున్. 570

క. ఆతనికిఁ జపల యనఁగాఁ
గాతరమృగనయన యొకతె గల దది మదిలో
నీతి గణింపక జార
వ్రాతములకు హృదయ మిచ్చి వర్తిల్లుటయున్. 571

తే. ఆతఁ డది యెఱింగి కామినీహత్య కళికి
యాలిఁ దోడ్కొని పరభూమి కరుగుబుద్ధి
గంధవతిచెంత కరుదేరఁ గతిపయప్ర
యాణముల నంత నచ్చపలాబ్జనయన. 572

ఉ. వీఁ డిఁక నెన్నిదేశములవెంబడిఁ ద్రిప్పునొ యేమి చేయను
న్వాఁడొకొ కా దటంచు జతనంబునఁ గన్ను మొఱంగిపోయిన
న్వాఁడిమి వెంటనే వెదకవచ్చుఁగదా యెటులైన నీతనిం
బోఁడిమి మాన్చికాని మఱిపోఁదఁగదంచు విచారఖిన్నయై. 573

క. పెదవులు తడుపుచుఁ బదములు

గుదిగొనఁగా నొక్కచోటఁ గూర్చుండి యయో
హృదయేశ యెచటి కీడ్చెదొ
కద నాకుం దప్పి వశముగా దని పలుకన్. 574

తే. అతఁడు చోరభయంబున నవ్వధూటి
మేనిసొమ్ములు తనయొడిలోన డాఁచి
నీరపాత్రంబుఁ గైకొని నెమకఁ జనియె
హ్రదనదీకూపముఖ్యంబు లంతలోన. 575

మ. ఒక శూద్రుం డభిరామనాముఁ డొకయుద్యోగంబుపై వచ్చి య
మ్ముకురాస్యం గని యొంటినున్న దిది యేమో యంచు మాటాడనిం
చుక శంకించినఁ జేరఁబిల్చి తన యస్తోకవ్యథం దెల్పి య
వ్వికచాంభోరుహగంధి వాని మది యువ్విళ్లూరఁగాఁ జేయుచున్. 576

తే. నీకు నామీఁదఁ గోర్కి జన్మించెనేని
కాఁపురమునకు నుండెదఁ గాని యిటకు
వచ్చు జలములు గొనుచు నావరుఁడు వాని
మొఱఁగిపోయిన వెదకుచు నరుగుదెంచు. 577

తే. కూలికీలారికం బందుఁ గొంటువానిఁ
జెనకి నిర్జించిపోవ నీచేతఁ గూడ
దట్టు గావున నిట్లు సేయంగవలయు
నని యుపాయంబుఁ జెప్పిన యంతలోన. 578

ఉ. క్రూరుఁడు నీళ్లుఁ గొంచు నటకుం జనుదెంచినఁ దత్ప్రఫుల్లనీ
రేరుహనేత్ర దప్పి యొకరీతి నడంచిన యట్లు చేసి యా
యూరికిఁ బోయి నేఁ డిచట నుండుదమా యని ముప్పురు న్రయో
దారత నేగి గంధవతిఁ దద్దయు మెచ్చుచు వచ్చుచు న్నెడన్. 579

క. ఆరమణియు నభిరాముఁడు
గ్రూరుని నిరువంకఁ బెట్టుకొని యయ్యో యీ
యూరికి దొర లేడా యీ
చోరుని దండింప ననుచు స్రుక్కక కూయన్. 580

క. ఆమాటవిని తలారు ల
దేమని గద్దింప నామృగేక్షణ రొదగా
నామగఁ డీతఁడని యయ్యభి
రాముని వెసఁజూపి నిబ్బరంబునఁ బలికెన్. 581

తే. ఆలుమగఁడును నియ్యూరి యజుత నిలిచి
చలిది భుజియింప నాసొమ్ము సంగ్రహించె
గొట్టుసేయక వీనిఁ జూపట్టుకొనుచు
నిచ్చటికిఁ దెచ్చితిమి పట్టుఁ డిప్పు డితని. 582

వ. అనిన విని యన్నగరరక్షకు లాక్షేపపూర్వకంబుగా నతనిం
బట్టుకొని బాధించి శోధించి యొడిలోని యాభరణములం గనుంగొని దొంగయగు నని
నిశ్చయించి యభిమానధనున కెఱింగించి మూఁడుత్తరువులు గైకొని
నిజకామినీకుహనసంజనితవిస్మయాదృతప్రత్యుత్తరుం డగు నతని వధియించి

యమ్మండనంబు లిచ్చినం జపలాభిరాములు సంపూర్ణకాములై యథేచ్ఛ నరిగి
రాక్రూరుండును నన్యాయహతుం డయ్యెం గావునం బిశాచంబై యాచారవంతులం గని
తలంగంబాఱుచు మాంత్రికులం గని గడగడ వడంకుచు నాయుధహస్తులం జూచి
యేచినభయంబునుం బొందుచు భైరవాజ్ఞావశుండై యాహారంబుఁ గొనంగానక
వెఱచినవారి వెంటంబడి తదీయజనప్రకల్పితరాత్రి కాననంబుల
నుద్దండతరజఠరానలంబున శృంగాటకంబులఁ గాఁపుగరిత లగ్గలంబుగా భగ్గునం దరికొన
బలియర్పించు పొంగల్లవలనం గొంతకొంత సంతసించుచు నిడుమలకుం గడగానక
యప్పట్టనంబున నెట్టుకొని యున్నవాఁ డగుటం జేసి యతం డొక్కనాఁడు. 583

క. నరపతికిం గానుకగా
విరిపొట్లము గొనుచు నొకఁడు వీథింజనుచో
గురుతర మగు సురుచిరత
త్పరిమళముల వెంటనంటి పాయక చనియెన్. 584

ఉ. భూపతి యంత నవ్విరులపొట్లముఁ గైకొని కొల్వు దీఱి క్రీ
డాసరమైన బాళి నిగుడ న్వెస నంతిపురంబుఁ జేరి కొ
మ్మాపువుఁబోణి యంచు మణిమంజరి కిచ్చి తదీయమన్మథో
ద్దీపితకేళిఁ దేలి పొడతెంచు రవిం గని లేచిపోయినన్. 585

క. ఆకమలనయన పరసుర
తాకాంతుల్ నిగుడ నెవ్వఁడైనను మగవాఁ
డీకడకు వచ్చి కోరిక
నాకొనగూర్చునని నెమ్మనంబునఁ దలఁపన్. 586

క. క్రూరుం డప్పుడు తనయా
కారముతో నిలిచి యళుకుగాంచినదానిం
జేరంగ నరిగి వెఱవకు
మోరమణీ వినుము మన్మహోదంతంబున్. 587

చ. అని నిజభార్య చేసిన యపాయమునం దనకట్లు సంభవిం
చిన యశరీరితాస్థితులు చెప్పి యిఁకం జఠరానలంబుచే
తను నెరియం దొడంగె వనితా యిపుడన్నము వెట్టితేని నీ
పనిచిన పంపుఁ జేసెద శుభంబగు నీకని మ్రొక్కి వేఁడినన్. 588

క. అమ్మగువ చపలఁ గూరిచి
యమ్మా భువినాఁటదాన వైన న్నీచే
యమ్మహితసాహసము నా
కిమ్మా నాకోర్కు లెల్ల నీడేఱుటకున్. 589

క. అని మెచ్చి క్రూరునిం గనుఁ
గొని వాహన మగుచు నన్నుఁ గొని చనఁగలవా
మనమునఁ దలఁచినచోటికి
దినదినము నీకు మంచితిండి ఘటింతున్. 590

తే. అనిన నిను మోచికొనుట భాగ్యంబుగాదె
బ్రతికితినటంచు వాఁ డొడఁబడినఁ జూచి
యబల బోనంబు వాని కాహార మిచ్చి

తోయజానన యద్దమరేయివేళ. 591

క. పతి మకరందాగ్రహసం
గతిఁ గాంచుట దెలిసి గగనగమనక్రూరో
ద్ధతవాహనయై విజన
క్షితి దలఁచుటఁ జనియె కాళిగేహము చేరన్. 592

క. చని వాహనంబు డిగి య
వ్వనితామణి పథికుఁడైన వైశ్యుని నొకనిం
గని తనవర్తన మంతయు
వినిపించి తదీయకథలు విని మోదమునన్. 593

తే. అతఁడు దానును గాళిగేహంబులోన
దక్షిణపుమూల రతికేళిఁ దనివినొంది
యనుదినము నాతఁ డటువచ్చునట్లు చేసి
పోయి యాలీల మెలఁగె నప్పొలఁతి మఱియు. 594

మ. అని రాజన్యున కయ్యమాత్యసుత నిత్యప్రౌఢవాగ్రూఢిఁ దె
ల్పెనటంచున్ శుకరాజు పల్కునెడ నాళికాప్తభానుప్రభల్
దనర న్వైశ్యవధూటి యంత రనిశాంతం బొంది యారాత్రి య
మ్మనుజేంద్రాత్మజుపొందుఁ జెందఁ జనుప్రేమ న్మంగల న్పిల్చినన్. 595

క. కని చిలుక నేఁట మాత్రమె
విను మమ్మంత్రిసుత భూమివిభుతో మును జె
ప్పినకథ ఱేపటికిఁ గథల్
వినిపించిన నరఁటిపండ్ల వేయుము చెలియా. 596

వ. అనినవ్వించి యాజవ్వనితో నవ్విహంగమపుంగవం బిట్లనియె. 597

క. అంత నలవిక్రమార్కు డ
నంతరకథ యడుగ మంత్రినందన నవవా
నంతసమయప్రమోదా
క్రాంతవికస్వరపికస్వరంబునఁ బలికెన్. 598

తే. మానవాధీశ యయ్యభిమానధనుని
నాలుగవకొమ్మ కమ్మకుందనపుబొమ్మ
యైన మకరంద యిచ్ఛావిహార మంద
నందు గానక మందచంచలతఁ జెంది. 599

సీ. నిలనీని వంటవార్పుల నత్తమామల
పోరును లేని కాఁపురము గలిగె
నెచటనుండిన నింట నేమనువారులే
కింపుపొంపు ఘటిల్లు నిల్లుగలిగె
రేలువగల్పట్టి పాలార్పకొకవేళ
తగ వెంచి చనుదెంచు మగఁడు గలిగె
వలసినయట్టు లవ్వారిగా సారక
స్తూరికాముఖ్యవస్తువులు గలిగె

తే. నెన్ని గలిగిన నేమి నాయిచ్చలోని
యాస గడతేఱ జారవిహారసుఖము
సంభవించ దటంచుఁ గాంక్షావిశేష
పరవశస్వాంత యగుచుఁ బాపంబుఁ జెంద. 600

మ. ఒకనాఁ డాత్మనిశాంతసౌధలసమానోద్యానవీక్షాసము
త్సుకయై పోయి తదంతరంబున మణిస్తోమాతిథామాతిరం
జకమై యుప్పరమంటు చప్పరమున న్సౌవర్ణడోలావిలో
లకుఁడై నిల్చిన యొక్కసిద్ధుఁ గని చాల న్విస్మయం బందుచున్. 601

క. జారవిహారంబునకే
కారెడు నాకోర్కిఁ దీర్పఁగా వచ్చిన య
మ్మారుఁడె యితఁడని యచ్చెలి
చేరం జని చూపువలపు చేఁతలఁ దెలుపన్. 602

క. నిలిచిన నతఁడా సతికిం
గలకోర్కి యెఱింగి మమ్ముఁ గామింపకుమీ
యిలచూడఁగవచ్చిన సి
ద్ధుల మతనునితూపు మనసుఁ దూఱదు మాకున్. 603

ఉ. ఇందు మనోహరంబయిన యివ్వనవాటిక చూచినప్పుడే
డెందము మమ్ము నిల్ప నిట డిగ్గితి మిప్పుడ పోవలెం జిదా
నందవిభూతిగల్గ లలనాజనసంగమసౌఖ్య మేల ర
మ్మిందునిభాస్య నీమది యభీష్టము సేకుఱునట్లు చేసెదన్. 604

క. అని చేరఁబిలిచి కర్ణం
బున నొకమంత్రంబు నుడివి పూఁబోఁడి మనం
బున నీది జపింపు మింక గ
గనగమనము గల్గు నీదుకాంక్షలు తీరున్. 605

చ. అని కరుణించి సిద్ధుఁడు వియత్పథజాంఘికుఁ డైన మెచ్చి య
వ్వనిత విభాకరుం డపరవార్ధిఁ బడ న్మణిమంజరీగృహం
బునకు నిజేశ్వరుం డరుగుపూఁట యటంచును నిశ్చయించి య
మ్మనువు జపించి విష్ణుపదమార్గమునం జనియె న్రయంబునన్. 606

క. చని తత్కాళీగేహం
బున నొకమగనాలికూటమునకై కనుగూ
ర్కనియొక్కజారుతో నిం
పునఁ బొదలుచు నుత్తరంపుమూల రమించెన్. 607

తే. అనుదినము వేళయైనప్పు డవ్వధూటి
యటకుఁ దా వచ్చునట్లుగా నతఁడు వచ్చు
నట్లుగాఁ జేసి యట్టుల నతనిపొందు
విడువఁజాలక మెలఁగెఁ బూవిలుతునాజ్ఞ. 608

చ. మనుజకులేంద్ర యంత నభిమానధనుం డొకనాఁటిరేయిఁ గాం
చనరుచివారము ల్గలహజారమునం గొలువున్కిఁ జేసి య
వ్వనితలు నల్వురు న్మనువు వచ్చుక్రమంబున వచ్చి కాళికా

ఘనగృహసీమఁ జేరి రతిఁ గాంచుచునుండిరి నాల్గుమూలలన్. 609

క. అంతట నభిమానధనుం
డాంతరమునఁ గాళికాపదాంబుజసేవా
నంతరతి వొడమ నుడిగపు
టింతులతోఁ గొలువు దీరి యేతెంచుటయున్. 610

క. వచ్చిన దివ్వటివెలుఁగున
నచ్చెలువలు నాథుఁ జూచి రాతఁడుఁ గనియెం
దచ్చపలాక్షులఁ గనుఁగొని
యిచ్చమహాశ్చర్యసమభివృతముగ నిలువన్. 611

క. తరుణులు నలువురు నపుడొం
డొరులచరిత్రంబు లెఱిఁగి యొదవినభయము
న్నిరసించి యొకయుపాయము
దొరకొన విభుఁ జేరి ధైర్యధుర్యాత్మకలై. 612

వ. కట్టెదుట నిలువంబడి కాళికాపదాంబుజంబులు భజియింప నింపునం జనుదెంచిన
యక్షకమలాక్షుల మిన్నలువురము మదీయనాయకులు నేమును ననుదినంబు
నిశాసమయంబున నిచ్చటికి వచ్చి పోవుదుము. మాకు నతీతానాగతవర్తమానంబులు
తెలియుట కడుగం బనిలే దింత యేల నీయంతరంగంబున
భవదీయభార్యాసౌందర్యవిశేషభాషణాదులు మాయందుఁ దోఁచుటం జేసి సందియంబు
కందళించినది కావున నింతయుం దెలుపవలసె నచ్చెలువలు మాయంశంబున
జనియించినవారలు కావున మాపోలికలు వారికిం గలిగియుండు నయ్యండజయానలకు
శుభంబుఁ
గోరికదా యేతన్మహాశాంకరీపదపంకజారాధనకు ననురాత్రంబు నరుగుదెంతు మిందు
రమ్మని యిందుధరసుందరీసమీపంబునకు దోడ్కొనిపోయి నిర్మాల్యప్రసాదంబుగా
విభూతి యొసంగి నీయంగనల సద్ధర్మంబుగా నేలి మామనంబులు చల్లఁ జేయుమని
యనిపిన నజ్జననాథుండును నేమియుం బలుకవెఱచి యూరక వెడలె నప్పుడు. 613

క. అచ్చపలాక్షు లతిత్వర
వచ్చి నివాసముల నిలువ వసుధేశ్వరుఁడున్
ఱిచ్చపడుమనముతో వెస
నచ్చటికి న్వచ్చి వారినందఱఁ జూచెన్. 614

తే. చూచి మనమున మిక్కిలి చోద్యమంది
వార లొనరించు నతులోపచారసరణిఁ
దేలి తజ్జాలసంసక్తిఁ దెలియలేక
యధికతరమైన ప్రేమతో నాదరించె. 615

ఉ. మానవనాథ యిట్టియభిమానధనుం డెఱుఁగంగఁజాలెనే
యానలినాయతాక్షులదురాచరణం బది యట్టులే సుమా
యేనరుఁడైన నిట్టి వెత లించుక యైన నెఱుంగఁ డింతటన్
మానసవీథిఁ జూచుకొనుమా యికఁ దెల్పఁగ నేర మేమియున్. 616

తే. అనుచు బాలసరస్వతీవనిత విక్ర
మర్కుతోఁ దెల్పెననుచు శుకాగ్రగణ్యుఁ

డలప్రభావతి కెఱఁగించునంతలో శ
కుంతములు మేఁతలకుఁ దమగూళ్ళు వెడలె. 617

తే. అంతటఁ బ్రభావతీకమలాయతాక్షి
యాత్మకేళీగృహంబున కరిగి నాఁటి
రేయి నృపుపొందుఁ గోరి చేరిన మనోజు
తేజి యిట్లను దియ్యనితేనె లొలుక. 618

క. నేఁటికథ చిత్రతర మో
బోటీ వినవమ్మ మంత్రిపుంగవసుత య
ప్పాటిం దెలిపిన నాదొర
నాటినచింతాభరంబున న్మన మగలన్. 619

తే. కొంతతడవుండి యందు నొక్కింతయేని
దెలియ నే యెక్కడిపరాకు పలుకుమనుచుఁ
గదలికాకాంత పైఁజేతి కమ్మవిరుల
చెండు వైచినఁ దత్సతీసరసిజాక్షి. 620

తే. సొమ్మసిలినట్లు వ్రాలినఁ జూచి విక్ర
మార్కభూపాలవరుఁడు హాహానినాదుఁ
డగుచు విలపింపఁ జని వయస్యాజనంబు
శీతలక్రియ లొనరింప సేదఁడేఱె. 621

చ. అదిగని పుష్పహాసుఁ డహహా యని నవ్వఁ బ్రసూనవర్షమ
భ్యుదయము గాఁగ నంతట విభుండు కనుంగొని తీవ్రకోపుఁడై
యదయుఁడ వింతెకాక యొకయప్పుడు నవ్వనివాఁడ విప్పుడీ
మదవతి పుష్పపాతమున మ్రాన్పడిన న్వడి నవ్వ నేటికిన్. 622

చ. అనవిని యయ్యమాత్యుఁడు ధరాధిప మున్నొకయద్భుతంబు నేఁ
గనుఁగొనఁగంటిఁగాన బహుకాలము తద్వ్యథం గుంది యున్కి నే
పనులకు నవ్వకుండితి సభాస్థలి నే డొకయద్భుతంబుఁ జూ
చినకత నన్మనంబు వికసించిన నవ్వితిఁ జిత్తగింపుమా. 623

తే. అధిప యీయమ్మవారు మర్యాదపోవ
విడిచి నగరెట్లు వెడలెనో వెడలివచ్చి
తేరుక్రిందటి మరుగుజ్జుఁ జేరి వానిఁ
గలసి యేతెంచు నిది మీకుఁ గానఁబడదు. 624

ఉ. దేవరకొల్వు దేరిన మదీయగృహంబున కేగువాడనై
యే వెసఁ బోవుచో గురిసె వృద్ధవరాహకఠోరఘర్ఘరా
రావమహాశనిధ్వనిపరంపరతో నొకవాన మొన్న రే
యావిలమానసాంబుజుఁడనై యొకమండపసీమఁ జేరితిన్. 625

తే. అచ్చటికి వచ్చె నిమ్ముందయాన వచ్చి
తేరుక్రింది ప్రతీక్షణాధీనుఁ డైన
గుజ్జుఁ జేరిన వాఁ డతిక్రుద్ధుఁ డగుచు
నింతతడ వేల రావైతివే యటంచు. 626

తే. గుండియలు గ్రుళ్లఁదన్నిన గ్రుక్కుమిక్కు
రనఁక యాతనికినుక చల్లాఱనిచ్చి
విక్రమార్కుఁడు నిద్రగావించుదనుక
వెడలి రారాదటంచును వేడుకొనియె. 627

తే. అతని పదఘాతముల కోర్చినట్టిదాని
కివ్విరులబంతివ్రేటున కింతమూర్ఛ
వచ్చెనే యంచు నవ్వితి వసుమతీశ
చనవరియటంచు నాతప్పు సైఁపవలయు. 628

క. అన విక్రమార్కభూపతి
విని వెఱఁగున ముక్కుమీఁద వ్రేలిడి చింతన్
మునుఁగుచు బాలసరస్వతిఁ
గని తెలిసె న్మీనహాసకారణ మౌలే. 629

తే. కాకయుండినఁ దైలపక్వంబులైన
మత్స్యములు నవ్వనే యంచు మందబుద్ధి
నక్కటా కాననైతి నీహంతలాఁడి
వగలు నమ్మితిఁ గద పతివ్రత యటంచు. 630

క. అని మఱియుఁ బదియుఁ బడియును
గనుఁగొని కదళికకు నాజ్ఞఁ గల్పించె న్శా
స్త్రనిరూపితపద్ధతి న
జ్జననాథుఁడు వింటివా నిశాకరవదనా. 631

క. అని చిలుక పలుకఁ బూర్వా
వనిధరశృంగాగ్రమున దివాకరుఁ డెసఁగం
గనుఁగొని ప్రభావతీసతి
చని గృహముననుండి తన్నిశాముఖవేళన్. 632

క. పుడమిదొరఁ జేరు వేడుక
పొడమగఁ జనుదెంచి కీరపుంగవుతో నీ
కడుపెల్లఁ గథలు గద ని
న్నడుగం బనియేమి పోదునా యని పలుకన్. 633

తే. పోయిర మ్మిందువదన యపూర్వమగుచు
నలరు నొకకథ విను విక్రమార్కనృపతి
యవ్విధంబున నిజసతి కాజ్ఞ వెట్టి
పుష్పహాసుని జూచి యింపులు జనింప. 634

శా. ఈయాశ్చర్యము కంటిమేకద పురాదృష్టాద్భుతం బేమియో
యాయాఖ్యానముఁ దెల్పుమన్న నతఁడుద్యత్ప్రేమతో నిట్లనున్
సాయంకాలనటన్మహానటజటాఝూటాటవీద్యోధునీ
స్ఫాయద్భంగఘుమంఘుమోపమితవాచాచాతురీధుర్యుఁడై. 635

శా. వస్వద్రిప్రతిమానధైర్యవిబుధధ్వంసిప్రభూద్భూతభీ
నిస్వస్థక్షితిభృద్విరోధిమునిదిక్పేత్రాబ్జనేత్రాబ్జనేమణభృ
ద్వస్వాదిత్యముఖార్తబర్హిచయదీవ్యద్వారివాహోదయా

భాస్వద్వంశపయోధిశుభ్రకరశుంభత్కుంభకర్ణాంతకా. 636

క. ఖరకరకులశరనిధిశశ
ధర ఖరసురవిషుతశమన ధనదసఖధను
ర్ధరణభయదభుజ భవహర
సురవరమునినికరభజిత శుభకరశరణా. 637

స్రగ్విణి. మానితాబ్జేక్షణా మౌనిసంరక్షణా
భానుసూనుప్రియంభావుకప్రాభవా
దానసంతుష్టగోత్రాసుధాంధస్తుతా
జానకీస్వచ్ఛభూసారసేందిందిరా. 638

గద్యము. శ్రీమత్ఖాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగత కవితాధార పాలవేకరికుల
కలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్ళకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్రపవిత్రచరిత్ర
కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక
కదిరీపతినాయకప్రణీతంబైన శుకసప్తతి యను మహాప్రబంధంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

1. "కడకుపై నిన్నఁటు కాఁపురంబుంచిరే" అని పాఠాంతరము.
2. క. అనిన విస్మయమంది యయ్యశ్వరత్న
మెంత తార్కాణగాఁ జెప్పె నితఁ డటంచు
నెంచి యాహారవేళఁ దలంచువాఁడ
ననుచు నమ్మిక లిచ్చిన నాక్షణంబ.

క. చని సుముఖుం డధిపతితో
ననఘా యీయశ్వమునకు నవగడమగున
ట్లొనరించి వేగవచ్చితి
నని తెలిపె న్రవియుఁ గ్రుంకె నాసమయమునన్.

శ్రీరస్తు

శుకసప్తతి

చతుర్థాశ్వాసము

క. 1

తే. అవధరింపుము సకలరాజాధిరాజ
  నతపదాంభోజుఁ డగు ధర్మనందనునకు
  సరసవైదికలౌకికాచారవిహిత
  హితకథారమ్యుఁ డగుధౌమ్యుఁ డిట్టులనియె. 2

తే. అవధరింపుము విక్రమార్కావనీంద్ర!
  చిన్ననాఁ డేను మున్ను కాశీపురస్థ
  లావలోకనకాంక్షచే నరిగి యరిగి
  జంబుకేశ్వర మనుపట్టనంబుఁ జేరి. 3

తొమ్మిదవ యుపకథ

తే. కంటి పాంథజనాహ్వానకారిమృదుల
  వాతపోతచలత్పటకేతనాంక
  మై మదీయశ్రమచ్ఛిదాహారి యగుచు
  నలరు నొకవంటకూలి యొయ్యారియిల్లు. 4

సీ. హాళి పుట్టించె సద్యఃకల్పితానల్ప
  రసపూర్ణగాథాదురంతపటిమ
  రక్తి గల్పించె ధారాళవాచాసుధా
  మాధురీధుర్యసంగీతరీతిఁ
  దెలియఁజేసె ననేకదేశసభాంతరా
  రాశికాంతరనికరప్రపంచ
  మస్ఫురం బొసఁగె శబ్దార్థవైచిత్రిని
  బంధనోజ్జ్వలగద్యపద్యసమితిఁ

తే. దద్గృహులకన్న కల్పితతారకాయ
  మానసోమసమానీతు లైనపథిక
  కథికగాయకచారుసత్కవులయుదర
  పూర్యగంతరసల్లాపములు నరేంద్ర. 5

చ. చిటిలిననాభినామ మొకచేఁ దెలనాకులు చాయతోడి
  పుక్కిటివిడెముం బెడంగుగ బిగించిన పైఁటచెఱంగులోనఁ బి

క్కటిలు కుచంబులుం బసిఁడికమ్మతళుక్కను చెక్కుదోయి చొ
క్కటముగ ముద్దుగుల్కు నొకకల్కి వెసం జను దెంచి యచ్చటన్. 6

సీ. మఱివండిపెట్టుకొమ్మలు లేరె మావెంటఁ
బడుదు రటంచును బాయఁబలికి
పోవఁజూచినఁ దిట్టిపోదు రిదేల వా
దాడఁజాల మటంచు నాసగొలిపి
యటువంటివారమా యాఁకలిదీర్పు మి
క్కిలిపుణ్యమన్న నంగీకరించి
కమ్మలు గదలఁ గన్బొమ్మలు నిక్కిడ
నారజమ్మునఁ గూలి బేరమాడి

తే. వచ్చు తెరువరులందఱు వంటపనికి
నన్ను మెత్తురటంచు నందములు సూపి
బాళిపుట్టించు దాని కప్పథికులెల్ల
నొడఁబడికెమీఁదనే మిన్కు లొసఁగి రపుడు. 7

తే. వారితో నేను భుజియించి వనజబంధుఁ
డస్తగిరిఁ జేరుతఱియైన నపుడు నదికిఁ
బోవువారలఁ జూచి నేఁ బోక నిలిచి
సందెవార్చితి జలము లాసతి యొసంగ. 8

క. ఆసమయంబునం జీఁకటి
మాసినతనముదుకచీర మైకలనిగ్గు
ల్వాసులకుఁ బెనఁగఁగా నొక
దాసి యరుగుదెంచి యొకసుధాకరముఖితోన్. 9

క. ఏమో గుసగుసలాడిన
నామగువ మఱేమి సేతు ననుపగుమగవాఁ
డీమాటకు నొడఁబడఁ డ
క్కామినియెడ మాట నిల్పఁగా లేనైతిన్. 10

క. అనుమాటలు సవసవగా
విని నేనేమో ప్రమోషవిధమని చేరం
జని యది యేమని యడుగం
గనుఁగొని యమ్మగువ ముఖవికాస మెసంగన్. 11

తే. హత్తుకోవచ్చు నీవంటియందగాని
కున్నదొకచోట నొకమంచియొఱపులాఁడి
దాని కిలికించితంబునఁ దవిలినట్టి
వాఁడు దేవేంద్రునకుఁ జీటి వ్రాయఁగలఁడు. 12

మ. అను నమ్మాటలతోడనే రతిపతిజ్యావల్లికాటీంకృతుల్
విని తా మంచిది పోదు నా యనుచు న న్వీక్షించి యయ్యంబుజా
నన సేబాసు బలార జాణవవు దన్నా యింత తెంపొందకుం
డినవాఁ డేమగవాఁడు నీతపము పండె న్నిండె సౌఖ్యస్థితుల్. 13

తే. పట్టనని యోగియౌ గుణభద్రుఁ డనెడు

భూసురుం డొక్కఁ డియ్యూర వాసిగనియె
వానిబంటున కున్నయైశ్వర్యగరిమఁ
బడసినఁ గుబేరుఁడైనను బ్రదికిపోవు. 14

మ. అలరుందూపులమన్నెవాని మగవాఁ డన్పించుఁ దత్కాంత య
య్యలివేణీమణి జారసంగమసుఖైకాకాంక్షచే దీని ని
చ్చలు నాయింటికిఁ బంపు నొక్కని మహాచాతుర్యధైర్యాప్తి మె
చ్చులొసంగం దగువానిఁగాఁ బనుపుమంచుం దైన్యపూర్వంబుగన్. 15

క. ఏనును మాలిమిగల మగ
వానికి నిది యెఱుకసేయ వడవడ వడఁకుం
గాని చన వెఱచువాఁ డ
మ్మానినితోఁ బ్రొద్దు కొంచెమా యొనఁగూడున్. 16

తే. అట్టిచో నెట్లు పోవుదు నంటివేని
దద్గృహముచెంత నొకవటతరువు గలదు
దానిపై నెక్కి చీఁకటిగాన నిపుడె
యూడవెంటనె దిగు మొనఁగూడు పనులు. 17

తే. కాంతిమతి దాని పేరు తత్కాంతుఁ డధిపు
డనుపఁగా దూరభూమికి నరిగినాఁడు
నడచి యిచ్చటి కతఁడు గాఁ దడవుపట్టు
వేగఁ జను మిందులకుఁగాను వెఱవవలదు. 18

క. అని నన్నుఁ బలికి దానిం
గనుఁగొని యమ్మగువ కింత కార్యంబో జ
వ్వని వే తెల్పుము పొమ్మని
యనుపఁగ నది వెడలి చనియె నంతట నేనున్. 19

మ. తరలంబైన మనోంబుజంబు ఘనసంత్రాసంబుతోఁ బోరి శం
బరవిధ్వంసి మహాప్రతాపము జయింపం గాంతిమత్యాలయాం
తరముం జేరఁగ నిశ్చయింప వట ముద్యత్ప్రౌఢిమ లీఁఱ నె
క్కి రహి న్శాఖల వెంటనే యరిగి తద్గేహంబునం డిగ్గితిన్. 20

ఉ. అంతకుమున్నె యచ్చటి కొయారముమీఁఱఁగ వచ్చియున్న త
త్కాంతిమతీవధూటి ననుఁ గన్గొని మోమరవాంచి నిల్చినం
జెంతకుఁ జేరి దాసి యిది సిగ్గుపడ న్సమయంబటే గృహా
భ్యంతరసీమఁ జేర్పుద మటంచు ననుం గొనిపోయి రిద్దఱున్. 21

చ. బటువులు తాపి తాపఱుపు పట్టుకలాడముమీఁదఁ జల్వదు
ప్పటిపయిఁ జప్పరంపుజిగి బంగరు వ్రాఁతకురాళముం గురం
గటఁ బడిగంబుఁ గంచుదివగంబము గల్గినపట్టెమంచము
త్కటరుచినించ మించు రతిధామముఁ జేరితి నిర్భయంబునన్. 22

తే. అంతటఁ భుజించి నను వినయంబుదోఁప
మంచమున నున్చి యక్కాంతిమతిని జూచి
యెనసెఁ గదవమ్మ నీమనోభీష్ట మితని
యలరుఁబ్రాయంబు కొల్లాడు మనుచుఁ బలికె. 23

శా. న న్వీక్షించి సమస్తదేశతరుణీనానారహఃక్రీడలం
గన్నావందపుజాణ విక్కలికి బొంకన్లేదు సుమ్మా మెయిం
జిన్నె ల్నించకుమా బయల్పడిన నాచేఁ గాదు సుమ్మా ప్రజం
గన్నిల్మొయఁగ నీకుఁ దెల్పవలెనా కార్యంబ కర్తవ్యమున్. 24

క. అని తలుపుమూసికొంచుం
జనియం దద్దాసి గడియ చక్కఁగఁ బొంకిం
చి నెలంత యంత తల్పం
బున కొయ్యనవచ్చె నగవు మొగమునఁ దోపన్. 25

తే. ప్రథమసంగమకేళి యప్పటికి నంత
ముగ్ధ యనుపించి పిదప నమ్మోహనాంగి
జాతివారాంబుజేక్షణల్ సైఁత మింత
నేర రనిపించెఁ గలయిక యారజముల. 26

మ. సభలోన న్వివరింపరాదె గద తచ్చాతుర్య మెంతంచు నే
నభివర్ణించెద నంశుమత్కరదురాపాంతఃపురావాస యా
యిభయానామణి యెందు నేర్చినది హా యాకౌశలం బంచు నే
సభయాశ్చర్యతఁ జెందితి న్మహిమ నాసాతర్జనీయోగమున్. 27

ఉ. ఎంతకు నేర రంత తెగియించినవా రది యున్నదేకదా
యంతట తెల్లవాఱిన లతాంగి ననుం బడుకింటిమిద్దెపై
దంతపుమేలుమంచము సుధాకరకాంతగృహాంతరంబులో
నెంతయుఁ జింతలేక వసియింపగఁజేసెను సాహసంబునన్. 28

తే. రాత్రు లెల్లను గేళ్యాగారమున నుంచుఁ
బగలు మేల్మచ్చుపై నుంచుఁ బ్రతిదినంబు
బేర్మి రెట్టింప షడ్రసోపేతములుగఁ
బ్రొద్దుప్రొద్దునఁ భోజనస్ఫురణ లొసఁగు. 29

తే. దానినడకల వగ లెన్నియైనఁ గలవు
చెప్పఁ జిత్రంబు లటమీఁదఁ జిత్తగింపు
మంత నయ్యింతి గర్భచిహ్నములు దాల్చె
వేడుకలు ద్రోచి నామదీ వెఱపువొడమ. 30

తే. అంత నొకనాఁటి రేయి యేకాంతసదన
సీమ నన్నుంచికొని మున్ను చేర్చియున్న
గంటమాకులుఁ గొని దివ్వెగంబ మింత
యెనయఁగూర్చుండి యాపూర్ణిమేందువదన. 31

సీ. శ్రీమన్మహాగుణస్థిరగుణభద్రపా
దములకు దేవరదాసియైన
కాంతిమతీదేవి ఘనభక్తినతులు గా
వించి చేయంగల విన్నపములు
మిమ్ము నాపాలిస్వామినిఁగాఁ దలంపుదు
మీమహిమంబులు మీకె తెలియుఁ
గలలోన మీరు సాక్షాత్కరించుటఁ జేసి

గర్భంబు నిలిచె నిక్కంబు గాఁగ

తే. నింటివారెల్ల నామీఁదఁ గంటగించు
టెపుడు నెఱుఁగుదురేకద యింకమీఁద
నేమి కల్పింపఁజూతురో యెఱుఁగరాదు
కరుణ నిల్పుమటం చొకకమ్మ వ్రాసి. 32

క. తనదాసిఁ బనుప నదియుం
ఘనజవమున నేగి చేరి కమ్మ యొసంగం
గనుఁగొని గుణభద్రుఁడు చది
వినవాఁడై విస్మయం బవేలముగాఁగన్. 33

క. చింతాక్రాంతుండై యిసు
మంతయు మాటాడకున్న నాతనికుపిత
స్వాంతత్వ మెఱిఁగి దాసి య
నంతత్వర మరలివచ్చి యంతయుఁ దెలిపెన్. 34

సీ. ఆడుదియైనచో నడుగఁ గులస్థాన
పౌరుషములతోడఁ బ్రబలువాఁడఁ
గొడుకైనఁ గలదులే గుణభద్రునకు మున్ను
మున్ను గాని పితౄణమోచనంబు
జతగూడ మనపురోహితుని రప్పింపరే
పాటించి లగ్న మేర్పఱచుఁగాని
బొడ్డుగోయరె యేమి పురుటింటిలోఁ జొచ్చి
మనపతివ్రత బిడ్డఁ గనియెనిప్పు

తే. డనుచుఁ గేరడముల నింటి యమ్మలక్క
లాడికొనఁ జేటికానీత యైనవస్తు
కోటిచే నింత యేమియుఁ గొదవలేక
కాంతిమతి యంత మగవానిఁ గనియె నధిప. 35

క. కని పెనిచెం దదనంతర
మున భూనాథుండు పనుపఁ బోయిన కార్యం
బొనగూడుకతనఁ గ్రమ్మఱి
చనుదెంచెం దద్విభుండు సదనంబునకున్. 36

తే. నిజసమాగమసంభ్రమోన్నిద్రు లగుచు
నింటివార లెదుర్కొన నేగుదెంచి
యాత్మభార్యాచరిత్రంబు లడుగఁ బొక్కి
ఖిన్నుఁడై యున్నవాని నీక్షించి యపుడు. 37

సీ. బెడఁగుఁజూపెడు నూనెముడిలోనుగా నంటఁ
గట్టిన వాసెనకట్టుతోడఁ
గస్తూరిపసుపు చొక్కటపుఁ జల్లనితావి
వెదచల్లు పుక్కిటివిడెముతోడ
నిసువుపై పసుపునూనియ జిడ్డులంటిన
చిటికమ్మికుఱుమాపుచీరతోడ

నొసటనందంబుఁ జెందు విభూతిరేఖపై
బొంకంబుగను చుక్కబొట్టుతోడఁ

తే. గాన్పుసంతస మందు మొగంబుతోడ
నడరు మురిపంబుగులుకు నెన్నడలతోడఁ
గాంతిమతి వీఁడె నీముద్దుగాఱు తనయుఁ
డనుచుఁ జేతికి నీయఁగా నవ్విభుండు. 38

తే. కన్ను లెఱ్ఱగా నెగాదిగఁ గన్గొని
యౌడు గఱచి దీని నాఁటదానిఁ
జంపరాదుగా విసర్జించితి నటంచుఁ
బార్శ్వచరులఁ జూచి పలుకుటయును. 39

చ. కలకల నవ్వి యౌనెకద కాదనవచ్చునె నన్నువంటితొ
య్యలి విడనాడ నీయెడ నయారె సెబాసురె యింటివారిమం
దులమహిమంబు గాక నిను దూఱఁగఁ బల్కఁ బనేమి బాపురే
కలియుగమా యటంచు నని కాంతిమతీలలితాంగి వెండియున్. 40

మ. కల నిక్కంబగునేయటన్న నిఁక నౌఁగాదంచు మారాడఁగాఁ
గలనా యింతకు వచ్చినప్పుడును బల్కన్నేర నాకాన్పు ర
చ్చల కెక్కెం గద యింక మానుదురె యీసాధ్వు ల్ననుం దూఱఁగా
వెలయం దైవ మెఱుంగుఁ గల్లనిజము ల్వీరాడఁగా నేమగున్. 41

సీ. నలుగు రుండినచోట నిలువఁగాఁ బెట్టి మా
టాడఁగాఁ గంటిరా యమ్మలార
ననువంటియాఁడుబిడ్డను గన్నవా రింతె
పలుకరే యేమియుఁ దెలియలేని
సబ్బిఱు ల్మీరు మీచాటుమాటలు గదా
నానాథుమేలిగుణంబుఁ జెఱచె
దయ యింతలేక యెంతకు నెత్తుకొంటి ర
క్కట మిముఁ గన్నదిగాక తల్లి

తే. సూర్యుఁడా చూచుచున్నావె చోద్యపడక
యందఱును జేయుపాపపుణ్యంబు లెవరి
నడిగితివి ధర్మదేవతా యమ్మ చెల్ల
వింత నావంటిదానికా యింతమాట. 42

తే. అని గయాళించుకొనుచు హస్తాంబుజముల
నలరుపాపని దురదుర నరిగి తొట్ల
లోనఁబడవైచి మొగమునఁ బూను గండు
తోడ బొమముడి నిగుడ నత్తోయజాక్షి. 43

క. మును రామునిమాటలకై
యనలము వెసఁ జొచ్చి వెడలి యలరిన సీతాం
గనకంటె నేను దక్కువై
చని కాళిక చెంత బాససలిపి గెలిచెదన్. 44

మ. అనుచుం గ్రక్కున గేహము న్వెడల దాయాదు ల్మహాసాధ్వివి

ట్లు నినుం బేర్కొన మింక నీసడియె చాలుం జాలు రమ్మంచు వెం
టనె రాఁగా నిది యే మొకో యనుచు నానామానవు ల్గుంపులై
కనుఁగొంచుం జనుదేఱఁగా నడిచెం దత్కాళీమహాస్థానికిన్. 45

సీ. తనవారు పిలువఁగా వినక బాసయొనర్పఁ
జను టేటికో యని యనెడువారు
నాఁడుఁబుట్టువు చెడ్డదవుఁగదా యిటువంటి
యపకీర్తివచ్చెనే యనెడువారు
నపకీర్తివచ్చిన నడఁపక యింటివా
రగడు చేయుట దోస మనెడువారు
నగ డేమి చేసి రియ్యతివ తానే వారి
కారడి గల్పించె ననెడువారుఁ

తే. జూడవచ్చిన నచ్చుముచ్చో యెఱుంగ
కాడరా దేల యీపాప మనెడువారు
బయలుదేఱిన యపుడె యీపడఁతి జంత
యగుఁజుమా యనువారు నైరపుడు జనులు. 46

వ. వెండియుం దండోపతండంబులుగా మెండుకొని యాలోకించు పురజనంబుల
కోలాహలంబు విచారించి సంభ్రమాశ్చర్యంబుగా నరిగి యీడిగంపుఁ బడఁతులు
విన్నవించిన నన్నగరాధినాథుం డగు నరపాలుండు విస్మయంబున నగరు వెడలి
తత్కాలసన్నిహితు లగు పరిచారకులు గొలువం జనుదెంచి. 47

క. తలతల మని కొందఱు బ్ర
ద్దలవా రెడఁగలుగ జడియ ధరణీధవుఁ డ
క్కలకంఠిఁ జేరి యనునయ
ముల మరలమి సమ్మతించి ముందుగ నడిచెన్. 48

తే. అంతఁ దొలునాఁటి రాత్రి రహస్యభంగిఁ
గాంతిమతి తీర్చి నను బందుకట్టి యునికి
నేను నొకజోగి వాల్కంబుఁ బూని భద్ర
కాళి సన్నిధి నుంటి గింకరునీరీతి. 49

తే. అచ్చటికి వల్లభుండు ధరాధినాథుఁ
డాదిగా మూఁక వెంటరా నరుగుదెంచి
కాంతిమతి చేరి తత్కాళికాపదాబ్జ
ములకు వెస మ్రొక్కి లేచి నిశ్చలత నిలిచి. 50

తే. కదిసి ప్రజలార కంటిమి కాన మనక
చూడుఁడని పల్కి ధైర్యవిస్ఫురణ మెఱయ
జనవరునిఁ జూచి రాజ నాసత్య మిపుడు
విశద మగును పరాకని విన్నవించి. 51

క. నినునంటి భద్రకాళీ
యనయము విభునంటి యీమహాయోగివరే
ణ్యుని నంటినఁ గాక మఱె
వ్వని నంటిన శాస్తి చేయ వలయు న్నాకున్. 52

మ. అని యక్కాంతిమతీవధూటి పలుకం బ్రావిర్భవద్విస్మయం
బున సారెం దలయూఁపసాగె గిరిశాంభోజాక్షి తన్మూర్ధకం
పనము న్మెచ్చి యొనర్చెనంచు నెదల న్భావించి పశ్యత్పురీ
జను లౌరౌర పతివ్రతా యనుచు మెచ్చు న్నింగి ముట్టె న్రొదల్. 53

ఉ. అంత నృపాలుఁ డాలలనయంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి యామినీ
కాంతముఖీ! యరుంధతివి కానక నీపయిఁ గానిపోని యా
వింత ఘటించినట్టి యలివేణులనోరికి శాస్తి సేసి య
త్యంతయశంబు నిల్పితి కదా యిఁక నింటికి నేగఁగాఁ దగున్. 54

చ. అనవిని రానిసిగ్గునఁ బటాంచల మించుక వంచినట్టి మో
మునకు మఱుంగుఁ జేయు కరము న్మృదుపాదపయోరుహద్వయం
బున నెలకొన్నచూపు లోకపొంకము చూపఁగఁ గొంకుమాట ల
త్యనుపమముగ్ధతాగతి వెలార్ప నడంకువచంద మేర్పడన్. 55

మ. అపవాదంబు పరిత్యజించుటకునై ప్రాణంబు లే నిల్పితి
న్నృప! యీభూప్రజ కెల్లఁదండ్రివిగదా నీముందఱం బాసచే
సి పరఖ్యాతి వహింపఁ గంటిఁ గద నీచిత్తంబు వచ్చెం గదా
యిపు డీపోడిమి చాలుఁ గాఁపురము పొందేలా విసర్జించెదన్. 56

క. అని వెండియుఁ బలుతెఱంగు
ల్గనఁబడఁగాఁ బల్కి ధరణికాంతునివచనం
బున కలికి మీఱఁజాలని
యనువున మేకొనియె నది గృహంబున కరుగన్. 57

మ. అపు డత్యుజ్జ్వలభూషణాంబరవిశేషాదు ల్సమర్పించి యా
తపనీయాంగిని బల్లకి న్నిలిపి యుద్యత్పంచవాద్యధ్వను
ల్విపులాభ్రాంతర మెల్ల నిండ వినయావిర్భూతిఁ దోడ్తెచ్చి యా
నృపలోకేశ్వరుఁ డింటనిల్పి చనియెం బ్రీతాంతరంగంబుతోన్. 58

క. అంతటఁ గాంతిమతీసతి
యింతంతనరానిప్రేమ నిటు సనఁగా దే
శాంతర నానామనుజుల్
సంతసమున నెంచ మిగుల సన్నుతి కెక్కెన్. 59

క. అని యిట్లు పుష్పహాసుఁడు
ననుపమవైఖరుల విక్రమార్కున కెఱిఁగిం
చె నటంచుఁ జిలుక పలుక
న్వనజాప్తుం డెక్కెఁ బూర్వవసుధాధరమున్. 60

వ. అప్పుడు ప్రభావతి మనోజరథవిఫలీకృతమనోరథయై యవరోధంబున కరిగి
నిశాసమయం బగుటయు నవ్వసుంధరాపురందరసంగమానందంబు డెందంబునం
గల్పించుకొని యనుభవించుచుం జను దెంచు నచ్చంచలాక్షితో ననంతరకథావిధానంబు
వినుమని శుకాగ్రగణ్యుం డిట్లనియె. 61

క. అలవిక్రమార్క భూవరుఁ
డలఘుతరాద్భుతయుతాంతరంగుండై య
వ్వలికథ యడుగంగఁ గుతూ

హలమున నాతనికిఁ బుష్పహాసుం డనియెన్. 62

తే. ఇందులకు నింత విస్మయం బేల విక్ర
మార్క! యిఁక మీఁదఁ గలకథ యవధరింపు
మేను బూర్వక్రమంబున దానియిల్లు
జేరి నిల్చితిఁ దద్రతిష్ఠితులఁ జెలఁగి. 63

తే. బలి యొసంగినఁ బూజలు సలిపి వేఁడు
కొనినఁ దత్కాంతిమతిమాయ మనమునందు
హత్తుకొని యున్కిచే మానదయ్యె నధిప
కాళికాదేవి నిజశిరఃకంపనంబు. 64

చ. అదిగని పౌరు లెల్లను భయంబునఁ దత్పురనాథుఁ జేరి యాయదన మహాపతివ్రత
గుణాంచిత కాంతిమతీలతాంగి నేర్పొదవఁగ నిల్పిన న్నిలుపనోపు మఱెవ్వరి చేతఁ
గానియభ్యుదితశివాశిరశ్చలన మోనృప యంచును విన్నవించినన్. 65

మ. ఇదియౌనంచు నరేంద్రుఁ డందఱును దోనేతేరఁగా సర్వసౌ
ఖ్యదమౌ కాంతిమతీగృహంబు దరియంగా వచ్చి ఫాలంబుఁద
త్పదము ల్సోకఁగ మ్రొక్కి యెట్లయిన నంబామూర్ధకంపంబు మా
న్పి దయం బ్రోవు మటంచు దైన్యగతి గాన్పింపంగఁ బ్రార్థించినన్. 66

ఉ. ఆలలితాంగి కేళినిలయంబు కవాటము మాటుఁ జెంది భూ
పాలక యింటివా రిడిన బాముల రచ్చల కెక్కినంత యే
చాలదె యింకమీఁదను నిజంబుగ రట్టున కోర్చునంతకుం
దాళునె యాశరీరము వితావిత యెక్కడిజోలి యక్కటా. 67

తే. అరయఁ దోఁబుట్టుపైఁ గల్గు కరుణ నిందు
వచ్చి యీరీతి దేవరవారె యింత
ప్రార్థన మొనర్చుపట్లఁ గాదనఁగఁ దగునె
యైన నొక చిన్నవిన్నప మవధరింపు. 68

క. భామాజనసామాన్యము
గా మది నన్నెంచు జనులు గననేఁడు మొదల్
గామహిలోపలఁ గానని
నామహిమ మెఱుంగవలయు నరనాథమణీ. 69

తే. ఇలఁ బతివ్రత లగువారు గలిగిరేని
కాళి యొనరించు నిజశిరఃకంపనంబు
మాన్పు మని చాటఁ బనుపుము మానవేంద్ర
యప్పు డందటి వగ తెలియంగవచ్చు. 70

క. అని యవ్వధూటి పలుక
న్మనుజకులేంద్రుండు మాఱుమాటాడఁగఁ గొం
కినవాఁడై భువిఁ జాటం
బనిచెం దద్వచనరీతిఁ బ్రకటముగాఁగన్. 71

తే. అంత రాజాజ్ఞ మీఱరాదంచు ధరణిఁ
గలుగుసతు లెల్ల వచ్చి నిక్కమగుభక్తి

నెంత మ్రొక్కిన నంతంత కెచ్చసాగె
ధూర్జటివెలందిమూర్ధవిధూననంబు. 72

తే. కాంతిమతిదక్క మనుజలోకమున నిఁకఁబ
తివ్రతలు లేరటంచు నుదీర్ణవచన
ముఖరులై జనులాడ నమ్ముదిత లెల్ల
సిగ్గుపడి యేగి రప్పు డచ్చెరువుఁ జెంది. 73

ఉ. అంతట రాజమౌళి పునరాగతుఁడై ధరణిన్వధూటికా
సంతతిలోనఁ జూడ నొకసాధ్వియు లేదని యాత్మలోన సి
ద్ధాంత మొనర్చితి న్మముఁ గృతార్థులఁ జేయుమటంచు మ్రొక్క న
క్కాంతిమతీవధూటి యవుఁగాకని కాళిగృహప్రవేశయై. 74

తే. రాజు మొదలయినవారి దూరమున నునిచి
గర్భగృహమున కరిగి వేగమ కవాట
బంధన మొనర్చి గ్రక్కున భద్రకాళి
డాసి నిలుచుండి ధీరతాడంబరమున. 75

క. నామనసువచ్చు కైవడి
నే మెలఁగినఁ జూడలేక యెవ్వతెవే యీ
బూమెలు పన్నఁగ వలదిఁక
యీమేర న్నిలువకున్న నిట్టటుఁజేతున్. 76

తే. అనినం దత్కాళి యెంతకైనను దెగించి
నట్టిదీజంత యేమి సేయంగఁ బూను
నోయనెడుభీతిఁ దలయూఁచు టుడిగినిలువఁ
దరుణి వాకిలి తెఱచి యందఱిని బిలిచె. 77

క. పిలిచిన నరపతి మొదలుగఁ
గలవారలు వచ్చి భద్రకాళిదేవిం
దిలకించి శిరఃకంపము
నిలుచుటకు న్విస్మయాదినిబిడాశయులై. 78

తే. కాంతిమతి భూతలమున సాతాత్కరించి
నట్టియయ్యాదిలక్ష్మిగా కరసిచూడ
మనుజకామినిగాదు సుమ్మనియు మఱియు
మఱియు మ్రొక్కిరి వినయసంభ్రమము లెనయ. 79

ఉ. ఆసమయంబున న్నరవరాగ్రణి భృత్యులు తెచ్చినట్టి సిం
హాసనమందు నవ్వికసితాంబుజలోచన నుంచి వైభవ
శ్రీసముదీర్ణవృత్తి నభిషేకము చేసి విశేషభూషణో
ద్భాసితచిత్రచేలము లపారముగాఁ గయికాన్క చేసి నా
నాసతు లెల్ల మ్రొక్కఁగ నొనర్చి యనేకకృతప్రణాముఁడై. 80

తే. నతు లొనర్చి మహాపతివ్రత యటంచుఁ
బేరుపెట్టి యలంకృతవారణంబు
పై సమాసీనఁ గావించి పటహముఖ్య
భద్రవాద్యరవంబు లంబరము నిండ. 81

వ. ఇవ్విధంబున నక్కాంతిమతి నూరేగించి నిజగృహబహిర్భాగంబున గజావరోహణంబు
గావించిన యక్కాంతిమతిచేత సాష్టాంగప్రణామపూర్వకంబుగా ననుజ్ఞాతుండై
యానృపాలపురుహూతుం డరుగం దక్కినవారలను బాదపరాగంబు ప్రసాదించి
వీడ్కొలుపుచు నమ్మందగమన మందిరాంతరంబునకుం బోయి. 82

తే. వరము లిచ్చు మహాపతివ్రత యటంచు
నేతు కాశీపురాంతరక్షితిజనంబు
లచ్చమగు భక్తి గానుక ల్దెచ్చి చూడ
వేళగానక యుండఁగా వెలసె నధిప. 83

క. అంతయుఁ గనుఁగొని యిఁక నీ
జంత న్నమ్ముదురె యెపుడు చంపునొ యనుచుం
జింతించి యళుకుఁ బాయక
యంతం ద్వర వెడలి కాశి కరిగితి నధిపా. 84

శా. గంగాభంగముల మునింగి నిగమగ్రామేశ్వరు న్విశ్వనా
థుం గీర్తించుచు మ్రొక్కి డుంఠిగజవక్త్రుం గొల్చి యంతంద్రివే
ణిం గాయంబుఁ దొలంచి పూర్వకృతనిర్నిద్రాఘము ల్వాసి నీ
రంగత్పూర్వకృపారసంబునకుఁ బాత్రం బైతి ధాత్రీశ్వరా! 85

క. ఆయద్భుతంబు మదిలోఁ
బాయ మనఁగ లేకయుంటిఁ బదపడి సభలో
నీయాశ్చర్యముఁ గని భూ
నాయక తద్విగుణ మగుట నవ్వుదయించెన్. 86

క. అని తెలుప విక్రమార్కుం
డనుపమ విస్మయతఁ బుష్పహాసుని మన్నిం
చి నితాంతవిభవసౌఖ్యం
బుననుండె న్వింటె వైశ్యభుజగద్వేణీ. 87

క. అని యిట్లు చిలుక పలుకన్
విని మిక్కిలి వెఱఁగుచెంది వెసనంతటిలోఁ
దనచేతి గరలు కనఁబడఁ
జనియెఁ బ్రభావతి రహస్యసదనంబునకున్. 88

తే. కోమటిమెఱుంగుసిబ్బెపుగుబ్బలాఁడి
యంతిపురమున కరిగి సాయంసమయము
గాంచి కైచేసికొని మహీకాంతసంగ
మాభిలాషంబుతోఁ జేర నరుగుదేర. 89

క. కనుగొని గుణసాగరుఁ డో
వనితా చనియెదవె ధరణివల్లభుకడకుం
జను మిఁక నొకథ వినుమని
యనుచుం బలుకం దొడంగె నతివేడుకతోన్. 90

ఇరువదియొకటవకథ

ఉ. అంగవసుంధరాభరణమై యొక పట్టన మంద మొందు మా
తంగతురంగసద్భటకదంబశతాంగతతు ల్చెలంగఁగా
మాంగళికాభిధాన మసమానముగా వహించి యప్పురం
బంగదనామధేయవసుధాధిపుఁడేలు నవేలసంపదన్. 91

ఉ. ఆనరపాలమౌళి కపరాంగము కైవడి నొక్క మంత్రి మే
ధానిధినాముఁడై తగు నతండు నిజాంగన జాయమానశో
భానుతశాంత శాంత యను బాలికఁగాంచి దివంబు కేఁగ సం
తానముఁగోరి లోలయను తన్వి వరించి రమించె నంతటన్. 92

ఉ.ఆలలితాంగి కంటికిఁ బ్రియంబగు సొమ్ము ధరించి సేవక
శ్రీ లమరించి జిహ్వకు రుచించు పదార్థము లాహరించి యే
వేళఁ బ్రసూనతల్పముల వేడుకమైఁ బవళింపఁ గల్గుటం
జాల మదించి జారజనసంగతికై తివురు న్మనంబునన్. 93

శే. ఇవ్విధంబున నప్పూర్ణిమేందువదన
యన్యసంభోగసుఖలేశ మబ్బెనేని
యాకసంబైన భేదించి యవలఁబోవు
నంతకుఁ దెగించియున్న యయ్యవసరమున. 94

క. వారింట దేవపూజా
కారిత్వముఁ బూని వేదఖనియై వినుతా
చారణుఁడై సద్గుణనిధి
చారణుఁ డననొక్కబ్రహ్మచారి చెలంగున్. 95

క. ఈరీతినుండువానిం
జారణు లోపఱిచి యొకనిశావేళఁ దమః
పూరితమగు నొకయింటం
జేరిచికొని యిష్టకామ్యసిద్ధిం గనియెన్. 96

క. కని యది మొదలుగఁ దద్రతి
ననుపమసౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడుచు మరునిం
దనబంటుగాఁగఁ దలఁపుచు
ఘనతరగర్వమునఁ గన్నుఁ గానక మెలఁగెన్. 97

క. అంతఁ దనసవతిసుత యగు
శాంతం బోషింప మఱచి చారణనిష్ఠు
స్వాంతత్వముఁ జెందిన త
త్కాంతామణి నడక లెల్లఁగాంచిన యదియై. 98

తే. శాంత శాంతల యయ్యును జతుర యగుట
దీనికి భయంబు చూపినఁ గాని తనకుఁ
బోషణము లేదనుచు డెందమునఁ దలంచి
యోర్చికొనియుండి యంతట నొక్కనాఁడు. 99

చ. జనకునిఁ జేరి యాతనికి సంతసమయ్యెడు మాటలాడి సొం
పెనయఁగ నీవుగాక మఱి యింకొకతండ్రి గలండు నాకుఁ బొ
మ్మని పలుకన్ వినిశ్చలతరాద్భుతుఁడై మదిఁజెందు సందియం

బునఁ దలపోసి యాసచివపుంగవుఁ డెంతయు నాదరంబునన్. 100

తే. ఇంక నొకతంత్రి గలఁడంటి విందువదన
యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వధూటి
మంచిదని రేయి చూపెద నంచుఁ బలికి
యవలి కరిగిన నమ్మాట లాలకించి. 101

క. ఆలోలాంగన తగదు
శ్శీలం బిది యెఱిఁగి పతికిఁ జెప్పఁగఁ బూనం
బోలు నని తలఁచి మిక్కిలి
జాలింబడి శాంతఁ బిలిచి సప్రియరీతిన్. 102

తే. అనునయించిన నబ్బాల యైన నేమి
నన్నుఁ బోషించెదేని యెంతయును దప్పు
దాల్తు నని పల్కె నింక నత్తరుణి జనక
భావసంశయమెట్లు పాపంగవలయు? 103

క. అని పలికి యూరకుండినఁ
గనుఁగొని యూరుజసరోజగంధి విచారం
బొనరించి తెలియఁజాలక
వినిపింపుమటన్నఁ గీరవిభుఁ డిట్లనియెన్. 104

వ. అంత నిశాసమయం బగుటయు నమ్మేధానిధి విభావధీరితతమఃపుంజం బగు
కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై యుండి యబ్బాలికం బిలిచి ద్వితీయజనకుం
జూపుమనిన శాంత యత్యంతమౌగ్ధ్యంబు దాల్చి తదీయఛాయం జూపిన నతండు నవ్వి
లోలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబులకు నీయందు సందియంబుఁ జెందితి నని
తద్వృత్తాంతం బంతయుఁ దెలిపి పతివ్రతాశిరోమణి వగు నీకిట్టిగుణంబులు పుట్టునే
యని పలుకరించెంగావున నయ్యమాత్యకుమారికకుం గల నైపుణంబు గలిగినం గాక
ధరణీభుజంగపుంగవునిసంగతికిం జనఁగూడునే యనునంతలోన నరుణోదయంబైనం
ప్రభావతీలలితాంగి శుద్ధాంతంబున కరికి క్రమంబున దినావసానం బగుటయు. 105

శా. పన్నీటంజలకంబులాడి తొగబాబాపాదుశాకాయపుం
జిన్నె ల్వ్రాసినచీరె గట్టి యపరంజిం జిమ్ము నెమ్మేనిపై
మిన్న ల్గ్రమ్మెడు సొమ్ము దాల్చి మహిభృన్మీనాంకజన్యక్రియా
సన్నద్ధత్వముఁ జెంద యందము రహింపంజేర నేతెంచినన్. 106

క. అమ్మ ప్రభావతి రాజగృ
హమ్మున కరిగెదవె మంచి దరుగుదువు వినో
దమ్మగుకథ వినియెదె యని
కమ్మనిచక్కెరలు గెరలఁగా నిట్లనియెన్. 107

ఇరువదిరెండవకథ

మ. అవనీమండలమండనం బయిన యార్యావర్తదేశంబునం
దు విరాటుం డనురాజు ప్రోవఁ జెలువందుం భద్రకాఖ్యంబుర
ప్రవరం బొక్కటి యందు విప్రకులపారావారహాలాహలం
బవు నీతం డన దేవలాంకుఁ డొకఁ డర్థాపేక్షమై వర్తిలున్. 108

సీ. అపరకర్మాగతంబైన వస్త్రమెగాని
క్రయలబ్ధవసనంబు కానివావి
పూటపూట పరాన్నభోజనంబేకాని
ప్రియభామనిజభుక్తి పెట్టుమందు
దానలబ్ధంబైన తాంబూలమేగాని
చేనున్నవీడెంబు చెడ్డయొట్టు
వితరణులైన భూవిభులవాకిలెకాని
యింక నిజాలయం బెదురుచుక్క

గీ. గాఁగ నూహించు నప్పాపకర్ముఁ డెంత
యర్థకాంక్షయెకాని ధనాఢ్యుఁడయ్యు
జన్మఫలమైన యట్టిసంసారసౌఖ్య
మనుభవింపంగజాలఁ డో యంబుజాక్షి. 109

మ. పితృకార్యంబున నొక్కనింట కడుతృప్తిం జెంది తత్పూజనా
గతపుష్పాదులు ద్రోచి యార్ద్రరసనాంగశ్రాంతి దైన్యస్థితుల్
జతగూడంగ నతండు గేహముల "బిక్షాందేహి" యంచున్ దరి
ద్రత గల్పించుచు తెచ్చి బైక్షము తుదిన్ గయ్యంబు సేయున్ పురిన్. 110

క. తొడిబడ నొకయింటితిథిన్
తడవుగ నాపోశనంబు ధరియించి కడున్
గడుపెద్ద దక్షిణిండని
యొడబడినంగాని భుక్తి కొగ్గఁడు పడతీ! 111

సీ. గార్హస్థవరులు దక్షణయుంచు దుడ్డు కా
సులు నిచ్చువానిపై సొరిది వైచు
నడిగి తెచ్చిన పోఁకలాకులు మాపటి
వేడుకకాండ్రకు వెల కొసంగు
దీనమును ముష్టియెత్తిన ధాన్యములు దెచ్చి
మారుబేరంబు కోమటుల కమ్ము
నలయక గూర్చి బైక్షాన్నంబు పరదేశ
వివిధమానవులకు విక్రయించు

గీ. నొదవినంతయు టాకుసేయుట యకార్య
మనఁగవచ్చునె లోకుల కైననేమి
యతఁడు దీలమీఁద వచ్చినయపుడు నైన
రూక మార్పడు కమలవిరోధినయన! 112

సీ. మనసుకోరికదీర తనువు నీతనిగాఁగఁ
దలచును యదె పిండదానమన్న
ఘననిదానముగన్న గతి నుచ్చి చంకలు
దాటించు కార్పాస్థదానమన్న
నరచేతి ముడువగా నది యెంచి యెందైన
దవ్వేఁగు మహిషప్రదానమన్న
చెలరేఁగి కుప్పిగంతులు వైచి చంగున
దాఁటు నాలింగన దానమన్న

గీ. కాలపురుషాదిదానసంగ్రహణములకు
నెలమి వచ్చినవారితో కలహమాడి
యదను దప్పిన మరి పాళ్ళకైన బెనగు
నాశ బాల్పడి నవ్విప్రపాశవరుఁడు. 113

చ. సమయము వేచి యాద్విజుఁడు సంక్రమణగ్రహణాదిపుణ్యకా
లము లరుదేర దర్భలు తిలల్ ధరియించినవాని మజ్జన
ప్రమదజనంబు లొల్లమని పల్కినమంత్రము లుగ్గడించి వీ
సముకడగాగ గైకొను ననహ్యతరొక్కము లెన్నఁడెన్నడున్. 114

గీ. వ్రతములందున చిననాటి వడుగటంచు
దేవతోత్సవమని తండ్రితిథి యటంచు
వాతబేగులు మాన్ని యెవ్వారిగన్న
నేటు నాతఁడు ధనకాంక్ష వీటిబోవ. 115

సీ. అన్నంబు వెట్టింపు నాఁకలిగంటినో
యయ్యవార లటంచు నార్భటించు
పరిహరించినఁబోక బహుసాహసస్ఫూర్తిఁ
బలిమిమీఱఁగఁ దల్పుఁబడగఁద్రోయు
కూడకుండిన మదుర్ గోడ చెంగునదాఁటి
బంతిలో కూర్చుని రంతుచేయు
మెడఁబట్టి ద్రోచిన బడి చెయ్యి విఱిగెనో
కూయంచు మొఱవెట్టు గోపునెఱపు

గీ. నెట్టులయినను భుజియింప కెడసిబోవఁ
డాతఁడు పరాన్నభక్షణాయత్తుఁ డగుచు
బ్రాహ్మణోత్తమజనసమారాధనంబు
శిష్టనుతముగ గృహపతుల్ సేయునపుడు. 116

సీ. సంతలోఁ బ్రత్తి బిచ్చము లెత్తి నూఱాఱు
వగల జన్నిదములు వడికి వడికి
నికటకాననభూములకు నేఁగి మఱ్ఱియా
కులు దెచ్చి విస్తరుల్ గూర్చిగూర్చి
శాకపుబీజము ల్చల్లి బావులనీరు
చేఁది పోయుచుఁ బైరు చేసిచేసి
వేకువ నంగళ్ల విక్రయవేళల
జాఱిన మిరియంబు లేఱియేఱి

తే. యన్నియును విక్రయించి భార్యాకుమార
ముఖ్యు లాఁకట మ్రొఁగ్గిన మొగముఁజూడఁ
డాసపడి యేమి గోరిన నాగ్రహించు
జందెములు దెంచుకొని తద్ద్విజన్మఖలుఁడు. 117

తే. ఇట్లు గడియించి ధనమెల్ల నింట నునిచి
యతఁడు పరలోక మెనయఁ దదాత్మజుండు
గర్గుఁ డనువాఁడు కౌమారకలితుఁ డగుచుఁ
దరుణగాణిక్యవిహరణాదరణుఁ డగుచు. 118

సీ. కన్నెఱకంపుబింకముఁబోని నేయాలు
వెలఁబెట్టి బలుకు సుద్దులకు లొంగి
రతులకు జాణబేరము లంచు చెలులచేఁ
బరికించు వన్నెచిన్నలకు మఱఁగి
వలచితిరోరి! యీవుల కేమియెడఁబాయ
వలదనుతక్కుమ్రొక్కులకుఁ జిక్కి
సాకటి బిండుగల్ జాతరల్ మొదలుగాఁ
దలపెట్టి గొఱుగువింతలకుఁ దగిలి

గీ.పోటు గడియించి రోసంబుఁ బొడమఁ జేసి
కలుపుగోలు వహించి పోకలకు నలరి
గర్గు డడ్డంబు లేక బోగంపుఁజెలుల
కైవశముచేసె దనయింటఁగలధనంబు. 119

సీ. జోగి జంగంబు లెచ్చుగఁ బల్కులకు వాఁడు
చెలరేఁగి లంజమందులకుఁ జల్లి
తముకు వేసినవెన్కఁ దాఁ జరించినఁ బట్టి
యునుపకుండఁ దలార్ల కొసఁగి యొసఁగి
కొండెము ల్జెప్పక యుండ విరాటభూ
వరుని వాకిటి చనవరుల కిచ్చి
'దర్పకాకార! దాతలరాయ!' యని వెంటఁ
బడు బట్టువారికిఁ బాఱవైచి

తే. తగులుగా నిచ్చు పీటమర్ద విటచేట
కులకును విదూషకులకు మేకోలు నడపి
తండ్రి గడియించినట్టి విత్తంబుపోవ
గుల్లగాఁడయ్యె నవ్విప్రవల్లభుండు. 120

తే. ఇవ్విధంబున లేమి వహించి గర్గుఁ
డప్పురము రోసి పరభూమి కరుగుచోటఁ
బ్రబలమగు నొక్కయగ్రహారమున నిలిచి
యతిపిపాసాబుభుక్షాతురాత్ముఁ డగుచు. 121

చ. సకలపురాణము ల్నిగమచర్చ లెఱింగిన వైదికాఖ్యుఁ డొ
నొకగృహమేధి పిల్వఁగఁ దదజ్జ్వలమందిరసీమఁ జేరి యిం
చుక తలవంచుచుం బెళుకుఁజూపులతో వెసఁబాద్యమిచ్చుత
న్ముకురకపోలఁ గన్గొని కనుఁగవకుం బ్రమదంబు వొందఁగన్. 122

సీ. జాఱు పెన్నెరిగొప్పు జాతమన్యవశిలల్
నించు చేపట్టుగావించు నేర్పు
గిలుకుమెట్టెలు మ్రోయ కేకినీయానంబు
దెలుపుచు శాకంబు దెచ్చు నొరపు
పైటకొంగర వీడ బాహుమూలద్యుతుల్
మించగాఁ గదిసి వడ్డించుఠీవి
కమ్మజోడసియాడ కలితకోకిలరుచుల్
రాజిల్ల బెగడ మారడుగునేర్పు

తే. పతికిఁ జాటుగ నిల్చి తప్పక మెఱుంగు
సొలపుఁజూపుల బెళికిపోఁ జూచుదారిఁ
దియ్యవిలుకానిఁ దెచ్చి ప్రతిష్ఠ సేయఁ
గర్గుఁ డిష్టాన్నభుక్తి సోత్కంఠుఁడయ్యె. 123

వ. అయ్యవసరంబున. 124

సీ. మానసాజాతిశ్రమంబు దీటిత్తిసో
గాంక్షించి నాపైని గాలి విసరె
నటవీచరత్కేకి హర్షావహిత్థంబ
మర్చికోచాటంత మబ్బుదోఁచె
పథికయూథములు ప్రాప్యగ్రామములు జేర
నభ్ర మంబరమెల్ల నల్లిగొనియె
కాంక్ష కన్గొను సైరికవితానములచూపు
మిఱుమిట్లుగొన తీగె మెఱుపు మెఱసె

గీ. తరుణు లధిపుల మై వ్రాల నురుము లురిమె
చెలఁగి చాతకి నో రొగ్గ చినుకురాలె
నవని నేకార్ణవం బైనయట్లు జలము
వెల్లువలుగాఁగ నొకమహావృష్టిఁ గురిసె. 124

తే. అపుడు వైదికుఁ డాగర్గు నాదరించి
వానతఱియయ్యె రవి గ్రుంకవచ్చె నింక
నెందుల జనలేవు శయనింపు మిందె యనుచుఁ
దాను నాతఁడు సమయకృత్యములు దీర్చె. 125

తే. పవ్వళించిరంతఁ బనిదీర్చి దీపంబు
మలపి యద్దగోడ మఱుఁగుగాఁగ
వైదికునిసుధాంశువదనయు శయనించె
పచ్చవింటిరాయఁ డెచ్చరింప. 126

మ. గొనబుం బ్రాయము రూపసంపదయుఁ బేర్కొఁగల్గుట ల్మాటికిం
దనువీక్షించుట గర్గభూసురునిమీఁదం గోరుకు ల్మల్లడు
ల్గొనఁగా నేఁడొకనాఁటిమాత్రమున కీలోలత్వ మేలంచుఁ జెం
దినధైర్యంబునఁ గొంతసేపునకు నిద్రించె న్వరాకాంక్షియై. 127

ఉ. గర్గుఁడు దానిమేనియధికవ్యతిరూపములు న్విలాసనై
రర్గళము ల్విలోకనపరంపరలుం దలపోసి చిత్తభూ
మార్గణభూమి నొంప ననమంబగు తామస మంకురింపఁగా
నిర్గతభీతి వైదికుఁడు నిద్రవహించుటఁ జూచి గ్రక్కునన్. 128

క. చని దానివీఁపుపైఁ గర
మునుప న్మేల్కాంచి యాతలోదరి నాథుం
డని యెగ్గ నతఁడు తద్రతి
దనిసి వెస న్శయనభూమిదండకు నరిగెన్. 129

క. అంతటఁ నిశిసమయమునకు
నంతము గలుగుటయు గర్గుఁ డరుగం గని య

క్కాంత నిజాధిపుఁ గనుఁగొని
సంతసమున సిగ్గు సాధ్వసం బొనగూడన్. 130

చ. పదరీతిరేమి రాత్రి నగుబాటని యెంచకవచ్చి యంతసే
యుదురె గృహంబులో నితరుఁ డున్కి యెఱుంగరె సిగ్గు దాకదో
మది మగవారలైనను సమస్త మెఱింగినయట్టివారికే
దుది నొకవేళ నేమియును దోఁచదువో గద యెంచి చూచినన్. 131

క. అనిన విని నేను నిశి మే
ల్కననే లేదనుచు దానికాంతుం డిదిగ
ర్గునికృత్యమె కావలెనని
ఘనమైన జుగుప్స వొడమఁగాఁ గుత్సించెన్. 132

తే. అప్పు డన్నాతి యేరీతి నాత్మమాన
భంగమాచ్ఛాదితంబు చేయఁగవలయు
ననఁ బ్రభావతి నన్నేమి యడిగె దవలి
కథ యెఱింగింపుమనిన శుకంబుఁ బలికె. 133

మ. అపు డమ్మానిని యథ్వనీనకృతధౌర్త్యప్రక్రియల్గాఁ దలంచి
పతిస్వాంత మెఱింగి మోసము జనించెం జూచితే యింకమ
న్నిపుణత్వంబునఁ గాని యీవిభునిసందేహంబు పోదంచు డెం
దపుఁదమ్మిం దలపోసి యద్భుతరసానందంబుఁ గల్పించుచున్. 134

ఉ. కంటిరె యెంతవింత కలగన్నపు డెల్లను మీరు వచ్చి న
న్నంటినయట్టులుండు నదియౌఁగద రాతిరి మిమ్ముఁ బాసి నే
నొంటిగఁ బవ్వళించుటకు నోపక చింత వహింప నంతలో
గంటికి నిద్రవచ్చె గలగంటి భవద్రతి గల్గినట్లుగాన్. 135

తే. వామహస్తము నురముపై వైచి నిదురఁ
జెందుతఱిఁ గానికల గందు రందు రెందు
నవ్విధంబునఁ బవళించి యైనకలయ
గంటి భవదీయకారుణ్యగరిమవలన. 136

క. అని పలుకు దానిమాటలు
విని నిశ్చయ మని తలంచె విభుఁ డోపద్మా
నన యంత నేర్పుగలిగిన
జనవచ్చు నటంచుఁ గీరచంద్రుండు పలికెన్. 137

గీ. ఆప్రభావతి బాగాయె నంచుఁ బలికి
ప్రాగ్దిశాపాండిమము గాంచి పడకయింటి
కరిగి పగలెల్ల ద్రోచి దినాంతవేళ
యధిపసంగమగుతుకమాస్యమునఁ దొలుక. 138

సీ. కలికి చేర్చుక్కయౌ గాదుగా కచభృంగ
భంగపాళికకోరపంక్తిగాని
కస్తూరితిలకమౌ గాదుగా ముఖపద్మ
సక్తశైవాలలేశంబుగాని
రంగులరవికె నారాదుగా కులశైల

గ్రసితనాగేంద్రత్వక్చయముగాని
గతివన్నెచీరెయౌ గాదుగా తనువిద్యు
తాభాదివారివాహంబుగాని

గీ. కనకమేఖలయౌ గాదుగా నితంబ
నవ్యకటిదేశకృతతోరణంబు గాని
యనుచు వర్ణింపఁ గైచేసికొని యొయార
మమరవచ్చెఁ బ్రభావతీహంసయాన. 139

మ. అపు డాచక్కెరదిండిపక్కిదొర యక్కా! నేఁటి కిమ్మేనిచొ
క్కపుశృంగారము వక్ష్యమాణకథజోన్ వింతయయ్యేన్ సుమీ
కృప దళ్కొత్తఁగఁ జిత్తగింపుమని యంగీకారముం గాంచి నే
రుపు మీరం దెలుపందొడంగె పలుమారుం దేనియల్ చిందగన్. 140

ముప్పదియాఱవకథ

క. సుజనాకరమగు నొకపుర
ము జగజ్జేగీయమాన మొదవగ ముదితా
గజరథమురుదురురయహయ
భుజవిజయసనాథసుభటభూయిష్ఠంబై. 141

క. ఆరాజధానియేలు గ
భీరుం డనునృపతి యతనిప్రియమంత్రి జర
త్కారుఁ డన వెలయు నతనికు
మారుఁడు గుణశాలి యనఁగ మాన్యతఁ గాంచెన్. 142

గీ. అతఁ దొకనాఁడు హరిశర్మ యనఁగబరఁగు
నొక్క తైర్థికుం డేతేర నొదవుభక్తి
నతని కిష్టాన్నసంతుష్టి యాచరించి
యర్హసంభాషణంబుల నలరఁజేసి. 143

క. అన్నియుఁ దొరగిన యట్టి ప్ర
సన్నాత్మా కలియుగంబు చటులాఘతదు
శ్చిన్ను లగుజనుల కేక్రియ
నెన్నగ సద్గతులుగలుగు నెఱిగింపఁగదే? 144

వ. అనిన విని యమ్మహీసురుం డిట్లనియె. 145

సీ. అన్నదానంబు దురంతపాపాటవీ
జాలంబునకు దావకీలగాదె?
సురపితృభజనంబు దురితమేదురధరా
ధరకోటులకు వజ్రధారగాదె?
కూపకల్పన మహాఘోరదుష్కృతతమః
కాండంబునకు భానుకరముగాదె?
తరుకోటి నిల్పు టుత్కటకల్మషాబ్ధిక
లమునకు జంఝానిలంబుగాదె?

గీ. ధరణి మఱియును భూసురస్థాపనంబు
మొదలుగా నెన్నఁగలపుణ్యములు సెలంగు
నవియు సాలవె వృజినాగ్ని నవలనార్ప
సద్గతులు గూర్పగ నమాత్యచంద్రతనయ. 146

వ. అనిన విని యమందసందేహకందళితహృదయారవిందుఁడై యమ్మంత్రినందనుండు. 147

గీ. ముక్తి దొరకదు విజ్ఞానముననెగాని
కర్మమునఁగాని విజ్ఞానగరిమ లేదు
జ్ఞానసత్కర్మహీనులె జనులకల్ప
మతుల కేరీతి గల్గు సద్గతులు చెపుమ? 148

క. అనఘాత్మ యనాయాసం
బున కర్మఫలంబు జ్ఞానమున జెంది రయం
బున లింగశరీరము వీ
డ్కొని సద్గతి గాంచు వెరవుగోరెద చెపుమా. 149

చ. అన విని యమ్మహీసురకులాగ్రణి యించుకసేపు కొంతచిం
తన మొనరించి యంతట పితామహుమాట దలంచి మంత్రినం
దను గనువిచ్చి చూచి చిఱునవ్వు కెలంకుల చిన్నవెన్నెలల్
చినుకగ నిట్లనున్ ప్రమదసింధునిమగ్నమనోంబుజాతుఁడై. 150

గీ. బంధురక్షక! యిది మంచి ప్రశ్న కలియు
గమున పాపాత్మజనులకు గతులుగలుగు
వెరవు దెలిపెద నన్నిట్లు వేఁడ భూత
కరుణగలవాఁడ వగు టెఱుగంగనయ్యె. 151

క. మును బ్రహ్మ దెలిపె భూతల
మున గాశీక్షేత్రరాజమును శ్రీముష్ణం
బు ననాయాసంబున కలి
జనులకు సత్పుణ్యగతు లొసంగు నటంచున్. 152

క. కావేర్యుత్తరభువిసం
జీవనదికి పడమటను నృశేవధికకృషా
శైవనికి దక్షిణంబగు
తావున శ్రీముష్ణవిష్ణుధామము వెలయున్. 153

సీ. శ్రీవరాహస్వామి చిత్తాపకల్పితా
మోదసాగరము శ్రీముష్ణపురము
ప్రతివారసేవకాగతశతక్రతుశాలి
ముఖసరోత్కరము శ్రీముష్ణపురము
ముక్తివధూటిముముక్షుకోటివిధూత
మోహనాకరము శ్రీముష్ణపురము
నటతపురోమణి ఘటితనూపురరావ
ముఖరితాంబరము శ్రీముష్ణపురము

గీ. స్మరణమాత్రవినిర్ధూతసకలపాప

మూలసంతతివరము శ్రీముష్ణపురము
దర్శనాలోలహృదయకందళితలసద
మోఘసుజ్ఞానధరము శ్రీముష్ణపురము. 154

క. శ్రీముష్ణము శ్రీముష్ణము
శ్రీముష్ణం బనుచుఁదలప జీవుఁడు కర్మ
గ్రామము దహించి గర్భ
స్తోమప్రాప్తులును నడుచుద్రోవలు మఱచున్. 155

సీ. పొందుగోరదు నిజభుక్తి కాలాగతా
గాధబాధాకరవ్యాధిచయము
చేరలు పోదు దురంతచింతాతిసంతాప
కృతిమహిన్నిద్రదరిద్రరవము
తొంగిచూడదు మనోభంగపారంపరీ
విత్రాసజనతతాపత్రయంబు
తడవఁబోవదు మహోద్ధామకామక్రోధ
మాత్సర్యద్రోహాదిమదకులంబు

గీ. మించి శ్రీముష్ణ మంచు దలంచువాని
మాట లేటికి వానికర్మంబులు వ్రాయు
చిత్రగుప్తులు తమలెక్క చెడియె ననుచు
కవిలె పడవేయుదురు ధర్మకార్యదుర్య! 156

సీ. శ్రీముష్ణ మని దలంచినఁజాలు ప్రాకర్మ
కలితపాపౌఘంబువలనఁ బోవు
శ్రీముష్ణయాత్ర చేసినజాలు నన్యాన
విజ్ఞాన మది కాళ్ళవ్రేళ్ళఁ బెనఁగు
శ్రీముష్ణపురముఁ జూచినఁజాలు భోక్తవ్య
కరమకాండంబు లెక్కడనొ యడఁగు
శ్రీముష్ణనగరు డాసినఁజూలు కైవల్య
పథమెల్ల కిల్లాకు పంపుసేయు

గీ. తగులుచే నైన శ్రీముష్ణధామసీమ
కాపురం బున్నవానిభాగ్యంబుఁ బొగడ
నలవియే బ్రహకైన బల్ చిలువకైన
తలఁచినంతనె మైగరుపొలిచె జూఁడు! 157

గీ. ఇతరపుణ్యస్థలంబుల నెందుఁజూడ
దారమును దెల్పి కరుణించువారు లేరు
కాశి శ్రీముష్ణమున రమాకాంతునాజ్ఞ
హరుఁడు గరుడుఁడు నుపనిష్టు లగుదురయ్యా! 158

సీ. జనకేళిరతవిరజానదీజలజాత
కులసౌరభము గుబుల్ కొనగడంగి
పుడుకబెట్టులతేనె దడిసిన నునుఱెక్క
సురటిజల్లినగొట్టుసోక విసరి
హరిపదంబులు దార్ప నర్హమౌ కంటికి

దంబుపై నుత్తమాంగంబుఁ జేర్చి
వైకుంఠపురసురావళి బరాబరి సేయు
మృదులహస్తమున నెమ్మేను నిమిరి

గీ. ఖగకులేంద్రుండు దక్షిణకర్ణమునను
తారకబ్రహ్మపరమమంత్రంబు నొడువు
గడగి కడపటిపయనంబుఁ గాంచువాని
కోమహామహా శ్రీముష్ణగ్రామసీమ. 159

సీ. ఎందుండివచ్చునో యినకోటినిభచక్ర
మరుదెంచు దకిణహస్తమునకు
సమయమౌ టెఱుఁగునో ఘుమఘుమధ్వనిశంఖ
మపు డొద్దు వాయకరాగ్రసీమ
యెవ్వరు పనుతురో యలహేమచేలంబు
జగనీటుగసు కటీచక్రసీమ
తరివేచియుండునో తతమణీకోటిర
మవతీర్ణమగు నుత్తమాంగమునకు

గీ. పతగరాజోక్తతారకబ్రహ్మమంత్ర
మంత్రములు కొన్ని వీనులవల నటింప
తనువుతో బొందు సడలించు ధన్యమతికి
భూసురోత్తమ శ్రీముష్ణపురమునందు.

శా. శ్రీముష్ణంబు సమస్తవైష్ణవమహాక్షేత్రాళికిన్ రాజసే
వామంత్రంబున పాపలోపకరణవ్యాపారపారీణమై
యామోదం బొదవించు నిచ్చు బలదీర్ఘాయుంగళావైభవం
బేమో యంచు మదిం దలంచెదవుసుమ్మీ మంత్రిరాణ్ణందనా.

వ. విశేషించియుఁ బంచమహాపాతకంబులసైన్యంబ పటాపంచలంబు గావించుసమయం బొక్కటి గలదు. అది పరమరహస్యం బిత్తఱి బశ్చాత్తాపమునం జీకాకుపడు నీకుఁ దెలుపందగు నిం దెవ్వరు లేరుగదా! దగ్గఱకు రమ్ము! కృతాఖిలజనోల్లాసంబగు మాఘమాసంబున, నక్షీణపుణ్యలక్ష్మీవిధానపక్షంబగు శుక్లపక్షంబున, దుర్దమదురితమర్దనఘనంబగు చతుర్దశిదీనంబున, శ్రీముష్ణంబున, నిత్యకృత్యంబులు నిర్వర్తించి, రథోత్సవోత్సాహుండగు వరాహదేవుని భజియించి, యవ భృదస్నానకుతూహలుండగు నద్దేవుని వెంటనె ప్రాగంబునిదానంబున కరిగి, వేఁగిన పున్నమనాఁడు, ప్రాతఃకాలంబున తదంబుల గ్రుంకి, మధ్యాహ్నంబునకు, చకచకితగోపురమణీడంబరంబగు పురంబునకుఁ జని, సంజనితకంజాతవిహారమాణరథాంగవధూవిభ్రమశ్రీకరంబగు నభ్రసరోజాకరంబున మునుకలిడి, తనుకలితకనకవసనరుచినిచయప్రకాశితదిశాబృందుండగు గోవిందదేవుని సందర్శించి, విజ్ఞానసభాభాసమానుండగు నీశానునకు నమస్కారంబు గావించి, యేతెంచి, దినాంతరంబున, సదావాసితగంగానిర్ఝరిణియగు నిత్యపుష్కరిణి నవగాహంబు గావించి, నిశాముఖంబున వరాహదేవుని సేవించి, తత్ప్రసాదంబును భుజియించినవారికి, దేశాంతరనివాళియైన, దుష్కృతక్లేశలేశంబులు లేక, యనేకాభీష్టంబులు చేకూరు; నావెనుక కైవల్యంబునకుం గాణా చీకాండ్లగు. దైవయోగంబున నమ్మాఘమాసం బాసన్నమైయున్నయది. ఏను దద్వ్రతాచరణంబున కఱుగుచున్నవాఁడ నచ్చటికి వచ్చితిరేని రమ్మని పలికిన యమ్మహీసురపుంగవునిం

గనుంగొని యభంగురసంతోషాంతరంగుండై గుణశాలి యిట్లనియె. 162

మ. మును నీతావకపాదపద్మవినుతిం బూతాత్మతం జెందినాఁ
డనొ నీసత్కరుణాగుణంబు కొనియాడం శక్యమే నాయశం
బునకున్ విస్మృతి దెల్పితే దయవెసం బూర్ణంబుగాఁ దెల్పి దో
కొనిపొ మ్మెచ్చటి కేను వత్తు నిక నీకున్ శిష్యశిష్యుండనై. 163

సీ.చక్కగాఁ బోనున్న సంయమనీపురం
బున కేఁగుత్రోవల ముండ్లుగొట్టి
చలపట్టి దురితావళులె వ్రాయుచిత్రగు
ప్తులలెక్క హంసపాదులు ఘటించి
మున్నుగా నమరించి యున్నదండనదాడి
యాతనసాధనం బవల ద్రోచి
దండనోత్సుకవృత్తి దరిజేసియున్నట్టి
పాశకోశము పటాపంచఁజేసి

గీ. నన్ను రక్షింప వచ్చి తెంతటిమహాను
హుండవొగాని యిది యేల నుర్విమీఁద
మిమ్మువంటి మహాత్ములు మెలఁగుటెల్ల
కూర్మి దీనుల రక్షించుకొఱకుగాదె? 164

క. అని చిలుక బలుకుచుండగ
నినుఁడు పూర్వాద్రిమీఁద నెక్కుట గనుచున్
జనియె ప్రభావతి నిద్రా
ఘనపరవశనిమీలితాక్షికైరవి యగుచున్. 165

గీ. చారుకేళీనిశాంతంబుఁ జేరి నాఁటి
రేయి రాజిల్కరౌతు గారించి రాజు
వలపుతో వచ్చు నాప్రభావతినిఁ జూచి
"తేమనోభీష్టమస్త"ని తేనెలొలుక
బలికె తక్కటికథ విన జిలుక యపుడు. 166

ఏఁబదిమూఁడవకథ

వ. అని యిట్లు గుణశాలి సన్నుతించి నీవెంట వత్తు ననిన. 167

చ. అనిన నతండు మేకొన కరాబ్జగృహీతతదీయపాణియై
జనభయకారిఘోరవనశైవలిని పురవక్కణంబులె
ల్లను గనుసించికొంచు నచలత్వరమించఁగఁబోయిపోయి నూ
తనతరహర్షగద్గదవిధంబున నాతనిఁ జూచి యిట్లనెన్. 163

క. చెంగట గంటివె దక్షిణ
గంగాద్వారము గిరీంద్రకన్యాసదయా
పాంగత్రిలోకము కాముక
శృంగారమధ్యమై బుధివింధ్యంబున్.(?) 169

మ. తనరన్ గంటిరె వృద్ధశైల మిదిగాదా! కంతువిద్వేణ్ణికే

తనమౌ దక్షిణకాశి ముష్ణపురభూదారేశవాత్సల్యసం
జనితానందత నిచ్చటన్ శివుఁడు లాస్యప్రౌఢి గన్పించు నీ
తని సేవించకయున్న తన్నగరియాత్రాసిద్ధి లే దెరికిన్. 170

క. మీరు చతుశ్శృంగములప్ర
కారమున గయాప్రయాగకాశీగంగా
ద్వారము లచ్చుట నొక్కొక
వారణమున వచ్చి నిల్చె వరవినయవిధీ. 171

మ. అని విన్పించి యతండు దాను వెస వృద్ధాప్రస్థలిం జేరి తె
ల్ప నశక్యంబగుసంతసంబు వొడయన్ పాతాళగంగానదిన్
దనువుల్ ద్రోచి తదగ్రగర్భగృహవాస్తవ్యున్ సురస్తవ్యుశ
ర్వుని సేవించి నుతించి వెల్వడి మనోరమ్యోక్తులై పోవుచున్. 172

క. ధీనిధి హరిశర్మ మహా
జ్ఞానున్ గుణశాలిఁ జూచి సరసం గంటే
యానందభవన మనియెడి
కానన మిది బరగు ఝల్లికావన మనఁగన్. 173

మ. సకలర్తుస్ఫుటమానసత్ఫలసమాజం బివ్వనం బక్కర
శ్మికిజోటీయమి మధ్యపక్కణజనశ్రేణుల్ తటాకోత్కరా
బ్జకులంబుల్ ముకుళించుటన్ విరియుటన్ జేయున్ ప్రక్రియా
నికరాదాయపరాయణంబులను వింటే! వరాణ్ణందనా! 174

సీ. వనరాశి యని డాగవచ్చినమైనాక
ధరముకైవడి గజోత్కరము దసర
నతులసాలసమూహమగు టనంతర చర
తురగాళియై మృగస్తోమ మలర
పుండరీకాననంబుగదా యని వసించు
నంచలరీతి సింహములుఁ బొసఁగ
సత్పథత్వం బిచ్చి చలియించుకరిమ్రబ్బు
తుటుములగతి కిటిసటలు వెలయ

గీ. కదసి చెలఁగె లతాడోలికావిహారి
సౌరి బాలాంఘ్రినఖకాంతిచంద్రికాలి
కసితకాసారగంభీరగంధకలిత
పవననవనేయ మానందభవనచయము. 175

క. ఆనందభవనవని కెన
యానందనవనము నెన్న నర్హం బగునే?
కానం దలపఁగరాదని
కానందగు సకలఫలనికాయాస్పదమై. 176

క. ఈవల కృష్ణయు నావల
కావేరియుఁ గొలువఁ బలువగలఁ జెలఁగెడు నా
శైవలి నీవల్లభుక్రియ
నీవనతల్లజము గంటివే! విలసిల్లెన్. 177

క. అదె కంటివె శ్రీముష్ణము
నదెపో యక్కాంతి గోపురాగ్రనిరీక్షా
విదళితదూరాగతకో
విదజనసంసారఘోరవిధతృష్ణంబున్. 178

సీ. ఈవనంబుల వెట్టి యింద్రపట్టణసీమ
హవణించు నందనం బయ్యె నేమొ?
యీమేడలప్రమాణ మింతని పద్మజుం
డమరింప సురశైల మయ్యె నేమొ?
యీయంగజులవస్తు లేమైన గిలుబాడ
యక్షేశునకు నిధు లయ్యె నేమొ?
యీసరస్థితిఁ జూచి యెవ్వరో యీరీతి
నడరింప మానసం బయ్యె నేమొ?

గీ. యీపురముతోడ జోడుగా నెన్నిమారు
లైన గావింప వైకుంఠ మయ్యె నేమొ
నంతపయిలేక నిది సేర నబ్బుటెల్ల
మన మొనర్చినభాగ్యంబు మంత్రితనయ! 179

క. ఏతన్మాత్రమె విభవస
మాతత మిది దక్షిణప్రయాగ యనఁగ వి
ఖ్యాతం బీశ్రీముష్ణం
బీతరి సేవింపఁగలిగె నీశ్వరుకరుణన్. 180

మ. కనుఁగొంటిన్ ఘనమార్గలంబితచణాగ్రస్వర్ణకుంభంబుతో
వనము న్నర్కవిమాన మచ్చుటఁ జూమీ వారాహదేహంబుఁ జెం
దిన నాతండ్రి ముకుందుఁ డాఢ్యుఁడు రమాదేవీసహా యుండు స
జ్జనులన్ బ్రోచుచునున్నవాఁడు కరుణాచాతుర్యధుర్యంబుగన్. 181

చ. కనఁబడురంగుబంగరుతగళ్ళధగద్ధగితప్రభానిగుం
భనమున మించె బావనసమాజము జూచితె యచ్చుటన్ వరా
హుని భజియింప సత్త్వదివిజోత్కరమున్ వసియింపఁ దన్నికే
తనమగు మేరుభూధర ముతానతదర్థము నిల్చెనోయనన్. 182

ఉ. అన్నియు నారయన్ బహుపురాగతతైర్థికసంకులంబులై
యున్నది వీథు లేమిగతమో? యిది మాఘముగాదె? రేపుగాఁ
బున్నమ నేఁడు సుమ్ము మనపోత్రిశరీరునకున్ రథోత్సవం
బెన్నగ నిప్డు పుష్కరణి కేఁగుట యుక్తము గాదె యిత్తరిన్. 183

క. అని పలికి యతని దోడ్కొని
చని యాతాయాతవివిధజనసమ్మర్దం
బునకున్ లోఁగుచు మదిఁ బ
ర్విన నివ్వెర నిత్యపుష్కరిణియున్ గనియెన్. 184

సీ. దూరాగతాత్మబంధువులు డాశిన వంశ
జేతలవావులు సెప్పువారు
నడయాడుచును భయం బడర నొండొరుకరం

బులు గట్టిగాఁబట్టి నిలుచువారు
చేపట్టు వదలుటఁ జెదరినతమవారిఁ
బేర్కొని బెట్టుగాఁ బిలుచువారు
నితరజనాహ్వానమతికి తన్నామకు
లగుటనే నేమేమని యనెడువారు

గీ. స్నానతటగతజనపటాంచలవిగళిత
నీరసంకేశనికటవనీతలమునఁ
గడగి మునివేళ్ళ బట్టూఁది నడచువారు
గలిగి తన రారు నిత్యపుష్కరిణి గంటె! 185

సీ. పూర్వభాగమున నద్భుతలీల జాహ్నవీ
గోదావరీనదుల్ గొండ్లి సలుప
నగ్నికోణంబున యమునాసరస్వతీ
ఝురీణులు నిండుగాపురముఁ జేయ
దక్షిణంబున సముత్కంఠతో నర్మదా
సింధుస్రవంతులు సిరులు గాంచ
నిరుతిదిక్కున నిందితతామ్రపర్ణీక
వేరనదులు వేర్వేరఁ బొసగ

గీ. పశ్చిమంబున తుంగయు భద్రయును స
మీరునెడ కృష్ణవేణి కుబేరదిశమ
లాపహయు, భీమరథియు, హరాశ, రసయు
నెలమి భవనాశనియు నిల్వనిది సెలంగు. 186

చ. తటమహిజాతనూతనలతాగళితసవాశితోడి యు
త్కటమకరందబృందములు దాల్చిన యర్ధవికస్వరాంబురు
ట్పుటలము పద్మతోయములు బర్వగఁ బుణ్యసరఃకదంబమే కడా
పట నరుదెంచి యిందు మునుగన్ వలకొన్నవిధంబు దెల్పెడున్. 187

సీ. ముసుకులతో వచ్చి మునిగెడు శుద్ధాంత
కాంతలకస్తూరికమ్మవలపు
బలుబరాబరులు బోల్పడవచ్చి గ్రుంకు భా
మినుల చొక్కపుఁదట్టుపునుగుతావి
గములుగా వచ్చి తానములాడు కర్ణాట
సతులపాటీరంపుసౌరభంబు
హితులతోడుగవచ్చి యీఁదెడి ద్రావెడ
పంక్తి మంజలికాపుపరిమళంబు

గీ. తగులుకొని మించుకరులగంధములచేత
తైర్థికావళి బడలికల్ తలగఁజేసి
తనశ్రమాపహనామంబు ధన్యతమము
గా మిటారించె నిత్యపుష్కరిణి వింటె! 188

గీ. కమలమకరందరసమధ్యకన్యకాపు
కారము వసించి నిత్యపుష్కరిణిజలము
నడుమ నందంబునొందె కుందనపుతగుడు

లంటి దాపిన నవరత్నమంటపంబు. 189

సీ. ఎవ్వరి నని దాల్తు నే నటంచు విహంగ
విభుఁడు చింతించి నావెనక కొదుగు
దొర యెవ్వఁడని బరాబరి సేయుదు నటంచు
సైన్యనాథుండు నిశ్చలతనొందు
నధిపుఁ డౌ సతండు రమ్మనిన జేరెదు నంచు
బలవైరి దవ్వుదవ్వులనె వచ్చు
నాయకనిర్ధారణాశక్తి జాలమి
నెత్తమ్మిచూలి నోరెత్త వెఱచు

గీ. నెఱయు నీనిత్యపుష్కరిణీజలమ్ము
మునిగి గ్రక్కున లేచినజనులశంఖ
చక్రపీతాంబరాదిలక్షణవిరాజ
మానవిష్ణుసామాప్యు లైనకతన. 190

క. ఈనిత్యపుష్కరిణికిఁ గృ
శానుదెసంగంటె దిగ్గజప్రవరాశా
ధీనత్వశరణచణశా
ఖానీకనిబద్ధమైన యశ్వద్ధంబున్. 191

క. ఈరావిఁ జూడు సాక్షా
న్నారాయణమూర్తిసేవ నామాత్రశ్రీ
పారంపరప్రియదంబు వి
చారింపఁగ దీనిఁ బొగడ శక్యమె మనకున్. 192

క. అని దెల్పిన తదనంతర
మున నయ్యిరువురును నిత్యపుష్కరిణిన్ గ్రుం
కినవారై కోవెలకున్
జని గరుడస్తంభనికటజగతి న్నేఁగన్. 193

క. సాష్టాంగనతులు సేసి ప్ర
హృష్టులజయవిజయుల న్నిరీక్షించి నిజా
భీష్టము లొనగూడగఁ జని
యష్టపురాగర్భగృహధరాంతరగతులై. 194

సీ. సపవిత్రనందతిత్ప్రపారితోహ్యంభోజు
మహితపాదాబ్జు నమద్బిడౌజు
దండెకఖండనోద్యద్భూరినిశ్వాసు
కమనీయరుచిరసత్కనకవాసు
శారదచంద్రికాచారుకాంతిశరీరు
నిగమాంతకేళీవనవిహారు
విమలకటీతటీవిన్యస్తమృదుహస్తు
నతభక్తలోకావనప్రశస్తు

గీ. రుచిరవక్షోభిలక్ష్యసరోజగేహు
ధరణిసంభరణాసముద్ధరణదేహు

నవ్వరాహుని సేవించి యధికభక్తి
నతులవాచానిరూఢి సన్నుతు లొనర్చి. 195

శా. సుస్మేరంబగు నీముఖాంబురుహ మిట్లుం జూడగల్గెన్ మనో
భస్మారంబులుఁ జెందనీయక పురాపర్యాప్తపాపౌఘముల్
భస్మంబై చనఁజేసి భూరికరుణాపారీణతారూఢిమై
యస్మద్ఘోరభవంబు బాపు మిక సర్వాంగీణపాండుద్యుతుల్. 196

క. అని వినుతించి రథోత్సవ
మును గన్గొని తద్వ్రతం బమోఘాదృతి చే
సినవారై దమదేశము
జనుచో నిరువురు దినాంతసమయమునందున్. 197

గీ. అనుచు కీరంబుఁ దెల్పఁగా నంతలోన
ప్రాగ్ధరాధరశృంగంబుపై సరోజ
బంధుబింబంబు జూచి ప్రభావతీర
మణియు కేళీనిశాంతంబుఁ దనరఁజేరె. 198

ఉ. చేరి ప్రభావతీసుదతి చెల్వుగ నాటిదినాంతవేళ సిం
గారముమీఱ చారుకనకద్యుతు లంగమునందుగల్గ యొ
య్యారముతోడ రాజసము నారయఁబోయెడు నాప్రభావతీ
సారసగంధిఁ జూచి రసచాతురిమీర శుకం బ దిట్లనెన్. 199

గీ. భళిరె! శేబాసు! యోవైశ్యపంకజాక్షి!
యింత వేగిర మొంద నీ వేగుదెంచు
టే నెఱుంగుదు తక్కటియైనకథయు
వినవలెనటంచు వచ్చితి వింతె వినుము.200

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విప్రవరులు మఱలి నిజపురంబున కరుగు దేరునంత
సంధ్యాసమయంబున. 201

క. ఒకపల్లెఁ జేరఁ జని యం
తిక నటి తత్కాలవిధులు దీరిచి యెకశూ
ద్రకు నడువన్ శయనించిరి
శకకృతపురగమనమార్గజనితశ్రములై. 202

గీ. అప్పు డాయింట గేస్తురాలంగవిజితరంభ
రంభచతురిక యనుపేర ప్రబలుమగఁడు
తాను పొరుగూరి కరుగ నితరు బిలిచి
కొని మనోజాతసంక్రీడఁ బెనఁగుచుండ. 203

ఉ. అత్తరి వచ్చె తత్పతిధరామరు లిద్దఱు దీనికౌశలో
దాత్తతఁజూత మంచు సభయంబుగ నుండిరి లెస్స వింటివా
బిత్తరి యప్పు డాహిమగబింబముఖీమణి బొంకు టెట్లు నీ
యుత్తమచాతురీగుణసమున్నతి నెంచెద దెల్పుమా యనన్. 204

గీ. అన ప్రభావతి శుకకులాధ్యక్ష! యింత
గనగఁగల్గిన నేర్పరిగాను యేను

జాలు నులుకుట్టుమాటలజోలి యేల
నవలికథ దెల్పు మనిన నిట్లనియె చిలుక. 205

క. చతురిక పతి వచ్చుట గని
వెత గల్పించుకొని క్రూరవృశ్చికదష్టా
స్థితి మాన్పెడుమంత్రజ్ఞుని
గతి మంత్రింపుచు వసింపగా జేసి వెసన్. 206

క. ఇలు దెఱచివచ్చి నిలిచిన
చెలువునిపై వ్రాలి యేమి చెప్పుదు నీము
ద్దులమోము జూడఁగానక
పొలుబాపుచు నుంటి తేలు బుడుకుటకతనన్. 207

ఉ. నాయతిఘోరవేదననినాదములన్ దయవుట్టి వీథిలో
బోయెడునట్టి యీపరమపుణ్యుఁడు గ్రక్కున మంత్రశక్తిచే
నాయువు నిల్పె నీతని మహాద్భుతసద్గుణ మెంచగాఁ దరం
బే యిక నేల బిడ్డఁగని పేరిడఁగావలయున్ మనోహరా! 208

సీ. పడకఁ దెఱువరు లిద్దఱు బాపనయ్య
లదిగొ చావడి బవళించి నిదురలేక
యన్నియును చూచుచున్నవా రడిగి జూడు
యెన్నిపాటులు పడితినో యిటకు మునుపు. 209

మ. అనినం దత్పతి జారునిం బొగడి నాప్రాణంబు రక్షించి తం
చును పైపచ్చడ మిచ్చి వీడ్కొలిపె నచ్చోతద్వధూచాతురీ
జనితాశ్చర్యులు భూసురుల్ నిజనివాసప్రాప్తులై రంచు మె
త్తనివాక్యంబుల చిల్క బల్కునెడ ప్రాతర్వేళ గావచ్చినన్. 210

గీ. కోమటి మెఱుంగు సిబ్బెపుగుబ్బలాడి
యంతిపురమున కరిగి సాయంత నాప్తి
గాచి గైచేసికొని మహీకాంతుసంగ
మాభిలాషంబుతో జేర నరుగదేర. 211

క. కనుగొని గుణసారుం డో
వనితా జనియెదవె ధరణీవల్లభుకడకున్
జను మిక నొకకథగల దది
విను మనుచుం బలుకఁదొడఁగె వేడుకబొడమన్. 212

శా. కావేరీతటిద్రావిడీనినదశంగాకాళికీకీచకీ
రావంబై యొకయగ్రహార మురువారం బందు నుద్యల్లస
ద్భావుల్ మిత్రుడు దేవదత్తుఁడును విద్యాశాలియాద్యుండనన్
గా విఖ్యాతి వహించి భూదివిజలోకశ్రేష్ఠులై నల్గుర
ర్థావేళ స్పృహతం జరింతురుగకియ్యత్వంబు శూన్యంబుగాన్. 213

గీ. తద్ద్వివిణమెల్లగిలు బాడఁ దలఁచి ధూర్త
విప్రుఁ డొక్కండు వారల వెంటవెంటఁ
దిరిగి తన్మైత్రి వడసె విధేయనామ
ధేయుఁ డరివంచనాపరాత్మీయబుద్ధి. 214

ఉ. అంతట పాండ్యమండలమునందు ధ్రువాఖ్య నెసంగు మేదినీ
శాంతుఁడు భూరిదాన మొసగన్ సమకట్టిన విన్నవారలై
సంతసమంది నల్గురు ద్విజన్ములు గూడి విధేయుతోడ న
త్యంతరయంబుమై నరిగి రాదొరయున్నపురంబు సేరఁగన్. 215

వ. ఇవ్విధంబునఁ జేరి. 216

సీ. మంత్రీంద్రులకు వేదమంత్రపూర్వాశీర్వ
భాసురోక్తుల నిమ్మపండ్ల నొసఁగి
యధికారిచెంత వేదాంతభాష్యాది
మాంసాదిసంవాదమహిమఁ జూపి
హితపురోహితు లున్నయిండ్లకుఁ బసపుపం
డ్లును గొనిపోయి బంధుతలు నెఱపి
వాకిట గొల్లల కేకతంబున ధర్మ
తత్త్వమార్గమును బోధన మొనర్చి

గీ. యుడిగములవారికెల్ల మే మున్నవార
మనుచు మంత్రాక్షతల నిచ్చి యనుసరించి
వారు సముఃఖంబు సేర్ప భూవరునిచేతఁ
గైకొనిరి నాల్గువేలరొక్కంబువారు. 217

గీ. ఇట్లు గైకొని తమయూరి కేఁగఁదలచి
త్రోవ సరిగొట్టి దొంగలు ద్రోచికొనుట
వింత మరిగొనిపోవ సువేళగామి
హితుఁ డనెడిపేర నొకబచ్చుయింటి కరిగి. 218

క. ఈయెనిమిదిజాలలధన
మీయెడ మీయింట నుండనిమ్ము పురంబున్
డాయగఁ జని నేగనుగొని
పోయెద మిటు వచ్చి యనుచుఁ బొసగించి వెసన్. 219

గీ. ఇప్పుడు వచ్చిన యేగురు నిందువచ్చి
యడుగునప్పుడు గాని యీయర్థ మొసఁగ
వలదనుచు రొక్క మాబచ్చువానిచేతి
కచ్చి వానిల్లు వెలువడి యవలి కరిగి. 220

గీ. తెఱువుబత్యంబునకు లేక యరుగఁదరమె
యనుచు మిత్రాదులగునల్గు రాత్మఁదలఁచి
యలవిధేయుని బిలిచి నాల్గైదుమాడ
లడిగి తెమ్మని యడుగఁగా నతఁడు వోయి. 221

క. హితుఁ జేరి రొక్కమంతయు
నతిరయమునఁ దెమ్మటంచు ననిపిరి మావా
రతులితశూరసహాయులు
జతగూడిరి పయనమునకుఁ జనియెద మనినన్. 222

గీ. అతఁడు గేహంబు వెడలి యయ్యవనిసురుల
నందఱిని జూచి యిత్తున యనుచు నడిగి

వార లిమ్మని పలుక నివాసమునకు
నరిగి యాతనిచేతికి నర్థ మొసఁగె. 223

ఉ. ఇచ్చుటయున్ విధేయుఁడు సుదీప్సితముల్ ఫలియించె నంచు లో
హెచ్చినసంభ్రమం బురల నెప్పటినల్గురిగూడి కొంతద
వ్వచ్చెడురీతి వెంటఁజని యంతట వారల కన్మొఱంగి తా
నిచ్చకువచ్చుతావునకు నేఁగె మహాజవ ముప్పతిల్లగన్. 224

ఉ. అంతట వానిగాన కపు డంపిననాలుగువేలరొక్క మా
ద్యంతము దెచ్చెనో జరిగెనోయని మిత్రముఖుల్ దలంచి య
త్యంతరయంబునన్ మఱలి యాహితునింటికిఁ బోయి మాధనం
బంతయు నిమ్మటన్న విని యాతఁడు వారలఁ జూచి నవ్వుచున్. 225

సీ. అపుడు మీ రంపఁగా వచ్చినట్టియతని
చేతికే మీఱ లిమ్మని సెలవొసంగ
ధన మొసంగుట యెఱుఁగనిదారి బలుక
దగునె యీసుద్దు లెల్లవర్తకులతోడ. 226

గీ. అనిన వారు రొక్కమంతయుఁ దెమ్మని
యనుప లే దనంగ నతఁడు మీర
లిమనంగ విత్త మిచ్చితినొ లేదొ
యస్య పెద్దమాట లయ్యె నపుడు. 227

వ. తదీయవాక్యోపవాక్యంబు లాకర్ణించి యందంద సందడిగా మూఁగిన యాధార్మికులు గొంద ఱిఱుదెఱంగులవారి వారించి మహీసురోత్తములు విత్తంబంతయుఁ బోనాడుకొని పోదురె యనియును, హితుండు ఘంటికామంత్రంబు తనయింట నునుచికొనుట కాని లాభంబుగానని వాఁ డర్థంబంతయు నిచ్చునే యనియుం దలపోసి చెడినసొమ్ము చెరిసగంబుగా వగదెంచి యాబచ్చువానిం బిలిచి వీరు నీయధీనంబు బెట్టినధనంబునం దొక్కపా లిమ్మనిన సమ్మతించక యతండు నలువురిం దోడ్కొని పాండ్యమహీమండలాఖండలు సముఖంబునకు నరిగె. యో ప్రభావతీ! యవ్వసుమతీపతి యేగతి తదీయవివాదం బుడుపవలయు నిది యెఱుంగకున్న ననన్యసామాన్యుండగు రాజన్యమూర్ధన్యుపాలికింబోవ నూహింతువే తెలుపు మని పలికిన యంకురితమనఃస్సంకోచన యగునప్పంకజాక్షి నీరీక్షించి యప్పక్షికులాధ్యక్షుం డిట్లనియె. 228

క. మగువా! తిర్యక్కులజుం
డగుట న్మతిలేక మించనాడితి నేరం
బగు సైరించుట భవదీ
యగుణంబుగదా శమించి యవ్వలవినుమా! 229

క. ఆపాండ్యనృపతి విప్రా
లాపంబులు హితునిమాటలున్ విని నరుగన్
ప్రాపితముఖుఁడై కరుణా
శ్రీపటిమన్ బచ్చువాని చేరన్ బిలిచెన్. 230

క. పిలిచి చెవులోన నేమో
పలికిన నతం డలరుమొగము భాసిల్లగ రా

జలదేవ యనుచు ధరణీ
తలనాయకుఁ బొగడి జనితదరహాసమునన్. 231

గీ. బ్రాహ్మణులఁ బిలచి నాయింటఁ బదిలపరచి
యున్నయది విత్తమెల్ల నాయొద్ద ననుచు
నపుడు మీచిన్నగతి నేఁగు రరుగుదెంచి
యడుగుఁ డిచ్చెద మాఱుమాటాడవలదు. 232

క. అన వారు మొగమొగంబులు
కనుగొనుచు న్నిలువ ధరణికాంతుఁడు కరుణా
వననిధిగాఁ గాపునవారల
ననిచెన్ బహుధన మొసంగి యంభోజముఖీ. 233

క. ఆరాజవరునకుఁ గల
నేరుపు నీకబ్బెనేని నృపలోకమణిన్
జేరుమని చిలుక యనునెడ
వారిజహితుఁ డెక్కి పూర్వవసుధాధరమున్. 234

క. అపుడు ప్రభావతి తనయం
తిపురమునకు నరిగి తమ్మితెగ నెవ్వగలన్
తపియించువేళ వచ్చిన
నపరిమితానందమానసాంభోరుహయై. 235

శా. పన్నీటం జలకంబులాడి తొగలుం బాలాభిరేఖావళీ
చిన్నెల్ వ్రాసినచీర గట్టి యపరంజింజిమ్ము నెమ్మేనిపై
మిన్నుల్ గ్రమ్మెడి సొమ్ము దాల్చి మహిభృన్మీనాంకజన్యక్రియా
సన్నద్ధత్వము నొంది యందము రహించన్ జార నే తెంచినన్. 236

చ. కనుగొని పచ్చరెక్కపసగల్గినపుల్గులరాయఁ డో కన
త్కనకఘటాఛటాచకచకత్తనువల్లిక నేఁడు దెల్ప నీ
యనుమతిమీఁదగాని కథయంచు దలంకుచు విన్నవింతునా
యని తదుదారకౌతుకకటాక్షనిరీక్షలు గాంచి యిట్లనున్. 237

ఉ. అంగవసుంధరాభరణమై యొకపట్టణ మంద మొందు మా
తంగతురంగసద్భటకదంబశతాంగతతుల్ సెలంగఁగా
మాంగళికాభిధాన మసమానముగా వహియించి యప్పురం
బంగదనామధేయ వసుధాధిపుఁ డేలును తేలుసంపదన్. 238

ఉ. ఆనరపాలమౌళికి వరాంగముకైవడి నొక్కమంత్రి మే
ధానిధినాముఁడై తగునతఁడు నిజాంగనజాయమానశో
భానుతశాంతపేరి యొకబాలికె గాంచి దివంబు సెంద సం
తానము గోరి లోలయనుత న్వివరించి రమించె నంతటన్. 239

ఉ. ఆలలితాంగికంటికి ప్రియంబగుసొమ్ము ధరించి సేవక
శ్రీల మఱంగి జిహ్వకు రుచించుపదార్థము లాహరింప నే
వేళ ప్రసూనతల్పమున వేడుకమై బవళింపుగల్గుటన్
చాల మదించి జారజనసంగతికై తివురుబ్బిగల్వగాన్. 240

సీ. రేయిదాల్చినవిరుల్ వ్రేలుగొప్పున జాఱ
నగుమోము జిగిమించ నదికి నరుగు
పుక్కిటివీడె మబ్బురపునీటు ఘటింప
కులుకు నెన్నడలతో గుడికి నరుగు
పయ్యెద వీడ గుబ్బలనిగ్గు గనుపట్ట
నెమ్మితోఁ జుట్టము లిండ్ల కరుగు
పావడపై వ్రాతపని జీర రాణింప
కొమరుతో వనభోజనముల కరుగు

గీ. నరుగుచో మంచిమగవాఁ డెదురనుపడగ
వనిత తగవాని నటు బిగాబగలఁజూచు
సోగకడకంటి నెఱవాఁడి సొలపుఁదళుకు
బెళుకుచూపుల నయ్యిందుబింబవదన. 241

గీ. ఇంట నేతెంచుచుట్టంపు టెమ్మకాండ్ర
తరచుగాఁ బిల్చితేర ద్రస్తరులు బలికి
తన్మనంబుల రాగకందళము లునిచి
యతిభయాతతమున వాఁడ నడలుపడతి. 242

సీ. దూతికపట్ల నెంతోమైత్రి పాటించి
దానికి మన సిచ్చి తగులు నెఱపి
సఖియెడాటమున నిచ్చకముగా వర్తించి
ధాత్రియుఁగూడి మంతనములాడి
ప్రాతివేశిని దనప్రాణంబుగాఁ జూచి
లెంకలతోడ మాలిమి యొనర్చి
శిల్పినీరుదికి మచ్చికబుట్ట నడపించి
తనకు దాసాహాయ్యమును భజించి

గీ. యత్తికామాతులసుతాదు లైనబంధు
గంధసింధురగమనల గారవించి
యేయుపాయంబులను గోర్కె యెనయనేని
తన మహాంతఃపురాధివాసనకుఁ గనలు. 243

సీ. తనివిదీఱఁగ నందతనయుతో రతికేళిఁ
బెనఁగిన గొల్లగుచ్చెతలమనువు
చంద్రునంతటి నిండుజాణ కౌఁగిటఁ జొక్కి
తమిఁగడఁదేర్చిన తారబ్రతుకు
నేమగమిని యైనదేవేంద్రు నన్యునిగూడి
కాంక్షఁజెందు నహల్యకాపురంబు
శివుగూడి తనివిఁగాంచినయట్టి దారుకా
వనమౌనికాంతలవర్తనంబు

గీ. మెచ్చుగాక మఱేమి యీామేనియందు
యనుభవించనిసౌఖ్య మే లనుచు వనిత
యింటిలోనుండి చావడి నెవ్వరైన
సరసరీతిప్రబంధముల్ చదివిరేని. 244

ఉ. ఏవురతోడఁగూడి రమియించగ భాగ్యముఁ జేసెఁ గావునన్
ద్రౌపది మెచ్చవచ్చునని తొయ్యలి సంతసమందునంతలో
నావిభుఁ డామృగాక్షికి నిజాధిపుతోడ సుఖంబుగల్గ ది
చ్ఛావిధిఁ జేయు జారజనసంగతిగాకని యెంచు నిచ్చలున్. 245

గీ. ఇవ్విధంబున నప్పూర్ణిమేందువదన
యన్యసంభోగసుఖలేశ మబ్బనేని
యాకసంబైన బేధించి యవలబోవు
నంతకుఁ దెగించియున్న యయ్యవసరమున. 246

క. వారింటిదేవపూజా
కారిత్వము బూని వేదఖనియై వినుతా
చారుండై సుగుణనిధీ
చారణుఁడన నొక్కబ్రహ్మచారి చెలంగున్. 247

గీ. గున్నయేనుంగు మదరేఖగూడినట్లు
తావియామని కెనసి దారి ధవళ
శరుఁడు పదియాఱుకళలతోఁ గదియుకరణి
వాఁడు నానాట నిండుజవ్వనముఁ గాంచె. 248

గీ. అపుడు జారగవేషణాయత్తమైన
లోలహృదయంబు వానియుద్వేలకాంతి
కవయవో లక్ష్యదేహంబు గాంచి నిలిచి
త్రిమ్మటలు బట్టు బడలికల్ దీర్చుకొనియె. 249

సీ. మునుపటివలె నుండజనదుగా యికనొక్క
చెలి బెండ్లియాడంగవలదె యనుచు
నితని కిత్తరి బెండ్లి యేటికి యింకభో
గముచెల్వ లున్నారుగద యటంచు
పలుచులేవారిచిత్తరముభావించి చూ
డగ క్రొత్తకోడెకాఁ డౌట యనుచు
వెలవనేటికి నట్టివిద్యలచవియెఱుం
గఁడుగాని చొరబారగలఁడటంచు

గీ. నొంటిపాటునఁ బలికి యాయువిదయమ్మ
చెల్ల యీమాట లెవ్వరిచెవులఁ బడెనొ
యనుచు నాలుగుదిక్కులు నరిసిఁ జేరి
వాని నెమ్మది నొకవింతవలపు నెఱపు. 250

క. ఈరీతి నవ్వధూమణి
చారణు లోఁబఱచి యొకనిశావేళ తమః
పూరితమగు నొకయింటన్
చేరిచికొని యిష్టకార్యసిద్ధింగొనియెన్. 251

క. కని యదిమొదలుగఁ ద
త్యనుపమసౌఖ్యాబ్ధి నోలలాడుచు మరునిం
దనబంటుగాఁ దలంపుచు

ఘనతరగర్భమున కన్నుఁగానక మెలఁగెన్. 252

క. అంతట బాలామణియగు
శాంతం బోషింప మఱచి చారణనిమగ్న
స్వాంతత్వము జెందిన త
త్కాంతామణినడక లెల్ల గాంచిన యదియై. 253

గీ. శాంతయును బాలయయ్యును జతుర యగుట
దీనికి భయంబుఁ జూపినగాని తనకుఁ
బోషణము చేయదిది యని బుద్ధిఁ దలఁచి
యోర్చికొనియుండి యంతట నొక్కనాఁడు. 254

చ. జనకునిఁ జేరి యాతనికి సంతసమయ్యెడుమాటలాడి, సొం
పెనయగ నీవుగాక మరి యింకొకతండ్రి గలఁడు నాకుఁ బొ
మ్మని పలుక న్విని శ్చలతరాద్భుతుఁడై మదిఁ జెందు సందియం
బునఁ దలపోసి యాసచివపుంగవు డెంతయు నాదరింపుచున్. 255

గీ. ఇంక నొకతండ్రిగల దంటి విందువదన
యతనిఁ జూపెదవే యన్న నవ్వధూటి
మంచి దీరేయి జూపెద నంచు బలికి
యవలి కరిగిన యమాట లాలకించి. 256

క. ఆలోలాంగన తనదగు
శీలం బిది యెఱిఁగి పలికిఁ జెప్పగఁ బూనెన్
బోలు నని తలచి మిక్కిలి
జాలింబడి కొంతఁ బిలిచి సత్ప్రియరీతిన్. 257

గీ. అనునయించిన నబ్బాల యైననేమి
నన్ను బోషించెదేని యంతయును మఱపుఁ
దాల్తునని పల్కె నింక నత్తరుణి జనక
భావసంశయ మెట్లు బాపంగవలయు. 258

క. అనిపలికి యూరకుండిన
కనుఁగొని యౌరవ్యజలజగంధయు ఘనచిం
తొనరించి తెలియఁజాలక
వినుపింపు మటన్న కీరవిభుఁ డిట్లనియెన్. 259

వ. అంత నిశీథినీసమయం బగుటయు, నమ్మేధానిధివిభావధీరత తమఃపుంజంబగు కేళిమందిరంబున లోలాసమేతుండై యుండి యబ్బాలికం బిలచి ద్వితీయజనకుం జూపుమనిన నాశాంత యత్యంతమౌగ్ధ్యంబు దాల్చి తదీయచ్ఛాయ జూపిన నతండు నవ్విలోలం జూచి యేతద్బాలికాలాపంబులకు నీయందు సందియంబుఁ జెందితినని తద్వృత్తాంతం బంతయుం దెలిపి పతివ్రతాశిరోమణియగు నీ కిట్టిగుణంబులు పుట్టునే యని బహూకరించెం గావున నయ్యమాత్యకుమారికకుం గలయగణ్యనైపుణంబు గలిగినంగాని ధరణిభుజంగుని సంగతికిం జనగూడునే యనునంతలో నరుణోదయంబైన ప్రభావతీలలితాంగి శుద్ధాంతంబున కరిగి క్రమంబున దినావసానం బగుటయు. 260

చ. జలకములాడి జీని బురుసాజిగిచీరె ధరించి గుబ్బలన్
గలప మలంది కన్నుగవ కాటుకరేఖ యమర్చి కస్తురిన్

తిలకము దీర్చి భూషలును దేహమునందు నలంకరింపుచున్
కలవలరాజుఁబోలు నరనాథుని జేరగ నేఁగు నత్తరిన్. 261

క. చని నాఁటిరేయి నరపతి
నెనయన్ దద్గేహసీమ నేఁగెడుదానిన్
కనుగొని యనియెన్ గీరం
బును దనపల్కులను నమృతముఁ గులుకంగన్. 262

ముప్పదితొమ్మిదవకథ

క. కలహవిజృంభణబాహా
బలనిర్జితశత్రురాజబలుఁ డతిలోకో
జ్జ్వలచిత్రసేనుఁ డప్పురి
చెలువొందగ నేలు చిత్రసేనుం డనఁగన్. 263

గీ. అతఁడు నాతనిదేవేరి నతులదివ్య
లక్షణాకృతి సయ్యాదిలక్ష్మిఁ బోలి
వెలయు సుబలాంగనయు సముద్వేలలీల
నేకకంతత నిద్ధాత్రి యేలుటయును. 264

వ. అప్పు డప్పార్థివపుణ్యదంపతులు పరస్పరపరమస్నేహంబున చందచంద్రికాప్రకారంబున
కుసుమసుగంధన్యాయంబున రత్ననిర్యత్ప్రభావంబునం బ్రవర్తిల్లుచు నుండునంత
నక్కాంతారత్నంబు వెండియు. 265

చ. అలుక ఘటించ దెంత పనియైన మనంబున, నొవ్వ జల్లుగాఁ
బలుకదు చేటికాంగనల పట్టునకైన, విభుండు గోరిన
ట్లలవడ సేవ సేయు సమయం బెటువంటిదియైన రాజకాం
తలు తనతోడివా రిది గదా కులధర్మ మటంచు నెంచగన్. 266

వ. ఇంతియె కా దాకాంతాతిలకంబు నిరవధికసౌభాగ్యంబు దెలియ నొకనాఁడు
నిజాంతఃపురవరారోహాసహస్రంబులు గొలువ నాళీజనంబులతో నిష్టాగోష్ఠి విహారంబులు
సలుపుచున్న యెడ. 267

సీ. ఒకబాలచంద్రఖండకళాలయకపోల
నీరుమోసిన వింతతీరుఁ జూచి
యొకచాన సంతతానికదానగజయాన(?)
పురుఁడోమఁగ రహించు హరువుఁ జూచి
యొకకాంత కుందకోరకకాంత(రచయుక్త)
బాలింతయైయున్న బాగుఁ జూచి
యొకభామ వికచచంపకదామతనుధామ
బిడ్డ నర్మిలిఁ బ్రోచు బెడఁగుఁ జూచి

గీ. యతిశయానందకరము పుత్రాప్తి కంటె
వేఱె యొక్కటి గలదె భావింప ననుచు
ననుఁగు నెచ్చెలిపిండుతో నవ్వధూటి
వేడుక రా లరముచ్చట లాడియాడి. 268

చ. ఇల గలపుణ్యతీర్థముల కేఁగి వ్రతంబు లొనర్పుతీర్థవా
సులకు సమస్తవస్తువులు చూర లొసంగ కుటుంబభోజనం
బులు ఫలదానముల్ నడపు భూసురకోటికి ప్రాక్తనంబుతా
కొలలు హరింప నక్కుసుమకోమలీనాథు నసుజ్ఞ మున్నుగన్. 268

వ. ఇత్తెఱంగున సుపుత్రోదయకారణంబులగు బహువిధశుభవ్రతంబు లాచరింపుచున్నయెడ
నొకనిశీథినీసమయంబున. 269

గీ. పతియు దానును సురతానుభవమువలన
అంగమునబుట్టు బడలిక లపనయింప
మృదులతరతల్పనమునబొంది నిదురజెంది
మేలుకల గాంచి యంతలో మేలుకాంచి. 270

క. తనప్రాణవల్లభునకున్
గనకలతాతన్వి గనినకల తనవాలుం
గనుఁగొనల సిగ్గుఁ గుల్కుచు
వినుపించిన యవ్విభుండు విస్మయమతియై. 271

క. ఇక్కల నిక్కను యగుచున్
ఱెక్కలుగలజక్కి నెక్కు రేఖావంతున్
జిక్కపరచు నవమోహము
నొక్కరునిన్ గొమరు గొంచెదో యెలనాఁగా! 272

గీ. అనిన మో మరవాంచి బింబాధరమున
గందళించిన చిఱునగ వందగించ
సేమమునగాను నోచిననోములెల్ల
పండెనేమోకదా యని యుండునంత. 273

గీ. చిత్రసేనపక్షీంద్రుతో శితమునీంద్ర
శాపసంప్రాప్తుఁడైన వైశ్వానరుండు
జగతి నిక రాజవంశాఖాచంద్రుఁ డగున
టంచు దైవజ్ఞు లెఱిగింప నాక్షణంబ. 274

క. ధీరులు దెలుపఁగ మది చెలు
వారందగు సుబలతోడ నతులితసదన
ప్రారంభవేళ నకులున్
గోరి ప్రసన్నునిగ జేసికొని వినయోక్తిన్. 275

క. తనయాభిలాష దెల్పుచు
మనమలరన్ వేడుకొనినమాత్రనె యతఁడే
నెనయ భవద్గర్భంబునం
జనియిత్తునటంచు వర మొసగి చనునంతన్. 276

వ. అది గారణంబున. 277

క. కలవాణీమణి సుబలకు
నెలమసలినపిదప రెండునెలలై మఱియున్
నెల యొండుగడచినంతన్

చెలువకు నెమ్మేన గర్భచిహ్నోదయమై. 278

చ. వెలవెలనైననెమ్మొగము వృత్తగురుస్తనగోరకాగ్రముల్
నలుపువహించె నిమ్నతరనాభి బయల్పడియెన్ వళీతరంగరే
ఖలనగుముత్యముల్ దొలఁగె కౌ నొకయించుక గాఁగ నాభయాం
కలుతరచయ్యె నవ్వికచకంబుదళాయతనేత్ర కెంతయున్. 279

క. ఈరీతి న్నవమాసము
లారామామణి ధరించి యతులితసుముహూ
ర్తారంభవేళ గనె సుకు
మారున్ సుకుమారతనురమాసుకుమారున్. 280

వ. అట్టియెడ. 281

సీ. అనవద్యవాద్యముల నగరచేటిక
నగరసామంతు లనంగ నడిచె
బ్రతికెదమని కోరి మతి నుల్లసిలు విప్ర
వరులకు బంగారువాన గురిసె
పట్టణక్షోణి నాబాలవృద్ధాదులౌ
ప్రజలకుఁ జక్కెఱపంటఁ బండె
గడిదుర్గములనుండి కడుచూడఁజూలని
యరివీరులకు గుండె లావలించె

గీ. నెంచఁదగియున్న వియ్యంపుటింటిరాచ
కులము మన్నీల కింతైన బలిమి గలిగె
కోపనారత్న మగుసుబలాపురంధ్రి
కడుపునను పుత్రతిలకంబుఁ బొడమె నపుడు. 282

గీ. అంత నారాజవరుఁడు శుద్ధాత్ముఁ డగుచు
వసుధ మెచ్చంగ పుత్రోత్సవం బొనర్చి
ప్రోడలగుభామినీమణుల్ పురుడు దీర్చ
జాతకర్మాధికృత్యముల్ సంఘటించి. 283

క. పేరొసంగె చిత్రభానుమ
హీరా జనగురుననుజ్ఞ నలబాలునకున్
వేరుకలహంసగమనల
వారతరతనాలతొట్లు నలరించె వెసన్. 284.

ఉ. పొన్నపుసన్నపుంబనుల చొక్కటమౌ దగతొట్ల వూఁచి నా
యన్నకులాలి నన్ను గని నయ్యకులాలిసిరుల్ దొలంకువాల్
గన్నుల బుచ్చిపాపనికి లాలి మరందము గ్రమ్మరించు విల్
గన్నవజీరుగన్నవగకానికి లాలి యటంచు భామినుల్. 285

గీ. ముద మొదవ బాలుఁ డిట్టు లభ్యుదయలీలం
బెరిగే నానాఁటివిదియచందురునిబోలి
వినయగాల భీకర్యవివేకముఖ్య
సరసగుణముల నానాఁటఁ బెరుగుచుండ.286

సీ. అభ్యసించె చతుర్విధామ్నాయబహువిధ
కావ్యబాహాటాది గ్రంథములును
సాధించె ఖురళికాస్థలిని ముప్పదిరెండు
నాణెంబులైన విన్నాణములను
వాయించె వల్లకీవాదనాదసమస్త
సంగీతబహురహస్యక్రమములు
నేర్చె మదోద్ధతానేకపజవతురం
గమరథారోహచంక్రమనిరూఢి

గీ. తెలిసి సామాద్యుపాయశక్తిత్రయములు
కనియె రాజన్యనీతి ప్రకాశనీతి
రాజమాత్రుండె యమ్మహోరాజతీవ్ర
భానుమద్ద్యుతి యాచిత్రభానునృపతి. 287

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వసుంధరావరకుమారకంఠీరవుండు నిరవధికభోగభాగ్యోదయుండును, నిరుపమానమహైశ్వర్యధుర్యుండును నిరవద్యసకలవిద్యాప్రవీణుండును నై యుండునంత. 288

క. కుందనమును నెత్తావియు
....
యిందుముఖీకందర్పున
కందంబుగ యౌవనోదయ మ్మెదిరించెన్. 289

గీ. అంత తలిదండ్రు లత్యంతహర్ష మెసఁగ
మంచికళ్యాణవేళ సన్మానలీల
పంచకళ్యాణ మొనరించి పట్టభద్రుఁ
జేయ జగతీసురేంద్రుఁడై చెలగుటయును. 290

క. ముయ్యాడుముద్దుగుమ్మలు
వెయ్యాకులుగల రయారె వీరినగరి నో
తొయ్యలి వీరందఱిలో
నెయ్యము మదిఁ దొంగలింప నీరై ప్రేమన్. 291

గీ. తొడరి నినువిన్న యదిమొదల్ కడువిరాళి
నితఁడు మకరాంకశరశతక్షతశరీరుఁ
డయ్యె నీచేతిదింకనే యంచు బల్కు
సెలవుల నొకింత చిఱునవ్వు చెంగలింప. 292

క. తలవాంచి సమ్మతం బగు
తలఁపున నుండునెడ నుదయధరణీధరది
క్తలమున రవి యుదయించిన
మలమల దానగరుఁ జేరి మాపటి వేళన్. 293

క. కనకోపమాంగి చిలుకన్
గనుగొని మనరాజమౌళి కథ దెల్పితి వెం
తని నిన్ను మెత్తునిక నా
పెనిమిటి జననంబు దెలియ ప్రియమగు ననుడున్. 294

నలుబదియవకథ

గీ. చిలుక చిలుకలకొలికితోఁ జెప్పఁదొడఁగె
అమ్మ! వినవమ్మ తారకాచలమునందు
నొక్కనాఁడు మహాదేవుఁ డుబుసుపోక
శ్రీకరోద్యానవనవాటిఁ జేరి యచట. 295

సీ. ప్రమథు లిర్వంకల బలసికొల్వఁగ రుద్ర
కన్యకామణు లూడిగంబొనర్ప
భృంగి హాస్యక్రియారీతి నృత్యము సల్ప
చండీశ్వరుఁడు గుణస్తవ మొనర్ప
విఘ్ననాథుఁడు పురోవీథి ముద్దులు చూప
శరసంభవుఁడు బరాబరి యమర్ప
నందివాహనము చెన్నొంది మ్రోల నటింప
వీరభద్రుఁడు జయోద్వృత్తిఁ దెలుప

గీ. తండులాస్యంబునకుఁ దరుల్ తగఁ జిగుర్చు
నట్లు గాంధర్వరసపూర్తి నలరుజాయ
నంబికాదేవితోడ నెయ్యమున నభవుఁ
డుచితసింహాసనస్థుఁడై యుండునపుడు. 296

క. అమరేశ్వరాదిదిగధిపు
లమరవరుల్ జపతపోమహర్షులు దమకున్
సముఖంబు లేమి దృఢ భ
క్తి మరిన్ తమకడకుఁ జేరి ద్రిమ్మరువేళన్. 297

సీ. పసుపంటుజిలుగుదుప్పటి యంచుముత్యముల్
వరుసఁ గన్పడు వల్లెవాటు దనర
చెంపనించుకజారు సిగనొప్పు సంపంగి
మడుపుటెత్తులతో రుమాలు మెరయ
ఘర్మాంబుబిందు సంగతి నొకింత రంగు
బొట్టు కస్తూరితావి బుగులుకొనఁగ
వెలిదమ్మిఱేకులు తెలివిఁగుల్కెడు దీర్ఘ
నేత్రాంతములఁ గొంత నిదురదెలుక

గీ. కరములను నీరు కలవొట్టు కప్పురంపు
విడెము పుక్కిట కడుచిక్కుపడినహార
లతయుగంబునఁ బొసఁగ నుల్లాస మొసఁగ
వచ్చె నలకూబరుఁడు దుర్వారుఁ డగుచు. 298

చ. అపుడల పార్వతీరమణుఁ డన్నలకూబరుఁ జూచి జాతికొం
చెపువగ నేగుదెంచె నని చాల మనంబున నెంచి యోరి! నీ
వపరిమితప్రమత్తుఁడ వహంకృతిచిత్తుఁడ విట్టు లంతరం
గపు కొలునైనవేళ మముఁ గానఁగ నర్హుఁడవే గణింపఁగన్. 299

క. నీ వధమవర్తకుఁడవు
గావున మాసముఖమ్ము గడియం దగునే

భూవలయమ్మున మర్త్యుడు
వై వర్తిలు మనుచు శంభు వానతి యొసఁగెన్. 300

వ. మనమునఁ గడు బెగడొందుచు
విని ధనదసుతుండు సభయవిహ్వలమతియై
యనియెం బ్రణమిల్లి జగ
జ్జనకా! యీత ప్పొకింత సైపుమటంచున్. 301

లయ గ్రాహి. శంకర నిశాచర భయంకర శివాహృదయ
పంకరుహభృంగ లకలంకకుచిమద్వీ
క్షాంకురతటస్థమకరాంక! [1](వృషభేశ్వర శు)
భాంక! మకుటస్ఫుటమృగాంకనవరేఖా
లంకరణ! భక్తజనపంకహరణా! భవవి
సంకటకళంకహర! కింకరు ననున్ క్షే
మంకరుఁడవై మనుపు మంకిలి యొనర్పక ని
రంకుశకృపారసవిశంకట! నమస్తే. 279

క. పరమగురుద్రోహి ననుం
గరుణించఁ గద యనన్య(గతికుఁడ నినినన్)
గిరిజావల్లభుఁ డతనికిఁ
గరుణామతి నిట్టులనియెఁ గడుప్రియ మెసఁగన్. 280

ఉ. మే మొకమాట దెల్పెదము మించి మదీయవచోవిశేషసం
రామహిమం బొకింతయును దప్పదు తప్పక యున్న నేమి ల
క్ష్మీమహనీయవైభవసమృద్ధియు బుద్ధియు మోహనాంగరే
ఖామహిమంబు నీకుఁ గలుగం గృప సేసితి నమ్ము నెమ్మదిన్. 281

క. విమలమతుల్ మద్భక్తులు
సుమతీహరదత్తు లనఁగ క్షోణిం గల రా
రమణీరమణులకు మనః
ప్రమదముగ జనింపు మమితభాగ్యోన్నతివై. 282

తే. అన విని మహాప్రసాదం బటంచు వచ్చి
యిందుశేఖరు నానతి నిందుఁ (బొడమె)
మదను నాహ్వాయముననను నోమగువ! వైశ్య
తల్లజుండైన (నీ) ప్రాణవల్లభుండు. 283

క. వింటివొ యన నల భామిని
గెంట తల యూఁచి మెచ్చి కీరపరుని నీ
వంటి మహామహు డుండఁగ
వింటి మనోభీష్ట మెల్ల వెలయఁగ గంటిన్. 307

గీ. ఎంత సుజ్ఞాననిధివి నీ వెంత ఘనుఁడ
వెంత నిను మెత్తు నని పల్కు నంతలోన
చుఱుకు చుఱుకున నరుణవిస్ఫురణ మెఱయ
కరకరని తోచె తూర్పున ఖరకరుండు. 308

ఉ. ఆల్ల ప్రభావతీరమణి యంత నిశాంతముఁ జేరి నాఁటిరే

యల్లన కుందనంపుజిగియందపు మైఁగయిసేసి నేటి కీ
హల్లకభల్లతీవ్రనిశితాస్త్రహళాహళి కోర్వజాల రం
జిల్లఁగ రాజశేఖరుని జేరి సుఖించెద నంచు నెంచుచున్. 309

గీ. రామచిల్కకు మేలోగిరంబునాన
వాలుచక్కెరరసదాడిపాలచెఱుకు
లరఁటిపం డ్లిడి పసపార్చి యక్కు చేర్చి
సెల వొసంగుమన్న నాముద్దుచిల్క యనియె. 310

నలువదియొకటవకథ

క. రంభవు నీవు విలాసవి
జృంభణమున నిన్ను గనిన చిత్తజుఁ డైనన్
శుంభద్రతితంత్రకళా
రంభమునకుఁ దానె కదిసి ప్రార్థించుగదే! 311

సీ. ఇంద్రాదిదిక్పతులైన నీవడిపంచ
బడి యందలములలోఁ బరివసింప
పోటుబంటులు నిజాద్భుతరణప్రాభవం
బులు గోరికొనుచు నీ కెలను గొల్వ
సోమయాజులు బహుస్తుతులు చేయుచు ప్రేమ
బొదలని ముంగిట నొదిగియుండ
సన్యాసు లతనుజర్జరితసర్వాంగులై
యలర నీపాదంబు లాశ్రయింప

గీ. అందఱికి నన్నిరూపంబు లగుచుఁ జెలఁగి
భువనమోహనశృంగారభవనమైన
నీమహిమ నీ వెఱుంగక నేఁటి కిట్టు
లొక్కనృపమాత్రునకుఁ జిక్కి యుండఁదగునె. 312

క. అని పల్క నద్భుతంబుగ
విని సురలోకముననుండి వెస నే నిచటన్
జనియింప నేమిగారణ
మనుడు ప్రభావతికి యల శుకాగ్రణి యనియెన్. 313

క. నలకూబరుండు హాలా
హలకంధరు నాజ్ఞ నిచటి కరిగెడునాఁ డో
లలనా! నీవు పితామహు
కొలువునకుం జత యమర్చికొనియెద వచటన్. 314

గీ. అమ్మహాప్రభుఁ బొడగాంచి "యజ్ఞభవ! పు
రాణపురుష! సరస్వతీప్రాణనాథ!
సకలజంతువినిర్మాణచతురహృదయ!"
యనుచు కైవార మొనరించి యాతురంబ. 315

సీ. కాశ ధరించి రంగస్థలంబున నిల్చు
చెలువ మాయజుఁడైన తలపఁగలఁడె

సభ విస్మయమునొంద యభినయము ఘటించు
మెలకువ గురుఁడైన మెచ్చఁగలఁడె
కరలక్షణప్రయోగరమణచాతురి
యభినుతింపఁగ, శేషుఁడైనఁగలఁడె
కలికికన్నులకటాక్షంబు లంభోజాత
శరుఁడైన మరలింప చాయఁగలఁడె

గీ. ఔరయని చూచువారెల్ల యభినయింప
కలికివాల్ జూపులను శిరఃకంపనముల
యొరపుటెలనవ్వు ముద్దు మైసిరి బెడంగు
మించ నటించుటయు న వ్విరించి గాంచి. 316

గీ. మెచ్చితి వరంబు వేఁడు మో మచ్చకంటి
యనుచు వచియించువేళ నీయనుగుచెలి యొ
కర్తె నలకూబరుఁడు ధాత్రి గదియువార్త
విన్నవించిన మదిలోనఁ జిన్నఁబోయి. 317

చ. కడు బెగడొంది సోగతెలిగన్నుల గుల్కెడు నీరు గ్రుక్కు
చున్, సిడిముడుపాటుతో నలకుశేశయగర్భపదాంబుజద్వ
యం, బిడి కడతేర నీవిరహభారభరం బిక మద్భుజంగు నె
న్నడు గనుగొందు నొక్కొ కరుణామతి నానతి యిమ్ము నావుడున్. 318

ఉ. నీనయమార్గవైఖరికి నే మది మెచ్చితి నీలవేణిరో
నీనలకూబరుండు ధరణీస్థలికిన్ శివునాజ్ఞ నేఁగుటన్
పూని త్వదీయమోహపరిపూర్ణమతిన్ వెతనొందియున్న ని
న్నా నవమోహనాంగు నెనయన్ సమకూర్చెద నమ్ము నెమ్మదిన్. 319

గీ. అల్ల హరునాజ్ఞ దప్పింప నలవిగాదు
కాకయుండిన నేమి భూలోకముననె
నీకు నలకూబరునితోడ నిర్జరేంద్ర
పురి ననుభవించునట్లుగ నెఱి నమర్తు. 320

ఉ. కావున నీమనంబునకుఁ గాక వహించఁగ నేల పొమ్ము ధా
త్రీవలయమునం దవతరింపు మటంచు వచించునంత నాఁ
డీవరవైశ్యవంశమున నేపుదలిర్ప జనించినావు రం
భా వనజాక్షి వీవ మితభాగ్యశుభోన్నతివో ప్రభావతీ. 321

క. అనిపల్కు జగచ్చక్షుం
డనువీరనృసింహుఁ డుగ్రుఁడై తిమిరమహా
దనుజేంద్రు నేపడంచుట
గని కాంత నిజాంతిపురము గదిసె నరేంద్రా! 322

గీ. అలప్రభావతి మఱునాఁ డహఃపయోధి
నానృపాలుని నవమోహనాంగసంగ
మైకవాంఛాపదము నొయ్యన తనించి
మించి కురుమాపు నెఱసంజ మెఱయునంత. 323

చ. చిలకలకొల్కి మేన గయిసేసి నృపాలునిచెంతఁ జేరగాఁ

దలచి శుకాధినాథునరుతన్ వెసనిల్చినమాత్రశూన్యది
క్తలమున గౌళి నిల్వబలుకన్ విని సంశయమంది కుందుచో
చిలికెడుప్రేమ నిట్టులను చిల్క సుధారసధార లొల్కగన్. 324

నలువదిరెండవకథ

గీ. దుష్టశకునము విననయ్యె తోడ నేమి
యనుభవించంగవలయునో యని తలంచి
మిగుల దిగులొంద నేటితో మీననయన!
యదియె మంచిదటంచు నీమది గణింపు. 325

క. అది యెట్టు లనిన విను నె
మ్మది చెలంగ నీవిభుఁడు మమతం మఱిడె
బ్బదినాళ్లనాటి కిలుజే
రుదు నని వాక్రుచ్చి చను టెఱుంగవె మగువా! 326

వ. కావున. 327

ఉ. నేఁ డతఁ డిల్లు జేరు రమణీ! వెస డెబ్బదినాళ్లు సెల్లె నీ
పోఁడిమి నీ వెదుర్కొని విభుం గని మ్రొక్కి రహస్యలీల నీ
వేడుక లుప్పతిల్ల తనువిందొనరించి ప్రియంబునన్ రతి
క్రీడల దేలవమ్మ సుచరిత్రలు ని న్ననయంబు మెచ్చఁగన్. 328

వ. అని వచియించుచిలుకం గనుగొని ప్రభావతి యిట్లనియె. 329

గీ. కంటిపడ వేసుకొంటి నోకథలకారి
ముద్దురాచిల్క నిను నమ్మి మోసబోతి
నింక నే మనగలదాన నేమి సేతు
ననుచు దీనానులాపంబు లాడుటయును. 330

క. ప్రాణ మనిత్యము నిత్యము
మానంబని కావు ప్రాణమానంబులలో
మానమె కాయందగు నను
మానం బిక నేల నిలుపు మానం బనియెన్. 331

వ. ఆసమయంబున. 332

సీ. బహువిధసంభారభారముల్ తోనున్న
పెరికిటెద్దులుగుంపు లొనసిగొనఁగ
స్ఫుటసుగంధజలప్రపూర్ణములైనట్టి
కంచికావళ్ళశృంగార మెసగ
భాస్కరపండితప్రముఖదేవబ్రాహ్మ
ణాళి యాశీర్వాదనాద మెసఁగ
భవ్యసాధ్వీహస్తపాదార్పితంబులై
వితతవైఖరుల నారతులు బొసగ

గీ. బహువిధంబుల రాజవైభవము మెఱయ
బంధు లిరువంక నొరయ సౌభాగ్యలీల

తననగరు జేరె శుభముహూర్తమున వేట్క
వెల్లివిరియంగ మలయజావల్లభుండు. 333

క. అంతట తత్కాంతామణి
పొంతన తనప్రాణవిభు పొడగనియు మహీ
కాంతునిరతి సమకూడని
చింతన్ వెసకానరాని శృంగారమునన్. 334

గీ. జారి మండికొనినచందాన తనమేని
చెలువ మపుడు పతికి సెలవు చేసి
గంటుతోడ మిత్రగణ మెన్న సమధిక
శ్రీల కాపురంబు చెలఁగుచుండె. 335

వ. తదనంతరంబ. 336

చ. తనతలిదండ్రులం గని యథావిధి భోజన మాచరించి పెం
చిన శుకసార్వభౌముని భజించి ప్రియం బొనరించి సార్వభౌ
మున కతిలోకవస్తువులు ముంగలకానుకగా నొనర్చి పే
ర్చినముద మొప్ప నమ్మదనసేనుఁడు నెమ్మది నుండు నంతటన్. 337

క. చిలుక దను మోసబుచ్చుట
యలమిన్ తద్వైశ్యవరుఁ డిలు సేరుటయున్
కలకంఠీమణిదూతియు చని
తెలుపన్ విని యన్నరేంద్రతిలకం బలుకన్. 338

ఉ. హల్లకపాణిపొందు మది నర్మిలిగోరుట చందమామ గ్రు
క్కిళ్ళయినట్టులయ్యె పవళింపగ నేఁ డిక నేమి సేతు నీ
పల్లవికార్యసంఘటనభావ మెఱుంగక యింత సేసె నా
యుల్లము తల్లడిల్లెడు నయో యని మోహవిషాదవేదనన్. 339

క. ఈరీతి నుండనేమో
కారణమున కీరమయ్యె గావలె దీనిన్
జేరి యది తెలియదగునని
యారూఢి వివేకశాలియై విభువిభుఁ డెలమిన్. 340

గీ. మదనసేనునియెఱుక నమ్మదనుతేజి
నంతిపురిలోన నపరంజి యరిది పనుల
వింత నొకమేడనుండి యేకాంతవేళ
సమ్ముఖంబున రావించి సవినయముగ. 341

క. ఓరాజకీరశేఖర!
నీరసికత మది గణించనేర్తునె యని నీ
వేఋషియంశంబున యవ
తారము నొందితివొ విబుధధర్మము వెలయన్. 342

చ. అనుటయు సంతసించి వసుధాధిపునిం గని చిల్క పల్కు నో
యనుపమశౌర్య! నే శుకమహర్షివరేణ్యుఁడ నీప్రభావతీ
వనరుహగంధి ప్రాక్తనభవంబున మమ్ము భజించియుండె నా

నెనరున సంధిలన్ గనుగొనన్ జనుదెంచితి నీశుకాకృతిన్. 343

ఉ. వచ్చి ప్రభావతీవికచవారిజలోచన మమ్ము గొల్వ నే
నిచ్చరహించువేళ జగతీశ కులార్ణవపూర్ణచంద్ర! నీ
వచ్చినప్రేమ నన్బిలువనంపుట కెద్ది గతంబు తెల్పవే
మచ్చిక నన్న యానృపకుమారుకు డత్యనురాగవైఖరిన్. 344

వ. అప్పు డయ్యప్రతిమప్రభావంబుగల లీలాశుకంబునకు సకలవివిధోపచారంబుల సమంచితోపమకుటసబహుమానంబుగా యతని సాక్షాద్దైవమని మనంబున భావించి ప్రదక్షిణప్రణామసంభావనపూర్వకంబుగా మృదుమధురగంభీరభాషణంబుల నిట్లనియె. 345

ఉ. కామకళాశుభాకరశుకప్రవరున్ గనుగొంటి నేడు నా
బాములు వీడుకొంటి నను ప్రాఙ్ముఖుఁ జేయదలంచికొంటి నా
స్వామియు నీవెకా మఱి కృతార్థుఁడ నీదుసుబుద్ధి వింటె నిం
కేమి యొనర్తు దెల్పగదవే యన కీరవరేణ్యుఁ డిట్లనున్. 346

క. వామాక్షీజనమోహన
కామాంధుం డైనయతనికథ విను ముని సు
త్రామముఖు లనుభవించిన
బాముల మది దెలియు మోనృపాలకతిలకా! 347

సీ. కాకుస్థకులుఁడవై కలనృపుల్ నినుగొల్వ
మఖుఁ డేజగద్ధితమహిమ నొందె
పడరాని యిడుముల బడియు బొంకు నెఱుంగ
కలహరిశ్చంద్రుండు నలసి యలసి
యల్ల విశ్వామిత్రు డతిబన్నములవెట్ట
రాజమార్తాండుఁడై గ్రాలెగాదె
సామ్రాజ్యవైభవశాశ్వితుఁ డయ్యును
జనకుఁ డత్యంతసుజ్ఞానదీప్తి

గీ. యతులితోత్సాహవిదితమై యలరునట్టి
మహిమ వెలయు సద్భక్తసామంతశాలి
వగుచు వైరాజ్యవంతుఁడవై సమస్త
రాజ్య మేలగదయ్య యోరాజవర్య! 348

గద్యము. ఇది శ్రీమత్త్షాదిరీనృసింహకరుణాకటాక్షవీక్షణసమాగతకవితాధారపాలవేకరికులకలశాంభోనిధిసుధాకర తాడిగోళ్లకరియమాణిక్యనృపహర్యక్షపౌత్ర పవిత్రచరిత్ర కదురధరామండలాఖండలపుత్ర విద్వత్కవిరక్షణానుసంధాయక కదిరీపతినాయక ప్రణీతంబయిన శుకసప్తతియను మహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము సర్వము సంపూర్ణము.

1. వృషభేశ్వర నమశు (పూ)